

ผศ.ดร.สุภัทรรชัย สีตะไพบ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

RESEARCH

CONTENT

CONCEPTUALIZATION

SPSS

VALIDITY

DESCRIPTIVE

RELIABILITY

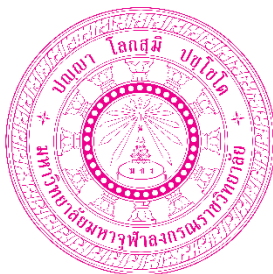
CONCEPTUAL FRAMEWORK

MIXED METHODS RESEARCH

เอกสารคำสอน

ระเบียบวิธีวิจัยทาง รัฐประศาสนศาสตร์

RESEARCH METHODOLOGY FOR PUBLIC ADMINISTRATION

เอกสารคำสอน

รายวิชา

ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
(Research Methodology for Public Administration)
รหัสวิชา 402 316

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทรชัย ลีสะไบ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2568

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

Nation Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ

เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ =
Research Methodology for Public Administration. –

พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2568.
230 หน้า.

1. ระเบียบวิธีวิจัย 2. ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ I. ชื่อเรื่อง
294.311783

ISBN 999-888-777-666-5

ที่ปรึกษา:

พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้แต่ง:

ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ

ออกแบบปก:

พระพลวัฒน์ สฟโล

พิมพ์ครั้งแรก:

มกราคม 2568

จำนวนพิมพ์:

100 เล่ม

จำนวนหน้า:

230 หน้า

พิมพ์ที่:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 ม.1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 035-001-124 ต่อ 0 มือถือ 066-060-4192

E-mail: mcupress@mcu.ac.th

คำนำ

เอกสารคำสอนรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Research Methodology for Public Administration) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เอกสารคำสอนนี้จัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์ มคอ. 2 ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564) ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยศึกษาเนื้อหาวิชาจากหนังสือ ตำรา วารสาร และเอกสารอื่น ๆ ในสร้างเอกสารประกอบการสอนนี้ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด เอกสารประกอบการสอนเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 10 บท ดังนี้

- บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
- บทที่ 2 ประเภทและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
- บทที่ 3 การสร้างแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม
- บทที่ 4 การกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ และสมมติฐาน
- บทที่ 5 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย
- บทที่ 6 แผนการวิจัยและการเลือกใช้
- บทที่ 7 การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง
- บทที่ 8 การพัฒนาและการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย
- บทที่ 9 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
- บทที่ 10 การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัย

ผู้แต่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารคำสอนฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และผู้ที่สนใจทั่วไป และเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตที่เรียนรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกประการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	๘
รายละเอียดของรายวิชา (มคอ. 3)	๘
บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	1
แผนการสอนประจำบทที่ 1	1
บทนำ	4
1. ความหมายและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	5
2. วัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	8
3. ขอบเขตและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	9
4. จรรยาบรรณและความรับผิดชอบของนักวิจัย	11
สรุปท้ายบท	16
คำถามท้ายบท	17
เอกสารอ้างอิงประจำบท	14
บทที่ 2 ประเภทและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	19
แผนการสอนประจำบทที่ 2	19
บทนำ	22
1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	22
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	24
3. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)	26
4. จุดเด่นและข้อจำกัดของแต่ละประเภท	28
สรุปท้ายบท	30
คำถามท้ายบท	31
เอกสารอ้างอิงประจำบท	31
บทที่ 3 การสร้างแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม	32
แผนการสอนประจำบทที่ 3	32
บทนำ	35

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
1. การสร้างแนวคิด (Conceptualization)	35
2. การค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)	35
3. การสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)	40
4. การนิยามศัพท์เฉพาะทางวิจัย (Definition of Terms)	43
สรุปท้ายบท	47
คำถามท้ายบท	48
เอกสารอ้างอิงประจำบท	48
บทที่ 4 การกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ และสมมติฐาน	50
แผนการสอนประจำบทที่ 4	50
บทนำ	53
1. ปัญหาการวิจัย	53
2. การตั้งคำถามวิจัย	55
3. การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย	57
4. ความหมายและประเภทของสมมติฐาน	59
5. ความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานและตัวแปร	61
สรุปท้ายบท	63
คำถามท้ายบท	64
เอกสารอ้างอิงประจำบท	64
บทที่ 5 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	66
แผนการสอนประจำบทที่ 5	66
บทนำ	69
1. ขอบเขตการวิจัย	69
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา	71
3. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	72
4. ขอบเขตด้านพื้นที่	75
5. ขอบเขตด้านระยะเวลา	77
6. ข้อจำกัดของการวิจัย	78

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
สรุปท้ายบท	81
คำถามท้ายบท	81
เอกสารอ้างอิงประจำบท	82
บทที่ 6 แผนการวิจัยและการเลือกใช้	83
แผนการสอนประจำบทที่ 6	83
บทนำ	86
1. ความหมายและความสำคัญของการออกแบบการวิจัย	86
2. การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Designs)	88
3. การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Designs)	93
4. การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Design)	98
5. แนวทางการเลือกใช้แผนการวิจัย	102
สรุปท้ายบท	106
คำถามท้ายบท	107
เอกสารอ้างอิงประจำบท	107
บทที่ 7 การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง	109
แผนการสอนประจำบทที่ 7	109
บทนำ	112
1. หลักการสุ่มตัวอย่าง	112
2. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง	115
3. การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม	119
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง	124
สรุปท้ายบท	127
คำถามท้ายบท	128
เอกสารอ้างอิงประจำบท	128
บทที่ 8 การพัฒนาและการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย	130
แผนการสอนประจำบทที่ 8	130
บทนำ	133

สารบัญ (ต่อ)

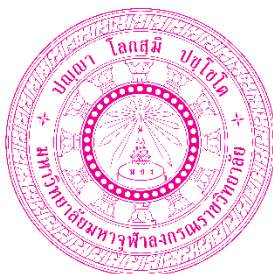
เรื่อง	หน้า
1. การออกแบบและพัฒนาแบบสอบถาม/แบบสำรวจ	133
2. การออกแบบแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก	138
3. การพัฒนาเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ: การสังเกตและการสนทนากลุ่มเฉพาะ	141
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: ความตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)	143
สรุปท้ายบท	146
คำถามท้ายบท	147
เอกสารอ้างอิงประจำบท	147
บทที่ 9 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล	149
แผนการสอนประจำบทที่ 9	149
บทนำ	152
1. เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	153
2. การจัดการข้อมูลภาคสนาม (Field Data Management)	157
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)	158
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis)	160
5. การใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล (Software for Data Analysis)	161
สรุปท้ายบท	163
คำถามท้ายบท	163
เอกสารอ้างอิงประจำบท	
บทที่ 10 การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัย	166
แผนการสอนประจำบทที่ 10	166
บทนำ	169
1. โครงสร้างรายงานวิจัยมาตรฐาน	170
2. การสรุปผลและเขียนข้อเสนอแนะ	182
3. การอ้างอิงและบรรณานุกรม	184
4. เทคนิคการนำเสนอผลงานวิจัย	185

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
5. การเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารและการประชุมวิชาการ	187
สรุปท้ายบท	189
คำถามท้ายบท	190
เอกสารอ้างอิงประจำบท	190
บรรณานุกรม	191
ประวัติผู้แต่ง	199

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	สรุปการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	8
2.1	จุดเด่นและข้อจำกัดของแต่ละประเภท	28
3.1	ตารางเปรียบเทียบข้อดี-ข้อจำกัดของการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ	44
3.2	ตัวอย่างการนิยามศัพท์เฉพาะทางรัฐประศาสนศาสตร์	45
7.1	การเปรียบเทียบวิธีการคำนวณ	122
7.2	เปรียบเทียบการคำนวณขนาดตัวอย่าง	122
9.1	สรุปข้อดี-ข้อจำกัดของเทคนิคเชิงปริมาณ	154
9.2	เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	155
9.3	เปรียบเทียบเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	156

รายละเอียดของรายวิชา (มคอ. 3)
ตามมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะ/ภาควิชา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป 1. รหัสและชื่อรายวิชา 402 316 ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ Research Methodology for Public Administration 2. จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) 3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต 4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ 5. ภาคการศึกษา/ชั้นปีที่เรียน ภาคการศึกษาที่ 1 ชั้นปีที่ 3 6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (pre-requisite) (ถ้ามี) - ไม่มี 7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (co-requisites) (ถ้ามี) - ไม่มี 8. สถานที่เรียน อาคารเรียนรวม โชนปี ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอด่านช้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

9. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

1 ธันวาคม 2565

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ประเภท และกระบวนการของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
2. เพื่อให้บัณฑิตมีทักษะในการกำหนดประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ขอบเขต และการออกแบบงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ
3. เพื่อให้บัณฑิตสามารถเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสมกับการวิจัยในเชิงรัฐประศาสนศาสตร์
4. เพื่อฝึกให้บัณฑิตมีความสามารถในการจัดทำโครงการวิจัยและการรายงานผลการวิจัยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการศึกษาวิจัยจริงได้อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมด้านวิชาการเพื่อการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป ตลอดจนการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านการวิจัยในการแก้ปัญหาและพัฒนางานด้านรัฐประศาสนศาสตร์และการบริหารงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและประเภทของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งที่เป็นวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพโดยครอบคลุมถึงการสร้างแนวคิด ตั้งประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ การตั้งสมมติฐาน การสร้างขอบข่าย การออกแบบการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือการวิจัย การเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล การรายงานการวิจัย ทั้งนี้ให้มีการฝึกหัดจัดทำโครงการวิจัยเสนอเป็นภาคปฏิบัติ

2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา			
บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย 45 ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	เชิญวิทยากรเพื่อสอนเสริมตามความต้อง	มีการฝึกค้นคว้าข้อมูลภาคสนาม	การศึกษาด้วยตนเอง 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล			
- อาจารย์ประจำรายวิชา ประกาศเวลาให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์มหาวิทยาลัยและคณะฯ - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มตามความต้องการ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะราย)			
หมวดที่ 4 การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักศึกษา			
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม			
ผลการเรียน	กลยุทธ์การสอน	กลยุทธ์การประเมินผล	
1. มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในจรรยาบรรณของนักวิจัย	- บรรยายและอภิปรายเรื่องจรรยาบรรณนักวิจัย	- ประเมินการเข้าเรียนและการตรงต่อเวลา	
2. ตระหนักสิทธิหน้าที่ เคารพกฎระเบียบ	- ศึกษากรณีตัวอย่างด้านจริยธรรมวิจัย	- ประเมินการปฏิบัติตามกฎและการอ้างอิงที่ถูกต้อง	
3. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ให้ข้อมูล และรักษาความลับของข้อมูล	- มอบหมายงานกลุ่มฝึกอ้างอิงงานวิชาการ	- ตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิง	
4. ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย	- กิจกรรมอภิปรายเกี่ยวกับความหลากหลายในการทำวิจัย	- ประเมินจากการอภิปรายและการนำเสนอ	

5. มีจิตอาสาและความรับผิดชอบ	- กิจกรรมบูรณาการงานวิจัยกับงานจิตอาสา	- ประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มและการมีส่วนร่วม
------------------------------	--	--

2. ด้านความรู้

ผลการเรียน	กลยุทธ์การสอน	กลยุทธ์การประเมินผล
1. เข้าใจความหมายและหลักการวิจัย	- บรรยาย อภิปราย พื้นฐานวิจัย	- การสอบกลางภาค
2. รู้จักประเภทและกระบวนการวิจัย	- บรรยาย อภิปราย Brainstorming Group วิเคราะห์ตัวอย่างงานวิจัย	- สอบปลายภาค
3. เข้าใจการออกแบบการวิจัย	- บรรยาย อภิปราย Brainstorming Group ศึกษาค้นคว้าและรายงานกลุ่ม	- ประเมินรายงานกลุ่ม
4. เข้าใจการสร้างเครื่องมือและการเก็บข้อมูล	- ฝึกปฏิบัติออกแบบเครื่องมือวิจัย	- ประเมินการนำเสนอรายงาน
5. ประยุกต์ใช้ความรู้วิจัยในรัฐประศาสนศาสตร์	- บรรยาย อภิปราย กรณีศึกษาวิจัยภาครัฐ	- ประเมินการวิเคราะห์กรณีศึกษา

3. ด้านทักษะทางปัญญา

ผลการเรียน	กลยุทธ์การสอน	กลยุทธ์การประเมินผล
1. กำหนดโจทย์วิจัยได้อย่างมีเหตุผล	- ฝึกตั้งโจทย์จากสถานการณ์จริง	- ประเมินข้อเสนอหัวข้อวิจัย
2. วิเคราะห์และเลือกวิธีวิจัยได้เหมาะสม	- Workshop การเลือกวิธีวิจัย	- ประเมินการเขียนกรอบวิธีวิจัย
3. ใช้ทฤษฎีแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้	- วิเคราะห์กรณีศึกษา	- การทดสอบกลางภาค
4. สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย	- มอบหมายอ่านวิเคราะห์งานวิจัย	- ประเมินการสรุปเชิงวิเคราะห์

5. คิดเชิงวิพากษ์ ประเมินคุณภาพงานวิจัย	- อภิปรายวิพากษ์งานวิจัย จริง	- ประเมินการอภิปราย และการนำเสนอ
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ		
ผลการเรียน	กลยุทธ์การสอน	กลยุทธ์การประเมินผล
1. ทำงานร่วมกับทีมวิจัย ได้	- มอบหมายโครงการวิจัย กลุ่ม	- ประเมินพฤติกรรมการ ทำงานร่วมกัน
2. รับผิดชอบงานและส่ง งานตรงเวลา	- กำหนด Timeline งาน กลุ่ม	- ประเมินการส่งงานตาม เวลา
3. มีภาวะผู้นำ	- กิจกรรมมอบหมายหัวหน้า ทีม	- ประเมินการทำหน้าที่ หัวหน้าทีม
4. ยอมรับความคิดเห็นที่ แตกต่าง	- กิจกรรมระดมสมองกลุ่ม	- ประเมินการมีส่วนร่วมใน การอภิปราย
5. ปรับตัวใน สภาพแวดล้อมการ เรียนรู้	- กิจกรรม Reflection/Feedback	- ประเมินจากการสะท้อน ความคิดและการปรับตัว
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ		
ผลการเรียน	กลยุทธ์การสอน	กลยุทธ์การประเมินผล
1. ใช้สถิติพื้นฐานและ ซอฟต์แวร์วิจัยได้	- ฝึกใช้ SPSS/Excel วิเคราะห์ข้อมูล	- ประเมินผลการวิเคราะห์ ข้อมูล
2. ใช้ภาษาในการสื่อสาร งานวิจัยได้	- ฝึกเขียนรายงานวิจัยอย่าง เป็นระบบ	- ตรวจรายงานวิจัย
3. ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใน การนำเสนอ	- ฝึกการนำเสนอด้วย PowerPoint/Infographic	- ประเมินการนำเสนอด้วย สื่อ
4. สืบค้นข้อมูลออนไลน์ ได้อย่างเหมาะสม	- สอนวิธีใช้ฐานข้อมูล วิชาการ	- ประเมินการใช้ฐานข้อมูล ที่อ้างอิงในงาน
5. สื่อสารผลวิจัยให้ เข้าใจง่าย	- กิจกรรม Presentation + Q&A	- ประเมินการสื่อสารและ ตอบคำถาม

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

ลำดับ ที่	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน	สื่อที่ใช้	ผู้สอน
1	แนะนำรายวิชา วิธี การศึกษา และการ วัดผลประเมินผล การศึกษา	3	แนะนำรายวิชา วัตถุประสงค์ วิธีการ เรียนและการวัดผล บรรยายและ อภิปราย	1. เอกสาร ประกอบการ สอนรายวิชา 2. สื่อ Power Point	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
2	ความหมายและ ความสำคัญของการ วิจัยทางรัฐ ประศาสนศาสตร์	3	บรรยาย อภิปราย แลกเปลี่ยนความ คิดเห็น	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 1 2. สื่อ Power Point	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
3	ประเภทของการ วิจัย (เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ ผสมผสาน)	3	ศึกษาเอกสาร อภิปรายกลุ่ม วิเคราะห์กรณีศึกษา	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 2 2. สื่อ Power Point	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
4	การกำหนดปัญหา วิจัยและการตั้ง วัตถุประสงค์การ วิจัย	3	ฝึกปฏิบัติการเขียน ปัญหาและ วัตถุประสงค์วิจัย	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 3 2. แบบฝึกหัด	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
5	การทบทวน วรรณกรรมและ การสร้างกรอบ แนวคิดการวิจัย	3	มอบหมายค้นคว้า อภิปรายและสรุป ร่วมกัน	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 4 2. ฐานข้อมูล ออนไลน์	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
6	การกำหนด สมมติฐานและการ นิยามศัพท์	3	บรรยาย + ฝึกปฏิบัติ	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 5 2. ตัวอย่าง งานวิจัย	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ

ลำดับ ที่	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน	สื่อที่ใช้	ผู้สอน
7	การออกแบบการ วิจัย	3	Workshop การ ออกแบบวิจัย	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 6 2. แบบฝึกหัด	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
8	สอบกลางภาค	3	-	-	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
9	ประชากรและการ สุ่มตัวอย่าง	3	บรรยายและฝึก คำนวณตัวอย่าง	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 7 3. ตาราง ขนาดตัวอย่าง	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
10	เครื่องมือการวิจัย เชิงปริมาณ (แบบสอบถาม)	3	ฝึกสร้าง แบบสอบถาม และ ตรวจสอบ IOC	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 8 2. แบบ สอบถาม ตัวอย่าง	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
11	เครื่องมือการวิจัย เชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์/สังเกต)	3	ฝึกสร้างแนวคำถาม สัมภาษณ์/แบบ สังเกต	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 8 2. แบบ สัมภาษณ์ ตัวอย่าง	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
12	การเก็บรวบรวม ข้อมูล	3	Workshop การเก็บ ข้อมูลเชิงปริมาณ และคุณภาพ	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 9 3. สื่อ Power Point	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
13	การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ	3	ฝึกใช้สถิติพื้นฐาน (SPSS/Excel)	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 9	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/ รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน	สื่อที่ใช้	ผู้สอน
				2. โปรแกรม SPSS	
14	การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ	3	ฝึกสรุปและ วิเคราะห์เนื้อหา	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 9 3. ตัวอย่าง Transcript	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
15	การเขียนรายงาน การวิจัยและการ นำเสนอ	3	ฝึกการเขียนรายงาน วิจัย/การนำเสนอ ด้วย PowerPoint	1. เอกสาร ประกอบการ สอนบทที่ 10 2. ตัวอย่าง รายงาน	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ
16	สอบปลายภาค	3	-	-	ผศ.ดร. สุภัทรชัย สีสะไบ

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

กิจกรรม ที่	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ ประเมิน	สัดส่วนของ การ ประเมินผล
1	ด้านคุณธรรม จริยธรรม 1. มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ยึด มั่นคุณธรรม 2. ตระหนักสิทธิหน้าที่และ เคารพกฎเกณฑ์ 3. เคารพศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ 4. ยอมรับความแตกต่าง ทางวัฒนธรรม 5. มีจิตอาสาและความ รับผิดชอบต่อสังคม	- การเข้าชั้นเรียนและการ ตรงต่อเวลา - การแสดงความคิดเห็น ในชั้นเรียน - การนำเสนอรายงาน กลุ่ม - การปฏิบัติตาม จรรยาบรรณงานวิจัย	1-16	10
2	ด้านความรู้	- สอบกลางภาค (ทฤษฎี และการประยุกต์)	8	30

	1. เข้าใจความหมายและหลักการวิจัย 2. รู้และเข้าใจระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 3. ก้าวทันองค์ความรู้ใหม่ด้านการวิจัย 4. เรียนรู้งานวิจัยที่แก้ปัญหาสาธารณะได้ 5. ประยุกต์ใช้ความรู้วิจัยกับการทำงานจริง	- สอบปลายภาค (ออกแบบและวิเคราะห์งานวิจัย)	16	30
3	ด้านทักษะทางปัญญา 1. กำหนดปัญหาและตั้งโจทย์วิจัยได้ 2. เลือกวิธีวิจัยที่เหมาะสม 3. วิเคราะห์เชิงวิพากษ์และสร้างสรรค์ 4. สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อสร้างงานวิจัย	- การค้นคว้าและการนำเสนอรายงานกลุ่ม (โครงร่างวิจัย/การวิเคราะห์กรณีศึกษา)	1-15	10
4	ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 1. ทำงานร่วมกับทีมวิจัยได้ 2. มีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ 3. ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง 4. สื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี 5. ปรับตัวได้ในงานกลุ่ม	- การทำงานกลุ่ม (รายงานและการนำเสนอ) - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม - การประเมินการทำงานเป็นทีม	1-15	10
5	ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 1. ใช้ภาษาในการสื่อสารงานวิจัยได้	- การค้นคว้าและการนำเสนอรายงานกลุ่ม โดยใช้เทคโนโลยี (PowerPoint/ SPSS/Infographic)	1-15	10

ด

	2. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการค้นคว้า 3. ใช้รูปแบบการนำเสนอที่ หลากหลาย 4. ใช้สถิติและเครื่องมือ วิเคราะห์ข้อมูลได้	- การนำเสนอผลงานด้วย สื่อดิจิทัล		
--	---	-------------------------------------	--	--

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. ตำราและเอกสารหลัก

(1) หนังสือ:

- สุภัทรชัย สีสะไบ. (2568). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กัญญาภัค บรรลุลผล. (2562). การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะยุคใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2564). รัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย: การวิจัยและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). การวิจัยเชิงคุณภาพในทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ชมภูนิช. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2565). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2553). ขอบข่ายรัฐประศาสนศาสตร์ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ปัญญา เพชรชู. (2561). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยบูรพา. (2566). คู่มือการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ชลบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรเดช จันทรแสง. (2562). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรวรรณ วิริยะกิจ. (2563). การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันพระปกเกล้า. (2562). รายงานวิจัยเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น
ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สมชาย วรภิเษมสกุล. (2554). ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. อุตรธานี : อักษรศิลป์การพิมพ์.

สมนึก ภัททิยธนี. (2560). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมบัติ อารังธัญศ์. (2562). นโยบายสาธารณะและการวิจัยเพื่อการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่
30). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย.
กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2555). จรรยาบรรณนักวิจัย. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สุกัญญา สุฉฉายา. (2562). การวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สามลดา

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2559). การวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวคิดและการประยุกต์ใช้.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพจน์ พงศ์ประยูร. (2557). หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภางค์ จันทวานิช. (2561). การวิจัยเชิงคุณภาพ: แนวคิด วิธีการ และการวิเคราะห์
ข้อมูล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2557). การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิด ขั้นตอน และการปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. (2563). คู่มือการเขียนดัชนีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และสาร
นิพนธ์. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อภิชาติ วรรณวิจิตร. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
ชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อารี รังสินันท์. (2562). สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด
ยูเคชั่น.

(2) บทความ:

พิชญพร ศรีสมบัติ. (2564). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 9(2), 56-72.

อรพินท์ ศรีสุวรรณ. (2564). สมมติฐานการวิจัยกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่. *วารสารวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์*, 10(2), 55-70.

(3) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 9 ก.

2. เอกสารและข้อมูลสำคัญ**(I) Books:**

American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7 th ed.). American Psychological Association.

Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). *Psychological testing* (7th ed.). Prentice Hall.

Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed.). Oxford University Press.

Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming* (2nd ed.). Routledge.

Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Houghton Mifflin.

Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research*. Jossey-Bass.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315456539>

- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2017). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The new public service: Serving, not steering* (4th ed.). Routledge.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The Sage handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). SAGE Publications.
- Dillman, D. A., Smyth, J. D., & Christian, L. M. (2014). *Internet, phone, mail, and mixed-mode surveys: The tailored design method* (4th ed.). Wiley.
- Dye, T. R. (2013). *Understanding public policy* (14th ed.). Boston: Pearson.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). SAGE Publications.
- Fowler, F. J. (2014). *Survey research methods* (5th ed.). SAGE Publications.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine.
- Golembiewski, R. T. (1977). *Public administration as a developing discipline: Part 1: Perspectives on past and present*. Marcel Dekker.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice* (4th ed.). Routledge.
- Henry, N. (1980). *Public administration and public affairs*. Prentice-Hall.

- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.
- Kerlinger, F. N. (1973). *Foundations of behavioral research* (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Kerlinger, F. N. (1986). *Foundations of behavioral research* (3rd ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Kerlinger, F. N. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Harcourt College Publishers.
- Kitchin, R. (2014). *The data revolution: Big data, open data, data infrastructures and their consequences*. SAGE Publications.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: SAGE Publications.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Mills, G. E. (2014). *Action research: A guide for the teacher researcher* (5th ed.). Pearson.
- Nachmias, D., & Nachmias, C. (1993). *Research methods in the social sciences* (4th ed.). New York: St. Martin's Press.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- OECD. (2005). *Public sector transparency and accountability: Making it happen*. Paris: OECD Publishing.
- Patton M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. New York, NY: Guilford.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE Publications.

- Punch, K. F. (1998). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. SAGE Publications.
- Punch, K. F., & Oancea, A. (2014). *Introduction to research methods in education* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Seidman, I. (2013). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences* (4th ed.). Teachers College Press.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill-building approach* (7th ed.). Chichester: Wiley.
- Stringer, E. T. (2014). *Action research* (4th ed.). SAGE Publications.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *SAGE handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- UNDP. (1997). *Governance for sustainable human development*. New York: UNDP.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy* (2nd ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315421056>
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. New York: Harper & Row.
- Weiss, C. H. (1998). *Evaluation: Methods for studying programs and policies* (2nd ed.). Prentice Hall.
- Wiersma, W. (2000). *Research methods in education: An introduction* (7th ed.). Allyn & Bacon.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). SAGE Publications.

(II) Articles:

- Andrade, C. (2020). The inconvenient truth about convenience and purposive samples. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 43(1), 86–88.

- Boote, D. N., & Beile, P. (2005). Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. *Educational Researcher*, 34(6), 3–15.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public Administration*, 69(1), 3–19.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34–46.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? Critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 29(5), 489–497.
- Rahman, M. M. (2023). Sample size determination for survey research and non-probability sampling techniques: A review and set of recommendations. *Journal of Entrepreneurship, Business and Economics*, 11(1), 42–62.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133–145.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.

- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
- Stevens, S. S. (1946). On the theory of scales of measurement. *Science*, 103(2684), 677–680.
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach’s alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53–55.
- van Teijlingen, E., & Hundley, V. (2001). The importance of pilot studies. *Social Research Update*, 35, 1–4.
- Woods, M., Paulus, T., Atkins, D. P., & Macklin, R. (2016). Advancing qualitative research using qualitative data analysis software (QDAS)? Reviewing potential versus practice in published studies using ATLAS.ti and NVivo, 1994–2013. *Social Science Computer Review*, 34(5), 597–617.

3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : www.mcu.ac.th, www.polmcu.ac.th,
www.library.mcu.ac.th

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ มุ่งเน้นให้นิสิตสะท้อนการเรียนรู้ด้านทฤษฎีและการปฏิบัติด้านการวิจัย โดยใช้วิธีการ ดังนี้ - การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและนิสิตเกี่ยวกับประสบการณ์เรียนรู้ เช่น การฝึกตั้งสมมติฐาน การสร้างเครื่องมือวิจัย - การสังเกตพฤติกรรมของนิสิตระหว่างการทำงานกลุ่ม การนำเสนอ และการวิเคราะห์ข้อมูล - การใช้แบบประเมินผู้สอนและแบบประเมินรายวิชา ผ่านระบบออนไลน์ของมหาวิทยาลัย - การเปิดช่องทางข้อเสนอแนะ เช่น เว็บบอร์ดหรือ Google Classroom เพื่อรับความคิดเห็นเพิ่มเติม - การให้นิสิตประเมินผลการเรียนรู้ที่ตนเองได้รับ ทั้งด้านทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติการวิจัย
2. กลยุทธ์การประเมินการสอน เพื่อให้มั่นใจว่าการสอนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ได้ใช้กลยุทธ์ดังนี้ - วิเคราะห์ผลการสอบกลางภาค ปลายภาค และชิ้นงานวิจัยย่อยที่มอบหมาย - การทบทวนผลประเมินการเรียนของนิสิตเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) - ประเมินคุณภาพการสอนจากผลสัมฤทธิ์ด้านการปฏิบัติ เช่น ความถูกต้องของการออกแบบงานวิจัย - ให้นิสิตประเมินผู้สอนผ่านระบบประเมินของกองบริการการศึกษา - การประเมินการสอนตนเองของผู้สอน โดยจัดทำรายงานสรุปผลการเรียน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข - การทวนสอบการสอนโดยคณะกรรมการประจำหลักสูตร หรืออาจารย์ร่วมสังเกตการณ์การสอน
3. การปรับปรุงการสอน ภายหลังการประเมินผลการสอน ได้นำผลการประเมินมาปรับปรุง โดยใช้แนวทางดังนี้

- จัดสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านระเบียบวิธีวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน - ทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ของนิสิตในด้านการคิดเชิงวิพากษ์ และการสร้างโจทย์วิจัย - ประมวลข้อคิดเห็นจากนิสิต การประเมินตนเองของผู้สอน และการทวนสอบของอาจารย์ประจำหลักสูตร เพื่อระบุปัญหาและแนวทางแก้ไข - ส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนเข้ารับการอบรมด้านการวิจัยเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ และเทคนิคการใช้สถิติ/ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล - ปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชา เช่น เพิ่มตัวอย่างงานวิจัยใหม่ ปรับเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องมือวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลให้ทันสมัย
4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา - ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อสอบ ข้อคำถาม และแบบฝึกหัด ให้สอดคล้องกับแผนการสอน - ตรวจสอบผลงานวิจัยกลุ่มและรายงานย่อยของนิสิต โดยเปรียบเทียบกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง - การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานและรายงานวิจัยของนิสิต โดยอาจารย์ประจำหลักสูตร - ตั้งคณะกรรมการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสาขา ตรวจสอบข้อสอบ รายงานการวิจัย และการให้คะแนนอย่างเป็นระบบ
5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้ - ปรับปรุงรายวิชาทุก 3 ปี หรือตามข้อเสนอแนะของการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ - มีการเปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อเพิ่มมุมมองด้านระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ - นำผลการประเมินการสอนโดยนิสิต และผลการประเมินโดยคณะกรรมการทวนสอบมาจัดหมวดหมู่ประเด็นที่ต้องปรับปรุง เช่น การสร้างแบบสอบถามหรือการใช้ซอฟต์แวร์ SPSS - ผู้สอนใช้ผลการประเมินการสอนตนเองเปรียบเทียบกับข้อเสนอแนะของนิสิต เพื่อปรับปรุงเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผลให้สอดคล้องกับ Learning Outcomes

แผนการสอนประจำบทที่ 1

บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Introduction to Public Administration Research)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ความหมายและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
2. วัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
3. ขอบเขตและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
4. จรรยาบรรณและความรับผิดชอบของนักวิจัย

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้และยกระดับคุณภาพการบริหารภาครัฐ เพราะช่วยเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และหลักฐานเชิงวิชาการกับการตัดสินใจเชิงนโยบาย จุดเด่นของงานวิจัยในสาขานี้คือการบูรณาการหลายศาสตร์ เน้นการประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และมีความยืดหยุ่นด้านระเบียบวิธี ทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการผสมผสาน ขอบเขตของการวิจัยครอบคลุมตั้งแต่การจัดการองค์กรภาครัฐ นโยบายสาธารณะ การให้บริการประชาชน ไปจนถึงการสร้างธรรมาภิบาล งานวิจัยที่ดีไม่เพียงต้องถูกต้องในเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ยังต้องยึดหลักจรรยาบรรณ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการคำนึงถึงสิทธิผู้เข้าร่วมและประโยชน์ของสังคม กล่าวโดยสรุป การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์คือกระบวนการสร้างองค์ความรู้เชิงระบบที่ตั้งอยู่บนหลักวิทยาศาสตร์ จริยธรรม และการมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการบริหารภาครัฐและนโยบายสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความหมายและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ และเปรียบเทียบกับการวิจัยทั่วไปได้
2. วิเคราะห์วัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ในเชิงวิชาการ ปฏิบัติ นโยบาย สังคม และเศรษฐกิจได้
3. ระบุขอบเขตและลักษณะเฉพาะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ และเชื่อมโยงกับกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องได้

4. อธิบายหลักจรรยาบรรณและความรับผิดชอบของนักวิจัย พร้อมทั้งยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในงานวิจัยภาครัฐได้

5. สังเคราะห์ความรู้จากเนื้อหาทั้งหมดเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบหรือประเมินงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	มีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพสิทธิ และยึดหลัก จรรยาบรรณของนักวิจัย	- อ้างอิงแหล่งข้อมูลถูกต้องตามหลัก วิชาการ - เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีผู้เข้าร่วมวิจัย - ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือผลวิจัย
2. ด้านความรู้	เข้าใจความหมาย ลักษณะ วัตถุประสงค์ ความสำคัญ และ ขอบเขตของการวิจัยทางรัฐ ประศาสนศาสตร์	- อธิบายแนวคิดเบื้องต้นของการวิจัย ทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง - วิเคราะห์และเปรียบเทียบกับงานวิจัย ทั่วไปได้ - ยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้กับปัญหา ภาครัฐ
3. ด้านทักษะทางปัญญา	มีทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิพากษ์เกี่ยวกับ แนวคิดการวิจัยทางรัฐ ประศาสนศาสตร์	- วิเคราะห์ข้อดีข้อจำกัดของการวิจัย ได้- สังเคราะห์ความรู้จากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - ตั้งคำถามวิจัยเบื้องต้นได้
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มี ความรับผิดชอบ และ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิง สร้างสรรค์	- มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การ อภิปรายหรือการวิเคราะห์กรณีศึกษา - เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง - รับผิดชอบต่อภาระงานกลุ่ม
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์ เชิงตัวเลข การสื่อสาร และ เทคโนโลยีสารสนเทศ	ใช้เครื่องมือสารสนเทศและการ สื่อสารในการศึกษา ค้นคว้า และนำเสนอเกี่ยวกับการวิจัย ทางรัฐประศาสนศาสตร์	- ใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น ThaiJo, Google Scholar เพื่อค้นคว้า - นำเสนอข้อมูลและแนวคิดด้วยสื่อ ดิจิทัล (PowerPoint, Infographic) - อธิบายผลการวิเคราะห์ด้วยภาษาที่ ชัดเจนและเข้าใจง่าย

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 1
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 1
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบกลางภาค

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (INTRODUCTION TO PUBLIC ADMINISTRATION RESEARCH)

บทนำ

การวิจัยถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความรู้และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ไม่เพียงแต่ในเชิงวิชาการ หากยังมีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์ การวิจัยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่าง “ทฤษฎี” และ “การปฏิบัติ” เพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนของระบบราชการและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ โลกปัจจุบันเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล หรือปัญหาสังคม-สิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรง รัฐบาลและองค์กรสาธารณะจึงไม่อาจพึ่งพาความรู้สึกหรือการตัดสินใจเชิงอัตวิสัย หากจำเป็นต้องอาศัย “หลักฐานเชิงประจักษ์” (Evidence-Based Information) มารองรับการกำหนดนโยบายและการจัดการภาครัฐ (Neuman, 2014; Creswell, 2018) การวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์จึงมิได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบราชการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

นอกจากนี้ รัฐประศาสนศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ประยุกต์ (Applied Science) ที่บูรณาการองค์ความรู้จากหลายสาขา เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และสังคมวิทยา เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและออกแบบทางออกที่เหมาะสม งานวิจัยในสาขานี้จึงต้องมีทั้งความเป็นระบบ ความเที่ยงตรงทางวิทยาศาสตร์ และความรับผิดชอบต่อสังคม (สมบัติธำรงธัญวงศ์, 2562) ความรู้ที่ได้ไม่เพียงช่วยยืนยันหรือพัฒนาทฤษฎี แต่ยังถูกนำไปใช้จริงในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการปฏิบัติการณ์ของรัฐ ท้ายที่สุด การวิจัยที่มีคุณภาพจำเป็นต้องดำเนินอยู่บนพื้นฐานของจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งในมิติของความซื่อสัตย์ทางวิชาการ ความเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล และความรับผิดชอบต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, 2555) ดังนั้น การทำความเข้าใจ “ความหมาย วัตถุประสงค์ ขอบเขต ลักษณะ และจรรยาบรรณของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์” จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยรุ่นใหม่สามารถสร้างผลงานที่ทั้งมีคุณค่าเชิงวิชาการและมีประโยชน์เชิงสังคม

1. ความหมายและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

การวิจัยถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาความรู้ในทุกสาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการภาครัฐ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รัฐบาลและองค์กรสาธารณะจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Information) เพื่อรองรับการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา การวิจัยจึงไม่เพียงมีบทบาทในฐานะกลไกสร้างองค์ความรู้ใหม่ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบราชการและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

1.1 ความหมายของการวิจัย

คำว่า “การวิจัย” (Research) มีรากศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศสโบราณ *recherche* หมายถึง “การค้นหาลำบากอย่างต่อเนื่อง” นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความการวิจัยไว้หลายประการ เช่น

Kerlinger (2000) อธิบายว่า การวิจัยคือการสืบเสาะหาคำตอบอย่างมีระบบ และมีจุดมุ่งหมาย โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

Creswell (2018) เห็นว่าการวิจัยเป็นกระบวนการรวบรวม วิเคราะห์ และตีความข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและธรรมชาติ

สุพจน์ พงศ์ประยูร (2557) ให้นิยามว่า การวิจัยคือวิธีการหาความจริงที่เชื่อถือได้ เพื่อใช้ในการพัฒนาความรู้และแก้ไขปัญหา

เมื่อสังเคราะห์จากนิยามข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การวิจัยคือกระบวนการแสวงหาความรู้หรือคำตอบต่อปัญหาโดยใช้ระเบียบวิธีที่เป็นระบบ มีเหตุผล และตรวจสอบได้

1.2 ความหมายของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

งานวิจัยคือหัวใจของความพยายาม “เปลี่ยนข้อมูลให้เป็นความรู้” และ “เปลี่ยนความรู้ให้เป็นการตัดสินใจเชิงนโยบาย” ในรัฐประศาสนศาสตร์ นิยามคำว่า วิจัย จึงมิได้เป็นเพียงถ้อยคำพจนานุกรม ทว่าสะท้อนกรอบวิธีคิด วิธีวิทยา และจุดยืนทางคุณค่าของแต่ละสำนักความรู้ เมื่อทบทวนวรรณกรรมของนักวิชาการหลักทั้งต่างประเทศและไทย สามารถเรียบเรียงวิวัฒนาการความเข้าใจเรื่องนี้เป็นเรื่องราวเดียวกันได้ดังต่อไปนี้

“รัฐประศาสนศาสตร์” (Public Administration) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการจัดการภาครัฐ การใช้อำนาจรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยมีลักษณะเป็นศาสตร์ประยุกต์ (Applied Science) ที่ต้องผสมผสานทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ดังนั้น การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ หมายถึง “กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ปัญหา และกระบวนการในงานราชการหรืองานสาธารณะ โดยใช้

ระเบียบวิธีวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือนำไปใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารและนโยบายสาธารณะ”

เริ่มต้นที่โลกตะวันตก John W. Creswell (2018) ถ่ายทอดไว้ว่า การวิจัย คือ การเสาะแสวงหาคำอธิบายอย่างเป็นระบบ ผ่านลำดับทฤษฎี → คำถาม → รวบรวมข้อมูล → ตีความ พร้อมเสนอว่าทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และแบบผสมต่างก็ยืนอยู่บนหลักตรรกะเดียวกันคือต้องตรวจสอบได้ เสริมด้วย Earl R. Babbie (2020) ซึ่งกำหนดองค์ประกอบ 4 เสา ได้อีก สังเกต (Observation) อธิบาย (Explanation) คาดการณ์ (Prediction) และควบคุม (Control) เพื่อรับรองความเป็นวิทยาศาสตร์ของกระบวนการ W. Lawrence Neuman (2014) ขยับประเด็นให้ลึกขึ้นด้วยการชี้ว่าการสร้างองค์ความรู้ต้องอาศัยตรรกะคู่ นิรนัย (deductive) ซึ่งเดินจากทฤษฎีสู่ข้อมูล และอุปนัย (inductive) ซึ่งไต่กลับจากข้อมูลขึ้นสู่ทฤษฎี ถ้าไม่มีวงจรนี้ ข้อค้นพบบ่อยมั่วเพราะบางต่อการโต้แย้ง ขณะที่ Carol Weiss (1998) มองงานวิจัยเป็น “กระบวนการเรียนรู้ร่วม” ระหว่างนักวิจัยกับผู้กำหนดนโยบาย ความรู้จะค่อย ๆ คืบคลาน และการตัดสินใจจะค่อย ๆ ก่อตัว ดังนั้น คุณค่าจึงมิได้หยุดที่รายงาน แต่คือการสื่อสารและการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

หันกลับมาบริบทไทย สมบัติ อารังธวัธวงศ์ (2562) ยืนยันว่า “งานวิจัยภาครัฐ” ต้องตอบโจทย์สาธารณะและสอดคล้องกับจริยธรรมไทย โดยไม่ละทิ้งความเที่ยงตรงทางวิทยาศาสตร์ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2564) แบ่งชั้นระหว่าง basic research ที่มุ่งสร้างทฤษฎี กับ applied research ที่มุ่งแก้ปัญหา พร้อมชูแนวคิดการทดลองนโยบายขนาดย่อม (pilot) เป็นสะพานเชื่อมสองโลก ส่วนบุญทัน ดอกโธสง (2553) เน้นสองแกนคู่ขนานคือความเป็นระบบกับความรับผิดชอบสังคม เพื่อให้ผลการวิจัยโปร่งใสและตรวจสอบได้ ท้ายสุด ธเนศวร์ เจริญเมือง (2564) เสนอโมเดลการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (participatory research) เพื่อสร้าง policy ownership และลดช่องว่างระหว่างรัฐกับพลเมือง เมื่อนำถ้อยนิยามเหล่านี้มาขัดเกลาพร้อมกัน จะเห็นแกนร่วมสามประการ ประการแรก ความเป็นระบบ งานวิจัยต้องมีขั้นตอนชัดเจนและพิสูจน์ซ้ำได้ ประการที่สอง การเชื่อมทฤษฎีปฏิบัติ โดยยืนอยู่บนวงจรนิรนัย อุปนัยและปลายทางคือตัดสินใจเชิงนโยบายที่ดีขึ้น ประการสุดท้าย จริยธรรมและบริบทความซื่อสัตย์ โปร่งใส และการมีส่วนร่วมคือกติกาส่งผลให้องค์ความรู้ก่อผลในโลกจริงได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป “การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์” คือกระบวนการค้นคว้าเชิงระบบเพื่อสร้างหรือยืนยันองค์ความรู้ที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพนโยบายสาธารณะ มีจุดยืนบนหลักวิทยาศาสตร์ จริยธรรม และการมีส่วนร่วมของสังคม และนั่นคือเหตุผลที่ผู้บริหารภาครัฐยุคใหม่ต้องเชี่ยวชาญศาสตร์และศิลป์ของการวิจัยอย่างลึกซึ้ง

1.3 ลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

นักวิชาการหลายคนเห็นพ้องกันว่า การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มีลักษณะเฉพาะดังนี้

1) เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการ (Interdisciplinary Research) ใช้องค์ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา และการจัดการ ตัวอย่างงานวิจัย “การปฏิรูประบบราชการไทย” ต้องใช้ทั้งเศรษฐศาสตร์การ จัดสรรทรัพยากรและรัฐศาสตร์การกระจายอำนาจ

2) เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) ไม่มุ่งสร้างทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เช่น งานวิจัยของสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ประเมิน เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA)

3) มีความยืดหยุ่นด้านวิธีวิจัย (Methodological Flexibility) สามารถใช้ทั้งเชิงปริมาณ (การสำรวจ, การทดลอง) เชิงคุณภาพ (การสัมภาษณ์เชิงลึก, การศึกษากรณี) หรือแบบผสมผสาน (Mixed Methods)

4) เกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายสาธารณะ (Policy-Oriented Research) ผลวิจัยมักถูกใช้กำหนดนโยบาย ติดตามและประเมินผลโครงการของรัฐ เช่น งานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าเรื่อง “การกระจายอำนาจท้องถิ่น”

5) ต้องคำนึงถึงจริยธรรมและความรับผิดชอบสาธารณะ (Research Ethics) เนื่องจากเกี่ยวข้องกับข้อมูลประชาชนและหน่วยงานรัฐ จึงต้องโปร่งใสและไม่ละเมิดสิทธิ

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นว่าการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มีลักษณะและบทบาทอย่างไรในการแก้ปัญหาจริง การยกกรณีศึกษาจากทั้งต่างประเทศและประเทศไทย จึงมีความสำคัญ กรณีศึกษาจะสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดและวิธีการวิจัยถูกนำไปใช้ในบริบทต่าง ๆ อย่างไร และส่งผลต่อการกำหนดนโยบายหรือการปรับปรุงระบบราชการอย่างไร

ตัวอย่างงานวิจัยในต่างประเทศ งานวิจัยเรื่อง New Public Management (NPM) ของ Hood (1991) ศึกษากระบวนการอังกฤษ และต่อมากลายเป็นทฤษฎีที่ใช้ปฏิรูปการบริหารราชการทั่วโลก

ตัวอย่างงานวิจัยในประเทศไทย งานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้า (2562) เรื่อง “การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น” พบปัญหาด้านงบประมาณและบุคลากร และเสนอแนวทางปรับปรุง ซึ่งถูกนำไปใช้ประกอบการพิจารณานโยบายของรัฐบาล

หลังจากได้ทำความเข้าใจความหมาย ลักษณะ และตัวอย่างกรณีศึกษาแล้ว การนำเสนอในรูปแบบตารางสรุปจะช่วยเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการวิจัยทั่วไปและการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทบทวนและจดจำได้ง่ายขึ้น

ตารางที่ 1.1 สรุปการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

ประเด็น	การวิจัยทั่วไป	การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
วัตถุประสงค์	สร้างความรู้/ทฤษฎี	แก้ปัญหาการบริหารและนโยบายสาธารณะ
ลักษณะ	เน้นเชิงวิชาการ	เน้นเชิงประยุกต์และเชิงนโยบาย
วิธีวิจัย	ปริมาณ/คุณภาพ	ปริมาณ + คุณภาพ + ผสมผสาน
ขอบเขต	สังคม/ธรรมชาติ	หน่วยงานรัฐ นโยบาย และประชาชน
ผลลัพธ์	องค์ความรู้ใหม่	การปรับปรุงระบบราชการและคุณภาพชีวิตประชาชน

สรุปได้ว่า การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์คือการแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหาเชิงระบบราชการและนโยบายสาธารณะ โดยมีลักษณะเด่นคือเป็นงานวิจัยบูรณาการเชิงประยุกต์ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายของรัฐ ต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสและยึดถือจริยธรรม

2. วัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

ถ้า “ความหมาย” ช่วยให้รู้ว่า งานวิจัยคืออะไร ส่วน “วัตถุประสงค์และความสำคัญ” จะตอบคำถามว่า ทำไมภาครัฐต้องลงทุนลงแรงกับการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างฐานข้อมูลประชากร การประเมินผลโครงการ หรือการออกแบบนโยบายใหม่ ทั้งหมดล้วนยืนยันบนสมมติฐานเดียวกันว่า หลักฐานเชิงประจักษ์จะลดความเสี่ยงของความผิดพลาดเชิงนโยบาย และเพิ่มโอกาสสร้างคุณค่าให้สังคม

2.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์อาจแตกต่างกันตามปัญหาและบริบทของแต่ละประเทศ แต่สามารถจัดหมวดหมู่ได้อย่างเป็นระบบเพื่อให้เห็นภาพการเชื่อมโยงระหว่าง “คำถามวิจัย” กับ “การตัดสินใจเชิงนโยบาย” ที่จะตามมาดังต่อไปนี้

1) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาแนวคิด ทฤษฎี และกรอบการอธิบายเกี่ยวกับการบริหารรัฐกิจ เช่น งานของ Hood (1991) ที่นำเสนอแนวคิด New Public Management (NPM) อันเป็นรากฐานของการปฏิรูประบบราชการหลายประเทศ

2) เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติ ตอบโจทย์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระบบราชการ เช่น ความล่าช้าในการให้บริการ หรือปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันตัวอย่างเช่น งานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในไทย

3) เพื่อสนับสนุนการกำหนดและประเมินนโยบายสาธารณะ ใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการตัดสินใจเชิงนโยบาย เช่น งานวิจัยประเมินโครงการ “30 บาทรักษาทุกโรค” ของกระทรวงสาธารณสุข

4) เพื่อพัฒนาศักยภาพองค์กรและบุคลากรภาครัฐ ใช้เป็นเครื่องมือฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ตัวอย่างเช่น งานวิจัยที่ศึกษา แรงจูงใจและความผูกพันของข้าราชการ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในหน่วยงาน

2.2 ความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

ความสำคัญของการวิจัยในสาขานี้สามารถมองได้ในหลายมิติ ดังนี้

1) เชิงวิชาการ ขยายขอบเขตความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ใช้เป็นฐานสำหรับการเรียนการสอนและการพัฒนาทฤษฎี

2) เชิงปฏิบัติ เสริมสร้างประสิทธิภาพและความโปร่งใสของระบบราชการ ใช้แก้ไขปัญหาเชิงบริหาร เช่น ลดขั้นตอนการบริการ ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มความรวดเร็ว

3) เชิงนโยบาย ช่วยให้รัฐบาลและองค์กรสาธารณะมีข้อมูลสำหรับการกำหนดและปรับปรุงนโยบาย ตัวอย่างเช่น การใช้ผลวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าในการกำหนดยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจ

4) เชิงสังคม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเสมอภาค ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในสังคม

5) เชิงเศรษฐกิจ งานวิจัยช่วยให้การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรของรัฐมีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสียเปล่า เช่น งานวิจัยการปฏิรูปการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเพื่อลดปัญหาคอร์รัปชัน

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มิได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างองค์ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังครอบคลุมถึงการแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติ การสนับสนุนนโยบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และการเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ ด้วยเหตุนี้ การวิจัยในสาขานี้จึงมีบทบาททั้งเชิงวิชาการและเชิงสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

หากวัตถุประสงค์ตอบคำถาม “ทำไมต้องทำวิจัย” ประเด็นเรื่องขอบเขตและลักษณะ จะบอกเราว่า “ควรทำวิจัยเรื่องใด และอย่างไร” ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหานโยบาย และทรัพยากรที่มีอยู่จริงของภาครัฐ ขอบเขต (Scope) เปรียบเสมือนรั้วที่ช่วยจำกัดหัวข้อการศึกษาให้ไม่กว้างหรือแคบเกินไป ส่วนลักษณะ (Characteristics) คือคุณสมบัติของงานวิจัยที่ทำให้ผลลัพธ์มีความน่าเชื่อถือและนำไปใช้ได้จริง

3.1 ขอบเขตของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

การกำหนด “ขอบเขต” เปรียบเสมือนการวางแผนที่วิจัย เพื่อให้คำถามและวิธีศึกษามุ่งเป้าไปยังประเด็นที่สำคัญที่สุด ไม่กว้างจนกระจายทรัพยากร และไม่แคบจนขาดภาพรวม สี่มิติด้านล่างจึงช่วยให้การวิจัยเลือกจุดเน้น (Focus) ได้ชัดเจน สอดคล้องบริบทนโยบาย และสามารถเชื่อมโยงผลลัพธ์กลับไปยังการปรับปรุงบริการสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรม

มิติการจัดการองค์กรภาครัฐ เช่น การบริหารทรัพยากรบุคคล ระบบงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง และการปรับปรุงกระบวนการ (process improvement)

มิตินโยบายสาธารณะ ครอบคลุมการออกแบบ ติดตาม และประเมินนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และดิจิทัล

มิติบริการสาธารณะ ศึกษาคุณภาพ การเข้าถึง และต้นทุน ประสิทธิภาพของบริการ เช่น สาธารณสุข การศึกษา และสวัสดิการ

มิติพลเมืองและธรรมาภิบาล เน้นงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และกลไกความรับผิดชอบ (Accountability)

3.2 ลักษณะเฉพาะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

หลังจากกำหนดขอบเขต “จะศึกษาเรื่องอะไร” ขึ้นต่อมาต้องตระหนักว่าการวิจัยที่ดีควรมีหน้าตาอย่างไร ลักษณะเฉพาะเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นมาตรฐานคุณภาพช่วยให้ผลการศึกษาเชื่อถือได้ ตีกรอบได้ในแวดวงนโยบาย และนำไปปรับใช้ได้จริง ประเด็นต่อไปนี้รวบรวมคุณสมบัติหลักที่พบในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่

1) สหวิทยาการ (Interdisciplinary) ผสานรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ข้อมูลเพื่ออธิบายปัญหาได้รอบด้าน

2) วิธีวิจัยผสม (Mixed Methods) ใช้ทั้งเชิงปริมาณ (statistical modeling, big data analytics) และเชิงคุณภาพ (interview, focus group, ethnography) เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์แบบไขว้ (triangulation)

3) การมุ่งประโยชน์เชิงนโยบาย (Policy oriented) ตั้งคำถามให้ตอบโจทย์ผู้กำหนดนโยบายและผู้ให้บริการ ไม่ใช่แค่สนองความสนใจทางวิชาการ

4) การยึดหลักจริยธรรมและบริบทท้องถิ่น เคารพสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลและคำนึงถึงวัฒนธรรม ชุมชน และความหลากหลายทางสังคม

5) การเรียนรู้แบบวนรอบ (Adaptive & Developmental Evaluation) รวบรวมข้อมูลแบบเกือบเรียลไทม์เพื่อติดตามและปรับปรุงนโยบายระหว่างดำเนินการ ไม่รอจนโครงการสิ้นสุด (Patton, 2011)

สรุปได้ว่า ขอบเขตของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ครอบคลุมทั้งเรื่องภายในองค์กร และผลกระทบต่อประชาชน ส่วนลักษณะของงานวิจัยที่ดีต้องเป็นสหวิทยาการ ใช้วิธีผสม คำนึงถึงจริยธรรม และตอบโจทย์เชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อผสมขอบเขตที่ชัดกับลักษณะที่เหมาะสม งานวิจัยจึงจะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมหลักฐานเชิงประจักษ์กับวงจรรณนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดรัฐที่โปร่งใส เรียนรู้ได้ และตอบสนองความต้องการประชาชนอย่างแท้จริง

4. จรรยาบรรณและความรับผิดชอบของนักวิจัย

งานวิจัยที่ดี มิได้วัดกันเพียงความถูกต้องในเชิงวิทยาศาสตร์ หากยังหมายรวมถึง ความรับผิดชอบต่อผู้ให้ข้อมูล สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วย จรรยาบรรณการวิจัยจึงเปรียบเสมือนหลักประกันที่คุ้มครองให้กระบวนการวิจัย ตั้งแต่การออกแบบ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ผล ไปจนถึงการเผยแพร่ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เคารพสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายเชิงจริยธรรม การวิจัยที่ปราศจากจรรยาบรรณ แม้จะมีระเบียบวิธีที่ถูกต้อง ก็อาจไม่สามารถสร้างความเชื่อถือและการยอมรับในทางวิชาการและสังคมได้

4.1 จรรยาบรรณนักวิจัย

ความเป็นมา

ในปัจจุบัน ผลงานวิจัยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หากงานวิจัยที่เผยแพร่สู่สาธารณชนมีความถูกต้อง เพียงตรง และนำเสนอข้อเท็จจริงที่สะท้อนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ก็จะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และมีประสิทธิภาพ การที่จะได้มาซึ่งงานวิจัยที่มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญหลายประการ นอกจากการดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและมีมาตรฐานแล้ว คุณธรรมและจรรยาบรรณของนักวิจัยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของจรรยาบรรณนักวิจัยดังกล่าว จึงได้ริเริ่มจัดทำร่าง “จรรยาบรรณนักวิจัย” ขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ นักวิจัยและนักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ โดยผ่านกระบวนการขอความคิดเห็นจากนักวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายสาขา ก่อนจะได้รับการปรับปรุงให้มีความรัดกุม ชัดเจน และเหมาะสม จนกระทั่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ และประกาศให้ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยทั่วไป (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.), 2555)

วัตถุประสงค์

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยในทุกสาขา โดยมีลักษณะเป็นข้อพึงสังวร มากกว่าจะเป็นข้อบังคับ ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการเสริมสร้างคุณธรรมและจรรยาบรรณในหมู่นักวิจัยอย่างกว้างขวาง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพของการวิจัย และการพัฒนางานวิชาการ ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

ความหมาย

นักวิจัย หมายถึง ผู้ที่ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ อย่างเป็นระบบ เพื่อตอบประเด็นที่สงสัย โดยมีระเบียบวิธีอันเป็นที่ยอมรับ ในแต่ละศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งแนวคิด มโนทัศน์ และวิธีการที่ใช้ในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

จรรยาบรรณ หมายถึง หลักความประพฤติอันเหมาะสม แสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรม ในการประกอบอาชีพ ที่กลุ่มบุคคลแต่ละสาขาวิชาชีพ ประมวลขึ้นไว้เป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกในสาขาวิชานั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียง และส่งเสริมเกียรติคุณของสาขาวิชาชีพของตน

จรรยาบรรณนักวิจัย หมายถึง หลักเกณฑ์ควรประพฤติปฏิบัติของนักวิจัยทั่วไป เพื่อให้การดำเนินงานวิจัย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม และหลักวิชาการที่เหมาะสม ตลอดจนประกันมาตรฐาน ของการศึกษาค้นคว้า ให้เป็นไป อย่างสมศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของนักวิจัย

4.2 จรรยาบรรณและแนวทางปฏิบัติของนักวิจัย

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยคุณธรรมและความรับผิดชอบ คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติได้กำหนดจรรยาบรรณนักวิจัย 9 ข้อ พร้อมแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.), 2555)

ข้อ 1 นักวิจัยต้องซื่อสัตย์และมีคุณธรรมทางวิชาการและการจัดการ

นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่อ้างผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ลอกเลียนงาน และต้องให้เกียรติด้วยการอ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างถูกต้อง ซื่อตรงต่อการแสวงหาทุนวิจัย และจัดการผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

แนวทางปฏิบัติ

1.1 นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การกำหนดปัญหา เก็บข้อมูล วิเคราะห์ จนถึงการเผยแพร่ผลงาน

1.2 ต้องซื่อตรงในการขอทุนวิจัย ไม่เสนอโครงการซ้ำซ้อนหรือปกปิดข้อมูล

1.3 ต้องจัดสรรผลประโยชน์แก่ผู้ร่วมวิจัยอย่างยุติธรรม และไม่อ้างผลงานผู้อื่นว่าเป็นของตน

ข้อ 2 นักวิจัยต้องตระหนักถึงพันธกรณีในการวิจัย

ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงกับหน่วยงานผู้สนับสนุนทุนและต้นสังกัด ส่งผลงานตามกำหนดเวลา และไม่ทอดทิ้งงานระหว่างดำเนินการ

แนวทางปฏิบัติ

- 2.1 ศึกษาและปฏิบัติตามเงื่อนไขของแหล่งทุนอย่างรอบคอบ
- 2.2 อุทิศเวลาและความสามารถเพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพ
- 2.3 จัดทำรายงานผลการวิจัยครบถ้วน ส่งตรงเวลา และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ข้อ 3 นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาที่ทำวิจัย

นักวิจัยต้องมีความรู้ ความชำนาญ หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา เพื่อป้องกันการวิเคราะห์ผิดพลาดและรักษาคุณภาพของงานวิจัย

แนวทางปฏิบัติ

- 3.1 มีความรู้และประสบการณ์เพียงพอเพื่อให้งานวิจัยมีมาตรฐาน
- 3.2 รักษาคุณภาพงานวิจัยในสาขาที่ศึกษา เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อวงวิชาการ

ข้อ 4 นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับคน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ต้องทำด้วยความรอบคอบและไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย

แนวทางปฏิบัติ

- 4.1 ใช้คนหรือสัตว์เป็นตัวอย่างก็ต่อเมื่อไม่มีทางเลือกอื่น
- 4.2 ไม่ก่อความเสียหายต่อสิ่งที่ศึกษาและสิ่งแวดล้อม
- 4.3 รับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง กลุ่มตัวอย่าง และสังคม

ข้อ 5 นักวิจัยต้องเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์

นักวิจัยต้องอธิบายวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ได้รับความยินยอมโดยสมัครใจ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

แนวทางปฏิบัติ

- 5.1 ต้องได้รับความยินยอม (Informed Consent) ก่อนเก็บข้อมูล
- 5.2 ปฏิบัติต่อผู้เข้าร่วมวิจัยด้วยความเมตตา ไม่ทำให้เกิดอันตราย
- 5.3 รักษาความลับและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้ให้ข้อมูล

ข้อ 6 นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด ปราศจากอคติ

การวิจัยต้องตั้งอยู่บนหลักวิชาการ ไม่บิดเบือนข้อมูล ไม่ถูกครอบงำด้วยผลประโยชน์หรืออคติส่วนตัว

แนวทางปฏิบัติ

- 6.1 ทำงานวิจัยด้วยอิสระ ไม่เกรงใจหรือถูกกดดันจากผู้ใด
- 6.2 เสนอผลการวิจัยตามข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน
- 6.3 ใช้เกณฑ์ทางวิชาการเป็นหลักในการตัดสินใจและนำเสนอ

ข้อ 7 นักวิจัยพึงนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ

ผลงานวิจัยควรถูกเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อวิชาการและสังคม ไม่ควรขยายผลเกินจริงหรือใช้ในทางมิชอบ

แนวทางปฏิบัติ

- 7.1 เผยแพร่ผลงานอย่างรอบคอบและรับผิดชอบ
- 7.2 ไม่ขยายผลเกินข้อเท็จจริงเพื่อตอบสนองผลประโยชน์เฉพาะตน
- 7.3 เสนอผลการวิจัยที่ตรวจสอบและยืนยันได้

ข้อ 8 นักวิจัยพึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น

ควรเปิดใจแลกเปลี่ยนข้อมูล รับฟังคำวิจารณ์ และพร้อมปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้งานมีคุณภาพยิ่งขึ้น

แนวทางปฏิบัติ

- 8.1 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการ
- 8.2 ยอมรับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และปรับแก้ผลงานให้ถูกต้อง

ข้อ 9 นักวิจัยพึงมีความรับผิดชอบต่อสังคม

นักวิจัยต้องมีจิตสำนึกที่จะอุทิศสติปัญญาเพื่อความก้าวหน้าของวิชาการและประโยชน์สุขของสังคม

แนวทางปฏิบัติ

- 9.1 เลือกหัวข้อวิจัยด้วยความรอบคอบและมีคุณค่าเชิงสังคม
- 9.2 ไม่ทำวิจัยที่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรม หรือความสงบเรียบร้อย
- 9.3 ส่งเสริมและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่เพื่อสืบสานองค์ความรู้ต่อไป

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณการวิจัยทำหน้าที่ “คานจัด” ควบคุมระบอบความน่าเชื่อถือของกระบวนการวิจัยให้สมบูรณ์ทั้งสองมิติ วิทยาศาสตร์ และจริยธรรม เมื่อผู้วิจัยปฏิบัติตามหลักข้อสัตย์ โปร่งใส เคารพสิทธิ และรับผิดชอบต่อ งานวิจัยที่ได้จะไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพนโยบายสาธารณะ แต่ยังเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาว

4.3 ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักวิจัย

ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักวิจัยถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานวิจัยมีคุณภาพและได้รับความเชื่อถือทั้งในทางวิชาการและสังคม นักวิจัยมิได้มีเพียงหน้าที่ “สร้างความรู้ใหม่”

เท่านั้น แต่ยังต้องมีความรับผิดชอบในหลายมิติ ตั้งแต่ผู้เข้าร่วมวิจัย แหล่งทุน ไปจนถึงสังคมโดยรวม ทั้งนี้สามารถจำแนกความรับผิดชอบของนักวิจัยออกเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเองและวิชาชีพ

นักวิจัยต้องซื่อสัตย์ทางวิชาการ ไม่ลอกเลียนหรือนำผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน ต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้งานมีคุณภาพและมาตรฐานสูง และต้องกล้ายอมรับข้อผิดพลาด พร้อมปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยเพื่อประโยชน์ต่อวงวิชาการ

2. ความรับผิดชอบต่อแหล่งทุนและต้นสังกัด

ปฏิบัติตามข้อตกลงกับหน่วยงานสนับสนุนทุนอย่างเคร่งครัด เช่น ระยะเวลางบประมาณ และการส่งรายงานผล ไม่กระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของหน่วยงาน จัดการงบประมาณวิจัยด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้

3. ความรับผิดชอบต่อผู้เข้าร่วมวิจัย

ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล (Human Dignity and Rights) ต้องได้รับความยินยอมโดยสมัครใจ (Informed Consent) ก่อนการเข้าร่วมวิจัย และต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลที่อาจกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือก่อให้เกิดความเสียหาย

4. ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาและสิ่งแวดล้อม

หากใช้คนหรือสัตว์ทดลอง ต้องทำด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และมีมาตรการคุ้มครอง ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรม และต้องมีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ความรับผิดชอบต่อผลงานวิจัย

ต้องเสนอผลการวิจัยตามข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนหรือขยายผลเกินจริง ต้องจัดสรรเครดิตและผลงานอย่างเป็นธรรมกับผู้ร่วมวิจัย และต้องเผยแพร่ผลงานด้วยความรอบคอบ เพื่อประโยชน์ต่อวิชาการและสังคม ไม่ใช่ผลงานในทางมิชอบ

6. ความรับผิดชอบต่อสังคม

ต้องเลือกหัวข้อวิจัยที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ต้องไม่ทำวิจัยที่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรม หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม และต้องอุทิศสติปัญญาและเวลาในการพัฒนาความรู้เพื่อสาธารณะ พร้อมทั้งช่วยเหลือและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบของนักวิจัยคือการสร้างสมดุลระหว่างความถูกต้องทางวิชาการ ความโปร่งใสในการดำเนินงาน และความเคารพต่อผู้เข้าร่วมวิจัย สิ่งแวดล้อม

และสังคมโดยรวม จึงถือเป็น “หลักประกันคุณภาพ” ของงานวิจัยที่ทำให้ผลงานไม่เพียงมีคุณค่าทางวิชาการ แต่ยังเป็นที่ยอมรับในระดับสังคมและนานาชาติ

สรุปท้ายบท

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาความรู้และการยกระดับคุณภาพการบริหารงานภาครัฐ เนื่องจากเป็นกระบวนการแสวงหาความจริงอย่างเป็นระบบ มีระเบียบวิธีที่พิสูจน์ได้และตรวจสอบได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาการบริหารและนโยบายสาธารณะ ลักษณะเฉพาะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์จึงต่างจากการวิจัยทั่วไปตรงที่เป็นงานเชิงบูรณาการ ผสมผสานหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน มีความยืดหยุ่นทางระเบียบวิธี มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เชิงนโยบาย และต้องตั้งอยู่บนหลักจริยธรรมและความโปร่งใส

ในด้านวัตถุประสงค์ การวิจัยในสาขานี้มิได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างองค์ความรู้ทางทฤษฎี หากยังรวมถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระบบราชการ การสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและองค์กรภาครัฐ ความสำคัญของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์สามารถพิจารณาได้ทั้งเชิงวิชาการที่ช่วยขยายขอบเขตองค์ความรู้ เชิงปฏิบัติที่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของระบบราชการ เชิงนโยบายที่ช่วยให้รัฐบาลมีหลักฐานเชิงประจักษ์ในการกำหนดทิศทาง เชิงสังคมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน และเชิงเศรษฐกิจที่ช่วยให้การจัดสรรงบประมาณของรัฐมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

ขอบเขตและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ จะพบว่าครอบคลุมตั้งแต่มีติการจัดการองค์กรภาครัฐ การออกแบบและประเมินนโยบายสาธารณะ คุณภาพและการเข้าถึงบริการสาธารณะ ตลอดจนถึงการสร้างธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ส่วนลักษณะของงานวิจัยที่มีคุณภาพต้องเป็นสหวิทยาการ ใช้วิธีการผสมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ มุ่งเน้นการนำผลไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย คำนึงถึงจริยธรรมและสิทธิของผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งสามารถเรียนรู้และปรับตัวตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง

ท้ายที่สุด จรรยาบรรณและความรับผิดชอบของนักวิจัยถือเป็นหลักประกันความน่าเชื่อถือของผลงาน นักวิจัยต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อพันธกรณีและเคารพสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย รวมทั้งนำผลงานไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ความรับผิดชอบของนักวิจัยยังขยายไปถึงหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นต่อตนเอง ต่อแหล่งทุน ต่อผู้เข้าร่วม ต่อสิ่งแวดล้อม ต่อผลงาน และต่อสังคมโดยรวม การดำเนินการตามกรอบจรรยาบรรณและความรับผิดชอบเหล่านี้ไม่เพียงทำให้งานวิจัยมีคุณค่าเชิงวิชาการ แต่ยัง

ช่วยสร้างความไว้วางใจจากสังคมและทำให้ผลลัพธ์การวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์คือสะพานเชื่อมระหว่างหลักฐานเชิงวิชาการกับการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยมีจุดยืนบนหลักวิทยาศาสตร์ จริยธรรม และการมีส่วนร่วมของสังคม หากนักวิจัยสามารถดำเนินงานภายใต้กรอบขอบเขตที่เหมาะสม ใช้วิธีการที่ถูกต้อง และรักษาจรรยาบรรณวิชาชีพได้อย่างเคร่งครัด งานวิจัยย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อระบบราชการ ประชาชน และการพัฒนาประเทศในระยะยาว

คำถามท้ายบท

1. จากที่ได้ศึกษาความหมายและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ จงอธิบายความแตกต่างระหว่าง “การวิจัยทั่วไป” กับ “การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์” พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

2. การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มีวัตถุประสงค์หลายประการ ทั้งการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การแก้ไขปัญหาเชิงปฏิบัติ และการสนับสนุนนโยบายสาธารณะ นิสิตคิดว่า วัตถุประสงค์ใดมีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบัน จงอธิบายเหตุผลสนับสนุน

3. จงอภิปรายว่าทำไม “ขอบเขตการวิจัย” และ “ลักษณะของงานวิจัยที่ดี” จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบายได้อย่างแท้จริง

4. นักวิจัยที่ดีต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณและความรับผิดชอบหลายด้าน เช่น ต่อตนเอง ต่อผู้ให้ข้อมูล ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อสังคม หากละเลยข้อใดข้อหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของงานวิจัยอย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างเพื่ออธิบาย

5. หากท่านเป็นผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ท่านจะออกแบบระบบสนับสนุนการวิจัยอย่างไรเพื่อให้เจ้าหน้าที่ในสังกัดทำวิจัยที่มีคุณภาพ ตอบโจทย์เชิงนโยบาย และสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาการ

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ ยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2564). *รัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย: การวิจัยและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- นฤมล ชมภูนิช. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2553). *ขอบข่ายรัฐประศาสนศาสตร์ยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). *รายงานวิจัยเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2562). *นโยบายสาธารณะและการวิจัยเพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. (2555). *จรรยาบรรณนักวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- สุพจน์ พงศ์ประยูร. (2557). *หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The new public service: Serving, not steering* (4th ed.). Routledge.
- Golembiewski, R. T. (1977). *Public administration as a developing discipline: Part 1: Perspectives on past and present*. Marcel Dekker.
- Henry, N. (1980). *Public administration and public affairs*. Prentice-Hall.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.
- Kerlinger, F. N. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Patton M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. New York, NY: Guilford.
- Weiss, C. H. (1998). *Evaluation: Methods for studying programs and policies* (2nd ed.). Prentice Hall.

แผนการสอนประจำบทที่ 2

บทที่ 2 ประเภทและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Types and Characteristics of Public Administration Research)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
3. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)
4. จุดเด่นและข้อจำกัดของแต่ละประเภท

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มีหลายแนวทาง โดยหลักคือ การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละแนวทางมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่ต่างกัน การวิจัยเชิงปริมาณเน้นการวัดผลที่แม่นยำ เชื่อถือได้ และสามารถตรวจสอบซ้ำได้ เหมาะสำหรับการศึกษาเชิงกว้างและการประเมินเชิงสถิติ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งทำความเข้าใจความหมาย มิติทางสังคม และประสบการณ์เชิงลึกของมนุษย์ เหมาะกับการศึกษาเชิงลึกในประเด็นที่ซับซ้อน ขณะที่การวิจัยแบบผสมผสานเป็นการรวมข้อดีของทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกัน ทำให้งานวิจัยมีความรอบด้านและตอบโจทย์ได้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ กล่าวโดยสรุป ความเข้าใจในประเภทและลักษณะของการวิจัยเหล่านี้จะช่วยให้นักวิจัยเลือกวิธีการที่เหมาะสม สร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายและปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และลักษณะของการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมผสานได้
2. อธิบายขั้นตอนและประเภทของการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงรูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสานได้อย่างถูกต้อง
3. วิเคราะห์จุดเด่นและข้อจำกัดของการวิจัยแต่ละประเภท พร้อมเปรียบเทียบความแตกต่างอย่างมีเหตุผล
4. ประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยแต่ละประเภทในงานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมกับปัญหาและบริบท

5. สังเคราะห์ความรู้เพื่อเลือกใช้หรือบูรณาการวิธีวิจัยที่หลากหลายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาและการพัฒนานโยบายสาธารณะ

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 2 ประเภทและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	มีจิตสำนึกในความซื่อสัตย์สุจริตทางการวิจัยและเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล	- ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย เช่น ไม่ลอกงาน ไม่บิดเบือนข้อมูล - ตระหนักถึงการรักษาความลับและสิทธิของผู้ถูกวิจัย
2. ด้านความรู้	เข้าใจประเภทของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และแบบผสม	- อธิบายความแตกต่างของประเภทการวิจัยแต่ละแบบได้ - ยกตัวอย่างงานวิจัยจริงที่ตรงกับประเภทการวิจัยได้
3. ด้านทักษะทางปัญญา	วิเคราะห์และเลือกวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย	- สามารถกำหนดประเภทวิจัยที่เหมาะสมกับหัวข้อวิจัยที่เลือก - วิเคราะห์ข้อดีข้อจำกัดของวิธีวิจัยแต่ละประเภทได้
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ทำงานวิจัยเป็นทีมอย่างมีความรับผิดชอบ	- แบ่งหน้าที่ในการทำงานวิจัยกลุ่มได้อย่างเหมาะสม - ส่งงานตรงตามเวลาที่กำหนด
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ใช้สถิติพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัลในการเก็บ วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลวิจัย	- ใช้โปรแกรมสถิติ (SPSS/Excel) เบื้องต้นได้ - สื่อสารผลการวิจัยด้วยการนำเสนอรายงานและสไลด์ที่เหมาะสม

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 2
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 2
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบกลางภาค

บทที่ 2

ประเภทและลักษณะของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (TYPES AND CHARACTERISTICS OF PUBLIC ADMINISTRATION RESEARCH)

บทนำ

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารราชการแผ่นดิน การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน การทำความเข้าใจประเภทและลักษณะของการวิจัย จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่นักวิจัยทุกคนควรมีความรู้ เพราะแต่ละวิธีการวิจัยมีปรัชญา วิธีการ และเครื่องมือที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ผลลัพธ์ที่ได้มีคุณค่าและข้อจำกัดที่ไม่เหมือนกัน โดยทั่วไป การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์แบ่งออกได้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมผสาน แต่ละประเภทมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต่างกัน เช่น การวิจัยเชิงปริมาณเหมาะกับการศึกษาปรากฏการณ์ขนาดใหญ่ที่ต้องการข้อมูลตัวเลขที่ตรวจสอบซ้ำได้ ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพเหมาะกับการค้นหาความหมายเชิงลึก มิติทางสังคมและวัฒนธรรม ส่วนการวิจัยแบบผสมผสานเป็นความพยายามนำข้อดีของทั้งสองแนวทางมาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้การวิจัยตอบโจทย์ได้อย่างครอบคลุมและสมบูรณ์ที่สุด

ดังนั้น บทนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายความหมาย ความสำคัญ ลักษณะเฉพาะ ขั้นตอน และข้อเด่น-ข้อจำกัดของการวิจัยแต่ละประเภท พร้อมทั้งยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้จริงในงานรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกแนวทางการวิจัยได้อย่างเหมาะสมกับปัญหาที่ตนเองสนใจศึกษา

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณถือเป็นหนึ่งในวิธีการวิจัยที่ได้รับการยอมรับและใช้อย่างแพร่หลายทั้งในศาสตร์สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากสามารถสร้างข้อมูลที่ชัดเจน วัดได้ และนำไปใช้ตรวจสอบซ้ำได้ (replication) การนำวิธีการเชิงปริมาณเข้ามาใช้ช่วยให้นักวิจัยเข้าใจปรากฏการณ์เชิงสังคมและการบริหารได้อย่างเป็นระบบ สามารถเปรียบเทียบและอธิบายปรากฏการณ์ด้วยตัวเลขทางสถิติ ทำให้งานวิจัยมีความแม่นยำ โปร่งใส และสามารถใช้นับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายได้

1.1 ความหมายและความสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ หมายถึง กระบวนการศึกษาที่ใช้การวัดและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลขเพื่อหาคำตอบต่อคำถามการวิจัย โดยมุ่งเน้นความเที่ยงตรง ความเป็นกลาง และการตรวจสอบได้ (Kerlinger, 2000) งานวิจัยลักษณะนี้มีความสำคัญต่อรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะช่วยสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ (evidence-based) ที่หน่วยงานรัฐสามารถนำไปใช้ปรับปรุงการบริหาร นโยบาย และบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Creswell, 2018)

1.2 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) ใช้ตัวเลขและสถิติในการอธิบายความเป็นจริง
- 2) มีระเบียบวิธีที่เป็นระบบ ตั้งแต่การตั้งสมมติฐานไปจนถึงการทดสอบ
- 3) เน้นความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability)
- 4) ใช้เครื่องมือมาตรฐาน เช่น แบบสอบถาม หรือแบบทดสอบ
- 5) ข้อมูลสามารถตรวจสอบซ้ำ และเปรียบเทียบได้

1.3 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) กำหนดปัญหาและสมมติฐาน → คำถามที่สามารถวัดได้
- 2) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง → ใช้หลักการสุ่ม (sampling)
- 3) พัฒนาเครื่องมือวิจัย → แบบสอบถาม, แบบทดสอบ
- 4) เก็บรวบรวมข้อมูล → มักใช้การสำรวจ (survey)
- 5) วิเคราะห์ข้อมูล → สถิติพรรณนา (Descriptive) และสถิติอนุมาน (Inferential)
- 6) สรุปและอภิปรายผล → เชื่อมโยงกลับสู่ทฤษฎีและข้อเสนอเชิงนโยบาย (Neuman, 2014)

1.4 ประเภทของการวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) – อธิบายสภาพหรือพฤติกรรม เช่น ความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการภาครัฐ
- 2) การวิจัยเชิงสัมพันธ์ (Correlational Research) – ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและประสิทธิภาพการทำงาน
- 3) การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) – ใช้กลุ่มทดลองและควบคุม เช่น การทดสอบนโยบายใหม่

- 4) การวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) – คล้ายการทดลอง แต่ไม่สามารถควบคุมตัวแปรได้ทั้งหมด เช่น การศึกษาผลของนโยบายในพื้นที่จริง

1.5 จุดเด่นของการวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) ได้ข้อมูลที่เป็นกลางและตรวจสอบซ้ำได้
- 2) ใช้กับประชากรจำนวนมาก
- 3) สามารถทดสอบสมมติฐานและคาดการณ์แนวโน้มได้
- 4) ช่วยในการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างมีหลักฐานรองรับ

1.6 ข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) ไม่สามารถสะท้อนความรู้สึกหรือความหมายเชิงลึกของมนุษย์ได้
- 2) อาจทำให้เข้าใจปัญหาแบบแบนราบ (oversimplified)
- 3) คุณภาพของผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับ ความถูกต้องของเครื่องมือและวิธีสุ่มตัวอย่าง
- 4) ไม่ยืดหยุ่นหากสถานการณ์เปลี่ยนแปลง (Weiss, 1998)

1.7 ตัวอย่างการประยุกต์ในรัฐประศาสนศาสตร์

- 1) งานประเมินผล นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค โดยใช้ข้อมูลสถิติด้านสาธารณสุข
- 2) การสำรวจ ความพึงพอใจของประชาชน ต่อศูนย์บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)
- 3) การวิจัย การกระจายงบประมาณท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอย (regression analysis)

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปริมาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัด วิเคราะห์ และทดสอบสมมติฐาน เพื่อสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบายและปรับปรุงการบริหารราชการ แม้มีข้อจำกัดในการสะท้อนประสบการณ์เชิงลึก แต่หากใช้ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ จะช่วยให้ได้ภาพที่ครบถ้วนทั้งด้านตัวเลขและความหมายทางสังคม

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมากในรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากการบริหารจัดการรัฐและนโยบายสาธารณะมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ วัฒนธรรม อำนาจ และบริบททางสังคม ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้เพียงตัวเลขเชิงปริมาณ แต่ต้องอาศัยการตีความและการเข้าใจเชิงลึก การวิจัยเชิงคุณภาพจึงช่วยเปิดมิติที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์และสะท้อนความหมายของประสบการณ์ได้อย่างรอบด้าน

2.1 ความหมายและความสำคัญ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ กระบวนการศึกษาที่เน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และการบริหาร โดยใช้ข้อมูลเชิงลึก เช่น คำพูด ประสบการณ์ การสังเกตพฤติกรรม และบริบททางสังคม ไม่เน้นการวัดด้วยตัวเลข แต่เน้นความหมาย (meaning) และการตีความ (interpretation) ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Creswell & Poth, 2018) ความสำคัญ คือ ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจมิติที่ซ่อนอยู่ของการบริหารและนโยบาย เช่น เหตุผลที่ประชาชนมีทัศนคติหรือพฤติกรรมบางอย่างต่อรัฐ ซึ่งตัวเลขเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายได้ (Neuman, 2014)

2.2 ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1) ใช้บริบทจริง (natural setting) เป็นแหล่งข้อมูลหลัก
- 2) ผู้วิจัยมีบทบาทเชิงปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูล
- 3) เก็บข้อมูลเชิงลึก (in-depth data) ด้วยการสัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่ม หรือเอกสาร
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความ หา “ธีม” หรือ “รูปแบบ” จากข้อมูล
- 5) มีความยืดหยุ่นสูง ปรับเปลี่ยนระหว่างทำวิจัยได้

2.3 ขั้นตอนการวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1) กำหนดปัญหาและคำถามวิจัยแบบเปิด (open-ended)
- 2) เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องโดยตรง
- 3) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) หรือการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis)
- 5) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)
- 6) สรุปผลและอภิปรายโดยเชื่อมโยงกับทฤษฎี

2.4 ประเภทของการวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1) ชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) – ศึกษาวัฒนธรรม/วิถีชีวิต เช่น บทบาทชุมชนในการจัดการขยะ
- 2) ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) – ศึกษาประสบการณ์ชีวิต เช่น ประสบการณ์ข้าราชการในการปรับตัวสู่ดิจิทัล
- 3) ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) – สร้างทฤษฎีใหม่จากข้อมูลภาคสนาม เช่น แบบจำลองการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

- 4) วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) – วิจัยควบคู่กับการแก้ปัญหา เช่น การพัฒนาเครือข่ายสุขภาพชุมชน
- 5) กรณีศึกษา (Case Study Research) – ศึกษาเชิงลึก เช่น การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม

2.5 ตัวอย่างการประยุกต์ในรัฐประศาสนศาสตร์

- 1) การศึกษาความขัดแย้งระหว่างเทศบาลกับชุมชนเรื่องการใช้พื้นที่สาธารณะ
- 2) การวิเคราะห์เชิงชาติพันธุ์วรรณนาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นกับการอนุรักษ์ประเพณี
- 3) กรณีศึกษาการจัดทำประชาพิจารณ์นโยบายสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้วิจัยและผู้กำหนดนโยบายเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและการบริหารได้อย่างรอบด้าน แม้จะไม่สามารถให้ข้อมูลเชิงตัวเลขที่เป็นสากล แต่สามารถสร้าง “ภาพเชิงลึก” (in-depth understanding) ที่ช่วยอธิบายเหตุผลเบื้องหลังปรากฏการณ์ และเมื่อบูรณาการร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ จะทำให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้พัฒนานโยบายสาธารณะและการบริหารงานรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

เมื่อการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพต่างมีข้อเด่นและข้อจำกัด นักวิจัยจึงพัฒนา “การวิจัยแบบผสมผสาน” (Mixed Methods Research) ขึ้นเพื่อบูรณาการข้อดีของทั้งสองแนวทาง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งในแง่ความเที่ยงตรงเชิงตัวเลขและความเข้าใจเชิงความหมาย (Creswell & Plano Clark, 2017) การวิจัยรูปแบบนี้จึงได้รับความนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะในศาสตร์ที่ซับซ้อน เช่น รัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งกับปรากฏการณ์เชิงปริมาณ (เช่น สถิติ งบประมาณ ประสิทธิภาพ) และปรากฏการณ์เชิงคุณภาพ (เช่น ความเชื่อ ค่านิยม การมีส่วนร่วมของประชาชน)

3.1 ความหมายและความสำคัญ

การวิจัยแบบผสมผสาน หมายถึง การออกแบบและดำเนินการวิจัยที่รวมการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพภายในโครงการเดียวกัน เพื่อหาคำตอบการวิจัยอย่างรอบด้าน นักวิชาการบางคนอธิบายว่าเป็น “การวิจัยสองภาษา” เพราะต้องสื่อสารทั้งภาษาตัวเลข (numbers) และภาษาความหมาย (narratives) ให้สอดคล้องกัน (Tashakkori & Teddlie, 2010) ความสำคัญ คือ ช่วยเพิ่มความแม่นยำของ

ผลวิจัย โดยใช้การตรวจสอบสามเส้า (triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของ ข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายวิธี ทำให้นักวิจัยมีทั้งความน่าเชื่อถือเชิงสถิติ และความ ลึกซึ้งเชิงคุณค่า เหมาะสมกับประเด็นรัฐประศาสนศาสตร์ที่ซับซ้อน เช่น การปฏิรูป การเมือง การกระจายอำนาจ หรือการจัดการนโยบายสาธารณะ ซึ่งมักมีทั้งข้อมูลเชิงตัวเลข และมิติทางสังคมวัฒนธรรม

3.2 รูปแบบหลักของการวิจัยแบบผสมผสาน

1) การออกแบบแบบบรรจบ (Convergent Parallel Design)

- นักวิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ไปพร้อมกัน
- วิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเภทแยกออกจากกัน ก่อนนำผลลัพธ์มา บูรณาการเพื่อหาข้อสรุปรวม

- ตัวอย่าง ศึกษาความโปร่งใสขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจความพึงพอใจ และเก็บข้อมูลเชิง คุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่และประชาชน

2) การออกแบบเชิงอธิบายตามลำดับ (Explanatory Sequential Design)

- เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อค้นหาผลลัพธ์หรือแนวโน้ม
- จากนั้นใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตีความและอธิบายผลที่พบให้ เข้าใจลึกซึ้งขึ้น

- ตัวอย่าง การสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและ ประสิทธิภาพการทำงานของข้าราชการ แล้วตามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่ออธิบายว่าปัจจัยใดที่ส่งผลต่อแรงจูงใจอย่างแท้จริง

3) การออกแบบเชิงสำรวจตามลำดับ (Exploratory Sequential Design)

- เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างแนวคิดหรือสมมติฐานใหม่
- จากนั้นใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อทดสอบหรือยืนยันแนวคิดที่ได้
- ตัวอย่าง การสัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อเข้าใจปัญหาการจัดการ สิ่งแวดล้อมในชุมชน แล้วนำผลที่ได้ไปสร้างแบบสอบถามเพื่อสำรวจ ประชาชนในหลายพื้นที่

3.3 ตัวอย่างการประยุกต์ในรัฐประศาสนศาสตร์

- 1) การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการรัฐ ใช้ แบบสอบถาม (quantitative) วัดระดับความพึงพอใจ และใช้การ สัมภาษณ์เชิงลึก (qualitative) เพื่อเข้าใจเหตุผลเบื้องหลังความพึง พพอใจหรือไม่พึงพอใจ

- 2) การประเมินผลนโยบายสาธารณะ เช่น การศึกษาผลกระทบของนโยบายกระจายอำนาจ โดยใช้ข้อมูลเชิงสถิติด้านงบประมาณ (quantitative) และสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น (qualitative)
- 3) การวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมเมือง ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น สถิติคุณภาพอากาศ ร่วมกับการสังเกตภาคสนามและสัมภาษณ์ชุมชน เพื่อเข้าใจพฤติกรรมกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า การวิจัยแบบผสมผสานเป็นทางเลือกที่มีคุณค่าสำหรับการสร้างองค์ความรู้เชิงรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะช่วยตอบโจทย์การวิจัยที่มีหลายมิติและซับซ้อน จุดเด่นสำคัญคือการได้ข้อมูลที่ทั้ง “กว้าง” และ “ลึก” ในเวลาเดียวกัน สามารถใช้ในการสร้างนโยบายที่มีหลักฐานรองรับทั้งเชิงสถิติและเชิงสังคม แม้จะมีข้อจำกัด เช่น ต้องใช้เวลา งบประมาณ และทักษะของนักวิจัยมากกว่า แต่ประโยชน์ที่ได้จากการผสมผสานสองแนวทางนี้ ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ ครบคลุม และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ

4. จุดเด่นและข้อจำกัดของแต่ละประเภท

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ประกอบด้วยหลายแนวทาง โดยหลักแล้วแบ่งเป็น การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมผสาน แต่ละประเภทมีคุณค่าและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาที่ศึกษาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การทำความเข้าใจจุดเด่นและข้อจำกัดเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการเลือกใช้วิธีวิจัยที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น งานที่ต้องการความเที่ยงตรงและการตรวจสอบซ้ำอาจเหมาะกับเชิงปริมาณ ขณะที่งานที่ต้องการเจาะลึกความหมายเชิงสังคมและวัฒนธรรมจะเหมาะกับเชิงคุณภาพ ส่วนงานที่ต้องการความรอบด้านทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกควรใช้แนวทางแบบผสมผสาน เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน จึงนำเสนอการเปรียบเทียบจุดเด่นและข้อจำกัดของแต่ละประเภทการวิจัย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 จุดเด่นและข้อจำกัดของแต่ละประเภท

ประเภทการวิจัย	จุดเด่น	ข้อจำกัด
การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	- ใช้ตัวเลขและสถิติ ทำให้ผลมีความเที่ยงตรงและตรวจสอบซ้ำได้ - เหมาะกับการศึกษาประชากรจำนวนมาก - สามารถ ทดสอบสมมติฐานและสร้างการคาดการณ์ ได้	- ไม่สะท้อนความรู้สึกหรือประสบการณ์เชิงลึกของมนุษย์ - อาจทำให้เข้าใจปัญหาแบบแบนราบ - คุณภาพผลขึ้นอยู่กับเครื่องมือและวิธีสุ่มตัวอย่าง

ประเภทการวิจัย	จุดเด่น	ข้อจำกัด
การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	- ให้ข้อมูลที่เป็นกลาง ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย - ให้ข้อมูลเชิงลึกและเข้าใจความหมาย/มิติทางสังคม-วัฒนธรรม - ยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์จริงได้ - เปิดโอกาสให้ค้นพบปรากฏการณ์ใหม่ ๆ หรือทฤษฎีใหม่ - เหมาะกับการศึกษาประเด็นซับซ้อนที่มีมิติทางอารมณ์และคุณค่า	- ไม่ยืดหยุ่นเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง - มักใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กทำให้ขาดความทั่วไป - มีโอกาสเกิดอคติจากนักวิจัย - ใช้เวลาและทรัพยากรมาก - การตรวจสอบซ้ำทำได้ยากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณ
การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)	- ผสมผสานข้อดีของเชิงปริมาณและคุณภาพ ทำให้นักวิจัยมีทั้งความกว้างและความลึก - สามารถตรวจสอบความถูกต้องด้วยการตรวจสอบสามเส้า - เหมาะกับประเด็นรัฐประศาสนศาสตร์ที่ซับซ้อน เช่น นโยบาย การกระจายอำนาจ การบริการสาธารณะ - ทำให้ข้อเสนอเชิงนโยบายมีความครบถ้วนและน่าเชื่อถือ	- ใช้ทรัพยากรมากกว่า (เวลา งบประมาณ บุคลากร) - ขั้นตอนซับซ้อน ต้องใช้ทักษะสูงในทั้งสองแนวทาง - การบูรณาการข้อมูลสองประเภทต้องทำอย่างระมัดระวังเพื่อป้องกันความไม่สอดคล้อง - การตีความผลต้องการความเข้าใจเชิงลึกและประสบการณ์ของนักวิจัย

จากการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า แต่ละประเภทของการวิจัย ไม่ได้มีคุณค่าเหนือกว่ากัน หากแต่มีจุดแข็งและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไปตามบริบทการใช้งาน งานวิจัยเชิงปริมาณมีความโดดเด่นด้านการสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ตรวจสอบได้ เหมาะสำหรับการประเมินเชิงสถิติและการคาดการณ์แนวโน้ม ขณะที่งานวิจัยเชิงคุณภาพมีความแข็งแกร่งในด้านการตีความเชิงลึก สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนได้อย่างรอบด้านและละเอียดอ่อน ส่วนการวิจัยแบบผสมผสานถือเป็นการประสานข้อดีของทั้งสองแนวทาง ทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทั้งด้านความแม่นยำและความหมายทางสังคม

ในแง่ของการประยุกต์ใช้ในรัฐประศาสนศาสตร์ นักวิจัยจำเป็นต้องเลือกแนวทางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาและสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไข หากต้องการข้อมูลที่เชื่อถือได้สำหรับกำหนดนโยบาย ควรอาศัยวิธีเชิงปริมาณ แต่หากต้องการความเข้าใจเชิงลึกต่อพฤติกรรมหรือความคิดเห็นของประชาชน ก็ควรใช้แนวทาง

เชิงคุณภาพ และในกรณีที่ต้องการมุมมองที่ทั้งกว้างและลึกเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่รอบด้าน การวิจัยแบบผสมผสานจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด

กล่าวได้ว่า ไม่มีแนวทางใดสมบูรณ์แบบโดยลำพัง นักวิจัยจึงควรมีความยืดหยุ่น และสามารถผสมผสานวิธีการต่าง ๆ ได้ตามความจำเป็น เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ไม่เพียงแต่เพียงตรงตามหลักวิชาการ แต่ยังตอบโจทย์การพัฒนา นโยบาย และการบริหารงานสาธารณะอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า จากการเปรียบเทียบจะเห็นว่า การวิจัยเชิงปริมาณ เหมาะกับการวิเคราะห์เชิงกว้าง ตรวจสอบซ้ำได้ แต่ไม่เข้าถึงความหมายเชิงลึก การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เน้นความเข้าใจเชิงลึก แต่ขาดความทั่วไปและตรวจสอบซ้ำได้ยาก การวิจัยผสมผสานจึงเป็นทางเลือกที่ครอบคลุมที่สุด แม้ซับซ้อนและใช้ทรัพยากรมาก แต่ช่วยให้งานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ตอบโจทย์ได้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

สรุปท้ายบท

เมื่อพิจารณาภาพรวมของบทนี้ จะเห็นว่า แต่ละประเภทของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มีคุณค่าเฉพาะตัว งานวิจัยเชิงปริมาณเน้นความเที่ยงตรงทางสถิติ เหมาะกับการสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถตรวจสอบซ้ำได้ ขณะที่งานวิจัยเชิงคุณภาพเน้นความลึกซึ้งและการตีความ ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและนโยบายในมิติที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่วนการวิจัยแบบผสมผสานถือเป็นการรวมข้อดีของทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกัน ทำให้งานวิจัยมีความรอบด้านและตอบโจทย์ได้ทั้งด้านหลักวิชาการและการประยุกต์ใช้

อย่างไรก็ตาม ไม่มีวิธีการวิจัยใดสมบูรณ์แบบในตัวเอง ความสำเร็จของงานวิจัยขึ้นอยู่กับ ความเหมาะสมของการเลือกวิธีการให้สอดคล้องกับปัญหา วัตถุประสงค์ และทรัพยากรที่มี หากต้องการข้อมูลที่แม่นยำและใช้ได้กับประชากรจำนวนมาก ควรเน้นเชิงปริมาณ แต่หากต้องการความเข้าใจเชิงลึกในเชิงคุณค่าและประสบการณ์ของมนุษย์ ควรใช้เชิงคุณภาพ ส่วนในกรณีที่ต้องการความครบถ้วนและความน่าเชื่อถือสูง การใช้วิจัยแบบผสมผสานย่อมเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์ที่สุด

ดังนั้น การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ในยุคปัจจุบันจึงควรมี ความยืดหยุ่นในการเลือกใช้วิธีการที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเชิงปริมาณ คุณภาพ หรือผสมผสาน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ไม่เพียงแต่เพียงตรงเชิงวิชาการ แต่ยังสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนา นโยบายสาธารณะได้จริง อันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาสังคมโดยรวม

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมผสาน พร้อมยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในงานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์
2. การวิจัยเชิงปริมาณมีจุดเด่นด้าน “ความแม่นยำเชิงสถิติ” ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมีจุดเด่นด้าน “ความลึกซึ้งเชิงความหมาย” นักวิจัยควรเลือกใช้วิธีใดในกรณีที่ต้องการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการรัฐ? เพราะเหตุใด?
3. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ช่วยแก้ข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างไร? ยกตัวอย่างกรณีศึกษาในงานวิจัยภาครัฐที่ควรใช้วิธีการแบบผสมผสาน
4. จงอธิบายข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปริมาณในมิติของการศึกษาปัญหา นโยบายสาธารณะ และเสนอวิธีการที่นักวิจัยสามารถใช้เพื่อลดข้อจำกัดเหล่านั้น
5. หากท่านเป็นนักวิจัยที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษา “ผลกระทบของนโยบายกระจายอำนาจต่อท้องถิ่น” ท่านจะเลือกใช้วิธีการวิจัยประเภทใด เพราะเหตุใด และจะออกแบบขั้นตอนการวิจัยอย่างไร

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Kerlinger, F. N. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *SAGE handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Weiss, C. H. (1998). *Evaluation: Methods for studying programs and policies* (2nd ed.). Prentice Hall.

แผนการสอนประจำบทที่ 3

บทที่ 3 การสร้างแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม (Concept Generation and Literature Review)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. การสร้างแนวคิด (Conceptualization)
2. การค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)
3. การสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)
4. การนิยามศัพท์เฉพาะทางวิจัย (Definition of Terms)

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การสร้างแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรมถือเป็นรากฐานสำคัญของการทำวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเริ่มจากการสร้างแนวคิด (Conceptualization) ซึ่งเป็นกระบวนการแปลงสิ่งที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นสิ่งที่สามารถวัดและตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ ทำให้งานวิจัยมีทิศทางและขอบเขตที่ชัดเจน ถัดมาคือการทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ที่เปรียบเสมือนการปักเสาเข็มให้กับงานวิจัย นักวิจัยต้องไม่เพียงเล่าเนื้อหาของงานเก่า แต่ต้องสังเคราะห์ เชื่อมโยง และวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบช่องว่างทางวิชาการ และยืนยันคุณค่าของโจทย์วิจัยใหม่ นอกจากนี้การสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ยังเป็นเสมือนแผนที่นำทางของงานวิจัย ที่ช่วยให้เห็นทฤษฎีอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เชื่อมโยงทฤษฎีกับการเก็บข้อมูลจริง และใช้เป็นฐานในการสร้างสมมติฐาน สุดท้าย การนิยามศัพท์เฉพาะ (Definition of Terms) มีบทบาทสำคัญในการทำให้คำหรือแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัยชัดเจน ตรงกัน และสามารถนำไปวัดได้จริง โดยการผสมผสานทั้งนิยามเชิงความหมายและนิยามเชิงปฏิบัติการ ดังนั้น การเข้าใจและปฏิบัติตามทั้งสี่ประการนี้ จะทำให้งานวิจัยมีรากฐานที่มั่นคง ชัดเจน และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความหมาย กระบวนการ และความสำคัญของการสร้างแนวคิดทางวิจัย พร้อมยกตัวอย่างประกอบได้
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการกำหนดปัญหาและโจทย์วิจัยได้

3. ออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย โดยเชื่อมโยงทฤษฎี ตัวแปร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

4. เขียนนิยามศัพท์เฉพาะทั้งเชิงความหมายและเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดและเครื่องมือเก็บข้อมูลได้

5. ประยุกต์ใช้หลักการทั้งสี่ประการ (การสร้างแนวคิด การทบทวนวรรณกรรม การสร้างกรอบแนวคิด และการนิยามศัพท์เฉพาะ) ในการวางแผนทำวิจัยจริงได้

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 3 การสร้างแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์
1. คุณธรรม จริยธรรม	ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพผลงานของผู้อื่น และอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง	สามารถจัดทำการทบทวนวรรณกรรมโดยไม่คัดลอก (plagiarism-free) และมีการอ้างอิงตามรูปแบบมาตรฐาน
2. ความรู้	ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดหลักเกี่ยวกับการสร้างแนวคิด การทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด และการนิยามศัพท์เฉพาะ	อธิบายความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนของแต่ละหัวข้อได้อย่างถูกต้อง
3. ทักษะทางปัญญา	ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงทฤษฎีหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดได้	ยกตัวอย่างการสร้างกรอบแนวคิดจากตัวแปรต้นและตัวแปรตาม พร้อมอธิบายความสัมพันธ์ได้
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ผู้เรียนสามารถทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายในการสรุปแนวคิดวิชาการ	มีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม สรุปและนำเสนอผลงานร่วมกับเพื่อนได้
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ผู้เรียนสามารถใช้ฐานข้อมูลวิชาการ ค้นคว้าออนไลน์ และจัดทำตาราง-แผนภาพอธิบายแนวคิดได้อย่างถูกต้อง	ใช้ Google Scholar, ThaiJo หรือฐานข้อมูลอื่น ๆ ในการสืบค้น และจัดทำตารางนิยามเชิงความหมาย-เชิงปฏิบัติการได้

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 3
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 3
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบกลางภาค

บทที่ 3

การสร้างแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม (CONCEPT GENERATION AND LITERATURE REVIEW)

บทนำ

การวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์มีความซับซ้อน เนื่องจากต้องอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ ปรากฏการณ์ทางสังคม รวมถึงกลไกการบริหารจัดการของรัฐ และองค์กรสาธารณะ การสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพจึงไม่สามารถทำได้เพียงการตั้งคำถามทั่วไป หากแต่ต้องมี “แนวคิด” ที่ชัดเจนเป็นต้นทาง การสร้างแนวคิดจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ เพราะช่วยให้นักวิจัยกำหนดกรอบการศึกษาและตีความสิ่งที่เป็นามธรรมให้อยู่ในรูปที่ตรวจสอบได้ นอกจากการสร้างแนวคิดแล้ว การทบทวนวรรณกรรมยังเป็นรากฐานที่เปรียบได้กับ “เสาเข็มของงานวิจัย” เพราะทำให้นักวิจัยมองเห็นภาพรวมขององค์ความรู้ทั้งในระดับทฤษฎีและงานวิจัยที่ผ่านมา การทบทวนวรรณกรรมที่มีคุณภาพไม่ใช่เพียงการเล่าเนื้อหาเดิม แต่คือการสังเคราะห์เชิงวิเคราะห์ที่ชี้ให้เห็นข้อสรุป ข้อโต้แย้ง และช่องว่างขององค์ความรู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษา อีกประเด็นสำคัญคือ “กรอบแนวคิด” ซึ่งเปรียบเสมือนแผนที่นำทางของการวิจัย กรอบแนวคิดช่วยให้นักวิจัยจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญได้ชัดเจนและรวดเร็ว ทั้งยังเป็นฐานในการตั้งสมมติฐานและเลือกวิธีวิจัยที่เหมาะสม ท้ายที่สุด การนิยามศัพท์เฉพาะ คือการให้ความหมายของคำที่ใช้ในงานวิจัยชัดเจนและตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้อ่าน โดยเฉพาะคำที่เป็นนามธรรม เช่น ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ หรือประชาธิปไตย หากไม่มีการนิยามที่ดี งานวิจัยอาจถูกตีความผิดหรือขาดความน่าเชื่อถือได้

ดังนั้น บทนี้จึงถือเป็นหัวใจของการสร้างรากฐานทางวิชาการสำหรับการวิจัย เพราะครอบคลุมตั้งแต่การสร้างแนวคิด การทบทวนวรรณกรรม การกำหนดกรอบแนวคิด ไปจนถึงการนิยามศัพท์เฉพาะ ทั้งหมดนี้จะช่วยให้นักวิจัยสามารถวางรากฐานการศึกษาที่มีความถูกต้อง ชัดเจน และตรวจสอบได้

1. หลักการสร้างแนวคิด (Conceptualization)

การสร้างแนวคิดถือเป็น ขั้นตอนสำคัญที่สุดของการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถกำหนดประเด็นการศึกษาได้อย่างชัดเจน และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสิ่งที่ต้องการศึกษา แนวคิด

เปรียบเทียบเข็มทิศที่ชี้นำทิศทางการวิจัยทั้งหมด หากไม่มีการสร้างแนวคิดที่ถูกต้อง งานวิจัยก็อาจไร้ทิศทางและไม่สามารถตรวจสอบได้

1.1 ความหมายของการสร้างแนวคิด

การสร้างแนวคิด (Conceptualization) หมายถึง กระบวนการแปลงสิ่งที่เป็นนามธรรมให้สามารถอธิบายได้ในรูปแบบที่เป็นระบบและชัดเจน โดยใช้ถ้อยคำหรือคำจำกัดความที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงสำหรับกรวิจัย การสร้างแนวคิดจึงเป็นการทำให้ “สิ่งที่คิด” กลายเป็น “สิ่งที่วัดได้” (Neuman, 2014) ตัวอย่างเช่น แนวคิดเรื่อง “ประชาธิปไตย” เป็นนามธรรม แต่เมื่อผ่านกระบวนการสร้างแนวคิดแล้วสามารถแยกออกเป็นมิติที่วัดได้ เช่น สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมของประชาชน

Creswell (2018) อธิบายว่า การสร้างแนวคิดเป็นขั้นตอนแรกของการออกแบบวิจัยที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดขอบเขตการศึกษาได้ชัดเจน และลดความคลุมเครือที่อาจเกิดขึ้นหากใช้เพียงคำทั่วไป ดังนั้น แนวคิดที่ถูกต้องย่อมทำให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบซ้ำได้ ขณะที่ วรเดช จันทรแสง (2562) ชี้ว่าการสร้างแนวคิดคือกระบวนการสำคัญที่ทำให้สิ่งที่นักวิจัยคิดกลายเป็นสิ่งที่วัดได้จริง

การสร้างแนวคิดคือการนิยามหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจได้และสามารถตรวจสอบได้ โดยนักวิจัยอาจใช้ทฤษฎีหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบอ้างอิง เช่น

แนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Conceptualization) หมายถึงการใช้ทฤษฎีทางรัฐศาสตร์หรือสังคมศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ เช่น การอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองของเยาวชนด้วยทฤษฎีการขัดเกลาทางการเมือง

แนวคิดเชิงประยุกต์ (Applied Conceptualization) หมายถึงการนำหลักการหรืองานวิจัยมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่หรือบริบทจริง เช่น การประยุกต์หลักสุจริต 3 (กายสุจริต วจสุจริต มโนสุจริต) ในการสร้างพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย

1.2 ความสำคัญของการสร้างแนวคิด

- 1) ทำให้คำถามวิจัยมีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ
- 2) ช่วยกำหนดขอบเขตของการศึกษา
- 3) ช่วยสร้างกรอบในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผล
- 4) ทำให้งานวิจัยมีทิศทางที่สอดคล้องกับปัญหาจริง

1.3 ขั้นตอนของการสร้างแนวคิด

- 1) การระบุแนวคิดหลัก (Identify concepts) เริ่มจากการเลือกคำหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษา เช่น “การมีส่วนร่วมทางการเมือง”

2) การนิยามแนวคิด (Define concepts) ให้ความหมายเชิงทฤษฎี เช่น “การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ”

3) การระบุองค์ประกอบ (Identify dimensions) แยกมิติหรือองค์ประกอบ เช่น ด้านการเลือกตั้ง ด้านการประท้วง ด้านการเข้าร่วมในพรรคการเมือง

4) การระบุข้อสังเกตเชิงประจักษ์ (Specify indicators) สร้างตัวชี้วัด เช่น “การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” หรือ “การติดตามข่าวสารการเมือง”

1.4 ตัวอย่างการสร้างแนวคิด

(ก) งานวิจัยในประเทศไทย

งานวิจัยของ พิชญาพร ศรีสมบัติ (2564) ทำวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา” ได้สร้างแนวคิดเรื่อง “พฤติกรรมการใช้สื่อ” โดยจำแนกออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

- 1) ด้านความถี่ (Frequency) วัดจากจำนวนชั่วโมงและความถี่ในการใช้งานสื่อ
- 2) ด้านวัตถุประสงค์ (Purpose) เช่น การเรียน การสื่อสาร หรือความบันเทิง
- 3) ด้านผลลัพธ์ (Outcome) ผลกระทบต่อการเรียน การเข้าสังคม และพฤติกรรม

ดิจิทัล

กรณีนี้สะท้อนให้เห็นการนำแนวคิดนามธรรมอย่าง “พฤติกรรมการใช้สื่อ” มาทำให้เป็นรูปธรรมที่สามารถวัดผลได้จริง โดยใช้ทั้งเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม) และเชิงคุณภาพ (การสัมภาษณ์เชิงลึก)

(ข) งานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์

ตัวอย่างการศึกษาการบูรณาการพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างพลเมืองประชาธิปไตยในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี นักวิจัยได้สร้างแนวคิดดังนี้

ตัวแปรต้น การขัดเกลาทางการเมือง ผ่านครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อ และสถาบันการเมือง รวมถึงหลักพุทธธรรม เช่น สุจริต 3 และ พรหมวิหาร 4

ตัวแปรตาม คุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วม

กล่าวโดยสรุป การสร้างแนวคิดเป็นกระบวนการที่เปลี่ยน สิ่งที่คิด → สิ่งที่วัดได้ โดยอาศัยทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมารองรับ การสร้างแนวคิดที่ดีจะช่วยให้คำถามวิจัยชัดเจน ขอบเขตการศึกษาแน่นอน และสามารถสร้างกรอบแนวคิดที่สอดคล้องกับปัญหาวิจัยจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ไม่สามารถเริ่มต้นได้หากขาดการค้นคว้าและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การทบทวนวรรณกรรมเปรียบเสมือน “รากฐาน” ของบ้านที่ทำให้ตัวงานวิจัยมั่นคง เพราะเป็นกระบวนการรวบรวมองค์ความรู้ ทฤษฎี และผลการวิจัยที่ผ่านมา เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา การทบทวนวรรณกรรมยังทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า “อะไรที่ทำได้แล้ว” และ “อะไรที่ยังไม่ถูกศึกษา” ซึ่งนำไปสู่การตั้งปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัยที่มีคุณค่า

2.1 ความหมายของการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) หมายถึง กระบวนการสำรวจ ศึกษา และประเมินผลงานวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ บทความ หรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา เพื่ออธิบายสถานะขององค์ความรู้ในปัจจุบัน ตลอดจนหาช่องว่างทางวิชาการที่จะนำไปสู่โจทย์วิจัยใหม่ (Boote & Beile, 2005; สุกัญญา สุฉายา, 2562)

Snyder (2019) อธิบายว่า การทบทวนวรรณกรรมมิใช่เพียงการ “เล่าเนื้อหา” ของงานเก่า ๆ เท่านั้น แต่ต้องเป็นการ “สังเคราะห์” โดยเชื่อมโยงข้อค้นพบจากงานต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ลึกซึ้งและชี้แนวโน้มขององค์ความรู้ในสาขานั้น ๆ

2.2 ความสำคัญของการทบทวนวรรณกรรม

1) สร้างความเข้าใจภาพรวมขององค์ความรู้ ช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่างานวิชาการที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาประเด็นใดไปแล้ว และยัง

2) ยืนยันความสำคัญของปัญหาวิจัย แสดงหลักฐานว่าโจทย์วิจัยมีคุณค่าต่อการศึกษา ไม่ใช่ปัญหาที่สมมติขึ้นเอง

3) เชื่อมโยงกับทฤษฎี เป็นฐานให้ผู้วิจัยเลือกทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดมารองรับการวิจัย

4) ป้องกันการทำวิจัยซ้ำโดยไม่จำเป็น ลดความเสี่ยงในการทำวิจัยที่ไม่มีใหม่หรือนำเสนอสิ่งที่ซ้ำกับงานเดิม

การทบทวนวรรณกรรมที่มีคุณภาพต้องไม่ใช่เพียงการ “สรุปเนื้อหา” แต่ต้อง “สังเคราะห์” เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ และแสดงให้เห็นถึงข้อโต้แย้งหรือแนวโน้มของงานวิจัย

2.3 ขั้นตอนการค้นคว้าและวิเคราะห์

ก. ขั้นตอนการค้นคว้า

1) ฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น Google Scholar, JSTOR, ScienceDirect

2) งานวิจัยไทย เช่น TDC (Thai Digital Collection), ThaiJo, ARDA

3) แหล่งข้อมูลเฉพาะสาขา เช่น ERIC (ด้านการศึกษา) PubMed (ด้านสาธารณสุข)

4) การคัดเลือก ใช้เกณฑ์ด้านปีพิมพ์ (ไม่เกิน 10 ปี) และความเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

ข. การวิเคราะห์วรรณกรรม

1) การจัดหมวดหมู่ (Categorization) แบ่งงานวิจัยตามประเด็น จัดกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานที่เน้นครอบครัว งานที่เน้นการศึกษาของโรงเรียน หรืองานที่เน้นบทบาทของสื่อ

2) การเปรียบเทียบ (Comparison) เปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง เพื่อหาข้อสรุปรวมและชี้ช่องว่างความรู้

3) การระบุช่องว่าง (Gap identification) หาสิ่งที่ยังไม่ถูกศึกษา

2.4 ตัวอย่างการสังเคราะห์วรรณกรรม

(ก) ตัวอย่างจากงานวิจัยไทย

จากเอกสาร ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (2561) พบว่ามีตัวอย่างการทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อ “แรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษา” ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow, Herzberg, และ Deci & Ryan และเปรียบเทียบกับงานวิจัยในประเทศไทย เช่น งานที่พบว่าแรงจูงใจภายนอก (รางวัล) และแรงจูงใจภายใน (ความใฝ่รู้) ส่งผลต่างกันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน งานชิ้นนี้สังเคราะห์ได้ว่าการวิจัยไทยยังขาดการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจดิจิทัล หรือแรงจูงใจจากการเรียนออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องว่างที่ควรศึกษาในอนาคต

(ข) ตัวอย่างกรณีในรัฐประศาสนศาสตร์

งานของพิชญพร ศรีสมบัติ (2564) ได้ศึกษา “พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา” พบว่า การใช้สื่อมีผลต่อการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน การทบทวนวรรณกรรมด้านนี้แสดงให้เห็นว่า แม้มีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้สื่อในเชิงพฤติกรรมแล้ว แต่ยังขาดการศึกษา บูรณาการพุทธธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและพฤติกรรมดิจิทัล

(ค) การประยุกต์กับงานวิจัยที่กำลังทำ

การศึกษาการบูรณาการพุทธธรรมเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่ามีงานวิจัยจำนวนมากที่กล่าวถึงการขัดเกลาทางการเมืองผ่านครอบครัว โรงเรียน และสื่อ แต่ยังมี “ช่องว่าง” ในการศึกษาเรื่องการใช้หลักสุจริต 3 หรือพรหมวิหาร 4 มาบูรณาการเข้ากับกระบวนการปลูกฝังพลเมืองประชาธิปไตย ซึ่งเป็นจุดที่งานวิจัยใหม่นี้สามารถเพิ่มเติมคุณค่าให้กับวงวิชาการ

สรุปได้ว่า การค้นคว้าและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยมี “ฐานรากความรู้” ที่มั่นคง การทบทวนวรรณกรรมอย่างมีคุณภาพไม่ใช่เพียงการเล่าเรื่องงานเก่า แต่คือการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และเชื่อมโยงองค์ความรู้เพื่อให้เห็นช่องว่างและคุณค่าของการวิจัยใหม่

3. การสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มีความซับซ้อน เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมมักเกี่ยวข้องกับตัวแปรหลายมิติ ทั้งที่สามารถสังเกตได้โดยตรงและที่ซ่อนอยู่ในโครงสร้างเชิงนามธรรม กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) จึงทำหน้าที่เป็น “เข็มทิศ” หรือ “แผนที่นำทาง” ที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถจัดระบบความคิด ระบุขอบเขตของการศึกษา และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้อย่างมีเหตุผล

3.1 ความหมายและความสำคัญของกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) หมายถึง แผนภาพหรือแผนผังที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และตัวแปรแทรกซ้อน โดยอิงจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Miles, Huberman & Saldaña, 2014) กรอบแนวคิดเปรียบเสมือน “แผนที่” ที่ชี้ทางให้การวิจัยเป็นระบบ กรอบแนวคิดไม่เพียงแสดงความสัมพันธ์เชิงตรรกะ แต่ยังทำหน้าที่เป็น “สะพาน” ระหว่างทฤษฎีกับการเก็บข้อมูลจริง กรอบแนวคิดเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล (Ravitch & Carl, 2021)

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) คือ “หัวใจและทิศทาง” ของงานวิจัย เปรียบเสมือนแผนที่นำทางที่ช่วยให้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องและมีระบบ โดยกรอบแนวคิดเกิดจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลเป็น “ภาพรวม” ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา ในงานวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) กรอบแนวคิดจะเน้นเพียงการระบุตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อกำหนดขอบเขตของเนื้อหาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และในงานวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory Research) กรอบแนวคิดจะซับซ้อนมากขึ้น เพราะต้องอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น ตัวแปรต้น (Independent Variables) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) และตัวแปรแทรกซ้อนหรือตัวแปรส่งผ่าน (Mediating/Moderating Variables)

ความสำคัญของกรอบแนวคิด เป็นแนวทางในการตอบคำถามวิจัย กำหนดทิศทางการออกแบบวิธีวิจัย กำหนดความหมายของตัวแปรและวิธีวัด เชื่อมโยงงานวิจัยกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญของงานวิจัยได้อย่างรวดเร็ว (Creswell, 2018)

3.2 ความสำคัญของกรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดถือเป็น “แผนที่นำทาง” ของการวิจัย โดยมีความสำคัญดังนี้

- 1) ช่วยกำหนดขอบเขตของปัญหาและชี้ให้เห็นตัวแปรที่เกี่ยวข้อง
- 2) เป็นพื้นฐานในการสร้างสมมติฐานการวิจัย
- 3) เชื่อมโยงกับทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ
- 4) ป้องกันความสับสนในการเลือกใช้ตัวแปรหรือแนวทางวิเคราะห์
- 5) ทำให้ผลการวิจัยมีความต่อเนื่องและสามารถอธิบายได้เชิงเหตุ-ผล

(มหาวิทยาลัยบูรพา, 2566)

3.3 ขั้นตอนการสร้างกรอบแนวคิด

- 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เลือกทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น งานด้านพฤติกรรมศาสตร์ การจัดการ หรือรัฐประศาสนศาสตร์
- 2) ทบทวนงานวิจัยที่คล้ายคลึง เพื่อค้นหาตัวแปรที่ได้รับการศึกษาแล้ว และผลลัพธ์ที่พบ
- 3) กำหนดตัวแปรสำคัญ ได้แก่ ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และตัวแปรแทรกซ้อน
- 4) กำหนดลักษณะความสัมพันธ์ เช่น ความสัมพันธ์เชิงบวก เชิงลบ หรือความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ
- 5) จัดทำแผนภาพหรือคำอธิบาย เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของการศึกษาได้ชัดเจน

3.4 ลักษณะของกรอบแนวคิดที่ดี

กรอบแนวคิดที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ เพื่อให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือทางวิชาการที่มีคุณภาพ และนำไปสู่การวิจัยที่มีประสิทธิผล

- 1) อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลระหว่างตัวแปรได้อย่างชัดเจน
ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม และตัวแปรแทรกซ้อน ต้องถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน พร้อมแสดงความสัมพันธ์ในเชิงตรรกะและสาเหตุ
- 2) สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
กรอบแนวคิดควรเชื่อมโยงโดยตรงกับปัญหาที่ผู้วิจัยต้องการแก้ไข และตอบคำถามวิจัยได้อย่างครบถ้วน

- 3) เชื่อมโยงกับทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
ต้องมีรากฐานมาจากทฤษฎีหรือผลการศึกษาที่ผ่านมา เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความถูกต้องทางวิชาการ
- 4) มีความยืดหยุ่นและปรับใช้ได้จริงในบริบท
กรอบแนวคิดที่ดีไม่ควรแข็งทื่อเกินไป แต่สามารถประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม หรือองค์กรที่ศึกษา
- 5) ช่วยให้นักวิจัยตั้งสมมติฐานและวางแผนเก็บข้อมูลได้ชัดเจน
การระบุความสัมพันธ์ของตัวแปรอย่างเป็นระบบ จะนำไปสู่การตั้งสมมติฐานที่มีเหตุผล และกำหนดวิธีเก็บข้อมูลที่เหมาะสม
- 6) มีพื้นฐานเชิงทฤษฎีและงานวิจัยรองรับ
ไม่ควรเป็นเพียงความเห็นส่วนตัวของผู้วิจัย แต่ต้องอ้างอิงจากหลักการทฤษฎี และงานวิจัยที่เชื่อถือได้
- 7) มีรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย
อาจใช้แผนภาพ สมการ หรือข้อความเพื่อสื่อสารความสัมพันธ์ของตัวแปรได้อย่างชัดเจน และช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของการวิจัยได้ทันที
- 8) สามารถใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลได้จริง
กรอบแนวคิดไม่ควรเป็นเพียงเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ต้องสามารถแปลงเป็นแนวทางการปฏิบัติ เช่น การสร้างแบบสอบถาม การเก็บข้อมูลภาคสนาม หรือการวิเคราะห์เชิงสถิติ

3.5 ตัวอย่างการสร้างกรอบแนวคิด

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กัญญาภัค บรรลุมผล (2562) สร้างกรอบแนวคิดโดยใช้ “หลักธรรมาภิบาล” (ตัวแปรต้น) เชื่อมโยงกับ “ประสิทธิภาพการบริหารงาน” (ตัวแปรตาม) ผลการศึกษาพบว่าความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน อภิชาติ วรรณวิจิตร (2560) เสนอกรอบแนวคิดโดยวิเคราะห์บทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชน (ตัวแปรอิสระ) ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านสิ่งแวดล้อม (ตัวแปรตาม) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารเชิงบูรณาการในระดับท้องถิ่น

กรณีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า กรอบแนวคิดไม่เพียงเป็นแผนผังเชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบสมมติฐานและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและการบริหารได้อย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า กรอบแนวคิดการวิจัยคือ “หัวใจและทิศทาง” ของงานวิจัยทุกชิ้น เนื่องจากช่วยให้การวิจัยมีระบบ ระบุความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ชัดเจน เชื่อมโยงกับทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลที่มีคุณภาพ การสร้างกรอบแนวคิดที่ดีจึงต้องอาศัยทั้งการสังเคราะห์ทฤษฎี งานวิจัย และประสบการณ์ของผู้วิจัย เพื่อให้ได้เครื่องมือเชิงวิชาการที่นำไปสู่คำตอบของปัญหาวิจัยได้อย่างแท้จริง

4. การนิยามศัพท์เฉพาะทางวิจัย

การนิยามศัพท์เฉพาะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิจัยทุกประเภท เนื่องจากคำศัพท์หรือแนวคิดที่นำมาใช้อาจมีความหมายกว้างและสามารถตีความได้หลายแบบ การกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะจึงทำให้ผู้อ่านและผู้วิจัยมีความเข้าใจตรงกัน อีกทั้งยังช่วยให้สามารถกำหนดวิธีการวัดหรือประเมินผลได้อย่างชัดเจนและตรวจสอบได้

4.1 ความหมายของการเขียนนิยามศัพท์

การเขียนนิยามศัพท์ หมายถึง การให้ความหมายแก่คำเฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้อ่านเข้าใจตรงกัน ลดความกำกวม และทำให้การเก็บข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตัวแปรมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น เจตคติ ความพึงพอใจ หรือคุณภาพชีวิต (Creswell, 2018)

Kerlinger และ Lee (2000) อธิบายว่า นิยามศัพท์คือการระบุความหมายของแนวคิดอย่างมีระบบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และทดสอบเชิงวิทยาศาสตร์ ขณะที่ Neuman (2014) ชี้ว่า การนิยามศัพท์เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงแนวคิดทางทฤษฎีกับการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ Lincoln และ Guba (1985) ยังเน้นว่าการให้นิยามศัพท์อย่างชัดเจนเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการสร้าง “ความน่าเชื่อถือ” (trustworthiness) ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ

4.2. ความสำคัญของการเขียนนิยามศัพท์

1. ทำให้ผู้วิจัยและผู้อ่านเข้าใจตรงกัน ไม่ตีความผิด
2. กำหนดขอบเขตของการวิจัยและการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน
3. ช่วยในการสร้างเครื่องมือวิจัยที่เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ
4. ลดปัญหาการใช้คำที่เป็นนามธรรม หรือความหมายกว้างเกินไป
5. เพิ่มความน่าเชื่อถือของงานวิจัย หากมีการอ้างอิงทฤษฎีหรือผู้เชี่ยวชาญ (Kerlinger & Lee, 2000)

4.3 ประเภทของการนิยามศัพท์เฉพาะ

โดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) นิยามเชิงความหมาย (Conceptual Definition) การอธิบายความหมายของคำตามทฤษฎี หลักการ หรือผู้เชี่ยวชาญ โดยเน้นในระดับมโนทัศน์ (Creswell & Poth, 2018) เช่น “ประชาธิปไตย” หมายถึง ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน (Dahl, 1989)

2) นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition : O.D.) เป็นการกำหนดวิธีการที่จะสังเกต วัด หรือเก็บข้อมูลของคำนั้น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้สามารถนำมาใช้จริงได้ (Kerlinger & Lee, 2000) เช่น “ประชาธิปไตย” ในงานวิจัย หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน วัดจากคะแนนแบบสอบถาม 20 ข้อ

การเขียนนิยามศัพท์เฉพาะถือเป็นขั้นตอนสำคัญของงานวิจัย เพราะทำหน้าที่กำหนดความหมายของแนวคิด ตัวแปร หรือคำเฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยให้ชัดเจน ลดความกำกวม และช่วยให้ผู้วิจัยกับผู้อ่านมีความเข้าใจตรงกัน โดยทั่วไปการนิยามศัพท์เฉพาะแบ่งออกเป็น นิยามเชิงความหมาย และนิยามเชิงปฏิบัติการ ซึ่งทั้งสองรูปแบบต่างมีข้อดีและข้อจำกัดในตัวเอง การเข้าใจความแตกต่างและจุดเด่นของแต่ละแบบจึงมีความสำคัญ เพราะจะช่วยให้นักวิจัยสามารถเลือกใช้หรือผสมผสานได้อย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ การศึกษา เพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน จึงสามารถเปรียบเทียบข้อดีและข้อจำกัดของการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะทั้งสองประเภทได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบข้อดี-ข้อจำกัดของการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ

ประเภทนิยาม	ข้อดี	ข้อจำกัด
นิยามเชิงความหมาย (Conceptual Definition)	- แสดงความหมายตามทฤษฎี แนวคิด หรือผู้เชี่ยวชาญ - ช่วยให้เข้าใจในระดับมโนทัศน์กว้าง ๆ - ใช้เป็นพื้นฐานเชื่อมโยงกับทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	- ไม่สามารถนำไปวัดหรือสังเกตได้โดยตรง - อาจคลุมเครือหากไม่ได้เชื่อมโยงกับเครื่องมือที่เป็นรูปธรรม
นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition : O.D.)	- กำหนดวิธีการวัดและเก็บข้อมูลได้อย่างชัดเจน - ช่วยให้สามารถสร้างเครื่องมือวิจัยที่ตรวจสอบได้จริง - ทำให้ผลวิจัยมีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้	- อาจจำกัดความหมายของแนวคิดให้แคบเกินไป - ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือวิจัยและการกำหนดตัวชี้วัด

4.4 หลักการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ

1. เลือกเฉพาะคำที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับตัวแปรในการวิจัย
2. คำที่เลือกควรมีความหมายเฉพาะหรือเป็นนามธรรม เช่น แรงจูงใจ

คุณภาพชีวิต ความโปร่งใส

3. ควรอ้างอิงทฤษฎี แนวคิด หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. ให้ทั้งนิยามเชิงความหมายและนิยามเชิงปฏิบัติการเพื่อความชัดเจน
5. ใช้ภาษาที่กระชับ ชัดเจน และตรวจสอบได้ (Neuman, 2014)

4.5 ตัวอย่างการนิยามศัพท์เฉพาะทางรัฐประศาสนศาสตร์

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์มักเกี่ยวข้องกับตัวแปรที่เป็นนามธรรม เช่น ประสิทธิภาพ ความโปร่งใส หรือธรรมาภิบาล ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรง การนิยามศัพท์เฉพาะจึงมีบทบาทสำคัญในการ “แปลง” แนวคิดเชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริงผ่านเครื่องมือวิจัยที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ การยกตัวอย่างการนิยามศัพท์เฉพาะจึงเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เพราะทำให้เห็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่าง มโนทัศน์ (concepts) และ ตัวชี้วัด (indicators) อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่นักวิจัยใช้ในการสร้างความเที่ยงตรงของงานวิจัย

ดังนั้น ในส่วนนี้จะนำเสนอตัวอย่างศัพท์เฉพาะทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่มักปรากฏบ่อยในงานวิจัย โดยจัดทำเป็นตารางเพื่อเปรียบเทียบระหว่าง นิยามเชิงความหมาย และ นิยามเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3.2 ตัวอย่างการนิยามศัพท์เฉพาะทางรัฐประศาสนศาสตร์

ศัพท์เฉพาะ	นิยามเชิงความหมาย (Conceptual Definition)	นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition)
การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)	กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมือง ทั้งด้านนโยบาย การตัดสินใจ และการตรวจสอบอำนาจรัฐ (Verba & Nie, 1972)	วัดจากคะแนนแบบสอบถาม 5 มิติ ได้แก่ (1) การใช้สิทธิเลือกตั้ง (2) การเข้าร่วมประชุม/เวทีสาธารณะ (3) การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (4) การเข้าร่วมกลุ่มการเมือง/ชุมชน (5) การติดตามข่าวสารการเมือง
ความโปร่งใส (Transparency)	หลักการบริหารที่เปิดเผยข้อมูล การตัดสินใจ และการใช้งบประมาณต่อสาธารณะ เพื่อลดการทุจริตและสร้างความไว้วางใจ (OECD, 2005)	วัดจากคะแนนความพึงพอใจของประชาชนต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเปิดเผยงบประมาณ และการรายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ

ศัพท์เฉพาะ	นิยามเชิงความหมาย (Conceptual Definition)	นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition)
ธรรมาภิบาล (Good Governance)	ระบบการบริหารที่ยึดหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และหลักนิติธรรม (UNDP, 1997)	วัดจากแบบสอบถาม 6 มิติ ได้แก่ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค
ความพึงพอใจต่อ บริการภาครัฐ (Citizen Satisfaction)	การประเมินของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของรัฐ ทั้งด้านความรวดเร็ว ความสุภาพ ความถูกต้อง และความคุ้มค่า (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1988)	คะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามมาตรฐาน 20 ข้อ ครอบคลุมความรวดเร็ว ความถูกต้อง ความสุภาพ ความสะดวก และความคุ้มค่า
ประสิทธิภาพการ บริหาร (Administrative Efficiency)	ความสามารถของหน่วยงานรัฐในการใช้งบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากรให้เกิดผลสูงสุดโดยสูญเสียน้อยที่สุด (Simon, 1997)	วัดจาก (1) ต้นทุนต่อหน่วยบริการ (2) ระยะเวลาในการให้บริการ (3) สัดส่วนการใช้ทรัพยากรต่อผลผลิต และ (4) ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ
ความเสมอภาคทาง สังคม (Social Equity)	การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และเคารพสิทธิมนุษยชน (Frederickson, 1990)	วัดจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการ เช่น การศึกษา สาธารณสุข และการช่วยเหลือทางสังคม
การกระจายอำนาจ (Decentralization)	กระบวนการที่รัฐถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ งบประมาณ และการบริหารไปยังท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วม (Rondinelli, 1981)	วัดจาก (1) สัดส่วนงบประมาณที่ถ่ายโอนให้ท้องถิ่น (2) ระดับการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) การมีส่วนร่วมของประชาชน
ประสิทธิผลนโยบาย สาธารณะ (Policy Effectiveness)	ระดับที่นโยบายสาธารณะสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (Dye, 2013)	วัดจากการเปรียบเทียบเป้าหมายของนโยบายกับผลลัพธ์จริง เช่น อัตราการเข้าถึงบริการ คุณภาพชีวิต และผลกระทบต่อชุมชน

4.6 ข้อควรระวัง

- ไม่จำเป็นต้องนิยามทุกคำศัพท์ในงานวิจัย เลือกเฉพาะ คำที่เป็นตัวแปรสำคัญ
- หลีกเลี่ยงการนิยามแบบกำกวม เช่น “ดี” “มาก” “น้อย” โดยไม่บอกวิธีวัด
- ต้องใช้ภาษาที่ชัดเจน กระชับ และไม่ซ้ำซ้อน (Kerlinger & Lee, 2000)

สรุปได้ว่า การนิยามศัพท์เฉพาะเป็นหัวใจสำคัญของการทำวิจัย เพราะช่วยลดความคลุมเครือของตัวแปร สร้างความเข้าใจตรงกันระหว่างนักวิจัยและผู้อ่าน อีกทั้งยังเป็นรากฐานในการพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูลที่เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การนิยามที่ดีควรผสมผสานทั้งเชิงความหมายและเชิงปฏิบัติการ โดยมีฐานจากทฤษฎีและงานวิจัยที่น่าเชื่อถือ การละเอียดขั้นตอนนี้อาจทำให้ผลการวิจัยขาดความน่าเชื่อถือหรือถูกตีความผิดพลาดได้ ดังนั้น การให้นิยามศัพท์ที่ชัดเจนและถูกต้องจึงถือเป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างแนวคิดเชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง และเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพงานวิจัยทั้งในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้เชิงนโยบาย

สรุปท้ายบท

บทนี้ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างรากฐานของการวิจัยที่มีคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการสร้างแนวคิด (Conceptualization) เป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถเปลี่ยนสิ่งที่ป็นนามธรรมให้กลายเป็นสิ่งที่วัดได้จริง ผ่านการนิยามเชิงทฤษฎีและการระบุองค์ประกอบหรือมิติที่เกี่ยวข้อง การสร้างแนวคิดที่ถูกต้องช่วยให้คำถามวิจัยชัดเจน ขอบเขตแน่นอน และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูลที่เที่ยงตรง หากนักวิจัยละเอียดขั้นตอนนี้ งานวิจัยอาจขาดทิศทางและไม่สามารถตรวจสอบซ้ำได้

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ถือเป็นการสร้างฐานรากความรู้ของงานวิจัย นักวิจัยต้องไม่เพียงแค่เล่าเรื่องงานเก่า แต่ต้องสังเคราะห์และวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ความรู้จากทฤษฎีและงานศึกษาที่ผ่านมา การทบทวนวรรณกรรมทำให้เห็นแนวโน้ม ข้อถกเถียง และช่องว่างทางวิชาการที่ยังไม่ได้รับการศึกษา อันจะนำไปสู่การตั้งโจทย์วิจัยที่มีคุณค่าและไม่ซ้ำซ้อน

การสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) เป็นขั้นตอนการจัดระบบความคิดและความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ กรอบแนวคิดที่ดีเปรียบเสมือนแผนที่นำทางที่ช่วยให้การวิจัยมีทิศทางแน่นอน เชื่อมโยงทฤษฎีกับการเก็บข้อมูลจริง และอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลของตัวแปรได้อย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ กรอบแนวคิดยังเป็นฐานในการสร้างสมมติฐานและออกแบบวิธีการวิจัยที่เหมาะสม

สุดท้าย การนิยามศัพท์เฉพาะทางวิจัย (Definition of Terms) เป็นกระบวนการทำให้คำที่ใช้ในงานวิจัยมีความหมายชัดเจน ตรงกันทั้งสำหรับผู้วิจัยและผู้อ่าน โดยเฉพาะคำที่เป็นนามธรรม เช่น ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ หรือธรรมาภิบาล การเขียนนิยามเชิงความหมายช่วยให้เข้าใจแนวคิดตามทฤษฎี ส่วนการนิยามเชิงปฏิบัติการทำให้

แนวคิดนั้นสามารถวัดและตรวจสอบได้จริง การผสมผสานทั้งสองรูปแบบช่วยยกระดับความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย

กล่าวโดยสรุป การสร้างแนวคิด การทบทวนวรรณกรรม การสร้างกรอบแนวคิด และการนิยามศัพท์เฉพาะ ถือเป็น “สี่เสาหลัก” ของการทำวิจัยเชิงวิชาการ หากนักวิจัยเข้าใจและปฏิบัติครบถ้วนทั้งสี่ขั้นตอน จะทำให้งานวิจัยมีรากฐานที่มั่นคง สามารถตอบโจทย์ปัญหาที่แท้จริงได้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งทางทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายว่าการสร้างแนวคิด มีความสำคัญอย่างไรต่อการทำวิจัย พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. หากไม่มีการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่ได้อาจเกิดปัญหาอย่างไรบ้าง
3. จากมุมมองของนิสิต กรอบแนวคิดเปรียบเสมือนอะไร และทำไมจึงมีความสำคัญ
4. จงเปรียบเทียบนิยามเชิงความหมายกับนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยยกตัวอย่างที่เข้าใจง่าย
5. หากนิสิตจะทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาล” นิสิตจะเขียนนิยามศัพท์เฉพาะเรื่อง “ความพึงพอใจ” อย่างไร

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- กัญญาภัค บรรลุผล. (2562). *การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชญาวร ศรีสมบัติ. (2564). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 9(2), 56-72.
- มหาวิทยาลัยบูรพา. (2566). *คู่มือการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ชลบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรเดช จันทรแสง. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ วรรณวิจิตร. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุกัญญา สุฉฉายา. (2562). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Boote, D. N., & Beile, P. (2005). Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. *Educational Researcher*, 34(6), 3–15.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Dye, T. R. (2013). *Understanding public policy* (14th ed.). Boston: Pearson.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Harcourt College Publishers.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: SAGE Publications.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- OECD. (2005). *Public sector transparency and accountability: Making it happen*. Paris: OECD Publishing.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133–145.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
- UNDP. (1997). *Governance for sustainable human development*. New York: UNDP.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. New York: Harper & Row.

แผนการสอนประจำบทที่ 4

บทที่ 4 การกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ และสมมติฐาน (Defining the Problem, Objectives and Hypotheses)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ปัญหาการวิจัย
2. การตั้งคำถามวิจัย
3. การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย
4. ความหมายและประเภทของสมมติฐาน
5. ความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานและตัวแปร

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ต้องเริ่มต้นจากปัญหาวิจัย ซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจของการกำหนดทิศทางการศึกษา เพราะเป็นตัวเชื่อมไปสู่ วัตถุประสงค์ คำถามวิจัย สมมติฐาน และวิธีการที่เลือกใช้ การตั้ง คำถามวิจัย ที่ดีทำให้การ เก็บข้อมูลและการวิเคราะห์หมีทิศทางที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ วัตถุประสงค์วิจัยคือการ แปลงปัญหาและคำถามให้อยู่ในรูปเป้าหมายเชิงปฏิบัติ ทั้งในระดับทั่วไปและเฉพาะ ส่วน สมมติฐาน เป็นคำตอบเชิงคาดการณ์ที่ตั้งขึ้นบนฐานทฤษฎีและงานวิจัย เพื่อรอการทดสอบ ด้วยข้อมูลจริง โดยมี ตัวแปร เป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการตรวจสอบ สมมติฐานและตัวแปร จึงมีความสัมพันธ์ที่แยกจากกันไม่ได้ และเมื่อเชื่อมโยงกันอย่างถูกต้อง งานวิจัยก็จะมี ความ น่าเชื่อถือ เป็นระบบ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความหมาย แหล่งที่มา และเกณฑ์การเลือกปัญหาวิจัยที่ดีได้
2. วิเคราะห์หลักการตั้งคำถามวิจัย พร้อมจำแนกประเภทของคำถามวิจัยได้
3. กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งในระดับทั่วไปและเฉพาะให้สอดคล้องกับ

ปัญหาได้

4. อธิบายความหมาย ประโยชน์ และประเภทของสมมติฐานได้อย่างถูกต้อง
5. เชื่อมโยงสมมติฐานกับตัวแปร และอธิบายความสัมพันธ์ของทั้งสอง

องค์ประกอบในการวิจัยได้

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 4 การกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ และสมมติฐาน)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์
1. คุณธรรม จริยธรรม	มีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพสิทธิผู้ให้ข้อมูล และตระหนักถึงจรรยาบรรณการวิจัย	แสดงพฤติกรรมการอ้างอิงอย่างถูกต้อง ไม่ลอกผลงาน และให้เกียรติผู้ให้ข้อมูล
2. ความรู้	เข้าใจความหมายของปัญหาวิจัย คำถามวิจัย วัตถุประสงค์ สมมติฐาน และตัวแปร	สามารถอธิบายแนวคิดสำคัญ และยกตัวอย่างได้อย่างถูกต้อง
3. ทักษะทางปัญญา	สามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาทางการวิจัย และเชื่อมโยงไปสู่การตั้งสมมติฐานและกำหนดตัวแปรได้	นำเสนอแผนผังการเชื่อมโยงปัญหา-คำถาม-วัตถุประสงค์-สมมติฐาน-ตัวแปร
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ทำงานร่วมกับเพื่อนในการอภิปรายประเด็นวิจัย และรับผิดชอบต่อบทบาทของตน	เข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม แสดงความเห็น และสรุปงานร่วมกันได้
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ	ใช้เครื่องมือทางสถิติและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่ออธิบายหรือจำลองความสัมพันธ์ของสมมติฐานและตัวแปร	สามารถสร้างแบบสอบถามหรือสมการสถิติพื้นฐานเพื่อทดสอบสมมติฐานได้

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 4
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 4
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบกลางภาค

บทที่ 4

การกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ และสมมติฐาน (DEFINING THE PROBLEM, OBJECTIVES AND HYPOTHESES)

บทนำ

การวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์มิใช่เพียงกระบวนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผล แต่เริ่มต้นจากการระบุ “ปัญหาวิจัย” ที่ถูกต้องและเหมาะสม ปัญหาวิจัยเปรียบเสมือนหัวใจของงานวิจัยทั้งหมด เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ คำถามวิจัย สมมติฐาน ตลอดจนวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล หากไม่มีการกำหนดปัญหาที่ชัดเจน งานวิจัยอาจไร้ทิศทางและไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้นอกจากการระบุปัญหาแล้ว “คำถามวิจัย” ยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถแปลงปัญหาที่พบเป็นโจทย์ที่ตรวจสอบได้เชิงวิทยาศาสตร์ ส่วน “วัตถุประสงค์วิจัย” ทำหน้าที่เป็นเป้าหมายเชิงปฏิบัติที่นักวิจัยต้องการค้นหาคำตอบ และ “สมมติฐานวิจัย” คือการคาดการณ์คำตอบชั่วคราวที่เชื่อมโยงทฤษฎีกับการเก็บข้อมูลจริง

ดังนั้น บทนี้จึงมุ่งอธิบายกระบวนการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ปัญหาการวิจัย การตั้งคำถามวิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์ ความหมายและประเภทของสมมติฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานกับตัวแปร ทั้งหมดนี้เป็นขั้นตอนพื้นฐานที่ทำให้งานวิจัยมีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบได้เชิงวิชาการ

1. ปัญหาการวิจัย

การวิจัยทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นด้านรัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือสาขาอื่น ๆ ต่างมี “ปัญหาวิจัย” เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ เพราะเปรียบเสมือนหัวใจของการกำหนดทิศทางการศึกษา หากไม่มีการระบุปัญหาที่ถูกต้อง งานวิจัยก็จะไร้ทิศทาง ไม่สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้อย่างแท้จริง การทำความเข้าใจปัญหาวิจัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่วัตถุประสงค์ คำถามวิจัย สมมติฐาน ตลอดจนวิธีการวิจัยที่เหมาะสม

1.1 ความหมายของปัญหาการวิจัย

ปัญหาการวิจัย หมายถึง คำถามหรือประเด็นที่ยังไม่มีคำตอบชัดเจนในเชิงวิชาการหรือการปฏิบัติ และสมควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความรู้ใหม่ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ (สุกัญญา สุจนายา, 2562) ปัญหาวิจัยเป็นจุดเริ่มต้นของ

กระบวนการวิจัยทั้งหมด เพราะเป็นตัวกำหนด วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ตัวแปร และวิธีการวิจัย หากนักวิจัยกำหนดปัญหาไม่ชัดเจน งานวิจัยก็อาจขาดทิศทาง ไม่สามารถอธิบายหรือแก้ไขประเด็นที่แท้จริงได้ (Creswell, 2018)

Neuman (2014) อธิบายว่า ปัญหาวิจัยคือการแปลง “สิ่งที่สงสัย” ให้กลายเป็น “สิ่งที่ศึกษาตรวจสอบได้” เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ตัวอย่างเช่น ปัญหาการเมืองท้องถิ่นที่ประชาชนไม่เข้าร่วมเวทีสาธารณะ อาจตั้งเป็นคำถามว่า “ปัจจัยใดส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น?” หรือในเชิงการบริหาร หากพบว่าหน่วยงานมีระบบเปิดเผยข้อมูล แต่ประชาชนกลับไม่เข้าถึง อาจกำหนดเป็นปัญหาวิจัยว่า “อุปสรรคใดขัดขวางการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะของประชาชน?”

1.2 แหล่งที่มาของปัญหาการวิจัย

การกำหนดปัญหาวิจัยที่ดีจำเป็นต้องอาศัยแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกเป็น 4 แหล่งสำคัญ (วรเดช จันทรแสง, 2562; สุกัญญา สุกฉายา, 2562) ดังนี้

1) จากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย

ผู้วิจัยอาจพบปัญหาในชีวิตประจำวันหรือการทำงาน เช่น ข้าราชการสังเกตว่าประชาชนไม่ใช้บริการอิเล็กทรอนิกส์ของรัฐ จึงนำมาสู่การตั้งคำถามวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีภาครัฐ

2) จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยเห็นช่องว่างความรู้ (knowledge gap) ว่ามีประเด็นใดที่ยังไม่ได้ศึกษา เช่น งานวิจัยต่างประเทศศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองออนไลน์แล้ว แต่ในไทยยังไม่มีการศึกษาในระดับชุมชน (Boote & Beile, 2005)

3) จากสถานการณ์ปัจจุบันหรือปัญหาสังคม

สังคมที่เปลี่ยนแปลงทำให้เกิดประเด็นใหม่ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเหลื่อมล้ำ หรือการปรับตัวสู่สังคมดิจิทัล ปัญหาเหล่านี้สามารถนำมาเป็นหัวข้อวิจัยได้ (สุกัญญา สุกฉายา, 2562)

4) จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ปฏิบัติงานจริงมักเสนอประเด็นที่ควรศึกษา ซึ่งสะท้อนความต้องการของวงวิชาการและภาคปฏิบัติ เช่น การสัมมนาทางวิชาการ หรือรายงานข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2565)

1.3 เกณฑ์การเลือกปัญหาที่ดี

การเลือกปัญหาวิจัยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้สอดคล้องทั้งด้านวิชาการและด้านปฏิบัติ นักวิชาการหลายท่านเสนอเกณฑ์ร่วมกัน ดังนี้

1) มีความสำคัญและคุณค่าทางวิชาการหรือสังคม

ปัญหาที่เลือกควรสร้างความรู้ใหม่ หรือช่วยแก้ไขปัญหาสังคมที่สำคัญ หากปัญหาไม่มีคุณค่า งานวิจัยอาจไร้ความหมาย (สฤัญญา สุจฉายา, 2562)

2) สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้วิจัย

เพราะการทำวิจัยต้องใช้เวลาและความพยายาม หากผู้วิจัยสนใจจริงจะทำให้การศึกษามีความต่อเนื่องและลึกซึ้ง (วรเดช จันทรแสง, 2562)

3) สามารถเก็บข้อมูลได้จริงในเชิงปฏิบัติ

หัวข้อวิจัยควรมีแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงได้และสามารถเก็บได้โดยไม่ขัดกับจริยธรรมการวิจัย (Creswell, 2018)

4) อยู่ในขอบเขตเวลา งบประมาณ และทรัพยากรที่จำกัด

เช่น งานวิจัยระดับปริญญาตรีไม่ควรตั้งหัวข้อใหญ่ระดับประเทศ แต่ควรเลือกในระดับชุมชนหรือหน่วยงานที่เข้าถึงได้ (Neuman, 2014)

สรุปได้ว่า การระบุปัญหาวิจัยคือการกำหนด “จุดเริ่มต้นของการวิจัย” โดยนักวิจัยต้องเข้าใจความหมาย มองหาปัญหาจากแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ และคัดเลือกตามเกณฑ์ที่เหมาะสม ปัญหาที่ดีจะต้องมีคุณค่า สอดคล้องกับความถนัดของผู้วิจัย เก็บข้อมูลได้จริง และอยู่ในขอบเขตทรัพยากรที่มี หากปัญหาชัดเจน งานวิจัยก็จะดำเนินไปอย่างมีทิศทางและสร้างคุณค่าได้ทั้งทางทฤษฎีและการประยุกต์

2. การตั้งคำถามวิจัย

การตั้งคำถามวิจัยถือเป็นหัวใจของการวิจัยทั้งหมด เพราะคำถามที่ดีจะกำหนดทิศทางการดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่การออกแบบวิธีการ การเก็บข้อมูล ไปจนถึงการวิเคราะห์และตีความผลลัพธ์ หากขาดการตั้งคำถามที่ชัดเจน การวิจัยอาจขาดกรอบและไม่สามารถตอบปัญหาที่แท้จริงได้ ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คำถามวิจัยมีบทบาทสำคัญยิ่ง เนื่องจากปรากฏการณ์ทางสังคมและการบริหารรัฐมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงหลายมิติ การตั้งคำถามที่ถูกต้องจะช่วยให้นักวิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีที่เหมาะสมและได้คำตอบที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย

2.1 ความหมายของคำถามวิจัย

คำถามวิจัยหมายถึงประเด็นหรือคำถามที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า โดยมีลักษณะเฉพาะที่ต้องการหาคำตอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Creswell, 2018) คำถามวิจัยจึงทำหน้าที่เป็น “เข็มทิศ” ที่ชี้แนะให้การวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจนและตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ หากไม่มีคำถามวิจัยที่ดี งานวิจัยอาจสับสน ไม่สามารถกำหนดกรอบการเก็บข้อมูลหรือการวิเคราะห์ได้ (วรเดช จันทรแสง, 2562)

คำถามวิจัยคือ ประเด็นหรือข้อสงสัยที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์ โดยมีลักษณะเป็นปัญหาที่ชัดเจน ไม่กำกวม และสามารถตรวจสอบได้ (Neuman, 2014) กล่าวอีกนัยหนึ่ง คำถามวิจัยคือ “สะพานเชื่อม” ระหว่างปัญหาการวิจัยที่กำหนดไว้กับวัตถุประสงค์และวิธีการศึกษาที่เลือกใช้ (สุกัญญา สุขฉายา, 2562)

2.2 หลักการเขียนคำถามวิจัยที่ดี

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวทางการเขียนคำถามวิจัย โดยสามารถสรุปเป็นหลักการได้ดังนี้

- 1) ชัดเจน เฉพาะเจาะจง และไม่กำกวม ใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายตรงไปตรงมา (Creswell, 2018)
- 2) ตอบได้ด้วยการเก็บข้อมูลจริง คำถามต้องไม่ใช่เรื่องที่เป็นนามธรรมหรือความคิดเห็นลอย ๆ แต่ต้องอยู่ในขอบเขตที่สามารถหาคำตอบได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2565)
- 3) สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์วิจัย คำถามควรต่อยอดจากปัญหาวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อไม่ให้การศึกษาเบี่ยงเบน (วรเดช จันทรแสง, 2562)
- 4) เหมาะสมกับเวลา งบประมาณ และทรัพยากร คำถามวิจัยที่ดีต้องสามารถดำเนินการศึกษาภายใต้ข้อจำกัดจริงได้
- 5) มีคุณค่าเชิงวิชาการและสังคม คำถามควรชี้ไปสู่คำตอบที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาสังคม (สุกัญญา สุขฉายา, 2562)

2.3 ประเภทของคำถามวิจัย

คำถามวิจัยสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทหลัก ดังนี้ (Neuman, 2014; Creswell, 2018)

1) คำถามเชิงพรรณนา (Descriptive Research Questions)

- เป็นคำถามที่มุ่งอธิบายสภาพ ลักษณะ หรือปรากฏการณ์
- เน้นการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจหรือสถิติพื้นฐาน
- ตัวอย่าง “ประชาชนในเขตเมืองมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด”

- ใช้บ่อยในงานวิจัยเชิงสำรวจ เช่น ความพึงพอใจต่อบริการภาครัฐ

2) คำถามเชิงความสัมพันธ์ (Correlational Research Questions)

- มุ่งตรวจสอบว่าตัวแปรสองตัวขึ้นไปมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ และในทิศทางใด
- ตัวอย่าง “ความถี่ในการใช้สื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือไม่”

- ใช้เครื่องมือทางสถิติ เช่น สหสัมพันธ์ (Correlation) การถดถอยเชิงเส้น (Regression)

3) คำถามเชิงเหตุ-ผล (Causal Research Questions)

- มุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร
- ตัวอย่าง “การอบรมด้านประชาธิปไตยมีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนหรือไม่”
- มักใช้กับงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental) หรือกึ่งทดลอง (Quasi-experimental)

สรุปได้ว่า การตั้งคำถามวิจัยคือการกำหนดทิศทางให้กับงานวิจัยทั้งหมด คำถามที่ดีต้องมีความชัดเจน ตอบได้จริง และสอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์ที่กำหนด การเลือกประเภทคำถาม ไม่ว่าจะเป็นเชิงพรรณนา ความสัมพันธ์ หรือเหตุผล ต้องเหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษาและวิธีการที่ใช้ หากนักวิจัยสามารถกำหนดคำถามได้ถูกต้อง งานวิจัยย่อมมีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ และสร้างคุณค่าทางวิชาการและสังคมได้

3. การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นองค์ประกอบสำคัญที่บ่งชี้ถึง “สิ่งที่ผู้วิจัยตั้งใจจะทำ และต้องการค้นพบ” หากการตั้งปัญหาวิจัยคือจุดเริ่มต้น วัตถุประสงค์ก็เปรียบได้กับ “ปลายทาง” ที่นักวิจัยมุ่งไป การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนช่วยให้งานวิจัยมีทิศทาง สอดคล้องกับคำถามวิจัย และสามารถเลือกวิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลได้อย่างเหมาะสม

3.1 ความหมายของวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย หมายถึง สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบหรือผลลัพธ์จากการศึกษา ซึ่งเป็นการแปลงปัญหาวิจัยและคำถามวิจัยให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สามารถปฏิบัติและตรวจสอบได้ (สุกัญญา สุจฉายา, 2562) กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัตถุประสงค์คือการกำหนดเป้าหมายที่ผู้วิจัยตั้งใจบรรลุ โดยจะต้องตอบโจทย์ที่ได้จากปัญหาวิจัยและคำถามที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย คือ สิ่งที่ผู้วิจัยตั้งเป้าหมายที่จะค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบจากการศึกษา (Neuman, 2014) กล่าวอีกนัยหนึ่ง วัตถุประสงค์คือการเปลี่ยนปัญหาวิจัยและคำถามวิจัยให้อยู่ในรูปของ “เป้าหมายเชิงปฏิบัติ” ที่สามารถดำเนินการ เก็บข้อมูล และตรวจสอบได้จริง

ตัวอย่างเช่น หากปัญหาวิจัยคือ “ประชาชนบางพื้นที่ขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมือง” วัตถุประสงค์วิจัยอาจกำหนดว่า “เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิพลเมืองของประชาชน”

3.2 ประเภทของวัตถุประสงค์

การเขียนวัตถุประสงค์โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้ (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2565)

1) วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objectives)

- เป็นการกำหนดเป้าหมายในภาพกว้าง เพื่อบอกให้ผู้อ่านเห็นว่าการศึกษานี้มุ่งไปทางใด

- มักเขียนสั้น กระชับ ไม่เจาะลึกในรายละเอียด แต่ครอบคลุมปัญหาหลัก
- ตัวอย่าง “เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน”

2) วัตถุประสงค์เฉพาะ (Specific Objectives)

- เป็นการแตกย่อยวัตถุประสงค์ทั่วไปออกมาอย่างเฉพาะเจาะจง
- ต้องสามารถตอบได้ด้วยข้อมูลจริง วัดผลได้ และสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย
- ตัวอย่าง

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อออนไลน์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของประชาชนตามกลุ่มอายุ

3. เพื่อศึกษาผลของระดับการศึกษาและรายได้ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
วัตถุประสงค์เฉพาะที่ดีควรแสดงให้เห็นถึงมิติหรือประเด็นย่อยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั่วไปและคำถามวิจัย (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2565)

3.3 หลักการเขียนวัตถุประสงค์ที่ดี

นักวิชาการหลายท่าน (Creswell, 2018; วรเดช จันทรแสง, 2562; สุกัญญา สุฉฉายา, 2562) ได้เสนอแนวทางดังนี้

1. สอดคล้องกับปัญหาและคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ต้องตอบโจทย์ปัญหาที่ตั้งไว้
2. เฉพาะเจาะจงและวัดผลได้ ใช้ถ้อยคำที่ชัดเจน เช่น “เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์...” ไม่ใช่ “เพื่อศึกษาปัญหา...” ซึ่งกำกวม
3. ปฏิบัติได้จริง อยู่ในขอบเขตของเวลา งบประมาณ และทรัพยากร
4. ใช้ภาษาที่ชัดเจน กระชับ หลีกเลี่ยงถ้อยคำกว้าง ๆ เช่น “มาก-น้อย” โดยไม่ระบุวิธีวัด

5. จำนวนเหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป โดยทั่วไป 2-5 ข้อ เพื่อให้โครงการไม่กว้างหรือแคบเกินไป

การเชื่อมโยงกับกระบวนการวิจัย

- ปัญหาวิจัย → ระบุสิ่งที่ยังไม่มีคำตอบ
- คำถามวิจัย → ระบุสิ่งที่ต้องการหาคำตอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์
- วัตถุประสงค์วิจัย → แปลงเป็นเป้าหมายเชิงปฏิบัติที่สามารถเก็บข้อมูล

และตรวจสอบได้

กล่าวได้ว่า หากปัญหาวิจัยคือ “จุดเริ่มต้น” วัตถุประสงค์ก็เปรียบได้กับ “เส้นชัย” ของงานวิจัย

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยมีทิศทางและตรวจสอบได้ วัตถุประสงค์ทั่วไปเป็นการชี้ภาพรวม ส่วนวัตถุประสงค์เฉพาะเป็นการเจาะจงที่วัดผลได้จริง การเขียนวัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับปัญหาและคำถามวิจัย ใช้ถ้อยคำที่เฉพาะเจาะจง ชัดเจน และอยู่ในขอบเขตที่ปฏิบัติได้ หากผู้วิจัยสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ได้ถูกต้อง จะช่วยให้การออกแบบวิธีการวิจัย การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ผลดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่มีคุณค่า

4. ความหมายและประเภทของสมมติฐาน

งานวิจัยที่ดี มิได้วัดกันเพียงความถูกต้องในเชิงวิทยาศาสตร์ หากยังหมายรวมถึง ความรับผิดชอบต่อผู้ให้ข้อมูล สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วย จรรยาบรรณการวิจัยจึงเปรียบเสมือนหลักประกันที่คุ้มครองให้กระบวนการวิจัย ตั้งแต่การออกแบบ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ผล ไปจนถึงการเผยแพร่ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เคารพสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายเชิงจริยธรรม การวิจัยที่ปราศจากจรรยาบรรณ แม้จะมีระเบียบวิธีที่ถูกต้อง ก็อาจไม่สามารถสร้างความเชื่อถือและการยอมรับในทางวิชาการและสังคมได้

4.1 ความหมายของสมมติฐาน

สมมติฐาน (Hypothesis) คือ คำตอบชั่วคราวที่ผู้วิจัยตั้งขึ้นเพื่อรอการพิสูจน์ด้วยข้อมูลจริง โดยอาศัยทฤษฎี หลักการ งานวิจัย และประสบการณ์เป็นพื้นฐาน (Kerlinger & Lee, 2000) กล่าวคือ สมมติฐานทำหน้าที่เป็น “ข้อคาดการณ์เชิงวิทยาศาสตร์” ที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยที่เป็นระบบและเป็นกลาง

Creswell (2018) อธิบายว่าสมมติฐานคือ “statements that predict an outcome or explain a relationship between variables” หมายถึงข้อความที่ผู้วิจัยใช้ในการทำนายผลหรืออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ในมุมมองของนักวิชาการไทย วรเดช จันทรแสง (2562) อธิบายว่าสมมติฐานคือกรอบที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ได้อย่างมีทิศทาง และทำให้การตีความผลวิจัยมีความชัดเจนมากขึ้น

สมนึก ภัททิยธนี (2560) อธิบายว่า สมมติฐานคือการคาดการณ์เชิงวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้งานวิจัยมีกรอบทิศทาง และทำให้ผู้วิจัยสามารถเลือกวิธีการเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับปัญหาได้

4.2 ประโยชน์ของสมมติฐาน

1) ชี้ทิศทางของการวิจัย

สมมติฐานช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่าต้องเก็บข้อมูลอะไร และจะวิเคราะห์ตัวแปรใดบ้าง เป็นเสมือน “เข็มทิศ” ของกระบวนการวิจัย (Neuman, 2014)

2) เป็นกรอบสำหรับการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์

สมมติฐานทำให้การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย และเทคนิคการวิเคราะห์มีความเฉพาะเจาะจง ไม่กว้างจนเกินไป (สุกัญญา สุจฉายา, 2562)

3) เพิ่มความน่าเชื่อถือของการตีความผลวิจัย

เมื่อมีสมมติฐานที่ชัดเจน ผลที่ได้สามารถเปรียบเทียบกับข้อคาดการณ์ได้อย่างตรงไปตรงมา ช่วยลดความกำกวมของข้อสรุป (Creswell, 2018)

4) เป็นแรงขับเคลื่อนขององค์ความรู้ใหม่

สมมติฐานทำให้เกิดการตรวจสอบแนวคิดหรือทฤษฎีเดิม อันอาจนำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ที่สร้างคุณค่าในเชิงวิชาการและการปฏิบัติ (อรพินท์ ศรีสุวรรณ, 2564)

4.3 ประเภทของสมมติฐาน

สมมติฐานสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบ แต่นิยมแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ (Kerlinger & Lee, 2000; Creswell, 2018; วรเดช จันทรแสง, 2562) ได้แก่

1) สมมติฐานเชิงพรรณนา (Descriptive Hypothesis)

- เป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของประชากร/กลุ่มตัวอย่าง โดยไม่ได้มุ่งเน้นหาความสัมพันธ์หรือสาเหตุ

- ตัวอย่าง “นักศึกษาที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเมืองระดับท้องถิ่น”

- ใช้บ่อยในงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์หรือแนวโน้ม

2) สมมติฐานเชิงความสัมพันธ์ (Correlational Hypothesis)

- เป็นการคาดการณ์ว่าตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปมีความสัมพันธ์กันในเชิงสถิติ แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นเหตุหรือผลกัน

- ตัวอย่าง “การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนมีความสัมพันธ์กับระดับความรับผิดชอบต่อสังคม”

- ใช้บ่อยในการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ เช่น การทดสอบค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's r)

3) สมมติฐานเชิงเหตุผล (Causal Hypothesis)

- เป็นการคาดการณ์ว่าตัวแปรหนึ่งเป็นสาเหตุที่ส่งผลต่อตัวแปรอีกตัวหนึ่งโดยตรง

- ตัวอย่าง “การอบรมด้านสิทธิพลเมืองส่งผลให้เยาวชนมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น”

- ใช้กับงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) หรือกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research)

4.4 ตัวอย่างการใช้สมมติฐานในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

- สมมติฐานเชิงพรรณนา ประชาชนในจังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลอยู่ในระดับสูง

- สมมติฐานเชิงความสัมพันธ์ การเปิดเผยงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับความไว้วางใจของประชาชน

- สมมติฐานเชิงเหตุผล การบังคับใช้นโยบายจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมส่งผลให้ปริมาณขยะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปได้ว่า สมมติฐานเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานวิจัย ทำหน้าที่เป็นคำตอบเบื้องต้นที่สามารถทดสอบได้เชิงประจักษ์ มีประโยชน์ทั้งการกำหนดทิศทาง การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เชิงพรรณนา เชิงความสัมพันธ์ และเชิงเหตุผล การเลือกใช้สมมติฐานประเภทใดขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้มีความน่าเชื่อถือและตอบโจทย์ทางวิชาการได้อย่างแท้จริง

5. ความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานและตัวแปร

การวิจัยที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมี สมมติฐาน (Hypothesis) ที่ตั้งอยู่บนฐานทฤษฎีและมีการกำหนด ตัวแปร (Variables) ที่ชัดเจน ทั้งสององค์ประกอบนี้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สมมติฐานทำหน้าที่เป็น “คำตอบเชิงคาดการณ์” ในขณะที่ตัวแปรเป็น “องค์ประกอบที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน” หากไม่มีตัวแปร สมมติฐานจะไม่สามารถทดสอบได้ และหากไม่มีสมมติฐาน ตัวแปรก็จะขาดความหมายทางทฤษฎี

5.1 ความหมายของตัวแปร

ตัวแปร (Variable) หมายถึง คุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบุคคล เวลา หรือสถานการณ์ เช่น เพศ อายุ รายได้ ทัศนคติ หรือระดับความพึงพอใจ ตัวแปรถือเป็น “องค์ประกอบหลัก” ของการวิจัย เพราะเป็นสิ่งที่นักวิจัยต้องการศึกษาและตรวจสอบ (Kerlinger & Lee, 2000)

ประเภทของตัวแปรที่สำคัญ ได้แก่

1) **ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)** → ตัวที่นักวิจัยเชื่อว่าเป็นสาเหตุหรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การจัดอบรมด้านประชาธิปไตย

2) **ตัวแปรตาม (Dependent Variable)** → ตัวที่เปลี่ยนแปลงตามผลของตัวแปรอิสระ เช่น ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3) **ตัวแปรควบคุม (Control Variable)** → ตัวที่นักวิจัยพยายามควบคุมเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ เช่น เพศ อายุ รายได้

4) **ตัวแปรแทรกซ้อน/ตัวแปรส่งผ่าน (Mediating/Moderating Variable)** → ตัวที่มีอิทธิพลเสริม/ลด หรือทำหน้าที่เป็นตัวกลางในความสัมพันธ์ เช่น ความรู้ทางการเมืองอาจเป็นตัวกลางระหว่างการใช้สื่อกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานและตัวแปร

สมมติฐาน (Hypothesis) คือ การคาดการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยอาศัยทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐาน (Creswell, 2018) หากไม่มีการกำหนดตัวแปร สมมติฐานจะไม่สามารถถูกทดสอบได้ เพราะสมมติฐานต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 2 ตัวแปรขึ้นไป

- ตัวแปรอิสระ → ใช้คาดการณ์หรืออธิบาย
- ตัวแปรตาม → ใช้ตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

เช่น สมมติฐานว่า “การเข้าร่วมอบรมด้านประชาธิปไตยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน”

- ตัวแปรอิสระ: การเข้าร่วมอบรมด้านประชาธิปไตย
- ตัวแปรตาม: การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน

ดังนั้น สมมติฐานคือสะพานเชื่อมระหว่างทฤษฎีกับการทดสอบเชิงประจักษ์ และตัวแปรคือองค์ประกอบที่ทำให้สมมติฐานสามารถพิสูจน์หรือตรวจสอบได้ (Neuman, 2014; วรเดช จันทรแสง, 2562)

5.3 ประโยชน์ของการเชื่อมโยงสมมติฐานกับตัวแปร

1) **ทำให้การวิจัยมีทิศทาง** → นักวิจัยรู้ว่าต้องเก็บข้อมูลอะไร ระหว่างตัวแปรใดกับตัวแปรใด (สุกัญญา สุฉายา, 2562)

2) **ช่วยสร้างเครื่องมือวิจัย** → การระบุสมมติฐานและตัวแปรทำให้การสร้างแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ตรงกับสิ่งที่จะศึกษา

3) **กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูล** → สมมติฐานที่ชัดเจนบอกได้ว่าจะใช้สถิติใด เช่น t-test, ANOVA, หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

4) **เพิ่มความน่าเชื่อถือ** → สมมติฐานที่เชื่อมโยงกับตัวแปรตามทฤษฎีจะทำให้ผลวิจัยตรวจสอบได้ และยืนยันความมีเหตุผลของข้อสรุป

5) **เป็นเครื่องมือในการตีความผล** → เมื่อตัวแปรถูกระบุไว้ชัดเจน จะทำให้การอธิบายผลวิจัยไม่กว้างหรือกำกวมเกินไป

5.4 ตัวอย่างการประยุกต์

- **สมมติฐานเชิงพรรณนา** “นักศึกษาที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเมืองท้องถิ่น”
 - ตัวแปรตาม: ทัศนคติทางการเมือง
- **สมมติฐานเชิงความสัมพันธ์** “การใช้สื่อออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง”
 - ตัวแปรอิสระ: การใช้สื่อออนไลน์
 - ตัวแปรตาม: การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
- **สมมติฐานเชิงเหตุ-ผล**: “การอบรมด้านสิทธิพลเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชน”
 - ตัวแปรอิสระ: การอบรมสิทธิพลเมือง
 - ตัวแปรตาม: การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน
 - ตัวแปรควบคุม (ถ้ามี): อายุ, เพศ, ระดับการศึกษา

สรุปได้ว่า สมมติฐานและตัวแปรเป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ สมมติฐานเป็นการคาดการณ์เชิงทฤษฎี ส่วนตัวแปรเป็นเครื่องมือเชิงประจักษ์ที่ใช้ทดสอบความคาดการณ์นั้น หากสมมติฐานไม่มีการระบุตัวแปร ก็จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ และหากไม่มีสมมติฐาน ตัวแปรก็จะขาดความหมายทางวิชาการ การเชื่อมโยงทั้งสองจึงทำให้งานวิจัยมีโครงสร้างชัดเจน น่าเชื่อถือ และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ตรวจสอบได้จริง

สรุปท้ายบท

บทนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การวิจัยที่มีคุณภาพเริ่มต้นจากการระบุปัญหาวิจัยที่ต้องโดยนักวิจัยต้องพิจารณาจากความหมาย แหล่งที่มา และเกณฑ์การเลือกปัญหาที่เหมาะสม จากนั้นจึงแปลงเป็นคำถามวิจัยที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง และตอบได้ด้วยข้อมูลจริง ซึ่งทำหน้าที่เป็นเข็มทิศชี้ทางการศึกษา

เมื่อได้คำถามวิจัยแล้ว การกำหนดวัตถุประสงค์ทั้งทั่วไปและเฉพาะจะช่วยให้การวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้จริง และวัดผลได้ ส่วนสมมติฐานวิจัยทำหน้าที่เป็นคำตอบชั่วคราวที่อิงจากทฤษฎีและงานวิจัย เพื่อรอการพิสูจน์ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสามารถจำแนกเป็นสมมติฐานเชิงพรรณนา เชิงความสัมพันธ์ และเชิงเหตุผล

ท้ายที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างสมมติฐานและตัวแปรเป็นหัวใจของการวิจัย เพราะตัวแปรคือองค์ประกอบที่ทำให้สมมติฐานถูกทดสอบได้ และสมมติฐานคือกรอบที่ทำให้การใช้ตัวแปรมีความหมาย งานวิจัยที่มีสมมติฐานและตัวแปรเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม จึงเป็นงานที่มีโครงสร้างชัดเจน น่าเชื่อถือ และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ตรวจสอบได้

คำถามท้ายบท

1. อธิบายความหมายของ “ปัญหาวิจัย” พร้อมยกตัวอย่างปัญหาวิจัยที่น่าสนใจในสาขารัฐประศาสนศาสตร์
2. จงยกตัวอย่างแหล่งที่มาของปัญหาวิจัยจาก “ประสบการณ์ตรง” และอธิบายว่ามีความสำคัญอย่างไรต่อการตั้งโจทย์วิจัย
3. คำถามวิจัยที่ดีควรมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง? จงอธิบายพร้อมเหตุผล
4. จงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวัตถุประสงค์ทั่วไปกับวัตถุประสงค์เฉพาะ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
5. สมมติฐานกับตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร? เพราะเหตุใดหากไม่มีตัวแปร สมมติฐานจึงไม่สามารถทดสอบได้

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- สุกัญญา สุจฉายา. (2562). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรเดช จันทรแสง. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2565). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรพินท์ ศรีสุวรรณ. (2564). สมมติฐานการวิจัยกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่. *วารสารวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์*, 10(2), 55-70.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Harcourt College Publishers.

- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Boote, D. N., & Beile, P. (2005). Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. *Educational Researcher*, 34(6), 3–15.

แผนการสอนประจำบทที่ 5

บทที่ 5 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย (Scope and Limitations of Research)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ขอบเขตการวิจัย
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
3. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. ขอบเขตด้านพื้นที่
5. ขอบเขตด้านระยะเวลา
6. ข้อจำกัดของการวิจัย

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การกำหนดขอบเขตการวิจัยและข้อจำกัดของการวิจัย เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจน ไม่กว้างหรือแคบจนเกินไป และสะท้อนความถูกต้องภายใต้กรอบที่สามารถตรวจสอบได้ ขอบเขตการวิจัย (Research Scope) คือ กรอบหรือขีดจำกัดของการศึกษา เช่น เนื้อหา ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ และระยะเวลา ซึ่งช่วยให้งานวิจัยอยู่ในกรอบที่เหมาะสม ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสะท้อนผลเฉพาะในบริบทที่กำหนดไว้ ข้อจำกัดของการวิจัย (Research Limitations) หมายถึง ปัจจัย เงื่อนไข หรือสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้วิจัย เช่น เวลา งบประมาณ ข้อมูลที่เข้าถึงไม่ได้ หรือความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง ข้อจำกัดไม่ได้ทำให้งานวิจัยด้อยค่า แต่สะท้อนถึงความโปร่งใสทางวิชาการ และเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยรุ่นต่อไปพัฒนาต่อยอด สรุปได้ว่าการกำหนดขอบเขตช่วยให้งานวิจัย “มีโฟกัสและตรวจสอบได้” ขณะที่การระบุ ข้อจำกัดช่วยให้งานวิจัย “มีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือ” ทั้งสองส่วนจึงเป็นกลไกกำกับงานวิจัยให้อยู่ในกรอบที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและใช้ประโยชน์ได้จริงในสาขารัฐประศาสนศาสตร์

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

- 1) อธิบายความหมายและความสำคัญของ ขอบเขตการวิจัย ได้อย่างถูกต้องและครอบคลุม
- 2) จำแนกองค์ประกอบของขอบเขตการวิจัย 4 ด้าน ได้แก่ เนื้อหา ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ ระยะเวลา ได้อย่างชัดเจน

3) อธิบายความหมายและบทบาทของ ข้อจำกัดการวิจัย ได้ พร้อมยกตัวอย่าง ข้อจำกัดที่มักพบในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

4) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่าง “ขอบเขต” และ “ข้อจำกัด” ในการ ตีความผลวิจัย เพื่อสะท้อนความถูกต้องตามบริบท

5) ประยุกต์ความรู้ในการกำหนดขอบเขตและระบุข้อจำกัดให้เหมาะสมกับการ ทำวิจัยจริงในสาขารัฐประศาสนศาสตร์

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 5 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย)

ด้านผลลัพธ์ (Learning Domains)	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes)	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Indicators)
1. คุณธรรม จริยธรรม	ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการระบุขอบเขตและข้อจำกัด อย่างโปร่งใส มีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล	- อธิบายได้ว่าการระบุข้อจำกัด สะท้อนความซื่อสัตย์และความ โปร่งใส - ไม่บิดเบือนหรือสรุปผลเกิน ขอบเขตที่วิจัยครอบคลุม
2. ความรู้	ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับนิยาม ความสำคัญ และ องค์ประกอบของขอบเขตและ ข้อจำกัดงานวิจัยในสังคมศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์	- อธิบายได้ว่าขอบเขตการวิจัยมี 4 ด้าน (เนื้อหา ประชากรและ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ ระยะเวลา) - ยกตัวอย่างข้อจำกัดที่พบบ่อย ในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์ ได้
3. ทักษะทางปัญญา	ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง ขอบเขตและข้อจำกัดกับคุณภาพ ของงานวิจัยได้	- วิเคราะห์ตัวอย่างงานวิจัยที่มี ข้อจำกัดและอธิบายผลต่อการ ตีความ - เสนอแนะแนวทางการเขียน ขอบเขต/ข้อจำกัดที่เหมาะสม
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและความรับผิดชอบ	ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกัน แบ่งบทบาทในการอภิปรายและ นำเสนอกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ การกำหนดขอบเขตและข้อจำกัด	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม เช่น วิเคราะห์งานวิจัยกรณีศึกษา - เคารพความคิดเห็นที่ หลากหลายและสามารถสรุปเป็น ข้อเสนอร่วม

ด้านผลลัพธ์ (Learning Domains)	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes)	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Indicators)
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ผู้เรียนสามารถใช้สถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณ-คุณภาพในการระบุขอบเขตประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าและนำเสนอข้อมูลได้	- ใช้สูตร Krejcie & Morgan หรือวิธีการสุ่มตัวอย่างอธิบายขอบเขตด้านประชากรได้ - ใช้โปรแกรมนำเสนอ (PowerPoint, Infographic, ICT tools) อธิบายขอบเขตและข้อจำกัดงานวิจัย

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 5
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 5
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบกลางภาค

บทที่ 5

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

(SCOPE AND LIMITATIONS OF RESEARCH)

บทนำ

การกำหนดขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย เป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการทำวิจัย เนื่องจากทำหน้าที่เป็น “กรอบกำกับ” ที่ทำให้งานวิจัยไม่กว้างหรือแคบจนเกินไป อีกทั้งยังช่วยให้นักวิจัยสามารถใช้เวลา งบประมาณ และทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขอบเขตการวิจัยเป็นการระบุว่า “การวิจัยนี้ครอบคลุมอะไร และไม่ครอบคลุมอะไร” ส่วนข้อจำกัดเป็นการแสดงถึง “สิ่งที่เกินความสามารถในการควบคุม” ของผู้วิจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อความถูกต้อง ความครอบคลุม และการตีความผลการวิจัย

ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ขอบเขตและข้อจำกัดมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเด็นวิจัยมักเกี่ยวข้องกับมนุษย์ องค์กร และนโยบายสาธารณะที่ซับซ้อน การกำหนดขอบเขตจึงทำให้การวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ ส่วนการระบุข้อจำกัดสะท้อนถึงความโปร่งใสทางวิชาการและช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเงื่อนไขที่ผลการวิจัยสามารถอธิบายได้จริง

1. ขอบเขตการวิจัย (Research Scope)

การกำหนดขอบเขตการวิจัยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำวิจัยทุกประเภท เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้งานวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจน ไม่กว้างจนเกินไปหรือน้อยจนเกินไป หากไม่กำหนดขอบเขตที่ชัดเจน การวิจัยอาจเบี่ยงเบนออกจากวัตถุประสงค์หรือเก็บข้อมูลเกินความจำเป็น ซึ่งจะทำให้สิ้นเปลืองเวลา ทรัพยากร และทำให้ผลวิจัยไม่ตรงประเด็น

Creswell (2018) อธิบายว่า ขอบเขตการวิจัยคือ การกำหนดขอบเขตและขีดจำกัดของการศึกษา เช่น ตัวแปร ประชากร เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้การศึกษามีทิศทางที่ชัดเจน และป้องกันไม่ให้งานวิจัยกว้างเกินไปหรือน้อยเกินไป

Neuman (2014) ชี้ว่า ขอบเขตการวิจัยทำหน้าที่เป็น “เส้นแบ่ง” ระหว่างสิ่งที่งานวิจัยครอบคลุมกับสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากนั้น เพื่อควบคุมทิศทางและให้ผลการวิจัยตรวจสอบได้

Kerlinger และ Lee (2000) อธิบายว่า การกำหนดขอบเขตเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบวิจัย ทำให้นักวิจัยสามารถควบคุมตัวแปร กลุ่มตัวอย่าง และเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้การศึกษามีความชัดเจนและเป็นวิทยาศาสตร์

Mind the Graph (2024) อธิบายว่า การกำหนดขอบเขตการวิจัย (scope) เป็นเครื่องมือกำหนดกรอบและโฟกัส เพื่อให้งานวิจัยมีทิศทางชัดเจน ไม่กว้างเกินไปหรือน้อยเกินไป ช่วยให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างผลการวิจัยที่มีความหมาย และสามารถนำไปใช้ได้จริง

ในมุมมองของนักวิชาการไทย วรเดช จันทรแสง (2562) อธิบายว่า ขอบเขตการวิจัยคือ “กรอบที่นักวิจัยกำหนดขึ้นเพื่อให้ทราบว่า งานวิจัยนี้จะศึกษาประเด็นใด ประชากรกลุ่มใด ในพื้นที่และระยะเวลาใด” เพื่อให้การศึกษามีความเป็นไปได้และตรวจสอบได้ ส่วน สุกัญญา สุฉนยา (2562) เห็นว่า ขอบเขตการวิจัยเปรียบเสมือน “เครื่องมือกำหนดความชัดเจน” ที่ช่วยให้ผู้วิจัยไม่ออกนอกประเด็นและสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า

ขอบเขตการวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ หมายถึง การกำหนดกรอบหรืออาณาเขตของการศึกษาที่ชัดเจน ครอบคลุมในมิติที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารกิจการสาธารณะ การจัดทำนโยบายสาธารณะ การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริการสาธารณะ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ผลการวิจัยมีทิศทางและสะท้อนข้อเท็จจริงตามบริบทของภาครัฐอย่างแท้จริง (วรเดช จันทรแสง, 2562)

โดยทั่วไปการกำหนดขอบเขตในการวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์จะครอบคลุม 4 ด้านสำคัญ ได้แก่

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content Scope)

กำหนดประเด็นหรือตัวแปรที่ศึกษา เช่น ธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2) ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Population and Key Informants Scope)

กำหนดกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมาย เช่น ข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ (Geographical Scope)

กำหนดอาณาเขตของการศึกษา เช่น เขตชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด หรือพื้นที่ที่มีนโยบายและบริบทเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา (Time Scope)

กำหนดกรอบเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น ช่วง 6 เดือน หรือ 1 ปี รวมถึงระยะเวลาการติดตามผลของนโยบายหรือโครงการที่ศึกษา (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2565)

ดังนั้น ขอบเขตการวิจัยในรัฐประศาสนศาสตร์จึงไม่ใช่เพียงการระบุนกรอบการศึกษาเชิงทฤษฎี แต่ยังเป็น “กลไกกำกับ” ที่ทำให้งานวิจัยมีความเป็นระบบ ตรวจสอบได้ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารภาครัฐและการกำหนดนโยบายสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบงานวิจัย เนื่องจากการระบุว่าจะงานวิจัยจะศึกษา “อะไร” และ “ไม่ศึกษาอะไร” อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้งานวิจัยมีขอบเขตกว้างเกินไปจนควบคุมไม่ได้ หรือแคบเกินไปจนไม่ก่อให้เกิดคุณค่าเชิงวิชาการ

ขอบเขตด้านเนื้อหา หมายถึง กรอบหรือขอบเขตของเรื่องราวและสาระทางวิชาการ ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในงานวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อจำกัดวงการศึกษาให้อยู่ในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Creswell, 2018) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ขอบเขตด้านเนื้อหาทำหน้าที่เป็น “แผนที่” ที่บอกว่านักวิจัยจะศึกษา อะไร และไม่ศึกษาอะไร เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนว่า ผลวิจัยที่ออกมามีความหมายครอบคลุมเฉพาะเนื้อหาที่ระบุไว้เท่านั้น

ขอบเขตด้านเนื้อหา หมายถึง การระบุประเด็นหรือสาระวิชาการที่งานวิจัยจะศึกษาอย่างชัดเจน โดยอิงจากกรอบแนวคิด ตัวแปร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (เช่น ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม) เพื่อจำกัดประเด็นไม่ให้กว้างหรือคลุมเครือเกินไป

ความสำคัญของขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ช่วยให้การวิจัยไม่กว้างเกินไปจนไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน และไม่แคบจนขาดความสำคัญทางวิชาการ (Neuman, 2014)

2) ทำให้ผู้อ่านทราบว่าผลลัพธ์ที่น่าเสนอเป็นคำตอบเฉพาะในประเด็นนั้น ๆ ไม่สามารถขยายผลไปสู่บริบทที่ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในเนื้อหาได้ (สุกัญญา สุขฉายา, 2562)

3) ช่วยให้นักวิจัยเลือกกรอบแนวคิด ทฤษฎี และวิธีวิจัยที่สอดคล้องกับสาระที่ต้องการศึกษา (วรเดช จันทรแสง, 2562)

วิธีการกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา

นักวิชาการหลายท่านแนะนำว่า การกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาควรอาศัย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่

1) ทฤษฎีหรือแนวคิด → ใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาช่วยจำกัดกรอบ เช่น ทฤษฎีธรรมาภิบาล ทฤษฎีการขัดเกลาทางการเมือง

2) ประเด็นทางวิชาการ → เลือกสาระสำคัญที่กำลังเป็นที่สนใจหรือยังขาดการศึกษา เช่น ความโปร่งใส ความเสมอภาคทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน

3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง → อ้างอิงผลการศึกษาที่ผ่านมา เพื่อบ่งชี้ว่าเรื่องใดควรศึกษาเพิ่มเติม (Boote & Beile, 2005)

ลักษณะสำคัญของการเขียนขอบเขตด้านเนื้อหา คือ

- ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- แยกตามตัวแปรที่ศึกษา เช่น กำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตามพร้อมระบุ

องค์ประกอบย่อย

- มีการอ้างอิงทฤษฎีหรือผลงานวิจัยเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ

ตัวอย่างการกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

- งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน อาจกำหนดขอบเขตเนื้อหาเฉพาะด้านพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมประชุม การรณรงค์ และการติดตามตรวจสอบ (อภิชาติ วรรณวิจิตร, 2560)

- งานวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจกำหนดขอบเขตเนื้อหาเป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาล 6 ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, 2546)

สรุปได้ว่า ขอบเขตด้านเนื้อหา คือการกำหนดสาระหรือกรอบความรู้ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา เพื่อจำกัดวงการศึกษาให้อยู่ในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ช่วยให้นักวิจัยมีทิศทาง ไม่กว้างหรือแคบเกินไป และทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนว่าผลวิจัยครอบคลุมเฉพาะประเด็นนั้น ๆ

3. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่จำเป็นในงานวิจัย โดยเฉพาะในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ องค์กร และสังคม การกำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงมีบทบาทในการระบุว่า “ใครคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย” และ “ใครจะให้ข้อมูลที่ตอบโจทย์วัตถุประสงค์การศึกษาได้ตรงที่สุด”

1. ความหมาย

“ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” (Population and Key Informants Scope) หมายถึง การกำหนดกลุ่มบุคคลหรือหน่วยข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถตอบโจทย์ปัญหาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้อย่างชัดเจน (Creswell, 2018) ในงานวิจัยเชิงปริมาณ มักกำหนดเป็น **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ขณะที่งานวิจัยเชิงคุณภาพจะกำหนดเป็น **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์หรือนโยบายที่ศึกษาโดยตรง

2. องค์ประกอบของขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร (Population)

หมายถึง กลุ่มเป้าหมายทั้งหมดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ซึ่งมีคุณสมบัติร่วมกันตามที่งานวิจัยกำหนด เช่น ข้าราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในจังหวัดนนทบุรี, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตบางกรวย

การระบุประชากรต้องชัดเจน ทั้งขอบเขตพื้นที่ จำนวนโดยประมาณ และลักษณะเฉพาะของประชากร เช่น “นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางกรวยจำนวน 3,245 คน” ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่าใครคือกลุ่มเป้าหมายหลักของการวิจัย

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

คือ ส่วนหนึ่งของประชากรที่ถูกเลือกมาเพื่อเป็นผู้แทนของประชากรทั้งหมด โดยมีหลักการกำหนด จำนวน และ **วิธีการสุ่มตัวอย่าง** (Sampling Methods) ที่ชัดเจน วิธีการสุ่มที่นิยมใช้ เช่น การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling), การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling), การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ตัวอย่าง เช่น จากประชากรนักเรียน 5,000 คน เลือกกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยใช้สูตรของ Krejcie & Morgan (1970)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเจาะลึกที่ “ผู้รู้จริง-เกี่ยวข้องจริง” มักเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ ตำแหน่ง หรือมีบทบาทสำคัญต่อประเด็นที่ศึกษา ตัวอย่าง เช่น พระสังฆาธิการ (ในงานวิจัยเกี่ยวกับศาสนากับการพัฒนาชุมชน), นักการเมืองท้องถิ่น (ในงานวิจัยด้านการเมืองการปกครอง), หรือผู้นำชุมชน (ในงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น) การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องมีหลักเกณฑ์ เช่น มีประสบการณ์ตรง ดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้มีบทบาทในกระบวนการที่ศึกษา (วรเดช จันทร์แสง, 2562)

3. ความสำคัญของการกำหนดขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล

1) ความถูกต้องของข้อมูล หากกลุ่มเป้าหมายกำหนดไม่ชัด ผลวิจัยอาจบิดเบือนหรือไม่สะท้อนความเป็นจริง (วรเดช จันทร์แสง, 2562)

2) ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมช่วยให้ผลลัพธ์สอดคล้องกับบริบทจริงของสังคมหรือหน่วยงาน

3) การประหยัดทรัพยากร การเลือกกลุ่มตัวอย่างหรือตัวแทนที่ถูกต้องช่วยลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูล (Neuman, 2014)

4) ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย หากวัตถุประสงค์ชี้ว่าต้องศึกษาพฤติกรรมการเมืองของเยาวชน ขอบเขตประชากรต้องระบุเป็น “เยาวชน” ไม่ใช่ “ประชาชนทั่วไป”

4. ตัวอย่างในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

- เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ประชากรทั้งหมด นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอบางกรวย 3,245 คน

กลุ่มตัวอย่าง 350 คน โดยใช้การสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ครูสังคมศึกษา 5 คน แกนนำนักเรียน 10 คน

- เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลนครนครราชสีมา
ประชากรทั้งหมด ประชาชนในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 125,000 คน

กลุ่มตัวอย่าง 400 คน ใช้สูตร Krejcie & Morgan (1970) และการสุ่มแบบชั้นภูมิ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้บริหารเทศบาล 5 คน สมาชิกสภาเทศบาล 10 คน ผู้นำชุมชน 15 คน

จะเห็นว่าในการกำหนด ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ต้องระบุครบ 3 ส่วนเสมอ คือ

- ประชากรทั้งหมด (Population) → ใครคือกลุ่มเป้าหมายหลัก
- กลุ่มตัวอย่าง (Sample) → จำนวนเท่าไร และใช้วิธีการสุ่มแบบใด
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) → ใครเป็นผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทโดยตรง

สรุปได้ว่า ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือการกำหนดว่า “ใคร” จะเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่งานวิจัย ครอบคลุมทั้งประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการกำหนดต้องอิงทฤษฎี หลักการ และข้อจำกัดเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ผลลัพธ์มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสะท้อนปรากฏการณ์จริงได้อย่างแท้จริง

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ หมายถึง การกำหนดอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ใช้เป็นขอบเขตในการเก็บข้อมูลหรือดำเนินการวิจัย เช่น ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค ประเทศ หรือแม้กระทั่งกลุ่มประเทศ โดยพื้นที่ที่เลือกจะเป็นตัวกำหนดว่า ผลการวิจัยสามารถนำไปอ้างอิงได้เฉพาะในพื้นที่นั้น ๆ เท่านั้น ไม่สามารถสรุปไปใช้ในพื้นที่อื่นได้โดยตรง เนื่องจากแต่ละพื้นที่อาจมีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (สุกัญญา สุจฉายา, 2562; Creswell, 2018)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง พื้นที่คือ “เวที” ที่ทำให้การวิจัยมีกรอบที่ชัดเจนทั้งด้านข้อมูลและการตีความ หากไม่มีการกำหนดพื้นที่ การวิจัยอาจกว้างเกินไปจนไม่สามารถบริหารจัดการได้ หรือแคบเกินไปจนไม่เกิดคุณค่าทางวิชาการ (Neuman, 2014)

การเขียนขอบเขตพื้นที่ควรระบุว่

- พื้นที่คือที่ใด ตั้งอยู่ที่ไหน
- ทำไมผู้วิจัยเลือกพื้นที่นั้น (เช่น มีปัญหาเฉพาะ เหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลหรือเป็นตัวแทนของกลุ่มใหญ่)

การระบุชัดเจนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ผลลัพธ์การวิจัยนี้มีนัยเฉพาะกับพื้นที่ดังกล่าว ไม่สามารถเหมารวมกับพื้นที่อื่นได้เสมอไป

ความสำคัญของการกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่

- 1) สร้างความชัดเจนของการศึกษา → ระบุได้ว่าการเก็บข้อมูลจะครอบคลุมเพียงใด
- 2) ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปได้จริง → จำกัดจำนวนประชากรและกลุ่มเป้าหมายให้อยู่ในขอบเขตทรัพยากรที่มี
- 3) เพิ่มความถูกต้องแม่นยำของผลวิจัย → เนื่องจากบริบทพื้นที่มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์และการบริหารงานรัฐ
- 4) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย → พื้นที่ต้องเชื่อมโยงกับปัญหาที่ตั้งไว้ เช่น ศึกษาการกระจายอำนาจ ควรกำหนดพื้นที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล)
- 5) สะท้อนคุณค่าเชิงวิชาการและสังคม → ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในพื้นที่ และเป็นต้นแบบสำหรับพื้นที่ใกล้เคียง (วรเดช จันทรแสง, 2562)

ประเภทของการกำหนดพื้นที่

นักวิชาการมักแบ่งการวิจัยตามขนาดพื้นที่ที่เป็น 3 ระดับหลัก (Creswell, 2018) ได้แก่

1) ขอบเขตพื้นที่ขนาดเล็ก (Micro-level)

เช่น หมู่บ้าน โรงเรียน ชุมชน องค์กรขนาดเล็ก → เหมาะสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ/เชิงกรณีศึกษา

2) ขอบเขตพื้นที่ขนาดกลาง (Meso-level)

เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด → เหมาะสำหรับงานวิจัยเชิงสำรวจ/เชิงเปรียบเทียบ

3) ขอบเขตพื้นที่ขนาดใหญ่ (Macro-level)

เช่น ภาค ประเทศ หรือภูมิภาคระหว่างประเทศ → เหมาะสำหรับงานเชิงนโยบาย หรือเปรียบเทียบระบบ

ตัวอย่างในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

- เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

ขอบเขตพื้นที่ เขตเทศบาลนครขอนแก่น

เหตุผล เมืองใหญ่ มีประชากรหลากหลาย และมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นสูง

- การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตพื้นที่ อบต. ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 15 แห่ง

เหตุผล ครอบคลุมทั้งเขตเมืองและชนบท ทำให้เห็นความแตกต่างของรูปแบบการบริหาร

- การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออก

ขอบเขตพื้นที่ จังหวัดระยอง ชลบุรี และจันทบุรี

เหตุผล พื้นที่อุตสาหกรรม-ท่องเที่ยว มีปัญหาสิ่งแวดล้อมเด่นชัด

แนวทางการเขียนขอบเขตด้านพื้นที่ (ตัวอย่างข้อความ)

“งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะใน เขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่กึ่งเมืองที่มีความซับซ้อนทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญเชิงนโยบายด้านการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น ผลการวิจัยที่ได้จึงสามารถอ้างอิงได้เฉพาะพื้นที่ดังกล่าว ไม่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้โดยตรง”

สรุปได้ว่า ขอบเขตด้านพื้นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะพื้นที่ไม่เพียงเป็นที่ตั้งของการเก็บข้อมูล แต่ยังเป็นตัวกำหนดความหมายและคุณค่าของผลวิจัย หากกำหนดชัดเจน งานวิจัยจะมีทิศทางที่ถูกต้องและสามารถอ้างอิงได้

อย่างมีเหตุผล แต่หากคลุมเครือ ผลที่ได้อาจไม่สะท้อนปัญหาที่แท้จริงหรือนำไปใช้เชิงนโยบายไม่ได้

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ขอบเขตด้านระยะเวลา หมายถึง การระบุช่วงเวลาที่ใช้ในการวิจัยทั้งระยะเวลาเก็บข้อมูล ระยะเวลาศึกษาเหตุการณ์ หรือระยะเวลาที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ผลการวิจัยนั้นสะท้อนเฉพาะช่วงเวลาที่ถูกวิจัยกำหนดไว้ ไม่สามารถขยายผลไปยังช่วงเวลาอื่นโดยตรงได้ (Creswell, 2018; Neuman, 2014)

เช่น งานวิจัยที่ศึกษา พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทยในปี 2566 ย่อมสะท้อนเฉพาะบริบทและข้อมูลของปีนั้น หากนำผลไปเปรียบเทียบกับปี 2570 โดยไม่ปรับตัวแปรและบริบท อาจไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

ความสำคัญของการกำหนดระยะเวลา

- 1) สร้างกรอบการศึกษาให้ชัดเจน → กำหนดได้ว่าจะเก็บข้อมูลเมื่อใด และข้อมูลสะท้อนช่วงเวลาใด
- 2) ควบคุมคุณภาพข้อมูล → ป้องกันไม่ให้ข้อมูลกระจัดกระจายหรือมีความเหลื่อมเวลา
- 3) สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์ → เช่น หากต้องการศึกษาผลกระทบโครงการที่เพิ่งดำเนินการ ควรกำหนดระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการดำเนินโครงการ
- 4) สะท้อนความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา → ในงานวิจัยเชิงนโยบายหรือสังคม ระยะเวลาที่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและทัศนคติของกลุ่มตัวอย่าง
- 5) ความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน → เชื่อมโยงกับงบประมาณ กำลังคน และทรัพยากร เช่น การวิจัยระดับปริญญาตรีควรเก็บข้อมูลภายใน 3-6 เดือน ไม่ใช่ 3-5 ปี

ประเภทของขอบเขตด้านระยะเวลา

- 1) ระยะเวลาเก็บข้อมูล (Data Collection Period)
ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงพื้นที่หรือแจกแบบสอบถาม เช่น มกราคม – มีนาคม 2567
- 2) ระยะเวลาของเหตุการณ์ที่ศึกษา (Study Period)
เช่น งานวิจัยประวัติศาสตร์ อาจกำหนดปี พ.ศ. ที่ต้องการศึกษา เช่น 2475–2490
- 3) ระยะเวลาของผลกระทบ (Impact Period)
ใช้กับงานประเมินโครงการ เช่น ศึกษาผลของนโยบาย A ต่อชุมชน ในช่วง 5 ปี หลังการดำเนินการ

ตัวอย่างจากงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

- เรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ขอบเขตด้านระยะเวลา มกราคม – ธันวาคม 2565

เหตุผล ครอบคลุม 1 ปีงบประมาณ เพื่อสะท้อนทั้งช่วงก่อนและหลังเทศกาล
ท่องเที่ยว

- เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัด
นนทบุรี

ขอบเขตด้านระยะเวลา มิถุนายน – สิงหาคม 2566

เหตุผล เป็นช่วงก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่น ทำให้ข้อมูลสะท้อนบรรยากาศ
การเมืองจริง

แนวทางการเขียนขอบเขตด้านระยะเวลา (ตัวอย่างข้อความ)

“งานวิจัยครั้งนี้กำหนดระยะเวลาเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 เพื่อสะท้อนพฤติกรรมและความคิดเห็นของประชาชนในช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่น ผลที่ได้จากงานวิจัยจึงเป็นข้อมูลเฉพาะช่วงเวลาดังกล่าวไม่สามารถขยายความไปยังช่วงเวลาอื่นโดยตรง”

สรุปได้ว่า การกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาเป็น องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้งานวิจัยมีความชัดเจนทั้งด้านคุณภาพและการตีความ หากละเลย อาจทำให้ผลการวิจัยไม่สะท้อนความจริง หรือไม่สามารถนำไปใช้เชิงนโยบายได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นผู้วิจัยต้องระบุช่วงเวลาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา ทรัพยากร และลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ

6. ข้อจำกัดของการวิจัย (Research Limitations)

งานวิจัยทุกชิ้นไม่ว่าจะมีการออกแบบอย่างรอบคอบเพียงใด ย่อมมีข้อจำกัดที่ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมได้ ข้อจำกัดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นจริงของกระบวนการวิจัยในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งมีความซับซ้อนทั้งด้านมนุษย์ สังคม การเมือง และการบริหารจัดการ การระบุข้อจำกัดอย่างโปร่งใสจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่าผลวิจัยที่นำเสนอมีความถูกต้องเฉพาะในขอบเขตที่กำหนดไว้ ไม่ได้หมายความว่าสามารถนำไปอธิบายได้ทุกบริบท ทั้งยังเป็น “ร่องรอย” (trace) สำหรับนักวิจัยรุ่นถัดไปในการต่อยอดและแก้ไขช่องว่างที่ยังคงอยู่

2.1 ความหมายและบทบาทของข้อจำกัด

ข้อจำกัดของการวิจัย หมายถึง ปัจจัย เงื่อนไข หรือสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้วิจัย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ ความครอบคลุม ความเที่ยงตรง หรือการ

ตีความผลการวิจัย (Creswell, 2018; Neuman, 2014) ตัวอย่างเช่น ข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ การเข้าถึงข้อมูล หรือความเต็มใจของกลุ่มตัวอย่าง

การระบุข้อจำกัดมิใช่การลดคุณค่าของงาน แต่สะท้อนถึงความโปร่งใสทางวิชาการ (academic integrity) และความรับผิดชอบของผู้วิจัย (สุกัญญา สุจนายา, 2562) อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้อ่านสามารถตีความผลการวิจัยในบริบทที่ถูกต้อง ไม่เกินจริง และนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

2.2 ความสำคัญของการระบุข้อจำกัด

การบ่งชี้ข้อจำกัดของงานวิจัยมีความสำคัญในหลายมิติ ดังนี้

- 1) สร้างความน่าเชื่อถือ ผู้อ่านรับรู้ว่าการวิจัยมีความซื่อสัตย์และรอบคอบในการรายงาน (วรเดช จันทรแสง, 2562)
- 2) เป็นกรอบตีความผล ข้อค้นพบจะถูกอธิบายเฉพาะในกรอบเงื่อนไขที่วิจัยศึกษา ไม่สรุปเกินไป
- 3) ช่วยพัฒนางานวิจัยต่อไป ข้อจำกัดที่ถูกระบุไว้ถือเป็นช่องว่างความรู้ (research gaps) สำหรับผู้วิจัยรุ่นถัดไป (Boote & Beile, 2005)
- 4) สะท้อนความเป็นไปได้ของผลวิจัย แสดงให้เห็นว่างานวิจัยมีผลลัพธ์ที่ถูกต้องในขอบเขตที่แน่นอน ไม่ใช่ในทุกสถานการณ์
- 5) ลดความคาดหวังที่ไม่สมจริง ช่วยให้นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติ และผู้ใช้ประโยชน์ เข้าใจขีดจำกัดของผลลัพธ์

2.3 ประเภทของข้อจำกัดงานวิจัย

ข้อจำกัดของงานวิจัยแบ่งได้หลายลักษณะ (Creswell, 2018; Neuman, 2014) ได้แก่

1) ข้อจำกัดด้านเวลา

- ผู้วิจัยมีเวลาจำกัด เช่น วิจัยภายใน 3 เดือนก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่น ไม่สะท้อนพฤติกรรมการเมืองระยะยาว

2) ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร

- งบประมาณจำกัดทำให้เลือกศึกษาบางอำเภอแทนทั้งจังหวัด
- ทรัพยากร เช่น บุคลากร หรือเครื่องมือสถิติขั้นสูงไม่เพียงพอ

3) ข้อจำกัดด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มไม่สะดวกเข้าร่วม ทำให้การเก็บข้อมูลไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน
- กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนจำกัด จึงไม่สามารถแทนประชากรทั้งหมดได้

4) ข้อจำกัดด้านเครื่องมือวิจัย

- แบบสอบถามไม่สามารถวัดมิติของตัวแปรได้ครบถ้วน
- ความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) อยู่ในระดับจำกัด

5) ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูล

- ข้อมูลบางส่วนเป็นความลับ เช่น เอกสารงบประมาณรัฐบางประเภท
- การเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานอาจไม่สมบูรณ์

6) ข้อจำกัดด้านบริบทสังคมและการเมือง

- งานวิจัยในพื้นที่เฉพาะสะท้อนเฉพาะวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือเหตุการณ์ในพื้นที่นั้น ๆ

- ผลวิจัยจึงไม่สามารถสรุปครอบคลุมพื้นที่อื่นได้โดยตรง

2.4 ตัวอย่างในงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์

- งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี”

ข้อจำกัด เก็บข้อมูลเฉพาะ 3 อำเภอ เนื่องจากงบประมาณจำกัด

กลุ่มตัวอย่าง ประชาชน 300 คนจากประชากรทั้งจังหวัดกว่า 1 ล้านคน ไม่สามารถแทนความคิดเห็นทั้งหมดได้

- งานวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่”

ข้อจำกัด ข้อมูลขึ้นกับการรายงานของเจ้าหน้าที่และการสังเกตเชิงพื้นที่ ทำให้ผลวิจัยสะท้อนบริบทเฉพาะท้องถิ่น ไม่สามารถสรุปได้ทั่วประเทศ

2.5 แนวทางการเขียนข้อจำกัด (ตัวอย่างข้อความ)

“งานวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่

1) การเก็บข้อมูลดำเนินการเฉพาะในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จึงไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

2) การเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคม 2566 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่น ผลการวิจัยจึงสะท้อนเฉพาะบริบททางการเมืองในเวลานั้น

3) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นการสุ่มแบบเจาะจงจำนวน 300 คน ทำให้ไม่สามารถสรุปแทนประชากรทั้งหมดได้”

สรุปได้ว่า ข้อจำกัดของงานวิจัยเป็น ส่วนที่ขาดไม่ได้ของการทำวิจัย เพราะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจว่าผลการวิจัยมีความถูกต้องภายใต้เงื่อนไขใด ข้อจำกัดที่ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนยิ่งทำให้ผลงานมีความโปร่งใส น่าเชื่อถือ และยังทำหน้าที่เป็นแนวทางให้กับนักวิจัยในอนาคตได้ต่อยอดและพัฒนางานวิจัยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปท้ายบท

“ขอบเขตการวิจัย” และ “ข้อจำกัดของการวิจัย” เป็นองค์ประกอบที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ขอบเขตการวิจัยช่วยกำหนดว่า งานวิจัยนี้ศึกษาอะไร ใคร ที่ไหน และเมื่อใด เพื่อไม่ให้เกิดการวิจัยเบี่ยงเบนหรือล้าออกนอกประเด็น ส่วนข้อจำกัดเป็นการยอมรับอย่างตรงไปตรงมาว่า งานวิจัยทุกชิ้นมีข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ ข้อมูล เครื่องมือ หรือบริบททางสังคม-การเมือง ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม การระบุข้อจำกัดจึงมิได้ลดคุณค่าของงานวิจัย แต่กลับเพิ่มความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และทำให้ผู้วิจัยรุ่นต่อไปสามารถต่อยอดได้ กล่าวได้ว่า ขอบเขตการวิจัยคือ “กรอบของสิ่งที่ศึกษา” และข้อจำกัดคือ “ร่องรอยของสิ่งที่ไม่อาจควบคุมได้” ทั้งสองประการนี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้งานวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์มีความชัดเจน มีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือพัฒนาการบริหารสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายของ “ขอบเขตการวิจัย” และยกตัวอย่างขอบเขตการวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์อย่างน้อย 2 ตัวอย่าง
2. ขอบเขตการวิจัยมี 4 ด้าน ได้แก่ เนื้อหา ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ และระยะเวลา จงเลือกมา 1 ด้าน แล้วอธิบายความสำคัญ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. หากผู้วิจัยไม่ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยอย่างชัดเจน จะเกิดผลกระทบต่อคุณภาพงานวิจัยอย่างไรบ้าง
4. จงอธิบายความหมายและความสำคัญของ “ข้อจำกัดของการวิจัย” และยกตัวอย่างข้อจำกัดที่มักพบในงานวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์
5. นักวิชาการบางท่านเห็นว่า การระบุข้อจำกัดของงานวิจัยคือการสะท้อนความซื่อสัตย์และโปร่งใสทางวิชาการ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด
6. สมมติว่าท่านทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น” ท่านจะกำหนดขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างไร และท่านคาดว่าจะพบข้อจำกัดใดบ้าง
7. จากตัวอย่างงานวิจัย “การจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่” ที่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่และการเข้าถึงข้อมูล จงวิเคราะห์ว่า ข้อจำกัดนี้ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลวิจัยอย่างไร
8. ในมุมมองของท่าน การระบุ “ขอบเขต” และ “ข้อจำกัด” แตกต่างกันอย่างไร และเหตุใดทั้งสองส่วนจึงจำเป็นต้องปรากฏในรายงานการวิจัยทุกฉบับ

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2565). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 9 ก.
- วรเดช จันทรแสง. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุกัญญา สุฉายา. (2562). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ วรรณวิจิตร. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรพินท์ ศรีสุวรรณ. (2564). สมมติฐานการวิจัยกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่. *วารสารวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์*, 10(2), 55-70.
- Boote, D. N., & Beile, P. (2005). Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. *Educational Researcher*, 34(6), 3–15.
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Harcourt College Publishers.
- Mind the Graph. (2024, November 12). *Scope in research: Defining boundaries and focus*. Retrieved from <https://mindthegraph.com/blog/scope-in-research/>
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.

แผนการสอนประจำบทที่ 6

บทที่ 6 แผนการวิจัยและการเลือกใช้ (Research Plans and Applications)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. ความหมายและความสำคัญของการออกแบบการวิจัย
2. การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Designs)
3. การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Designs)
4. การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Design)
5. แนวทางการเลือกใช้แผนการวิจัย

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

“แผนการวิจัยและการเลือกใช้” เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการออกแบบการวิจัย (Research Design) เป็นพิมพ์เขียวที่กำหนดทิศทาง วิธีการ และคุณภาพของงานวิจัย โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ เชิงปฏิบัติการ และแบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละรูปแบบมีความเหมาะสมตามลักษณะของปัญหา วัตถุประสงค์ และทรัพยากรที่มีอยู่ การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งวัดและทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ การวิจัยเชิงคุณภาพเน้นความเข้าใจเชิงลึกของประสบการณ์และความหมาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นการแก้ปัญหาและการพัฒนาในสนามจริงด้วยวงจร Plan–Act–Observe–Reflect และการวิจัยแบบผสมผสานช่วยบูรณาการข้อดีของทั้งสองแนวทาง เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ทั้งเที่ยงตรงและมีความหมายต่อการประยุกต์ใช้ โดยบทนี้จึงเน้นการเลือกใช้แผนการวิจัยอย่างเหมาะสมกับคำถามวิจัย บริบท และข้อจำกัด เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของการออกแบบการวิจัยได้อย่างถูกต้อง
2. จำแนกรูปแบบและลักษณะของการวิจัยเชิงปริมาณ พร้อมยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ได้
3. อธิบายหลักการและรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งเข้าใจข้อดีและข้อจำกัด
4. อธิบายกระบวนการและวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Plan–Act–Observe–Reflect) และสามารถเชื่อมโยงกับการประยุกต์ใช้จริงในรัฐประศาสนศาสตร์

5. วิเคราะห์และเลือกใช้แผนการวิจัยที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ คำถาม และบริบทการศึกษา

6. อธิบายหลักการและการประยุกต์ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ในการแก้ปัญหาวิจัยเชิงซับซ้อน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 6 แผนการวิจัยและการเลือกใช้)

ด้านผลลัพธ์ (Learning Domains)	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes)	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Indicators)
1. คุณธรรม จริยธรรม	มีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพสิทธิผู้ให้ข้อมูล และยึดหลักจริยธรรมการวิจัย	- อ้างอิงเอกสารอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน APA - ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย เช่น ขอความยินยอม (Informed Consent)
2. ความรู้	เข้าใจความหมาย ความสำคัญ และรูปแบบของการออกแบบการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ เชิงปฏิบัติการ และผสมผสาน	- อธิบายความแตกต่างและข้อจำกัดของแต่ละแผนการวิจัยได้ - ทำข้อสอบ/แบบทดสอบเรื่อง Research Design ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 70%
3. ทักษะทางปัญญา	วิเคราะห์และเลือกแผนการวิจัยที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และคำถามวิจัยได้อย่างมีเหตุผล	- จัดทำโครงร่างวิจัย (Research Proposal) ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ - สามารถวิพากษ์งานวิจัยโดยใช้เกณฑ์ทางวิชาการ
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลาย	- การทำงานกลุ่มร้อยละ ≥ 80 มีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ - ผ่านการประเมินจากเพื่อนร่วมกลุ่ม (Peer Evaluation)
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติและเชิงคุณภาพได้ มีทักษะการนำเสนอผลการวิจัย และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ	- ใช้โปรแกรม SPSS/Excel/NVivo วิเคราะห์ข้อมูลได้ - นำเสนอรายงานวิจัยโดยใช้ PowerPoint/Infographic ได้อย่างชัดเจน

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 6
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 6
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบปลายภาค

บทที่ 6

แผนการวิจัยและการเลือกใช้

(RESEARCH PLANS AND APPLICATIONS)

บทนำ

การออกแบบแผนการวิจัย (Research Design) เป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทาง วิธีการ และกระบวนการของงานวิจัยทั้งหมด กล่าวได้ว่าเป็น “พิมพ์เขียว” (Blueprint) ของการศึกษา ซึ่งบ่งบอกว่าผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลอย่างไร วิเคราะห์ด้วยวิธีใด และตีความผลลัพธ์ในลักษณะใด การออกแบบที่ดีจะช่วยให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างตรงประเด็น (Creswell & Creswell, 2018) บทนี้มุ่งเน้นการอธิบาย แผนการออกแบบวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่นักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม โดยครอบคลุมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้การวัดเชิงสถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข เช่น การสำรวจ (Survey Design) การทดลอง (Experimental Design) และการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Design) ตลอดจนการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ เช่น การวิจัยกรณีศึกษา (Case Study) การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) และการวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) รวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งแก้ปัญหาและพัฒนาองค์การหรือชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมีการเสนอแนวทางในการเลือกใช้แผนการวิจัยให้เหมาะสมกับคำถามวิจัย ลักษณะของข้อมูล และข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ และทรัพยากร เพื่อให้ นักวิจัยสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพสูง ทั้งในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้งานจริงในสังคม

กล่าวโดยสรุป บทนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า การวิจัยที่ดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับทางเลือกประเภทเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับกรอบการออกแบบและการเลือกใช้แผนการวิจัยที่เหมาะสม อันเป็นหัวใจสำคัญของความถูกต้อง เที่ยงตรง และคุณค่าของผลงานวิจัยในเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ

1. ความหมายและความสำคัญของการออกแบบการวิจัย

การวิจัยทางสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มีความซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ ข้อมูลเชิงสังคม และบริบทที่หลากหลาย การทำวิจัยให้มีคุณภาพจึงไม่สามารถดำเนินไปอย่างไร้ทิศทางได้ แต่จำเป็นต้องมีการวางแผนที่รอบคอบและเป็นระบบ การออกแบบการวิจัย (Research Design) จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะ

“แผนงานหลัก” ที่ชี้นำทุกขั้นตอนของการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ ไปจนถึงการสรุปผลและการตีความอย่างมีเหตุผล นักวิจัยที่ออกแบบการวิจัยได้ดี จะสามารถลดความผิดพลาด ควบคุมตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้อง และทำให้ผลลัพธ์มีความน่าเชื่อถือ ทั้งยังช่วยให้การวิจัยดำเนินไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

1.1 ความหมายของการออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัย (Research Design) หมายถึง แผนหรือโครงสร้างที่นักวิจัยวางขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และตีความผลการวิจัยอย่างมีระบบ โดยเปรียบเสมือน “พิมพ์เขียว” (Blueprint) ของงานวิจัยทั้งหมด (Creswell & Creswell, 2018)

Kerlinger (1986) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยคือ “แผนการและโครงสร้างของการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อหาคำตอบให้กับคำถามวิจัย” ซึ่งจะระบุวิธีการเก็บข้อมูล การควบคุมตัวแปร และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างชัดเจน

Punch (1998) เสริมว่า การออกแบบการวิจัยคือ “การเชื่อมโยงระหว่างคำถามวิจัยกับการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์” หมายความว่า หากออกแบบดี นักวิจัยจะได้ข้อมูลที่ตรงกับคำถามและสามารถสรุปผลได้อย่างน่าเชื่อถือ

กล่าวโดยสรุป การออกแบบการวิจัย คือ กระบวนการคิดและวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การวิจัยตอบคำถามได้ตรงประเด็นและลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1.2 ความสำคัญของการออกแบบการวิจัย

1) ทำให้การวิจัยเป็นระบบ

การออกแบบที่ดีจะเป็นเสมือน “เข็มทิศ” ที่ชี้ทิศทางให้นักวิจัยเดินตามอย่างมีลำดับขั้นตอน ไม่หลงประเด็นหรือนำข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องมาใช้ (Wiersma, 2000)

2) เพิ่มความน่าเชื่อถือของผลวิจัย

การออกแบบช่วยควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนและลดความผิดพลาดในการเก็บข้อมูล ทำให้ผลที่ได้มีความเที่ยงตรง (Validity) และเชื่อถือได้ (Reliability) (Campbell & Stanley, 1963)

3) ช่วยเลือกวิธีเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ที่เหมาะสม

การออกแบบจะกำหนดล่วงหน้าว่าควรใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต หรือวิธีอื่นใด และจะวิเคราะห์ด้วยสถิติหรือการวิเคราะห์เชิงคุณภาพอย่างไร

4) ประหยัดเวลาและทรัพยากร

เมื่อมีการวางแผนที่ชัดเจน นักวิจัยจะใช้เวลา งบประมาณ และแรงงานอย่างคุ้มค่า ไม่ต้องแก้ไขปัญหาละเอียดเฉพาะหน้าไปเรื่อย ๆ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

5) ทำให้ตรวจสอบและทำซ้ำได้

หากมีการออกแบบที่ชัดเจน นักวิจัยคนอื่นสามารถตรวจสอบหรือทำซ้ำการวิจัย (Replication) ได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของงานวิจัยที่มีคุณภาพ

กล่าวโดยสรุป การออกแบบการวิจัยจึงเป็นหัวใจของงานวิจัยทั้งหมด หากเปรียบเทียบการวิจัยเป็นการเดินทาง การออกแบบการวิจัยก็เหมือน “แผนที่เดินทาง” หากแผนที่ถูกต้อง ชัดเจน นักวิจัยก็จะไปถึงเป้าหมายได้ตรงเวลาและตรงจุด แต่หากไม่มีการออกแบบหรือออกแบบไม่ดี การวิจัยก็เสี่ยงที่จะผิดพลาดและผลลัพธ์ไม่น่าเชื่อถือ

2. การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Designs)

การวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางการศึกษาที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากสามารถให้ผลลัพธ์ที่มีความชัดเจนในเชิงตัวเลขและผ่านการตรวจสอบด้วยวิธีทางสถิติอย่างเป็นระบบ งานวิจัยประเภทนี้มักมุ่งเน้นการทดสอบสมมติฐาน การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือการพยากรณ์ปรากฏการณ์ทางสังคม โดยอาศัยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีหลักฐานรองรับที่ตรวจสอบได้

2.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) หมายถึง กระบวนการวิจัยที่เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบเชิงตัวเลข โดยใช้เครื่องมือมาตรฐานและการวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อตอบคำถามวิจัย ทดสอบสมมติฐาน หรือพยากรณ์แนวโน้มของตัวแปร (Creswell & Creswell, 2018)

Kerlinger (1986) อธิบายว่า การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างเข้มงวด มีการกำหนดสมมติฐาน ตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ และวิเคราะห์ด้วยสถิติ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่น่าเชื่อถือ

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

1) เป็นปรนัย (Objectivity) นักวิจัยลดอคติส่วนบุคคลในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์

2) ใช้ตัวเลขเป็นหลักฐาน เช่น คะแนนสอบ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

3) อาศัยกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนประชากร เพื่อนำผลไปอ้างอิงกับประชากรทั้งหมด

4) ใช้สถิติทั้งเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน เพื่อสรุปและตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Babbie, 2020)

2.2 รูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ

รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณมีความหลากหลายและสามารถเลือกใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แต่ละรูปแบบมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละแบบจะช่วยให้นักวิจัยสามารถเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับปัญหาวิจัยและบริบทของงานที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ การวิจัยแบบสำรวจ การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ และการวิจัยเชิงพยากรณ์ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการวิเคราะห์และตัดสินใจเชิงนโยบายในสังคมและการบริหารจัดการภาครัฐ

1) การวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research Design)

เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากในช่วงเวลาหนึ่ง โดยใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างชัดเจน (Fowler, 2014)

วิธีดำเนินการ

- กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ออกแบบแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์
- เก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถาม การโทรศัพท์ หรือออนไลน์
- วิเคราะห์ด้วยสถิติ เช่น ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การถดถอยเชิงเส้น

ข้อดี

- เก็บข้อมูลได้กว้าง ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก
- ต้นทุนต่ำเมื่อเทียบกับวิธีเก็บข้อมูลอื่น

ข้อจำกัด

- ผู้ตอบอาจไม่ให้ข้อมูลตามความจริง
- คุณภาพข้อมูลขึ้นกับความชัดเจนและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม

ตัวอย่าง การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการของสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร

- วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มาติดต่อราชการ
- วิธีดำเนินการ ใช้แบบสอบถาม Likert scale 5 ระดับ แจกให้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยสุ่มจากผู้มาติดต่อราชการในแต่ละวัน
- ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในด้านความสุภาพของเจ้าหน้าที่สูง แต่ไม่พอใจในด้านความรวดเร็วของการให้บริการ
- การนำไปใช้ ผลวิจัยนี้นำไปเป็นข้อมูลปรับปรุงการจัดการ “One Stop Service” ของสำนักงานเขต

2) การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Design)

ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล โดยผู้วิจัยควบคุมตัวแปรต้น และวัดผลลัพธ์ที่เกิดกับตัวแปรตาม (Campbell & Stanley, 1963)

รูปแบบย่อย

- True Experimental Design มีกลุ่มควบคุมและการสุ่มตัวอย่าง
- Quasi-Experimental Design ไม่มีการสุ่มสมบูรณ แต่ยังมีการเปรียบเทียบ
- Pre-Experimental Design การทดลองเบื้องต้น เช่น one-group pretest-

posttest

ข้อดี

- สามารถพิสูจน์ได้ว่าตัวแปรต้นมีผลต่อตัวแปรตามจริง
- ควบคุมอิทธิพลจากตัวแปรแทรกซ้อนได้

ข้อจำกัด

- ใช้เวลาและค่าใช้จ่ายสูง
- อาจมีข้อจำกัดด้านจริยธรรม เช่น การทดลองในกลุ่มเปราะบาง

ตัวอย่าง การทดลองใช้ระบบคิวอิเล็กทรอนิกส์ในศูนย์ราชการจังหวัดนนทบุรี

- วัดอุปสรรค เพื่อเปรียบเทียบเวลารอคิวและความพึงพอใจระหว่าง “ระบบคิวเดิม” กับ “ระบบคิวอิเล็กทรอนิกส์”

- วิธีดำเนินการ

กลุ่มควบคุม 100 คน ใช้ระบบคิวแบบเดิม

กลุ่มทดลอง 100 คน ใช้ระบบคิวอิเล็กทรอนิกส์

มีการวัดค่าเฉลี่ยเวลารอคิวและคะแนนความพึงพอใจ

- สถิติที่ใช้ t-test, ANOVA, ANCOVA

- ผลการวิจัยพบว่า เวลารอคิวลดลงเฉลี่ย 20 นาที และความพึงพอใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

- การนำไปใช้ นำผลทดลองเสนอให้จังหวัดใช้งบประมาณจัดซื้อระบบคิวอิเล็กทรอนิกส์ในทุกหน่วยงานราชการ

3) การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research Design)

มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยไม่ควบคุมการทดลอง (Cohen, Manion, & Morrison, 2018)

การตีความค่า r (Correlation Coefficient)

- $r > 0 \rightarrow$ ความสัมพันธ์เชิงบวก
- $r < 0 \rightarrow$ ความสัมพันธ์เชิงลบ

- r ใกล้ 0 $\rightarrow$ ไม่มีความสัมพันธ์

ข้อดี

- เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ซับซ้อนได้
- ใช้ได้กับข้อมูลที่ไม่สามารถทำการทดลองจริงได้

ข้อจำกัด

- ไม่สามารถสรุปความเป็นเหตุและผล (Correlation $\neq$ Causation)

ตัวอย่าง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับความไว้วางใจต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

- วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาว่าการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนมีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจต่อเทศบาลหรือไม่

- วิธีดำเนินการ

กลุ่มตัวอย่าง 500 คน เลือกด้วยการสุ่มอย่างง่าย

ใช้สถิติ Pearson's Correlation

- ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์เชิงบวกปานกลาง ($r = 0.45, p < .01$) หมายความว่าประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนบ่อย มีแนวโน้มไว้วางใจเทศบาลมากขึ้น

- การนำไปใช้ สนับสนุนให้เทศบาลจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

4) การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Research Design)

มุ่งเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม เช่น เพศ ระดับการศึกษา หรือพื้นที่อยู่อาศัย โดยใช้สถิติ เช่น Independent t-test, One-way ANOVA

ข้อดี

- แสดงความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างชัดเจน
- เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจในภาครัฐ

ข้อจำกัด

- ต้องควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอย่างรอบคอบ
- หากกลุ่มตัวอย่างไม่แทนประชากร ผลอาจไม่แม่นยำ

ตัวอย่าง การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการจัดการขยะมูลฝอยระหว่างประชาชนในเขตเมืองและชนบท จังหวัดขอนแก่น

- วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความแตกต่างด้านความคิดเห็นของสองกลุ่ม
- วิธีดำเนินการ

กลุ่มตัวอย่างในเขตเมือง 250 คน และเขตชนบท 250 คน

ใช้ Independent t-test เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ

- ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในเขตเมืองพึงพอใจสูงกว่าประชาชนในชนบท อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) โดยเฉพาะด้านความถี่ในการเก็บขยะ
- การนำไปใช้ เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชนบทเพิ่มจำนวนรถเก็บขยะและรอบการเก็บ

5) การวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive Research Design)

ใช้ตัวแปรอิสระเพื่อพยากรณ์ผลของตัวแปรตาม โดยใช้สถิติ เช่น Multiple Regression, Logistic Regression

ข้อดี

- ใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนหรือนำนโยบายไปปรับใช้
- ใช้ปัจจัยหลายตัวรวมกันเพื่อสร้างโมเดลการพยากรณ์

ข้อจำกัด

- ความแม่นยำขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้อมูลและความครอบคลุมของตัวแปร
- ผลพยากรณ์อาจเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อม

ตัวอย่าง การพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดสุพรรณบุรี

- วัตถุประสงค์ หารายการที่มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
- วิธีดำเนินการ

กลุ่มตัวอย่าง 600 คน สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling)

วิเคราะห์ข้อมูลด้วย Multiple Regression

- ผลการวิจัยพบว่า “การศึกษา” และ “การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการเมือง” เป็นตัวแปรที่พยากรณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดีที่สุด ($R^2 = 0.62$)
- การนำไปใช้ ข้อเสนอเชิงนโยบายคือ เพิ่มโครงการอบรมความรู้พลเมือง และพัฒนาช่องทางสื่อสารการเมืองที่เข้าถึงง่าย

สรุปได้ว่า การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละแบบตอบสนองวัตถุประสงค์ต่างกัน เช่น

Survey → ใช้หาภาพรวมและความคิดเห็น

Experimental → ใช้พิสูจน์เหตุและผล

Correlational → ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์

Comparative → ใช้ดูความต่างระหว่างกลุ่ม

Predictive → ใช้ทำนายและสร้างนโยบายล่วงหน้า

ดังนั้น นักวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ควรเลือกแบบที่เหมาะสมกับ “คำถามวิจัย” และ “เป้าหมายเชิงนโยบาย” เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้เชิงนโยบายและการจัดการสาธารณะได้อย่างแท้จริง

3. การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Designs)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นแนวทางการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจความหมาย ประสบการณ์ และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ผ่านการเก็บข้อมูลที่มีลักษณะเป็นคำพูด เรื่องเล่า หรือบันทึกเชิงพฤติกรรม มากกว่าข้อมูลเชิงตัวเลข การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าถึง “ความจริงเชิงสังคม” ที่ซ่อนอยู่ภายในกระบวนการคิดและการกระทำของมนุษย์ ซึ่งมักซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตามบริบท (Creswell & Poth, 2018)

ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ การวิจัยเชิงคุณภาพถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมของข้าราชการ การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือกระบวนการนโยบายสาธารณะ ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวเลขเพียงอย่างเดียว การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นหัวใจสำคัญในการเก็บข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อน “ความเป็นจริงทางสังคม” ได้ชัดเจนและรอบด้าน

3.1 ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง กระบวนการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านการตีความและการอธิบายความหมายจากมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้ข้อมูลเชิงคำพูด เอกสาร ภาพ หรือพฤติกรรมที่สังเกตได้ มากกว่าการใช้ตัวเลขและสถิติ (Denzin & Lincoln, 2018)

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

- 1) เน้นความหมาย (Meaning-Oriented) สนใจว่าผู้ให้ข้อมูล “ให้ความหมาย” ต่อประสบการณ์หรือปรากฏการณ์อย่างไร
- 2) เก็บข้อมูลเชิงลึก (In-depth Data) ใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกภาคสนาม
- 3) บริบทสำคัญ (Contextual) ผลลัพธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เวลา และสถานที่
- 4) ยืดหยุ่น (Flexible) นักวิจัยปรับเปลี่ยนแนวทางได้ระหว่างเก็บข้อมูล
- 5) การตีความ (Interpretive) นักวิจัยมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์และอธิบายความหมาย

3.2 รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และลักษณะของคำถามวิจัย จุดร่วมสำคัญคือมุ่งทำความเข้าใจความหมายและประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องในบริบทจริง แต่ละรูปแบบมีแนวทางการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน เช่น การเจาะลึกเฉพาะกรณี การค้นหาแก่นแท้ของประสบการณ์ การสร้างทฤษฎีจากข้อมูล การศึกษาเชิงวัฒนธรรม หรือการใช้เรื่องเล่าในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ การเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมจึงช่วยให้การวิจัยได้ข้อมูลเชิงลึกและสะท้อนความจริงทางสังคมได้ชัดเจน

1) การวิจัยกรณีศึกษา (Case Study Research)

เป็นการศึกษาเชิงลึกของกรณีใดกรณีหนึ่ง เช่น บุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน หรือโครงการ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในบริบทจริง (Yin, 2018) ใช้แหล่งข้อมูลหลายประเภท เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต เอกสารราชการ รายงาน หรือสื่อมวลชน

วิธีดำเนินการ

- เลือกกรณีศึกษา (Case selection) ที่สะท้อนประเด็นวิจัยได้ชัดเจน
- กำหนดกรอบการศึกษา เช่น กรณีเดียว (Single case) หรือหลายกรณี

(Multiple cases)

- เก็บข้อมูลเชิงลึกหลายแหล่ง (Data triangulation)
- วิเคราะห์กรณีแบบเชิงพรรณนา หรือเชิงเปรียบเทียบ

ข้อดี ได้ความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับบริบทจริงและปัจจัยแวดล้อม

ข้อจำกัด ไม่สามารถสรุปอ้างอิงไปยังกรณีอื่นได้ง่าย

ตัวอย่าง การศึกษา “ระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครเชียงใหม่” เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคของท้องถิ่น

2) การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

มุ่งเข้าใจ “แก่นแท้ของประสบการณ์” ของบุคคลที่เผชิญกับปรากฏการณ์เดียวกัน (van Manen, 2016) นักวิจัยพยายามลดอคติส่วนตัว (bracketing) เพื่อฟังและตีความตามประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล

วิธีดำเนินการ

- คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ตรงกับปรากฏการณ์
- ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเปิด (In-depth interview)
- วิเคราะห์โดยการหาประเด็นร่วม (Essence) ของประสบการณ์

ข้อดี เปิดเผยความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้งของผู้ให้ข้อมูล

ข้อจำกัด ต้องใช้ทักษะการสัมภาษณ์และการตีความสูง

ตัวอย่าง การศึกษาประสบการณ์ของข้าราชการท้องถิ่นที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรม เพื่อตีความว่าการอบรมมีผลต่อการทำงานและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมอย่างไร

3) การวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)

สร้างทฤษฎีขึ้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ใช่จากสมมติฐานที่มีมาก่อน (Glaser & Strauss, 1967) ใช้การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง (Constant Comparative Method)

วิธีดำเนินการ

- เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือเอกสาร
- ทำ Open coding → Axial coding → Selective coding
- สร้างหมวดหมู่ (Categories) และพัฒนากรอบแนวคิด (Concepts)
- สรุปเป็นทฤษฎีที่สะท้อนจากข้อมูลจริง

ข้อดี สามารถสร้างองค์ความรู้หรือทฤษฎีใหม่จากข้อมูลภาคสนาม

ข้อจำกัด ใช้เวลามาก และนักวิจัยต้องมีความสามารถในการ Coding

ตัวอย่าง การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วย “กลไกการสร้างความไว้วางใจระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน”

4) การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography)

ศึกษาและตีความวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความหมายที่ผู้คนในชุมชนสร้างขึ้น (Hammersley & Atkinson, 2019) นักวิจัยต้องใช้เวลาอยู่ในสนามจริง มีส่วนร่วมกับกลุ่มที่ศึกษา

วิธีดำเนินการ

- เข้าสู่สนามวิจัย (Field entry) และสร้างความไว้วางใจกับชุมชน
- เก็บข้อมูลผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation)
- บันทึกภาคสนาม (Field notes)
- วิเคราะห์วัฒนธรรมและโครงสร้างความหมายของชุมชน

ข้อดี เข้าใจพฤติกรรมและความเชื่อในบริบทจริง

ข้อจำกัด ใช้เวลานาน ต้องอาศัยการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ตัวอย่าง การศึกษาชุมชนชาวประมงในจังหวัดปัตตานี เพื่อตีความการปรับตัวต่อโครงการพัฒนาของรัฐ

5) การวิจัยแบบเรื่องเล่า (Narrative Research)

ศึกษาประสบการณ์และเรื่องราวชีวิตของบุคคลผ่านการเล่าเรื่อง (Clandinin & Connelly, 2000) ใช้เรื่องเล่าเพื่อทำความเข้าใจความหมายและการตีความที่ผู้ให้ข้อมูลสร้างขึ้น

วิธีดำเนินการ

- สัมภาษณ์หรือเก็บบันทึกเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูล
- วิเคราะห์โครงเรื่อง (Plot) และธีมหลัก (Themes)
- ตีความประสบการณ์ตามลำดับเวลาและบริบท

ข้อดี เข้าใจมิติของเวลา ความหมาย และประสบการณ์ส่วนบุคคล

ข้อจำกัด อาจสะท้อนอคติของผู้เล่าเรื่อง

ตัวอย่าง การรวบรวมเรื่องเล่าของผู้นำท้องถิ่นในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

3.3 ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยเชิงคุณภาพ

แม้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพจะได้รับความนิยมอย่างมากในการศึกษาสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากสามารถสะท้อนความเป็นจริงเชิงลึกได้ แต่การวิจัยลักษณะนี้ก็มีทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดที่ผู้วิจัยต้องพิจารณา การทำความเข้าใจข้อดีและข้อจำกัดอย่างรอบด้านจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเลือกใช้แนวทางการวิจัยให้เหมาะสมกับคำถามและบริบทของงานวิจัย

1) ข้อดีของการวิจัยเชิงคุณภาพ

(1) ได้ข้อมูลเชิงลึก เข้าใจปรากฏการณ์ในบริบทจริง

การวิจัยเชิงคุณภาพเปิดโอกาสให้นักวิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือการจดบันทึกภาคสนาม ทำให้เข้าใจความรู้สึก ประสบการณ์ และเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมได้ดีกว่าตัวเลขเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่าง การศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมชุมชน หากใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จะทำให้เข้าใจวิธีคิด การตัดสินใจ และข้อจำกัดที่ไม่ปรากฏในรายงานเชิงปริมาณ

(2) เหมาะสำหรับการศึกษาเรื่องซับซ้อนที่ตัวเลขไม่สามารถอธิบายได้

เรื่องบางเรื่อง เช่น ความไว้วางใจทางการเมือง จริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือความขัดแย้งในชุมชน ไม่สามารถวัดด้วยตัวเลขเพียงอย่างเดียว การวิจัยเชิงคุณภาพช่วยทำให้เข้าใจความซับซ้อนเหล่านั้นได้ดีขึ้น

ตัวอย่าง การศึกษาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น นักวิจัยอาจใช้การสังเกตและสัมภาษณ์เพื่อเข้าใจความเชื่อ วัฒนธรรม และผลประโยชน์ที่ซ่อนอยู่

(3) สามารถสร้างทฤษฎีหรือแนวคิดใหม่ได้จากข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการใช้ Grounded Theory ช่วยให้นักวิจัยสร้างทฤษฎีใหม่จากข้อมูลภาคสนามจริง ๆ แทนที่จะพึ่งพาทฤษฎีเดิมเพียงอย่างเดียว

ตัวอย่าง งานวิจัยเชิงคุณภาพอาจพัฒนาทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับ “กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำนโยบายท้องถิ่น” ซึ่งยังไม่มีกรอบทฤษฎีชัดเจนในประเทศไทย

2) ข้อจำกัดของการวิจัยเชิงคุณภาพ

(1) ใช้เวลาและทรัพยากรมาก

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมักต้องลงพื้นที่ ใช้เวลาสัมภาษณ์หรือสังเกตเป็นเวลานาน ทำให้สิ้นเปลืองทั้งงบประมาณและแรงงาน

ตัวอย่าง การทำวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาในชุมชนท้องถิ่นเพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อาจต้องใช้เวลหลายเดือนหรือเป็นปี เพื่อสร้างความไว้วางใจกับชาวบ้าน

(2) ผลลัพธ์อาจไม่สามารถสรุปอ้างอิงกับประชากรทั้งหมดได้

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเล็ก ๆ และเฉพาะเจาะจง ผลที่ได้อาจสะท้อนเฉพาะบริบทนั้น ๆ ไม่สามารถขยายผลไปยังประชากรทั้งหมดได้เหมือนการวิจัยเชิงปริมาณ

ตัวอย่าง การสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น 10 คน ในจังหวัดหนึ่ง อาจไม่สามารถนำผลไปสรุปแทนผู้นำท้องถิ่นทั่วประเทศได้

(3) ขึ้นอยู่กับความสามารถของนักวิจัยในการตีความข้อมูล

คุณภาพของผลการวิจัยเชิงคุณภาพขึ้นอยู่กับทักษะของนักวิจัยในการสัมภาษณ์ การสังเกต และการตีความ หากนักวิจัยมีอคติหรือขาดประสบการณ์ อาจทำให้ผลการวิจัยบิดเบือนได้

ตัวอย่าง การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการสาธารณสุขท้องถิ่น หากนักวิจัยตีความคำพูดผู้ให้ข้อมูลแบบมีอคติ อาจทำให้ผลการวิจัยไม่สะท้อนความจริง

สรุปได้ว่า การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเปิดโอกาสให้นักวิจัยเข้าใจความหมายและบริบทของปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างลึกซึ้งกว่าการวิจัยเชิงปริมาณรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษา ปรากฏการณ์วิทยา ทฤษฎีฐานราก ชาติพันธุ์วรรณนา และ

เรื่องเล่า ต่างมีจุดเด่นและข้อจำกัดที่ต้องเลือกใช้ให้สอดคล้องกับคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย หากนำมาใช้ในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ จะช่วยสร้างองค์ความรู้ที่อธิบายกระบวนการทางสังคมและการบริหารจัดการได้อย่างมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบาย

4. การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Design)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นกระบวนการวิจัยที่เกิดจากแนวคิดในการเชื่อมโยง “การปฏิบัติจริง” เข้ากับ “การสร้างองค์ความรู้” เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม แนวคิดนี้เริ่มต้นโดย Kurt Lewin (1946) ผู้ซึ่งเสนอวงจรการวิจัยแบบ plan-act-observe-reflect โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการปฏิบัติไปพร้อมกับการสร้างความเข้าใจในเชิงวิชาการ การออกแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงไม่ได้หยุดอยู่ที่การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล แต่ยังมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิบัติและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.1 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

Kemmis และ McTaggart (1988) นิยามว่า Action Research คือกระบวนการที่ผู้ปฏิบัติและนักวิจัยทำงานร่วมกันเพื่อวางแผน ลงมือปฏิบัติ สังเกต และสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติและสร้างความรู้ใหม่

Stringer (2014) อธิบายว่า Action Research เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์จริงสามารถตรวจสอบปัญหา ค้นหาแนวทางแก้ไข และลงมือพัฒนาได้ด้วยตนเอง

Mills (2014) มองว่า Action Research เป็น “กระบวนการตรวจสอบตนเองอย่างเป็นระบบ” เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรหรือชุมชน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ การวิจัยที่ทำไปพร้อมกับการลงมือแก้ปัญหาในสนามจริง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีบทบาทในกระบวนการ

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้แก่

1) เน้นการแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติ (Practical problem-solving) จุดมุ่งหมายหลักคือการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่เพียงเพื่อสร้างทฤษฎี (Lewin, 1946)

2) การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้ปฏิบัติ เช่น ครู เจ้าหน้าที่รัฐ หรือประชาชน ต้องเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอน (Kemmis & McTaggart, 1988)

3) วงจรการเรียนรู้ต่อเนื่อง (Cyclic process) ประกอบด้วย การวางแผน → ปฏิบัติ → สังเกต → สะท้อนผล และนำไปสู่การปรับปรุงในรอบถัดไป (Stringer, 2014)

4) มุ่งการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา (Transformative) ต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจริงในองค์กรหรือชุมชน

4.2 ขั้นตอนการดำเนินงาน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการดำเนินไปเป็นวงจรที่ต่อเนื่อง โดยทั่วไปตามแบบ Kemmis & McTaggart (1988) และต่อมาพัฒนาโดย Stringer (2014) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวางแผน (Plan) → การปฏิบัติ (Act) → การสังเกต (Observe) → การสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งสามารถหมุนวนซ้ำได้หลายรอบเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1) การวางแผน (Plan)

เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน กำหนดปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และออกแบบแนวทางการแก้ไข

- กิจกรรม ระบุปัญหา จัดประชุมกลุ่มย่อย ระดมสมอง และกำหนดแผนปฏิบัติการเบื้องต้น

- จุดเน้น แผนต้องปฏิบัติได้จริง และผู้มีส่วนร่วมต้องเห็นพ้องต้องกัน

- ตัวอย่าง เทศบาลร่วมกับชุมชนวางแผนจัดการปัญหาขยะ โดยกำหนดกิจกรรมรณรงค์คัดแยกขยะในครัวเรือน

2) การปฏิบัติ (Act)

เป็นการนำแผนที่กำหนดไปปฏิบัติจริงในสนาม เพื่อดูว่าวิธีการแก้ปัญหานั้น ออกแบบไว้นั้นใช้ได้ผลเพียงใด

- กิจกรรม ดำเนินกิจกรรมตามแผน เช่น จัดอบรม จัดเวทีประชาคม ทดลองนวัตกรรมบริการ

- จุดเน้น การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องต้องเกิดขึ้นจริง ไม่ใช่เฉพาะนักวิจัย

- ตัวอย่าง เทศบาลดำเนินการเก็บขยะรีไซเคิลสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยมีอาสาสมัครชุมชนร่วมเก็บข้อมูลปริมาณขยะ

3) การสังเกต (Observe)

เป็นขั้นตอนการเก็บข้อมูลและติดตามผลของการปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับที่วางแผนไว้หรือไม่

- กิจกรรม เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การจดบันทึกภาคสนาม

- จุดเน้น ต้องเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมมุมมองหลากหลาย

- ตัวอย่าง นักวิจัยและเจ้าหน้าที่บันทึกปริมาณขยะที่ลดลง สัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับทัศนคติการคัดแยกขยะ และบันทึกปัญหาที่พบในการปฏิบัติจริง

4) การสะท้อนผล (Reflect)

เป็นการนำข้อมูลที่เก็บได้มาวิเคราะห์และสะท้อนผลร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วม เพื่อตรวจสอบว่าการปฏิบัติที่ผ่านมามีข้อดี-ข้อบกพร่องอย่างไร และควรปรับปรุงอย่างไรในรอบถัดไป

- กิจกรรม ประชุมสรุปผล จัดเวทีสะท้อนความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดแนวทางปรับปรุง

- จุดเน้น ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม

- ตัวอย่าง เทศบาลและชุมชนร่วมกันสะท้อนว่าการคัดแยกขยะได้ผลดี แต่ยังมีขาดจุดทิ้งขยะรีไซเคิล ทำให้แผนรอบถัดไปต้องเพิ่มจุดรวบรวม

วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Plan-Act-Observe-Reflect) เป็นหัวใจสำคัญของการออกแบบวิจัยประเภทนี้ จุดเด่นคือการหมุนวนซ้ำเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักวิจัยไม่เพียงแต่สร้างองค์ความรู้ แต่ยังแก้ปัญหาและพัฒนาสถานการณ์จริงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบาย การบริการสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.3 ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในสังคมศาสตร์ การศึกษา และรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากสามารถเชื่อมโยง “การวิจัย” เข้ากับ “การแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติจริง” ได้โดยตรง อย่างไรก็ตามวิธีการนี้มีทั้งจุดแข็งที่ทำให้น่าสนใจ และข้อจำกัดที่ผู้วิจัยต้องระมัดระวังในการออกแบบและดำเนินงาน

1) ข้อดีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

(1) แก้ปัญหาเชิงปฏิบัติได้ทันที

การวิจัยเชิงปฏิบัติการมุ่งเน้นการปรับปรุงและพัฒนาสถานการณ์จริง ไม่ได้หยุดอยู่ที่การเขียนรายงานวิจัย แต่สามารถเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในระหว่างการดำเนินการ (Lewin, 1946)

ตัวอย่าง การใช้ Action Research เพื่อพัฒนาระบบจัดการคิวในศูนย์ราชการ จังหวัดนนทบุรี ทำให้ประชาชนรอคิวน้อยลงทันทีที่นำระบบไปใช้

(2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership)

จุดเด่นของ Action Research คือการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติจริง เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ ชุมชน หรือครู มีบทบาทร่วมตลอดกระบวนการ ทำให้เกิดความผูกพันและความยั่งยืนของผลลัพธ์ (Kemmis & McTaggart, 1988)

ตัวอย่าง เทศบาลให้ชาวบ้านร่วมวางแผนโครงการจัดการขยะ ทำให้โครงการได้รับความร่วมมือสูงและดำเนินต่อเนื่องแม้หลังจบโครงการ

(3) เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ

Action Research ช่วยให้นักวิจัยและผู้ปฏิบัติสามารถเชื่อมโยงแนวคิดทางวิชาการเข้ากับการแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีทั้งความถูกต้องทางวิชาการและความเป็นจริงในสนาม (Stringer, 2014)

ตัวอย่าง การประยุกต์ใช้แนวคิด Good Governance มาทดลองใช้ในระบบบริการท้องถิ่น และสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงแนวทางการทำงานของเจ้าหน้าที่

(4) ยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์

การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ยึดติดกับขั้นตอนตายตัว แต่สามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของปัญหาและบริบท (Mills, 2014)

ตัวอย่าง โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน หากพบว่าชาวบ้านไม่สะดวกเข้าร่วมเวทีใหญ่ นักวิจัยสามารถปรับเป็นเวทีย่อยตามชุมชนย่อยได้ทันที

2) ข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

(1) ใช้เวลาและทรัพยากรมาก

เนื่องจากต้องดำเนินงานเป็นรอบ ๆ (Plan-Act-Observe-Reflect) และต้องสร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง อาจทำให้โครงการใช้เวลานานและงบประมาณสูง (Stringer, 2014)

ตัวอย่าง การทำ Action Research ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น อาจใช้เวลาหลายเดือนหรือหลายปีในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับชุมชน

(2) ต้องการความร่วมมือสูงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

หากผู้ปฏิบัติจริง เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ หรือชุมชน ไม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง งานวิจัยอาจไม่บรรลุผล หรือไม่สามารถนำไปใช้ได้ (Kemmis & McTaggart, 1988)

ตัวอย่าง หากชาวบ้านไม่สนใจเข้าร่วมการสะท้อนผล โครงการคัดแยกขยะอาจล้มเหลวแม้มีการวางแผนที่ดี

(3) การอ้างอิงเชิงสถิติทำได้จำกัด

ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการมักสะท้อนเฉพาะกรณีหรือชุมชนหนึ่ง ๆ จึงไม่สามารถสรุปทั่วไปกับประชากรทั้งหมดได้เหมือนการวิจัยเชิงปริมาณ (Mills, 2014)

ตัวอย่าง การใช้ Action Research พัฒนาโรงเรียนหนึ่ง อาจไม่สามารถสรุปว่าโรงเรียนอื่น ๆ จะได้ผลเหมือนกันทั้งหมด

(4) อาจเกิดอคติจากการตีความของผู้วิจัย

เนื่องจากนักวิจัยมักทำงานร่วมกับผู้ปฏิบัติอย่างใกล้ชิด อาจเกิดความลำเอียงในการตีความหรือเลือกข้อมูล (Lewin, 1946)

ตัวอย่าง หากนักวิจัยใกล้ชิดกับกลุ่มผู้นำชุมชนมากเกินไป อาจมองข้ามเสียงสะท้อนจากประชาชนกลุ่มอื่น

ดังนั้น ข้อดีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่ที่ความสามารถในการสร้างการเปลี่ยนแปลงจริงและยั่งยืน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ขณะที่ข้อจำกัดหลักคือ ความสิ้นเปลืองเวลา-ทรัพยากร และการอ้างอิงเชิงทั่วไปที่จำกัด ดังนั้น นักวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ควรพิจารณาเลือกใช้วิธีนี้เมื่อวัตถุประสงค์คือการพัฒนาและแก้ปัญหาเฉพาะในองค์กรหรือชุมชน มากกว่าการสรุปอ้างอิงเชิงกว้าง

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นแนวทางที่ผสมผสานการวิจัยกับการแก้ปัญหาจริงในสนามอย่างมีส่วนร่วม โดยเน้นการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในองค์กรหรือชุมชน ผ่านวงจร การวางแผน → การปฏิบัติ → การสังเกต → การสะท้อนผล ที่หมุนเวียนต่อเนื่อง จุดแข็งสำคัญคือสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของงานวิจัยแก่ผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยต้องตระหนักถึงข้อจำกัด เช่น การใช้เวลา-ทรัพยากรมาก ความต้องการความร่วมมือสูง และการอ้างอิงเชิงสถิติที่จำกัด ในบริบทของรัฐประศาสนศาสตร์ การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเหมาะกับการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงนโยบาย การยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะ และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปปรับใช้จริงเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับการบริหารจัดการภาครัฐในเชิงปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

5. แนวทางการเลือกใช้แผนการวิจัย

การเลือกแผนการวิจัยถือเป็น “จุดตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์” ของนักวิจัย เพราะจะกำหนดทั้งวิธีการเก็บข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ และคุณภาพของข้อสรุป หากเลือกแผนไม่สอดคล้องกับปัญหาและวัตถุประสงค์ อาจทำให้ผลวิจัยเบี่ยงเบนหรือนำไปใช้จริงไม่ได้ ดังนั้นการตัดสินใจเลือกกว่าจะใช้ การวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ หรือเชิงปฏิบัติการ จึงต้องอาศัยการพิจารณาอย่างรอบด้าน

5.1 พิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เหมาะกับงานที่ต้องการวัดค่าตัวเลข เปรียบเทียบ หรือทดสอบสมมติฐาน เช่น การประเมินความพึงพอใจ การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เหมาะกับการเข้าใจ ความหมาย ประสบการณ์ หรือมุมมองของผู้คน เช่น การศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อ โครงการพัฒนาของรัฐ

3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เหมาะกับงานที่ต้องการการ ปรับปรุงและแก้ปัญหาทันที เช่น การพัฒนาระบบบริการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2 พิจารณาจากลักษณะของคำถามวิจัย

1) คำถามเชิงปริมาณ “มากน้อยเพียงใด” “มีความแตกต่างหรือไม่” “มีความสัมพันธ์อย่างไร” → ใช้เชิงปริมาณ

2) คำถามเชิงคุณภาพ “ทำไม” “อย่างไร” “ผู้ให้ข้อมูลมองเห็นปรากฏการณ์ อย่างไร” → ใช้เชิงคุณภาพ

3) คำถามเชิงปฏิบัติการ “จะแก้ปัญหาได้อย่างไร” “จะปรับปรุงให้ดีขึ้น อย่างไร” → ใช้เชิงปฏิบัติการ

5.3 พิจารณาจากลักษณะข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงตัวเลข (Numeric data) เช่น คะแนนสอบ รายได้ อัตราการเข้า ร่วม → เชิงปริมาณ

2) ข้อมูลเชิงข้อความ (Textual data) เช่น ข้อความสัมภาษณ์ บันทึก ทัศนคติ เรื่องเล่า → เชิงคุณภาพ

3) ข้อมูลจากกระบวนการปฏิบัติ (Process data) เช่น บันทึกผลการทดลอง โครงการ ข้อเสนอแนะในวงสะท้อนผล → เชิงปฏิบัติการ

5.4 พิจารณาจากทรัพยากร เวลา และงบประมาณ

1) เชิงปริมาณ หากมีเครื่องมือมาตรฐาน เช่น แบบสอบถาม และต้องการเก็บ ข้อมูลจำนวนมากในเวลาจำกัด

2) เชิงคุณภาพ หากมีเวลาและทีมวิจัยเพียงพอที่จะลงพื้นที่อย่างใกล้ชิด

3) เชิงปฏิบัติการ หากมีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องที่พร้อมร่วมมือ และมีงบประมาณ สนับสนุนสำหรับการทำซ้ำเป็นรอบ ๆ

5.5 การผสมผสาน (Mixed Methods)

การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ การใช้ทั้งแนวทาง เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในงานวิจัยเดียวกัน โดยออกแบบให้สองวิธีนี้สนับสนุนหรือ เสริมกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทั้งเชิงตัวเลขและเชิงความหมาย (Creswell & Plano Clark, 2017) การวิจัยเชิงปริมาณ ช่วยให้วัดได้เป็นระบบ มีสถิติสนับสนุน การวิจัยเชิง คุณภาพ ช่วยให้เข้าใจบริบท ประสบการณ์ และความหมาย การผสมผสานจึงไม่ใช่การใช้

สองวิธีอย่างแยกขาด แต่คือการบูรณาการเพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านยิ่งขึ้น (Tashakkori & Teddlie, 2010)

เหตุผลที่ใช้ Mixed Methods

- เพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูล → ตัวเลขอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ และคำอธิบายเชิงลึกอย่างเดียวก็ไม่สรุปเชิงสถิติได้

- ยืนยันหรืออธิบายผลการวิจัย (Triangulation) ใช้วิธีสองแบบเพื่อยืนยันผลซึ่งกันและกัน

- พัฒนาเครื่องมือวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างแบบสอบถาม และทดสอบด้วยเชิงปริมาณ

- เจาะลึกประเด็นเฉพาะ ใช้ผลเชิงปริมาณเป็นภาพรวม แล้วเลือกบางกรณีศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อตีความเชิงลึก

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research Designs)

1) Convergent Parallel Design (การออกแบบแบบบรรจบขนาน)

- เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมกัน
- วิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองแบบแยกจากกัน แล้วนำผลมาสรุปรวมเพื่อเปรียบเทียบและอธิบายร่วมกัน

- ตัวอย่าง การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการเทศบาล (ข้อมูลเชิงปริมาณ) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ (ข้อมูลเชิงคุณภาพ) เพื่ออธิบายความแตกต่างระหว่างผลการสำรวจและประสบการณ์จริง

2) Explanatory Sequential Design (การออกแบบเชิงอธิบายตามลำดับ)

- เริ่มจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณก่อน แล้วตามด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ
- ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายหรือขยายความผลการวิจัยเชิงปริมาณ
- ตัวอย่าง พบจากการวิเคราะห์เชิงสถิติว่าประชาชนในชนบทมีความพึงพอใจต่อบริการของเทศบาลต่ำกว่าคนในเมือง จากนั้นจึงสัมภาษณ์เชิงลึกชาวชนบทเพื่อค้นหาสาเหตุเชิงลึก เช่น ปัญหาด้านการเข้าถึงบริการหรือความถี่ในการให้บริการ

3) Exploratory Sequential Design (การออกแบบเชิงสำรวจตามลำดับ)

- เริ่มจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพก่อน แล้วตามด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ
- ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี เครื่องมือวิจัย หรือแบบสอบถาม แล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ในเชิงปริมาณ
- ตัวอย่าง สัมภาษณ์เชิงลึกชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชน → สกัดประเด็นสำคัญ → นำไปสร้างแบบสอบถามและเก็บข้อมูลจากประชาชนจำนวนมาก เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของประเด็นนั้น

4) Embedded Design (การออกแบบแบบฝังตัว)

- ใช้วิธีการวิจัยแบบหนึ่งเป็นหลัก และใช้อีกแบบหนึ่งเป็น “ส่วนเสริม” เพื่อให้ได้ข้อมูลมิติเพิ่มเติม

- ข้อมูลเสริมช่วยสนับสนุนหรืออธิบายผลของข้อมูลหลัก

- ตัวอย่าง ทดลองใช้ระบบบริการใหม่ของเทศบาล (เชิงปริมาณ เช่น เวลารอคิว ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ) แต่เสริมด้วยการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพผู้ใช้บริการ เพื่อทำความเข้าใจปัญหาที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยตัวเลข เช่น ความรู้สึกสบายใจ ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่

ขั้นตอนการดำเนินการ Mixed Methods

- กำหนดคำถามวิจัยให้ชัดเจน ว่าต้องการทั้งตัวเลขและคำอธิบาย

- วางแผนว่าจะใช้รูปแบบใด (Convergent, Explanatory, Exploratory, Embedded)

- เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น แบบสอบถาม หรือการทดลอง

- เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น สัมภาษณ์เชิงลึก สังเกต บันทึกภาคสนาม

- วิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองแบบ แยกหรือตามลำดับ

- บูรณาการผลการวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อสรุปที่มีทั้งความแม่นยำเชิงสถิติและความเข้าใจเชิงลึก

ตัวอย่างการใช้ Mixed Methods ในรัฐประศาสนศาสตร์

หัวข้อ การประเมินผลนโยบาย “เมืองอัจฉริยะ”

- เชิงปริมาณ แบบสอบถามประชาชน 500 คน เพื่อวัดความพึงพอใจต่อบริการดิจิทัลของเทศบาล

- เชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่เทศบาลและผู้เชี่ยวชาญเพื่ออธิบายสาเหตุของระดับความพึงพอใจ

- ผลลัพธ์ ตัวเลขแสดงว่าประชาชนพอใจระดับปานกลาง แต่การสัมภาษณ์เผยว่าปัญหามาจากการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียม

การวิจัยแบบผสมผสานเป็นแนวทางที่ช่วยให้งานวิจัยมีมิติที่สมบูรณ์ โดยไม่ติดอยู่กับเพียง “ตัวเลข” หรือ “ความหมาย” แต่รวมข้อดีทั้งสองแบบเข้าด้วยกัน แม้จะมีความท้าทายในเชิงเวลาและทักษะ แต่วิธีการนี้เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับงานวิจัยในรัฐประศาสนศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและการบริหารซึ่งมีความซับซ้อนหลายมิติ

5.6 แนวทางการเลือกใช้ในรัฐประศาสนศาสตร์

1) การประเมินนโยบายสาธารณะ เหมาะกับเชิงปริมาณ (Survey หรือ Experimental) เพื่อให้ได้ตัวเลขชัดเจน เช่น ระดับความพึงพอใจหรือค่าใช้จ่าย ผลตอบแทน

2) การศึกษาเครือข่ายชุมชน เหมาะกับเชิงคุณภาพ โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสังเกต เพื่อเข้าใจความสัมพันธ์และกลไกที่ซ่อนอยู่

3) การพัฒนาคุณภาพบริการในเทศบาล เหมาะกับเชิงปฏิบัติการ เพราะต้องทดลอง ปรับใช้ และสะท้อนผลกับเจ้าหน้าที่และชุมชน

4) การวิจัยประเด็นซับซ้อน (เช่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา) ควรใช้แบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณเพื่อหาขนาดปัญหา และเชิงคุณภาพเพื่อเข้าใจสาเหตุ

สรุปได้ว่า การเลือกแผนการวิจัยจึงไม่ใช่เพียงการตัดสินใจเลือก “ปริมาณ คุณภาพ ปฏิบัติการ” เท่านั้น แต่คือการหาวิธีที่เหมาะสมที่สุดกับปัญหาและเป้าหมาย หากเปรียบเทียบให้เข้าใจง่าย

เชิงปริมาณ = “การวัดผล”

เชิงคุณภาพ = “การเข้าใจความหมาย”

เชิงปฏิบัติการ = “การเปลี่ยนแปลงจริง”

ดังนั้น นักวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ควรเลือกหรือผสมผสานวิธีการเหล่านี้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างงานวิจัยที่ทั้งถูกต้องทางวิชาการและใช้ประโยชน์ได้จริงในสังคม

สรุปท้ายบท

แผนการวิจัยและการเลือกใช้ ได้อธิบายถึงความหมายและความสำคัญของการออกแบบการวิจัย ซึ่งเปรียบเสมือน “พิมพ์เขียว” ของงานวิจัยที่กำหนดทิศทางและคุณภาพของการศึกษา การวิจัยเชิงปริมาณ เน้นการเก็บข้อมูลเชิงตัวเลข วิเคราะห์ด้วยสถิติ และมักใช้ในการวัด ปริมาณ หรือทดสอบสมมติฐาน ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งทำความเข้าใจความหมายและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้งผ่านการสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึกภาคสนาม ส่วนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นแนวทางที่ผสมผสานการวิจัยกับการแก้ปัญหาจริงโดยใช้วงจร Plan – Act – Observe – Reflect เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิบัติและพัฒนากการแก้ปัญหายั่งยืน

นอกจากนี้ บทนี้ยังได้เสนอ แนวทางการเลือกใช้แผนการวิจัย โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ คำถามวิจัย ลักษณะข้อมูล ทรัพยากร และเวลา รวมถึงการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ที่บูรณาการทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบ

ด้านและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุป การเลือกแผนการวิจัยที่เหมาะสมถือเป็นหัวใจของการสร้างงานวิจัยที่มีความถูกต้อง เทียบตรง และมีคุณค่าทั้งเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

คำถามท้ายบท

1. การออกแบบการวิจัย (Research Design) มีความหมายและความสำคัญอย่างไร
2. จงอธิบายลักษณะและรูปแบบสำคัญของการวิจัยเชิงปริมาณ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. การวิจัยเชิงคุณภาพแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณอย่างไร และมีรูปแบบสำคัญใดบ้าง
4. อธิบายวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Plan – Act – Observe – Reflect) พร้อมยกตัวอย่างการนำไปใช้ในภาคการบริหารภาครัฐ
5. การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) มีรูปแบบหลักใดบ้าง และควรใช้เมื่อใด
6. นักวิจัยควรใช้เกณฑ์ใดบ้างในการเลือกแผนการวิจัยให้เหมาะสมกับปัญหาวิจัยและบริบทของการศึกษา

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). *การวิจัยเชิงคุณภาพในทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.
- Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Houghton Mifflin.
- Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research*. Jossey-Bass.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315456539>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2017). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The Sage handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Fowler, F. J. (2014). *Survey research methods* (5th ed.). SAGE Publications.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice* (4th ed.). Routledge.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.
- Kerlinger, F. N. (1986). *Foundations of behavioral research* (3rd ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34–46.
- Mills, G. E. (2014). *Action research: A guide for the teacher researcher* (5th ed.). Pearson.
- Punch, K. F. (1998). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. SAGE Publications.
- Stringer, E. T. (2014). *Action research* (4th ed.). SAGE Publications.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *SAGE handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy* (2nd ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315421056>
- Wiersma, W. (2000). *Research methods in education: An introduction* (7th ed.). Allyn & Bacon.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). SAGE Publications.

แผนการสอนประจำบทที่ 7

บทที่ 7 การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง (Sampling and Sample Size Determination)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. หลักการสุ่มตัวอย่าง
2. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง
3. การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการวิจัยในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากไม่สามารถเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดได้ จึงต้องอาศัยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนซึ่งสะท้อนลักษณะและโครงสร้างของประชากรจริง การสุ่มตัวอย่างต้องตั้งอยู่บนหลักการที่ชัดเจนเพื่อลดอคติและควบคุมความคลาดเคลื่อน เทคนิคการสุ่มมีทั้งแบบใช้ความน่าจะเป็นและไม่ใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งเหมาะสมกับงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมก็มีผลโดยตรงต่อความถูกต้อง แม่นยำ และความน่าเชื่อถือของผลวิจัย อีกทั้งยังมีปัจจัยหลายด้านที่นักวิจัยต้องพิจารณา เช่น วัตถุประสงค์ ลักษณะประชากร ระดับความเชื่อมั่น ค่าความคลาดเคลื่อน รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้น ความเข้าใจเรื่องการสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่างจึงเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่จะช่วยให้นักวิจัยออกแบบงานวิจัยที่มีคุณภาพและสามารถอ้างอิงได้อย่างน่าเชื่อถือ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความหมาย หลักการ และความสำคัญของการสุ่มตัวอย่างได้อย่างถูกต้อง
2. จำแนกประเภทของการสุ่มตัวอย่างทั้งแบบใช้ความน่าจะเป็นและไม่ใช้ความน่าจะเป็น พร้อมระบุข้อดี ข้อจำกัดของแต่ละวิธีได้
3. อธิบายขั้นตอนและวิธีการสุ่มตัวอย่างแต่ละเทคนิค (เช่น Simple Random, Systematic, Stratified, Cluster, Purposive, Snowball) ได้อย่างชัดเจน
4. คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรสถิติและตารางสำเร็จ (Yamane, Krejcie & Morgan, Cochran) ได้

5. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง เช่น วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขนาดประชากร ระดับความเชื่อมั่น ค่าความคลาดเคลื่อน และข้อจำกัดด้านทรัพยากรได้

6. ประยุกต์ใช้เทคนิคการสุ่มและการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมกับงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้จริง

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 7 การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง)

ด้านผลลัพธ์ (Learning Domains)	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes)	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Indicators)
1. คุณธรรม จริยธรรม	ผู้เรียนตระหนักถึงความซื่อสัตย์ทางวิชาการและการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างโปร่งใส เคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล	- อธิบายได้ว่าการสุ่มตัวอย่างต้องลอคติและไม่เลือกโดยพิจารณาส่วนตัว - ไม่บิดเบือนผลการสุ่มเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ
2. ความรู้	ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ เทคนิค วิธีคำนวณ และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	- อธิบายได้ว่าการสุ่มตัวอย่างมี 2 ประเภท (Probability/ Non-Probability) - ยกตัวอย่างสูตรกำหนดขนาดตัวอย่าง (Yamane, Krejcie & Morgan, Cochran) ได้
3. ทักษะทางปัญญา	ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิธีสุ่มและขนาดตัวอย่างในงานวิจัยที่แตกต่างกันได้	- วิเคราะห์กรณีศึกษาว่างานวิจัยใดควรใช้ Stratified / Snowball Sampling - ประเมินผลกระทบของการเลือกขนาดตัวอย่างต่อคุณภาพงานวิจัย
4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ผู้เรียนทำงานร่วมกันได้ แบ่งบทบาทในการอภิปราย และนำเสนอแนวทางเลือกเทคนิคการสุ่มในกรณีศึกษาที่ซับซ้อน	- เข้าร่วมอภิปรายกลุ่มเรื่องข้อดี-ข้อจำกัดของวิธีสุ่มต่าง ๆ - ร่วมสรุปผลการเลือกวิธีสุ่มและขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในชั้นเรียน
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ผู้เรียนสามารถคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตรทางสถิติ ใช้โปรแกรมช่วยในการสุ่ม และ	- ใช้สูตร Yamane หรือ Cochran คำนวณขนาดตัวอย่างจากข้อมูลที่กำหนดได้

ด้านผลลัพธ์ (Learning Domains)	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes)	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Indicators)
	นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ	- ใช้ Excel/SPSS หรือ Infographic ในการนำเสนอ ขั้นตอนสู่ผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 7
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 7
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบปลายภาค

บทที่ 7

การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่าง (SAMPLING AND SAMPLE SIZE DETERMINATION)

บทนำ

การวิจัยในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มักเผชิญข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ทั้งด้านเวลา งบประมาณ และทรัพยากร จึงจำเป็นต้องใช้ “การสุ่มตัวอย่าง” (Sampling) เพื่อเลือกประชากรบางส่วนมาเป็นตัวแทน การสุ่มที่ถูกต้องช่วยให้ผลวิจัยสะท้อนความจริง มีความน่าเชื่อถือ และสามารถอ้างอิงไปยังประชากรเป้าหมายได้ ในบทนี้จะศึกษา 4 ประเด็นสำคัญ เริ่มจากหลักการสุ่มตัวอย่างที่เป็นพื้นฐานของการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างมีเหตุผล ต่อด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง ทั้งแบบใช้และไม่ใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีและข้อจำกัดต่างกัน จากนั้นกล่าวถึงการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพและความแม่นยำของงานวิจัย และปิดท้ายด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง เช่น วัตถุประสงค์ของการวิจัย ลักษณะประชากร และทรัพยากรที่มีอยู่ การเข้าใจทั้งหลักการ เทคนิค ขนาดและปัจจัยในการเลือกตัวอย่างอย่างรอบด้าน จะช่วยให้นักวิจัยออกแบบงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบายได้จริง

1. หลักการสุ่มตัวอย่าง (Principles of Sampling)

การสุ่มตัวอย่างเป็นพื้นฐานสำคัญของการวิจัย เนื่องจากไม่สามารถเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดได้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจึงเป็นสะพานเชื่อมระหว่างข้อมูลจากบางส่วนกับการสรุปไปยังภาพรวม หากเข้าใจหลักการสุ่มตัวอย่างอย่างถูกต้อง งานวิจัยก็จะมีที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมั่นใจ

1.1 ความหมายของการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling) คือ กระบวนการเลือกบางส่วนของประชากร (Population) มาเป็นตัวแทนเพื่อศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผลที่ได้สามารถสรุปอ้างอิงไปยังประชากรเป้าหมายทั้งหมดได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ (Cochran, 1977) ตัวอย่างที่เลือกมาต้องสะท้อนลักษณะและโครงสร้างของประชากร เพื่อให้ผลวิจัยมีความเที่ยงตรงภายใน (Internal validity) และ ความเที่ยงตรงภายนอก (External validity) (Sekaran & Bougie, 2016) การสุ่มตัวอย่างจึงถือเป็นขั้นตอนสำคัญในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะไม่สามารถเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

การสุ่มตัวอย่างจึงเป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเล็ก ๆ และการสรุปไปยังประชากรที่ใหญ่กว่า หากเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ไม่เหมาะสม ผลการวิจัยอาจบิดเบือนและไม่สามารถอ้างอิงได้ (Nachmias & Nachmias, 1993)

1.2 ความสำคัญของการสุ่มตัวอย่าง

1) ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ช่วยลดทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด (Kerlinger, 1973)

2) เพิ่มความเป็นไปได้ในการวิจัย ทำให้สามารถศึกษาเรื่องที่ซับซ้อนหรือประชากรขนาดใหญ่ได้ โดยใช้กลุ่มย่อยแทน (สุวิมล ว่องวานิช, 2557)

3) เพิ่มคุณภาพข้อมูล หากเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดี จะได้ผลการวิจัยที่มีความแม่นยำและสามารถอ้างอิงได้ (Creswell & Creswell, 2018)

4) ความน่าเชื่อถือของผลวิจัย ช่วยให้นักวิจัยสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดการสาธารณะได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

1.3 หลักการสำคัญของการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างต้องตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานดังนี้

- **ความเป็นตัวแทน** (Representativeness) กลุ่มตัวอย่างต้องสะท้อนโครงสร้างประชากร เช่น เพศ อายุ อาชีพ เพื่อให้สามารถอ้างอิงได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

- **โอกาสการถูกเลือก** (Equal Chance of Selection) หน่วยประชากรทุกหน่วยควรมีโอกาสถูกเลือกเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในการสุ่มแบบ Probability (Cochran, 1977)

- **ลดอคติ** (Minimize Bias) ต้องมีการกำหนดเกณฑ์การเลือกที่ชัดเจนเพื่อป้องกันความลำเอียงของผู้วิจัย (Kerlinger, 1973)

- **ควบคุมความคลาดเคลื่อน** (Control Sampling Error) การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนจากการสุ่ม (Krejcie & Morgan, 1970)

1.4 ประเภทหลักของการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น และการสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Probability/ Non-Probability Sampling) (Andrade, 2020)

1) การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling)

เป็นวิธีที่ประชากรทุกหน่วยมีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ผลวิจัยสามารถนำไปอ้างอิงทางสถิติได้ (Krejcie & Morgan, 1970)

- การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทุกหน่วยประชากรมีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน ทุกหน่วยถูกเลือกด้วยวิธีการสุ่มโดยตรง เช่น การจับสลาก
 - การสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Sampling) เลือกทุก ๆ Kth หน่วยจากรายชื่อประชากร เช่น ทุกคนที่ 10 จากบัญชีรายชื่อ
 - การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) แบ่งประชากรออกเป็นชั้น (Strata) เช่น เพศหรืออายุ แล้วสุ่มตามสัดส่วน
 - การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เลือกกลุ่มใหญ่ เช่น จังหวัด โรงเรียน แล้วเก็บข้อมูลทุกหน่วยในกลุ่ม
 - การสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ผสมผสานหลายวิธีเหมาะสำหรับการวิจัยเชิงพื้นที่ขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด → อำเภอ → หมู่บ้าน
- ข้อดี** ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน สรุปร่างอิงไปยังประชากรได้ ลดอคติทางเลือก

ข้อจำกัด ใช้เวลา ค่าใช้จ่ายสูง ต้องมีข้อมูลประชากรที่ครบถ้วน

2) การสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

การสุ่มที่ไม่ได้กำหนดโอกาสการถูกเลือกที่เท่ากันของประชากรเหมาะสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพหรือการสำรวจเบื้องต้น (Rahman, 2023)

- การสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) เลือกจากกลุ่มที่เข้าถึงง่าย
- การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกตามดุลยพินิจของผู้วิจัย หรือเลือกตามวัตถุประสงค์ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ
- การสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) กำหนดสัดส่วนล่วงหน้า เช่น เพศชาย-หญิง อย่างละครึ่ง
- การสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ผู้ให้ข้อมูลแนะนำหรือบอกต่อผู้ให้ข้อมูลรายใหม่ ใช้ในกลุ่มที่เข้าถึงยาก

ข้อดี สะดวก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เหมาะสำหรับงานสำรวจเบื้องต้น

ข้อจำกัด ผลที่ได้มีอคติสูง ไม่สามารถอ้างอิงเชิงสถิติไปยังประชากรทั้งหมดได้

1.5 หลักเกณฑ์การเลือกวิธีสุ่ม

การเลือกวิธีสุ่มตัวอย่างขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ (Sekaran & Bougie, 2016; Creswell & Creswell, 2018) ได้แก่

- 1) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ถ้าต้องการอ้างอิงทางสถิติ → ใช้ Probability ถ้าเน้นเจาะลึก → ใช้ Non-Probability
- 2) ขนาดประชากร ถ้ามีรายชื่อชัดเจนและประชากรมาก → ใช้ Stratified หรือ Cluster

3) งบประมาณและเวลา ถ้ามีข้อจำกัด → อาจเลือก Convenience หรือ Purposive

4) ความถูกต้องที่ต้องการ หากต้องการความแม่นยำสูง เช่น งานวิจัยทางการแพทย์ → ควรใช้ Probability Sampling

1.6 ตัวอย่างการประยุกต์ในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

- การสำรวจความพึงพอใจต่อบริการภาครัฐ ใช้ Stratified Sampling โดยแบ่งตามภูมิภาค เพื่อสะท้อนความแตกต่างของพื้นที่

- การศึกษาเครือข่ายชุมชน ใช้ Snowball Sampling เพราะผู้ให้ข้อมูลอยู่ในกลุ่มปิด เข้าถึงยาก

- การประเมินผลโครงการอบรมข้าราชการ ใช้ Simple Random Sampling จากรายชื่อผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมด

สรุปได้ว่า หลักการสุ่มตัวอย่าง เป็นหัวใจของการทำวิจัย เพราะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนประชากรจริง การเลือกวิธีสุ่มต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะประชากร และวัตถุประสงค์การวิจัย หากทำอย่างถูกต้อง ผลวิจัยจะมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้ในเชิงวิชาการและการบริหารจัดการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Techniques)

การเลือกเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเป็นขั้นตอนสำคัญในการทำวิจัย เพราะช่วยให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สะท้อนลักษณะของประชากรจริง การสุ่มที่เหมาะสมทำให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปอ้างอิงได้ ในทางกลับกัน หากใช้เทคนิคการสุ่มที่ไม่ถูกต้อง ผลที่ได้อาจบิดเบือนและไม่สะท้อนความเป็นจริง ดังนั้นนักวิจัยจึงต้องเข้าใจวิธีการสุ่มตัวอย่างแต่ละแบบเพื่อเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับงานวิจัย

2.1 ความหมาย

เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Techniques) หมายถึง วิธีการหรือขั้นตอนที่ใช้ในการเลือกหน่วยตัวอย่างจากประชากร เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนและสามารถอ้างอิงผลการศึกษาไปยังประชากรทั้งหมดได้ (Cochran, 1977) เทคนิคการสุ่มที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับลักษณะของประชากร วัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทรัพยากรที่มีและระดับความแม่นยำที่ต้องการ (Creswell & Creswell, 2018)

โดยทั่วไป เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

1) การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling)

2) การสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2557; บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

2.2 การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling)

เป็นวิธีที่ทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสถูกเลือกเป็นตัวอย่างเท่าเทียมกันหรือทราบค่าความน่าจะเป็นชัดเจน ทำให้สามารถอ้างอิงเชิงสถิติได้และลดอคติ (Kerlinger, 1973)

1) การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

วิธีการสุ่ม

- (1) จัดทำบัญชีรายชื่อประชากรทั้งหมด
- (2) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
- (3) ใช้วิธีการสุ่ม เช่น
 - จับสลาก (Lottery method)
 - ตารางเลขสุ่ม (Random Number Table)
 - โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (เช่น SPSS หรือ Excel ฟังก์ชัน RAND)

ตัวอย่าง การวิจัยสำรวจความคิดเห็นประชาชนในอำเภอหนึ่ง โดยใช้รายชื่อทะเบียนบ้านเป็นกรอบประชากร (Sampling Frame) แล้วสุ่มเลือก 400 คนด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ข้อดี ลดอคติ ผู้วิจัยไม่มีสิทธิเลือกเอง

ข้อจำกัด ต้องมีรายชื่อประชากรครบถ้วน

2) การสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Sampling)

วิธีการสุ่ม

- (1) จัดทำบัญชีประชากรเรียงลำดับ
- (2) คำนวณค่าช่วงการสุ่ม (K) โดยสูตร

$$K = \frac{N}{n}$$

(N = จำนวนประชากรทั้งหมด, n = จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ)

- (3) เลือกตัวอย่างแรกแบบสุ่มจาก 1 ถึง K
- (4) เลือกตัวอย่างต่อไปทุก ๆ K หน่วย

ตัวอย่าง ประชากรทั้งหมด 1,000 คน ต้องการสุ่ม 100 คน → K = 10 หากสุ่มได้หมายเลขเริ่มต้นคือ 7 ตัวอย่างที่ได้คือ 7, 17, 27, ..., 997

ข้อดี ง่าย รวดเร็ว

ข้อจำกัด ถ้าประชากรมีรูปแบบซ้ำซ้อน อาจทำให้เกิดความเอนเอียง เช่น ทุก ๆ 10 คนเป็นผู้ชาย

3) การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling)

วิธีการสุ่ม

- (1) แบ่งประชากรออกเป็นชั้น (Strata) ตามเกณฑ์ เช่น เพศ อายุ การศึกษา
- (2) กำหนดจำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น
 - Proportional:** สุ่มตามสัดส่วนของชั้น เช่น เพศชาย 60% หญิง 40%
 - Equal Allocation:** สุ่มให้แต่ละชั้นมีจำนวนเท่ากัน
- (3) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายในแต่ละชั้น

ตัวอย่าง การสำรวจความพึงพอใจต่อบริการภาครัฐ โดยแบ่งประชากรตามภูมิภาค (เหนือ กลาง อีสาน ใต้) แล้วสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนประชากรในแต่ละภูมิภาค

ข้อดี ลดความคลาดเคลื่อน สะท้อนโครงสร้างประชากรจริง

ข้อจำกัด ต้องมีข้อมูลประชากรละเอียดเพื่อแบ่งชั้น

4) การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

วิธีการสุ่ม

- (1) แบ่งประชากรออกเป็นกลุ่ม (Cluster) ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น เขตการปกครอง โรงเรียน
- (2) สุ่มเลือกบางกลุ่มมาเป็นตัวแทน
- (3) เก็บข้อมูลจากทุกหน่วยในกลุ่มที่ถูกเลือก

ตัวอย่าง การศึกษาคุณภาพการศึกษา โดยสุ่มโรงเรียน 10 แห่งจากทั้งหมด 100 แห่ง แล้วเก็บข้อมูลจากนักเรียนทุกคนในโรงเรียนที่สุ่มได้

ข้อดี เหมาะกับประชากรกระจายกว้าง ลดค่าใช้จ่าย

ข้อจำกัด ถ้ากลุ่มที่สุ่มไม่สะท้อนภาพรวม อาจทำให้ผลวิจัยเอนเอียง

5) การสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling)

วิธีการสุ่ม

- (1) เลือกกลุ่มตัวอย่างในระดับแรก เช่น จังหวัด
- (2) เลือกในระดับถัดไป เช่น อำเภอ ตำบล
- (3) เลือกครัวเรือน หรือบุคคลในที่สุด

ตัวอย่าง การสำรวจความคิดเห็นประชาชนทั่วประเทศ อาจเลือก 10 จังหวัด → ในแต่ละจังหวัดเลือก 2 อำเภอ → ในแต่ละอำเภอเลือก 5 หมู่บ้าน → ในแต่ละหมู่บ้านสุ่มครัวเรือน 10 ครัวเรือน

ข้อดี เหมาะกับการวิจัยขนาดใหญ่ เช่น สำรวจระดับชาติ

ข้อจำกัด กระบวนการซับซ้อน มีโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนในแต่ละชั้น

2.3 การสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

เป็นวิธีที่ประชากรแต่ละหน่วยไม่มีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน หรือไม่ทราบค่าความน่าจะเป็น เหมาะสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพหรือการสำรวจเบื้องต้น (สุวิมล ว่องวานิช, 2557; Andrade, 2020)

1) การสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling)

วิธีการ เลือกจากหน่วยที่เข้าถึงง่าย เช่น นักศึกษาที่อยู่ในมหาวิทยาลัย

ตัวอย่าง การสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษา โดยสุ่มจากผู้ที่กำลังอยู่ใน

ห้องสมุด

ข้อดี ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายน้อย

ข้อจำกัด ไม่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด

2) การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

วิธีการ เลือกกลุ่มที่ตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยต้องการ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ

ตัวอย่าง การศึกษาเกี่ยวกับผู้นำชุมชน โดยเลือกเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน

ข้อดี ได้ข้อมูลลึกตรงกับวัตถุประสงค์

ข้อจำกัด อาจเกิดอคติจากผู้วิจัย

3) การสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling)

วิธีการ กำหนดสัดส่วนของกลุ่ม เช่น เพศ อายุ แล้วเลือกให้ครบตามโควตา

ตัวอย่าง กำหนดตัวอย่าง 200 คน โดยชาย-หญิง อย่างละครึ่ง

ข้อดี สะท้อนลักษณะประชากรบางส่วน

ข้อจำกัด ยังไม่ใช่การสุ่มแท้จริง

4) การสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling)

วิธีการ ให้ผู้ให้ข้อมูลรายแรกแนะนำรายต่อ ๆ ไป

ตัวอย่าง การศึกษากลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสาร โดยใช้ผู้ให้ข้อมูลบอก

ต่อเพื่อนร่วมงาน

ข้อดี เหมาะกับกลุ่มที่เข้าถึงยาก

ข้อจำกัด อาจทำให้ได้ตัวอย่างที่คล้ายกันมากเกินไป

2.4 การประยุกต์ใช้ในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

- **Stratified Sampling** ใช้ในการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการภาครัฐ โดยแบ่งตามภูมิภาค

- **Cluster Sampling** ใช้ในการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยเลือกโรงเรียนบางแห่งเป็นตัวแทน

- **Purposive Sampling** ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น ศึกษาบทบาทผู้นำท้องถิ่น

- **Snowball Sampling** ใช้ในงานศึกษาชุมชนเฉพาะกลุ่ม เช่น เครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ชายแดน

สรุปได้ว่า การเลือกเทคนิคการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผลการวิจัยมีคุณภาพ การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็นเหมาะสำหรับงานที่ต้องการอ้างอิงเชิงสถิติ ในขณะที่การสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็นเหมาะกับงานวิจัยเชิงคุณภาพหรือกลุ่มที่เข้าถึงยาก ผู้วิจัยจึงต้องเลือกวิธีให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต และทรัพยากรที่มีอยู่

3. การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม (Sample Size Determination)

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีผลโดยตรงต่อคุณภาพและความแม่นยำของงานวิจัย หากมีจำนวนน้อยเกินไป ผลที่ได้อาจไม่สะท้อนความจริง แต่ถ้ามากเกินไปก็สิ้นเปลืองทรัพยากรเกินความจำเป็น ดังนั้นการกำหนดขนาดที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่มีคุณค่าและคุ้มค่าในการดำเนินงาน

3.1 ความสำคัญของการกำหนดขนาดตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างถือเป็นหัวใจของการออกแบบการวิจัย (Research Design) เพราะถ้ากำหนดไม่เหมาะสมจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของข้อมูล และผลการวิเคราะห์ (Cochran, 1977)

- ถ้าขนาดกลุ่มตัวอย่าง เล็กเกินไป → ผลการวิเคราะห์อาจ ขาดความแม่นยำ (Lack of Precision) ค่าความคลาดเคลื่อน (Error) สูง ไม่สามารถสรุปไปยังประชากรได้

- ถ้าขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใหญ่เกินไป → แม้จะได้ผลที่แม่นยำขึ้น แต่สิ้นเปลืองเวลา งบประมาณ และแรงงานโดยไม่จำเป็น (Kerlinger, 1973)

- ขนาดที่เหมาะสม (Optimal Sample Size) คือขนาดที่สามารถสะท้อนลักษณะของประชากรได้อย่างเพียงพอ ในขณะที่ไม่สิ้นเปลืองทรัพยากรเกินจำเป็น (สุวิมล ว่องวานิช, 2557)

ดังนั้น นักวิจัยต้องหาสมดุลระหว่างความแม่นยำและความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ

3.2 หลักการในการกำหนดขนาดตัวอย่าง

นักวิจัยควรพิจารณาปัจจัยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545; Creswell & Creswell, 2018)

1) ขนาดของประชากร (Population Size) ถ้าประชากรมีจำนวนมากอาจต้องเพิ่มขนาดตัวอย่างเพื่อความแม่นยำ

2) ระดับความเชื่อมั่น (Confidence Level) โดยทั่วไปใช้ 95% ($Z = 1.96$) หรือ 99% ($Z = 2.58$)

3) ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (Margin of Error) ส่วนใหญ่ใช้ 5% (0.05) แต่ในงานที่ต้องการความแม่นยำสูง เช่น งานการแพทย์ อาจใช้ 1% (0.01)

4) สัดส่วนของประชากรที่คาดว่าจะมีคุณลักษณะนั้น (p) ถ้าไม่ทราบ กำหนด $p = 0.5$ เพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างที่ใหญ่ที่สุด

5) ทรัพยากร เวลา งบประมาณ และบุคลากร

3.3 วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่าง

1) การใช้เกณฑ์ทั่วไป (Rule of Thumb)

วิธีนี้ไม่ต้องคำนวณ แต่ใช้หลักเกณฑ์โดยประมาณ เช่น (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ประชากรหลักร้อย → ใช้ตัวอย่าง 20–30%

ประชากรหลักพัน → ใช้ตัวอย่าง 10–15%

ประชากรหลักหมื่นขึ้นไป → ใช้ตัวอย่าง 5% หรือน้อยกว่า

ข้อดี ง่าย สะดวก

ข้อจำกัด ขาดความแม่นยำทางสถิติ

2) การใช้ตารางสำเร็จรูป (Sample Size Table)

- ตาราง Krejcie & Morgan (1970)

เป็นตารางที่คำนวณไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$

ขนาดประชากร (N)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n)
500	217
1,000	278
2,000	322
5,000	357
10,000	370
100,000	384

- สูตร Yamane (1967)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ (เช่น 0.05 หรือ 5%)

วิธีการคำนวณสูตรนี้ผู้วิจัยต้องทราบขนาดของประชากรที่ต้องการศึกษา (N) และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ (e) เช่น ถ้าประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 2,000 หน่วย ยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากตัวอย่างได้ 5% ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเท่ากับ

$$n = \frac{2000}{1 + 2000(0.0025)} = \frac{2000}{6} = 333.3$$

ดังนั้น ต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง **334 คน**

ข้อสังเกต ผลที่ได้ใกล้เคียงกับตารางของ Krejcie & Morgan

3) การใช้สูตรคำนวณ (Formulas)

สูตรของ Cochran (1977)

- ใช้ในกรณีที่ประชากรมีขนาดใหญ่หรือไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน สำหรับการประมาณสัดส่วนของประชากร

$$n_0 = \frac{Z^2 \cdot p \cdot (1-p)}{e^2}$$

โดยที่

n_0 = ขนาดตัวอย่างที่ต้องการ

Z = ค่ามาตรฐาน Z ที่ระดับความเชื่อมั่น (เช่น 95% = 1.96, 99% = 2.58)

p = สัดส่วนของประชากรที่คาดว่าจะมีคุณลักษณะนั้น (ถ้าไม่ทราบ กำหนด

$p = 0.5$ เพื่อให้ได้ค่ามากที่สุด)

e = ค่าความคลาดเคลื่อน (เช่น 0.05 หรือ 5%)

ตัวอย่างการคำนวณ ต้องการศึกษาประชากรที่ไม่ทราบจำนวน กำหนด

ระดับความเชื่อมั่น = 95% $\rightarrow Z = 1.96$

$p = 0.5$

$e = 0.05$

แทนค่าในสูตร

$$n_0 = \frac{1.96^2 \times 0.25}{0.0025} = \frac{0.9604}{0.0025} = 384.16$$

ดังนั้น ต้องการกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ = 385 คน

การปรับสูตร Cochran สำหรับประชากรขนาดจำกัด

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0 - 1}{N}}$$

ตัวอย่าง ถ้าประชากร (N) = 2,000 คน และ $n_0 = 385$

$$n = \frac{385}{1 + \frac{384}{2000}} = \frac{385}{1 + 0.192} = \frac{385}{1.192} = 323.1$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม = 323 คน ซึ่งใกล้เคียงกับสูตร Yamane

การเลือกใช้วิธีคำนวณ

- หากทราบจำนวนประชากรแน่นอน → ใช้สูตร Yamane หรือตาราง Krejcie & Morgan
- หากไม่ทราบจำนวนประชากร หรือประชากรมีขนาดใหญ่มาก → ใช้สูตร Cochran
- หากเป็นงานวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ที่ต้องการขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ → ใช้ Rule of Thumb (เช่น 30–500 ตัวอย่าง)

ตารางที่ 7.1 การเปรียบเทียบวิธีการคำนวณ

วิธีการ	สมมติฐาน	จุดแข็ง	จุดอ่อน
Rule of Thumb	ใช้เปอร์เซ็นต์ของประชากร	ง่าย รวดเร็ว	ขาดความแม่นยำ
ตาราง Krejcie & Morgan	95% CL, ±5% error	ใช้ง่าย ไม่ต้องคำนวณ	จำกัดเฉพาะเงื่อนไขที่กำหนด
สูตร Yamane	N ทราบแน่นอน	คำนวณง่าย ได้ค่าใกล้เคียงจริง	ใช้ได้เฉพาะ e ที่กำหนด
สูตร Cochran	N ใหญ่/ไม่ทราบค่า	ใช้ได้กับทุกขนาดประชากร	คำนวณซับซ้อนกว่าวิธีอื่น

ตารางที่ 7.2 เปรียบเทียบการคำนวณขนาดตัวอย่าง

ประชากร (N)	วิธี Yamane (1967)	ตาราง Krejcie & Morgan (1970)	สูตร Cochran (1977) + FPC*
500 (เล็ก)	$n = \frac{500}{1 + 500(0.0025)} = 222$	217	$n_0 = 385$ ปรับด้วย FPC → 217
2,000 (กลาง)	$n = \frac{2000}{1 + 2000(0.0025)} = 333$	322	$n_0 = 385$ ปรับด้วย FPC → 323
10,000 (ใหญ่)	$n = \frac{10000}{1 + 10000(0.0025)} = 370$	370	$n_0 = 385$ ปรับด้วย FPC → 370

หมายเหตุ

- คำนวณที่ค่าความคลาดเคลื่อน (e) = 0.05 และ ระดับความเชื่อมั่น 95% ($Z = 1.96$, $p = 0.5$)

- FPC (Finite Population Correction) ใช้สำหรับปรับสูตร Cochran กรณีประชากรจำกัด

วิเคราะห์ตาราง

- สำหรับประชากร ขนาดเล็ก (500 คน) ทั้ง 3 วิธีให้ค่าที่ใกล้เคียงกัน (217-222)

- สำหรับประชากร ขนาดกลาง (2,000 คน) ได้ค่าประมาณ 322-333

- สำหรับประชากร ขนาดใหญ่ (10,000 คน) ทั้ง 3 วิธีให้ค่าที่ใกล้เคียงกันคือ ~370 คน ซึ่งแสดงว่าเมื่อประชากรมากขึ้น ค่าตัวอย่างจะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก แต่จะคงอยู่ในระดับหนึ่ง

สรุป

- สูตร Yamane และ ตาราง Krejcie & Morgan ใช้ง่าย สะดวก เหมาะกับงานวิจัยทั่วไป

- สูตร Cochran เหมาะสำหรับประชากรขนาดใหญ่มาก หรือไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน แต่ต้องปรับตัว FPC หากประชากรมีจำนวนจำกัด

- ทั้ง 3 วิธีให้ผลใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะเมื่อประชากรมากกว่า 5,000 คน

3.5 ตัวอย่างการประยุกต์ในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

การสำรวจความพึงพอใจประชาชนต่อบริการเทศบาล

$N = 10,000$ คน

ใช้สูตร Yamane ($e = 0.05$) $\rightarrow n = 370$ คน

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องผู้นำท้องถิ่น

ใช้ Purposive Sampling

กำหนดจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เช่น 15-30 คน

การสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองระดับประเทศ

ไม่ทราบ N ที่แน่นอน (ประชากรจำนวนมาก)

ใช้สูตร Cochran (CL 95%, $e = 0.05$, $p = 0.5$) $\rightarrow n = 385$ คน

3.6 ข้อควรระวังในการกำหนดขนาดตัวอย่าง

- ควรเผื่อ Non-response Rate เช่น ถ้าต้องการ 400 ตัวอย่าง แต่คาดว่าจะมีผู้ไม่ตอบ 10% $\rightarrow$ ต้องเก็บเพิ่ม 440 ตัวอย่าง

- ไม่ควรเลือกขนาดตัวอย่างตามความสะดวกเพียงอย่างเดียว เพราะอาจทำให้ผลวิจัยไม่สะท้อนความจริง

- ต้องสอดคล้องกับวิธีการสุ่มที่เลือก เช่น Stratified sampling อาจต้องเพิ่มจำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น

สรุปได้ว่า การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องอาศัยทั้งทฤษฎีทางสถิติและการพิจารณาความเหมาะสมด้านทรัพยากร วิธีที่นิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ ตาราง Krejcie & Morgan สูตร Yamane และสูตร Cochran นักวิจัยต้องเลือกใช้วิธีที่สอดคล้องกับลักษณะของประชากรและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความแม่นยำและเชื่อถือได้

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง (Factors Influencing Sampling)

การเลือกวิธีสุ่มและขนาดกลุ่มตัวอย่างไม่ได้พิจารณาจากสูตรคำนวณเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น วัตถุประสงค์การวิจัย ลักษณะประชากรทรัพยากรที่มี และระดับความถูกต้องที่ต้องการ การพิจารณาปัจจัยเหล่านี้यरอบด้าน จะช่วยให้การวิจัยมีคุณภาพและผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4.1 ความสำคัญ

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นขั้นตอนที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเก็บข้อมูลหรือการวิเคราะห์ เพราะแม้จะมีวิธีการวิเคราะห์ที่ดี แต่ถ้ากลุ่มตัวอย่างไม่ได้สะท้อนประชากรที่แท้จริง ผลวิจัยก็ไม่สามารถนำไปอ้างอิงหรือใช้เชิงนโยบายได้ (Cochran, 1977) ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่างจึงเปรียบเสมือน “กรอบการตัดสินใจ” ที่นักวิจัยต้องพิจารณาให้รอบด้าน

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง

1) วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

- หากต้องการ อ้างอิงเชิงสถิติ (Generalization) → ใช้ Probability Sampling เช่น Stratified, Cluster หรือ Multi-stage Sampling

- หากต้องการ เจาะลึกเชิงคุณภาพ (Exploration/ Understanding) → ใช้ Non-Probability Sampling เช่น Purposive หรือ Snowball Sampling

ตัวอย่าง

- การสำรวจระดับความพึงพอใจต่อบริการของเทศบาล → ต้องการผลที่แทนประชากรทั้งหมด → ใช้ Stratified Sampling

- การศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดหนึ่ง → ต้องการข้อมูลเชิงลึก → ใช้ Purposive Sampling

2) ขนาดประชากร (Population Size)

- ประชากรขนาดเล็ก ($N \leq 300$) อาจเก็บข้อมูลทั้งหมดได้ โดยไม่ต้องสุ่ม (Census)

- ประชากรขนาดกลาง-ใหญ่ ต้องใช้วิธีการสุ่มร่วมกับสูตรคำนวณ เช่น Yamane (1967), Krejcie & Morgan (1970), Cochran (1977)

ตัวอย่าง

- การวิจัยข้าราชการในอำเภอเล็กที่มีเพียง 200 คน → เก็บข้อมูลได้ครบ
- การวิจัยนักเรียนทั้งจังหวัดที่มี 20,000 คน → ต้องอาศัยการสุ่มและการคำนวณเพื่อให้ได้จำนวนที่เหมาะสม

3) ความเป็นเนื้อเดียวกัน/ความแตกต่างของประชากร (Homogeneity/Heterogeneity)

- ประชากรเป็นเนื้อเดียวกัน (Homogeneous) เช่น กลุ่มข้าราชการระดับเดียวกัน → ใช้ตัวอย่างขนาดเล็กได้

- ประชากรแตกต่างกันมาก (Heterogeneous) เช่น ประชากรทั้งจังหวัด → ต้องใช้ Stratified Sampling และเพิ่มจำนวนตัวอย่าง

ตัวอย่าง

การสำรวจพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักเรียน → กลุ่มมีอายุใกล้เคียงกัน จึงอาจใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กได้

แต่ถ้าเป็นการสำรวจความเห็นของประชาชนทั้งจังหวัดซึ่งมีความแตกต่างด้านอาชีพและการศึกษา → ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้นและหลากหลาย

4) ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (Margin of Error: e)

- หากยอมรับ $e = 0.10$ (10%) → ใช้ตัวอย่างน้อย
- หากต้องการความแม่นยำสูง เช่น $e = 0.01$ (1%) → ต้องใช้ตัวอย่างจำนวนมากขึ้น

ตัวอย่าง

- การสำรวจความคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับบริการใหม่ของเทศบาล → อาจใช้ $e = 0.10$

- การวิจัยทางการแพทย์ เช่น ประสิทธิภาพวัคซีน → ต้องใช้ $e = 0.01$ เพื่อลดความผิดพลาดให้น้อยที่สุด (Cochran, 1977)

5) ระดับความเชื่อมั่น (Confidence Level: CL)

- 95% ($Z = 1.96$) ใช้กันมากที่สุดในการวิจัยสังคมศาสตร์

- 99% ($Z = 2.58$) ใช้ในงานที่ต้องการความแม่นยำสูง เช่น การแพทย์
วิศวกรรม

ตัวอย่าง

การสำรวจความพึงพอใจประชาชน → ใช้ CL = 95%

การทดสอบคุณภาพน้ำดื่มเพื่อการบริโภค → ใช้ CL = 99%

6) ความพร้อมด้านทรัพยากร (Resources: Time, Budget, Personnel)

แม้นักวิจัยต้องการขนาดตัวอย่างที่ใหญ่เพื่อเพิ่มความแม่นยำ แต่หากทรัพยากรจำกัด อาจต้องปรับลดจำนวนและเลือกวิธีการสุ่มที่เหมาะสม

ตัวอย่าง

- งานวิจัยระดับชาติที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ → สามารถใช้ Multi-stage Sampling ครอบคลุมหลายภูมิภาค

- งานวิจัยระดับนักศึกษา → ใช้ Stratified Sampling ในบางพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับเวลาและงบประมาณที่มี

7) อัตราการตอบกลับ (Response Rate)

ในงานวิจัยเชิงสำรวจ มักมีผู้ตอบแบบสอบถามไม่ครบตามเป้า นักวิจัยจึงต้องเผื่อจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้มากกว่าที่คำนวณ

ตัวอย่าง

- ถ้าคำนวณได้ 400 ตัวอย่าง แต่คาดว่าจะมีผู้ไม่ตอบประมาณ 10% → ควรเก็บข้อมูลอย่างน้อย 440 คน

4.3 ตัวอย่างการประยุกต์ในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์

1) การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการเลือกตั้งท้องถิ่น

- ประชากรมีความหลากหลายด้านการศึกษา รายได้ และภูมิภาค
- ใช้ Stratified Sampling + กลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก (เพื่อสะท้อน Heterogeneity)

2) การศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่น

- มุ่งเจาะลึกข้อมูลจาก Key Informants เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- ใช้ Purposive Sampling ขนาดเล็กแต่มีคุณภาพ

3) การประเมินนโยบายรัฐในระดับประเทศ

- ต้องการความแม่นยำสูง ความคลาดเคลื่อนต่ำ ($e = 0.05$)
- ใช้ Multi-stage Sampling พร้อมเผื่อ Non-response

สรุปได้ว่า การเลือกวิธีสุ่มและการกำหนดขนาดตัวอย่างไม่ได้ขึ้นอยู่กับสูตรหรือวิธีการเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์งานวิจัย ลักษณะประชากร

ทรัพยากร และระดับความแม่นยำที่ต้องการ หากผู้วิจัยพิจารณาปัจจัยเหล่านี้ครบถ้วน จะช่วยให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสะท้อนความจริงของประชากรได้อย่างเหมาะสม

สรุปท้ายบท

การสุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่างถือเป็นแกนกลางของการวิจัยในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถศึกษาประชากรจำนวนมากได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ และบุคลากร การสุ่มตัวอย่างอย่างมีหลักการทำให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มย่อยที่เป็นตัวแทนของประชากรจริง ผลที่ได้จึงสามารถอ้างอิงไปยังประชากรทั้งหมดได้อย่างน่าเชื่อถือ

ในแง่ของหลักการสุ่มตัวอย่าง จุดเน้นอยู่ที่การคัดเลือกกลุ่มที่สะท้อนลักษณะประชากร ตลอดจนการควบคุมความคลาดเคลื่อนให้มากที่สุด หากหลักการเหล่านี้ถูกละเลย แม้จะมีกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนเพียงใด ผลวิจัยก็อาจบิดเบือนและไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง

สำหรับเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง แบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และการสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) กลุ่มแรกมีความแข็งแกร่งทางสถิติ สามารถอ้างอิงได้กว้าง เหมาะกับการวิจัยเชิงปริมาณ ในขณะที่กลุ่มหลังเหมาะกับงานวิจัยเชิงคุณภาพหรือการศึกษากลุ่มย่อยที่เข้าถึงยาก แม้จะไม่สามารถสรุปทั่วไปได้ แต่ให้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่า การทำความเข้าใจข้อดีและข้อจำกัดของแต่ละเทคนิคจึงช่วยให้นักวิจัยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของงานและทรัพยากรที่มี

การกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ก็เป็นอีกประเด็นสำคัญ ขนาดที่เล็กเกินไปจะทำให้ผลการวิจัยไม่แม่นยำ ขณะที่ขนาดใหญ่เกินไปจะสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น วิธีการที่นิยมใช้ เช่น ตาราง Krejcie & Morgan สูตร Yamane และสูตร Cochran ต่างก็มีเงื่อนไขการใช้ที่แตกต่างกัน แต่เป้าหมายร่วมกันคือการหาจำนวนที่สมดุลระหว่างความแม่นยำทางสถิติและข้อจำกัดเชิงปฏิบัติ

สุดท้ายคือปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับสูตรคำนวณเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ขนาดและความหลากหลายของประชากร ระดับความเชื่อมั่น ค่าความคลาดเคลื่อน ตลอดจนทรัพยากร เวลา และอัตราผลตอบแทน หากพิจารณาปัจจัยเหล่านี้อย่างรอบคอบ นักวิจัยจะสามารถออกแบบการเก็บข้อมูลที่ทั้งมีคุณภาพและสอดคล้องกับความเป็นจริง

กล่าวโดยสรุป การเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับหลักการ เทคนิค วิธีการคำนวณ และปัจจัยต่าง ๆ ในการสุ่มตัวอย่าง จะช่วยเสริมให้งานวิจัยมีทั้งความแม่นยำ

น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ไม่ว่าจะในเชิงวิชาการ การวางนโยบาย หรือการพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐในระดับต่าง ๆ

คำถามท้ายบท

1. อธิบายความแตกต่างระหว่างการสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็นและการสุ่มแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น พร้อมยกตัวอย่างการประยุกต์ในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
2. การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีความสำคัญอย่างไรต่อความน่าเชื่อถือของงานวิจัย
3. หากนิสิตต้องการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะใน จังหวัดที่มีประชากร 1 ล้านคน นิสิตจะเลือกใช้เทคนิคการสุ่มแบบใด และกำหนดขนาดตัวอย่างโดยวิธีใด เพราะเหตุใด
4. ในการศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น นักวิจัยควรเลือกใช้ Purposive Sampling หรือ Stratified Sampling อธิบายเหตุผลและผลกระทบต่อคุณภาพของข้อมูล
5. หากงานวิจัยมีข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณ แต่ยังต้องการให้ผลวิจัยมีความน่าเชื่อถือ นักวิจัยควรจัดการกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตัวอย่าง อย่างไร เพื่อรักษาสมดุลระหว่างความแม่นยำกับความเป็นไปได้
6. ให้นิสิตยกกรณีศึกษาในชีวิตจริง ที่ต้องใช้ Snowball Sampling และอธิบายว่าเหตุใดเทคนิคนี้จึงเหมาะสมกว่าวิธีอื่น
7. สมมติว่านิสิตคำนวณได้ว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน แต่คาดว่าจะมีผู้ตอบกลับไม่ครบตามจำนวน นิสิตจะปรับกลยุทธ์การเก็บข้อมูลอย่างไร เพื่อให้ได้ตัวอย่างครบตามที่ต้องการ

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2557). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิด ขั้นตอน และการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Andrade, C. (2020). The inconvenient truth about convenience and purposive samples. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 43(1), 86–88.

- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Kerlinger, F. N. (1973). *Foundations of behavioral research* (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Nachmias, D., & Nachmias, C. (1993). *Research methods in the social sciences* (4th ed.). New York: St. Martin's Press.
- Rahman, M. M. (2023). Sample size determination for survey research and non-probability sampling techniques: A review and set of recommendations. *Journal of Entrepreneurship, Business and Economics*, 11(1), 42–62.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill-building approach* (7th ed.). Chichester: Wiley.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.

แผนการสอนประจำบทที่ 8

บทที่ 8 การพัฒนาและการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย (Development and Evaluation of Research Instruments)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. การออกแบบและพัฒนาแบบสอบถาม/แบบสำรวจ
2. การออกแบบแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก
3. การพัฒนาเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ: การสังเกตและการสนทนากลุ่มเฉพาะ
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: ความตรง (Validity) และความเชื่อมั่น

(Reliability)

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การพัฒนาและประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยเป็นหัวใจสำคัญของการวิจัยทางสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะคุณภาพของข้อมูลขึ้นอยู่กับความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ แบบสอบถามต้องออกแบบอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดตัวแปร การสร้างข้อคำถาม การกำหนดมาตราส่วน ไปจนถึงการตรวจสอบและปรับปรุง ขณะที่การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะมุ่งสร้างความเข้าใจเชิงคุณภาพ โดยต้องใช้แนวคำถามที่ชัดเจน ยืดหยุ่น และตรวจสอบผ่านผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการสังเกตต้องมีเกณฑ์และตัวชี้วัดที่แน่นอน เพื่อลดอคติและเพิ่มความสอดคล้องของข้อมูล สุดท้ายเครื่องมือวิจัยทุกชนิดต้องผ่านการตรวจสอบ ความตรง (Validity) เพื่อยืนยันว่าวัดสิ่งที่ตั้งใจวัด และ ความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อให้ผลลัพธ์มีความสม่ำเสมอ การที่เครื่องมือมีทั้งความตรงและความเชื่อมั่นสูงจะทำให้ผลวิจัยมีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์และกำหนดนโยบายได้อย่างมั่นใจ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความสำคัญของการพัฒนาและการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้
2. อธิบายขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาแบบสอบถาม/แบบสำรวจ ตั้งแต่การกำหนดตัวแปรจนถึงการปรับปรุงฉบับจริงได้
3. ออกแบบแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มเฉพาะได้อย่างมีระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
4. กำหนดเกณฑ์การสังเกตและพัฒนาแบบฟอร์มบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพได้

5. ประยุกต์ใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ทั้งด้านความตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ได้อย่างถูกต้อง

6. ประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยที่ใช้จริงในงานวิจัยเชิงสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 8 การพัฒนาและการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Domains)	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes)	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Indicators)
1. คุณธรรม จริยธรรม	ผู้เรียนตระหนักถึงความซื่อสัตย์ ความเป็นกลาง และการเคารพ สิทธิผู้ให้ข้อมูล	- ยกตัวอย่างแนวทางรักษาความลับ และจริยธรรมการวิจัยได้ - ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมเมื่อ ออกแบบ/ใช้เครื่องมือวิจัย
2. ความรู้	ผู้เรียนเข้าใจแนวคิด หลักการ และ ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือวิจัย ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	- อธิบายขั้นตอนการสร้าง แบบสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต และ สนทนากลุ่มเฉพาะได้ - สรุปประเภทและวิธีการตรวจสอบ Validity และ Reliability ได้
3. ทักษะทางปัญญา	ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และ ประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยได้ อย่างเป็นระบบ	- ประเมินคุณภาพข้อคำถามโดยใช้ ค่า IOC หรือ CVI ได้ - วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วย Cronbach's Alpha ได้
4. ทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ	ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีมและ รับผิดชอบต่อหน้าที่ในการ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	- ร่วมกันออกแบบและวิพากษ์ แบบสอบถามในกลุ่มได้ - มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ในกิจกรรมการประเมินคุณภาพ เครื่องมือ
5. ทักษะการวิเคราะห์เชิง ตัวเลข การสื่อสาร และการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ผู้เรียนสามารถใช้สถิติและ เทคโนโลยีในการตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือ พร้อมสื่อสาร ผลลัพธ์ได้	- ใช้โปรแกรม SPSS/AMOS/Excel คำนวณ IOC, CVI, Cronbach's Alpha ได้ - จัดทำรายงานสรุปผลการ ตรวจสอบเครื่องมือและนำเสนอได้ อย่างชัดเจน

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 8
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 8
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบปลายภาค

บทที่ 8

การพัฒนาและการประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย

(DEVELOPMENT AND EVALUATION OF RESEARCH INSTRUMENTS)

บทนำ

ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ “เครื่องมือวิจัย” ถือเป็นหัวใจสำคัญที่กำหนดความถูกต้องและน่าเชื่อถือของผลการศึกษา หากเครื่องมือไม่มีคุณภาพ ย่อมทำให้ข้อมูลที่ได้คลาดเคลื่อนและไม่สามารถสะท้อนข้อเท็จจริงได้อย่างแท้จริง ดังนั้น นักวิจัยจึงต้องให้ความสำคัญทั้งในกระบวนการ “การพัฒนาเครื่องมือ” และ “การประเมินคุณภาพเครื่องมือ” อย่างรอบด้าน

กระบวนการพัฒนาเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยหลายรูปแบบตามลักษณะงานวิจัย เช่น การสร้างแบบสอบถามและแบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ การออกแบบแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในงานเชิงคุณภาพ รวมทั้งการกำหนดเกณฑ์การสังเกตเพื่อติดตามพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ เครื่องมือเหล่านี้ต้องพัฒนาโดยอิงกรอบแนวคิด ตัวแปร และนิยามเชิงปฏิบัติการที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

นอกจากการพัฒนาแล้ว นักวิจัยต้องตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อสร้างความมั่นใจในการเก็บข้อมูล โดยใช้แนวทางการประเมิน “ความตรง (Validity)” เพื่อวัดว่าเครื่องมือสามารถสะท้อนสิ่งที่ต้องการศึกษาได้จริง และ “ความเชื่อมั่น (Reliability)” เพื่อวัดความสม่ำเสมอของผลการเก็บข้อมูล การตรวจสอบทั้งสองมิติจะช่วยให้ นักวิจัยมั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปวิเคราะห์และสรุปผลได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น บทนี้มุ่งเน้นการอธิบายขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาและประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย ทั้งแบบสอบถาม แนวคำถามสัมภาษณ์ เกณฑ์การสังเกต ตลอดจนการตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่น เพื่อให้ นักวิจัยสามารถสร้างเครื่องมือที่มีมาตรฐานเป็นระบบ และนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพสูงสุด

1. การออกแบบและพัฒนาแบบสอบถาม/แบบสำรวจ

แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสำรวจ (Survey) ถือเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลที่ได้รับความนิยมสูงสุดในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากได้ในระยะเวลาอันจำกัด ให้ข้อมูลที่เป็นระบบและสะดวกต่อการนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ อย่างไรก็ตาม การสร้างแบบสอบถามที่ดีไม่ใช่เพียงการเขียนคำถามขึ้นมาโดยตรง แต่ต้องอาศัย กระบวนการที่เป็นระบบ ตั้งแต่การ

กำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปร → การกำหนดโครงสร้าง → การสร้างข้อคำถาม → การกำหนดมาตราส่วนการวัด → การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา → การทดลองใช้ (Try-out) และการตรวจสอบความเชื่อมั่น → จนถึงการปรับปรุงและจัดทำฉบับจริง ดังนั้น ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาแบบสอบถามจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากเครื่องมือไม่มีคุณภาพ ผลการวิจัยทั้งหมดก็อาจขาดความน่าเชื่อถือได้

1.1 กำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปรวิจัย

การสร้างแบบสอบถามที่มีคุณภาพต้องเริ่มต้นจากการกำหนด กรอบแนวคิด การวิจัย (Conceptual Framework) และ ตัวแปรวิจัย ที่ชัดเจน ซึ่งควรได้มาจากการ ทบทวนเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Neuman, 2014) นักวิจัยต้องแยกแยะว่า ตัวแปรใดเป็นตัวแปรต้น (Independent Variable) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) และตัวแปรควบคุม (Control Variable) พร้อมทั้งกำหนด นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition) เพื่อให้วัดได้จริง เช่น ถ้าตัวแปรคือ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” นิยามเชิงปฏิบัติการอาจเป็น “คะแนนที่ได้จากการตอบคำถามเกี่ยวกับการออกไป ใช้สิทธิเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง”

ตัวอย่าง เช่น

ตัวแปรต้น “การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง” → นิยามเชิงปฏิบัติการ จำนวนครั้งที่ติดตามข่าวการเมืองผ่านสื่อในรอบ 1 สัปดาห์

ตัวแปรตาม “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” → นิยามเชิงปฏิบัติการ ระดับคะแนนจากมาตราส่วน Likert 5 ระดับ เกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นและการเข้าร่วมกิจกรรม

1.2 กำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามควรมีโครงสร้างที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ โดยทั่วไปแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก (Creswell & Creswell, 2018; สมชาย วรภิเษมสกุล, 2554) ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไป (Demographics) เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ เป็นต้น เพื่อใช้วิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มย่อย

2) ข้อคำถามหลักตามตัวแปรวิจัย เป็นข้อคำถามที่ตรงกับสมมติฐานและวัตถุประสงค์การวิจัย

3) คำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะเพิ่มเติม

ตัวอย่าง เช่น

ส่วนที่ 1 เพศ (ชาย/หญิง/อื่น ๆ)

ส่วนที่ 2 ท่านเห็นด้วยในระดับใดกับข้อความที่ว่า ‘สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังประชาธิปไตย’ (Likert 5 ระดับ)

ส่วนที่ 3 โปรดเสนอแนะแนวทางที่รัฐบาลควรปรับปรุงเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1.3 การสร้างข้อคำถาม (Item Construction)

หลักการสำคัญของการสร้างข้อคำถาม ได้แก่ (Dillman et al., 2014)

- ใช้ภาษาที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงศัพท์วิชาการที่ซับซ้อนเกินไป
- วัดเพียงหนึ่งประเด็นต่อข้อ เช่น ไม่ควรถาม “คุณพอใจกับการให้บริการและความสะอาดของสถานที่หรือไม่” เพราะเป็น 2 ประเด็นในข้อเดียว
- หลีกเลี่ยงคำถามชี้นำ (Leading Question) เช่น “ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่ารัฐบาลที่ดีควรปรับปรุงการศึกษา?” → ชี้นำว่ารัฐบาลควรทำ
- จัดลำดับคำถาม จากง่ายไปยาก หรือจากทั่วไปไปเฉพาะ เพื่อไม่ให้ผู้ตอบรู้สึกกดดัน (Kerlinger & Lee, 2000)

ตัวอย่าง เช่น

 ไม่ดี “คุณเห็นด้วยหรือไม่ว่ารัฐบาลที่โปร่งใสและซื่อสัตย์ควรเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษา?”

ดี “คุณเห็นด้วยหรือไม่กับการเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษา?”

1.4 กำหนดมาตราส่วนการวัด (Scaling)

Stevens (1946) จำแนกมาตราส่วนการวัดออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

- 1) Nominal (นามบัญญัติ) ใช้จัดประเภท เช่น เพศ ศาสนา อาชีพ
- 2) Ordinal (อันดับ) ใช้จัดลำดับ เช่น ระดับการศึกษา ระดับความพึงพอใจ
- 3) Interval (อันตรภาค) ใช้วัดค่าที่มีระยะห่างเท่ากัน เช่น คะแนนสอบ อุณหภูมิ แต่ไม่มีศูนย์แท้
- 4) Ratio (อัตราส่วน) มีศูนย์แท้ เช่น รายได้ อายุ น้ำหนัก

ในงานด้านพฤติกรรมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ นิยมใช้ Likert Scale 5 หรือ 7 ระดับ เพื่อวัดทัศนคติและความคิดเห็น เช่น 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง

1.5 การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity)

หลังจากสร้างข้อคำถามแล้ว นักวิจัยต้องตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3-5 ท่านประเมินความสอดคล้องของ

ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Rovinelli & Hambleton, 1977) วิธีที่นิยมคือการใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจะให้คะแนน +1 = สอดคล้อง, 0 = ไม่แน่ใจ, -1 = ไม่สอดคล้อง หาก $IOC \geq 0.50$ ถือว่าผ่านเกณฑ์ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555)

1.6 การทดลองใช้ (Try-out) และการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Test)

หลังจากตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นักวิจัยต้องดำเนินการ ทดลองใช้ (Try-out) และวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Test) เพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือก่อนใช้งานจริง

1) การทดลองใช้ (Try-out)

การทดลองใช้คือการนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจริง (ประมาณ 20–30 คน) เพื่อตรวจสอบว่าแบบสอบถามมีความชัดเจนและเหมาะสมเพียงใด ทั้งในด้านถ้อยคำ ระยะเวลาในการตอบ และความเข้าใจของผู้ตอบ (van Teijlingen & Hundley, 2001) หากพบข้อบกพร่อง นักวิจัยควรปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

ตัวอย่าง เช่น

- พบว่าผู้ตอบใช้เวลามากกว่า 45 นาที → แบบสอบถามยาวเกินไป ควรตัดบางข้อออก
- พบว่าผู้ตอบบางคนตีความคำว่า “การมีส่วนร่วมทางสังคม” ไม่ตรงกัน → เพิ่มคำอธิบายประกอบในแบบสอบถาม

2) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Test)

ข้อมูลที่ได้จากการ Try-out ต้องนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยเฉพาะข้อคำถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า เช่น Likert Scale วิธีที่นิยมใช้คือ Cronbach's Alpha เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ของข้อคำถาม หากค่า ≥ 0.70 ถือว่ามีความเชื่อมั่นเพียงพอ (Nunnally, 1978; Tavakol & Dennick, 2011)

ตัวอย่าง เช่น

- แบบสอบถามวัด “ความพึงพอใจต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” 15 ข้อ ทดลองใช้กับประชาชน 30 คน ได้ค่า Cronbach's Alpha = 0.87 → แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงได้

1.7 การปรับปรุงและฉบับจริง (Revision and Finalization)

การปรับปรุงแบบสอบถามเป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง โดยอาศัยข้อมูลจากการตรวจสอบความตรง (Validity) และการทดลองใช้/การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Try-out & Reliability Test) เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและทำให้เครื่องมือสมบูรณ์ที่สุด

1) การปรับปรุงข้อคำถาม

- ตัดข้อคำถามที่ไม่เหมาะสม หากข้อคำถามมีค่า IOC ต่ำ (< 0.50) หรือมีค่า Corrected Item-Total Correlation ต่ำ (< 0.30) ควรพิจารณาตัดออก (Rovinelli & Hambleton, 1977; DeVellis, 2016)

- ปรับภาษาให้ชัดเจนขึ้น ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ตรงประเด็น และหลีกเลี่ยงศัพท์วิชาการที่ซับซ้อนเกินไป (Dillman et al., 2014)

- เพิ่มคำอธิบาย หากมีคำศัพท์เฉพาะ เช่น “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” อาจเพิ่มวงเล็บอธิบายเพื่อป้องกันการตีความต่างกัน

ตัวอย่าง เช่น

- ข้อคำถามเดิม “ท่านมีความเชื่อมั่นในระบบการเมืองไทยมากน้อยเพียงใด?” (ไม่ชัดเจนว่าระบบการเมืองหมายถึงอะไร)

- ปรับปรุงใหม่ “ท่านมีความเชื่อมั่นในระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยมากน้อยเพียงใด?”

2) การจัดรูปแบบ (Formatting)

- จัดโครงสร้างให้เป็นระเบียบ มี คำชี้แจงสั้น ๆ ก่อนเริ่มตอบ เช่น “โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านที่สุด”

- ใช้ ลำดับข้อเลข (1, 2, 3) หรือ bullet points ชัดเจน

- เว้นระยะห่างให้เพียงพอสำหรับการทำเครื่องหมายหรือเขียนคำตอบ

- หากเป็นแบบสอบถามออนไลน์ ควรใช้ฟังก์ชันตรวจสอบ (validation) เพื่อป้องกันการเว้นคำตอบ

3) การตรวจสอบความสมบูรณ์ (Final Check)

ก่อนพิมพ์หรือเผยแพร่ ต้องตรวจสอบว่า

- ครอบคลุมตัวแปรวิจัยทุกตัว

- ไม่มีข้อคำถามซ้ำซ้อน

- ระยะเวลาในการตอบเหมาะสม (20–30 นาทีโดยเฉลี่ย)

- ผ่านการตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นแล้ว

4) การเตรียมฉบับจริงสำหรับเก็บข้อมูล

- **ฉบับพิมพ์ (Paper-based)** ใช้กระดาษคุณภาพดี ตัวอักษรอ่านง่าย ขนาดอักษรเหมาะสม

- **ฉบับออนไลน์ (Online survey)** ใช้โปรแกรม เช่น Google Forms, Qualtrics หรือ SurveyMonkey โดยออกแบบให้ง่ายต่อการตอบทั้งในมือถือและคอมพิวเตอร์

- **เพิ่มแบบฟอร์มยินยอม (Consent Form)** เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจสิทธิ ความลับ และการใช้ข้อมูลวิจัย

สรุปได้ว่า การออกแบบและพัฒนาแบบสอบถาม/แบบสำรวจเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัย ความรอบคอบและความเป็นระบบ ในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดตัวแปร และนิยามเชิงปฏิบัติการ ไปจนถึงการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ทั้งด้านความตรง และความเชื่อมั่น เครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงจนสมบูรณ์จะช่วยให้นักวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผลการวิจัยมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงนโยบายและการตัดสินใจทางการบริหารรัฐกิจได้อย่างมั่นใจ

2. การออกแบบแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่มีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างละเอียด โดยผู้วิจัยสามารถซักถามเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ไม่สามารถเก็บได้จากแบบสอบถามมาตรฐาน แนวคำถามสัมภาษณ์จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการสนทนา ต้องมีความยืดหยุ่น แต่ยังคงเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นั้นมีคุณภาพและที่น่าเชื่อถือ

2.1 หลักการออกแบบแนวคำถาม

1) ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย คำถามต้องสัมพันธ์กับประเด็นที่วิจัย ไม่ออกนอกกรอบ (Patton, 2015)

2) ใช้คำถามแบบเปิด (Open-ended Questions) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบอธิบายอย่างอิสระ เช่น “ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนมีความสำคัญอย่างไร”

3) ภาษาที่เข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงศัพท์วิชาการหรือคำที่ตีความได้หลายความหมาย (Seidman, 2013)

4) มีความยืดหยุ่น ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนลำดับ หรือเพิ่มเติมคำถามตามสถานการณ์ได้

5) จัดลำดับคำถาม จากกว้างไปแคบ หรือจากเรื่องทั่วไปไปสู่เรื่องเฉพาะ เพื่อสร้างบรรยากาศก่อนเข้าสู่ประเด็นสำคัญ (Rubin & Rubin, 2012)

2.2 โครงสร้างแนวคำถาม

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกโดยทั่วไปมักจัดเป็น 3 ส่วน (Creswell & Poth, 2018) ดังนี้

1) คำถามนำ (Introductory Questions) ใช้สร้างความคุ้นเคย เช่น “ช่วยเล่าประสบการณ์ของท่านเกี่ยวกับการทำงานในชุมชน”

2) คำถามหลัก (Key Questions) เชื่อมโยงกับตัวแปรหรือประเด็นวิจัย เช่น “ท่านมองว่าการสื่อสารทางการเมืองส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของท่านอย่างไร”

3) คำถามปิดท้าย (Closing Questions) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม เช่น “ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชนอีกหรือไม่”

2.3 การตรวจสอบแนวคำถาม (Validation of Interview Guide)

แม้การสัมภาษณ์เชิงลึกจะมีลักษณะยืดหยุ่นและเปิดกว้าง แต่แนวคำถามที่ออกแบบขึ้นจำเป็นต้องผ่านการตรวจสอบก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้มั่นใจว่าคำถามสามารถสะท้อนสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ตรงประเด็นและสร้างข้อมูลที่มีคุณภาพ

ขั้นตอนการตรวจสอบ ได้แก่

1) การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Review)

- ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2-3 คน ตรวจสอบว่าแนวคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่

- ประเมินความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจน และความเป็นกลางของคำถาม (Creswell & Poth, 2018)

2) การตรวจสอบความเข้าใจ (Pre-test / Pilot Interview)

- ทดลองใช้แนวคำถามกับกลุ่มเล็ก (เช่น 2-3 คน) ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย

- สังเกตว่าผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจคำถามหรือไม่ มีข้อใดที่ก่อให้เกิดความสับสนหรือไม่ชัดเจน (Patton, 2015)

3) การปรับปรุง (Revision)

- ปรับถ้อยคำให้กระชับและชัดเจนขึ้น

- ตัดคำถามที่ซ้ำซ้อนหรือไม่สอดคล้องกับกรอบการวิจัย

- เพิ่มคำถามเชื่อมโยงหรือ probing questions หากจำเป็น เพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น (Rubin & Rubin, 2012)

ตัวอย่าง

คำถามเดิม “ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างไร” → อาจกว้างเกินไป

ปรับใหม่ “ท่านเห็นว่าประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ เช่น การประชุมหมู่บ้านหรือการเลือกตั้งท้องถิ่น มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด”

2.4 การตรวจสอบแนวคำถามสัมภาษณ์

1) การตรวจสอบด้วย IOC (Index of Item-Objective Congruence)

- ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Review) อย่างน้อย 3 ท่านขึ้นไป ให้คะแนนแต่ละคำถามว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่

วิธีให้คะแนน

+1 = สอดคล้อง

0 = ไม่แน่ใจ

-1 = ไม่สอดคล้อง

- สูตรคำนวณ ค่า IOC = (ผลรวมคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ) ÷ (จำนวนผู้เชี่ยวชาญ)

- เกณฑ์การยอมรับ: ค่า IOC ≥ 0.50 ถือว่าใช้ได้ (Rovinelli & Hambleton, 1977; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555)

ตัวอย่าง คำถาม “ท่านคิดว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนมากน้อยเพียงใด?”

- ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนให้คะแนน: +1, +1, 0 → $IOC = (2 \div 3) = 0.67$ → ผ่านเกณฑ์

2) การตรวจสอบด้วย CVI (Content Validity Index)

CVI เป็นการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาในลักษณะเดียวกับ IOC แต่เน้นการใช้หลายผู้เชี่ยวชาญ (เช่น 5-10 คน) และคำนวณเป็นสัดส่วนของผู้เชี่ยวชาญที่ให้คะแนน “สอดคล้อง”

- Item-CVI (I-CVI): จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ให้ “สอดคล้อง” ÷ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

- Scale-CVI (S-CVI): ค่าความตรงเฉลี่ยทั้งฉบับ

- เกณฑ์: I-CVI ≥ 0.78 และ S-CVI ≥ 0.90 จึงถือว่าดี (Polit & Beck, 2006)

ตัวอย่าง คำถาม “สื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนอย่างไร?”

- ผู้เชี่ยวชาญ 6 คนให้คะแนนว่า “สอดคล้อง” 5 คน → $I-CVI = 5/6 = 0.83$ → ผ่านเกณฑ์

สรุป ถ้าเป็นงานวิจัยในบริบทไทย มักใช้ IOC (ง่ายและนิยมในสังคมศาสตร์/รัฐประศาสนศาสตร์) ถ้าอยากให้ได้มาตรฐานสากล และมีผู้เชี่ยวชาญมากกว่า 5 คน แนะนำใช้ CVI

สรุปได้ว่า การออกแบบแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ คำถามที่ดีต้องครอบคลุมกรอบแนวคิด ใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจง่าย เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายอย่างอิสระ และจัดลำดับจากกว้างไปเฉพาะเพื่อสร้างบรรยากาศการสนทนา นอกจากนี้ การตรวจสอบคุณภาพแนวคำถามก็สำคัญ โดยงานวิจัยไทยมักใช้ IOC ที่คำนวณง่ายและใช้ผู้ทรงคุณวุฒิน้อย ขณะที่งานวิจัยสากลนิยมใช้ CVI ซึ่งมีเกณฑ์เข้มงวดกว่าและต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญมากกว่า การเลือกใช้ขึ้นอยู่กับบริบทและมาตรฐานที่ต้องการ หากต้องการความสะดวกใช้ IOC แต่หากต้องการมาตรฐานสากลที่สูงขึ้นควรใช้ CVI

3. การพัฒนาเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ: การสังเกตและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

หากวัตถุประสงค์ตอบคำถาม “ทำไมต้องทำวิจัย” ประเด็นเรื่องขอบเขตและลักษณะ จะบอกเราว่า “ควรทำวิจัยเรื่องใด และทำอย่างไร” ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา นโยบาย และทรัพยากรที่มีอยู่จริงของภาครัฐ ขอบเขต (Scope) เปรียบเสมือนรั้วที่ช่วยจำกัดหัวข้อการศึกษาให้ไม่กว้างหรือแคบเกินไป ส่วนลักษณะ (Characteristics) คือคุณสมบัติของงานวิจัยที่ทำให้ผลลัพธ์มีความน่าเชื่อถือและนำไปใช้ได้จริง

3.1 การสังเกต (Observation)

การสังเกต (Observation) คือ วิธีการเก็บข้อมูลที่อาศัยการเฝ้าดูและบันทึกพฤติกรรม เหตุการณ์ หรือปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสถานการณ์จริง โดยผู้วิจัยไม่จำเป็นต้องอาศัยคำบอกเล่า แต่ได้ข้อมูลตรงจากสิ่งที่เกิดขึ้น (Patton, 2015) ข้อมูลที่ได้จึงมีลักษณะ “เป็นธรรมชาติ” (naturalistic data) และช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือแบบสอบถาม (Creswell & Poth, 2018)

1) ประเภทของการสังเกต

(1) **การสังเกตมีส่วนร่วม** (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรม เช่น ร่วมประชุมชุมชน เพื่อสังเกตพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน

(2) **การสังเกตไม่มีส่วนร่วม** (Non-participant Observation) ผู้วิจัยเพียงเฝ้าดู ไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น นั่งสังเกตการณ์ในห้องประชุมแล้วบันทึกพฤติกรรม

(3) **การสังเกตแบบมีโครงสร้าง** (Structured Observation) มีเกณฑ์ชัดเจน เช่น การนับจำนวนครั้งที่ผู้เข้าร่วมยกมือแสดงความคิดเห็น

(4) การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) เปิดกว้างให้ผู้วิจัยบันทึกตามสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่กำหนดล่วงหน้า

2) ขั้นตอนการกำหนดและพัฒนาเกณฑ์การสังเกต

(1) กำหนดวัตถุประสงค์การสังเกต ต้องการสังเกตเรื่องใด เช่น พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

(2) ระบุพฤติกรรมเป้าหมาย (Target Behaviors) เช่น การเข้าร่วมกิจกรรม, การแสดงออกในที่ประชุม, การเสนอความคิดเห็น

(3) กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ (Indicators & Criteria) เช่น การยกมือแสดงความเห็น ≥ 2 ครั้งถือว่าการมีส่วนร่วมสูง

(4) ออกแบบแบบฟอร์มบันทึก ใช้เช็กลิสต์ (Checklist) หรือมาตราส่วน (Rating Scale) เพื่อให้บันทึกเป็นระบบ

(5) การทดลองใช้ (Try-out) ทดลองให้ผู้วิจัย 2-3 คนใช้เกณฑ์เดียวกันเพื่อดูความเข้าใจตรงกัน

(6) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือระหว่างผู้สังเกต (Inter-rater Reliability) เพื่อให้มั่นใจว่าผู้สังเกตหลายคนสามารถบันทึกผลเหมือนกัน

3) ตัวอย่างการใช้

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในเวทีประชาคมหมู่บ้าน”
เกณฑ์การสังเกต

- การเข้าร่วม (มา / ไม่มา)
- การแสดงออก (0 = เงียบ 1 = ถาม 2 = แสดงความคิดเห็น)
- ระดับการมีส่วนร่วม (1 = ไม่ร่วมเลย $\rightarrow$ 5 = ร่วมอย่างแข็งขัน)

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion: FGD)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ คือ วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมผู้เข้าร่วม 8-12 คนที่มีลักษณะร่วมกัน มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นวิจัย โดยมีผู้ดำเนินการ (Moderator) ทำหน้าที่ชี้นำประเด็นและรักษาบรรยากาศการสนทนา (Krueger & Casey, 2015)

1) จุดเด่นของการสนทนากลุ่มเฉพาะ

- ได้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่หลากหลายภายในเวลาอันสั้น
- การโต้ตอบกันระหว่างผู้เข้าร่วมช่วยกระตุ้นความคิด
- เหมาะสำหรับหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสังคม นโยบาย และการเมือง

2) ขั้นตอนการดำเนินการ

- (1) การวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์และประเด็นคำถามชัดเจน

- (2) การคัดเลือกผู้เข้าร่วม 8-12 คนที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์ตรง
- (3) การเตรียมแนวคำถาม คำถามต้องเป็นปลายเปิด กระชับ ไม่ชี้นำ เช่น “ท่านเห็นว่าชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนอย่างไร”
- (4) การดำเนินการ Moderator ต้องมีทักษะในการตั้งคำถาม ฟังอย่างเป็นกลาง เปิดโอกาสให้ทุกคนพูด และควบคุมเวลา (ปกติ 1-2 ชั่วโมง)
- (5) การบันทึกข้อมูล ใช้การบันทึกเสียง/ภาพ ควบคู่กับการจดบันทึกภาคสนาม
- (6) การวิเคราะห์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นหลัก ความเห็นร่วม และความเห็นต่าง

3) การตรวจสอบคุณภาพของแนวคำถาม FGD

(1) IOC (Index of Item-Objective Congruence) ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3-5 คน ประเมินความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (ค่า ≥ 0.50 ถือว่าผ่าน) (Rovinelli & Hambleton, 1977; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555)

(2) CVI (Content Validity Index) ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ≥ 5 คน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (I-CVI ≥ 0.78 และ S-CVI ≥ 0.90 ถือว่าดี) (Polit & Beck, 2006)

4) ตัวอย่างการใช้

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนานโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น”

- กลุ่มเป้าหมาย ผู้นำชุมชน อปท. และประชาชน
- คำถามหลัก
 - ปัญหาสำคัญของชุมชนที่ควรแก้ไขเร่งด่วนคืออะไร
 - อุปสรรคใดที่ทำให้ประชาชนไม่เข้าร่วมในเวทีสาธารณะ
 - ท่านเห็นว่าควรมีวิธีใดในการสร้างพลเมืองประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า ทั้งการสังเกต และการสนทนากลุ่มเฉพาะ เป็นเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ช่วยให้นักวิจัยได้ข้อมูลที่สะท้อนสภาพจริง การสังเกตมุ่งวัดพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในสถานการณ์ ขณะที่การสนทนากลุ่มเฉพาะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองและความคิดเห็นอย่างหลากหลาย การใช้ทั้งสองวิธีร่วมกันจึงช่วยเพิ่มความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของงานวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: ความตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability)

เครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ หรือแบบสังเกต เป็นหัวใจของการวิจัยในสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากข้อมูลทั้งหมดที่นักวิจัยนำไป

วิเคราะห์และสรุปผล มาจากเครื่องมือเหล่านี้ ดังนั้น เครื่องมือที่ไม่มีคุณภาพย่อมส่งผลให้ผลการวิจัยบิดเบือน ขาดความน่าเชื่อถือ (Creswell & Creswell, 2018) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจึงมุ่งประเมิน 2 มิติหลัก ได้แก่ ความตรง (Validity) วัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด และความเชื่อมั่น (Reliability) วัดได้สม่ำเสมอและคงที่

4.1 ความตรง (Validity)

ความตรง (Validity) คือ ระดับที่เครื่องมือสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย (Anastasi & Urbina, 1997)

ประเภทและวิธีการตรวจสอบความตรง

1) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

- **วัตถุประสงค์** ตรวจสอบว่าเครื่องมือครอบคลุมเนื้อหาตามตัวแปรหรือไม่
- **วิธีการ**
 - ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ (3-5 คน) ประเมินความสอดคล้องของแต่ละข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
 - ใช้ IOC (Index of Item-Objective Congruence) ให้คะแนน +1 = สอดคล้อง, 0 = ไม่แน่ใจ, -1 = ไม่สอดคล้อง → ค่า IOC ≥ 0.50 ถือว่าผ่าน (Rovinelli & Hambleton, 1977)
 - ใช้ CVI (Content Validity Index) กรณีมีผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก (≥ 5 คน) → เกณฑ์ I-CVI ≥ 0.78 และ S-CVI ≥ 0.90 (Polit & Beck, 2006)

- **ตัวอย่าง** แบบสอบถามวัด “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าครอบคลุม 3 มิติ (การแสดงความคิดเห็น การติดตามสื่อ การเข้าร่วมกิจกรรม)

2) ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)

- **วัตถุประสงค์** ตรวจสอบว่าเครื่องมือสะท้อนโครงสร้างเชิงทฤษฎีของตัวแปรที่ต้องการวัดได้จริง
- **วิธีการ**
 - Exploratory Factor Analysis (EFA) วิเคราะห์ว่าข้อคำถามจัดกลุ่มเป็นองค์ประกอบตามที่คาดไว้หรือไม่
 - Confirmatory Factor Analysis (CFA) ใช้สถิติยืนยันโมเดล เช่น ค่า $\chi^2/df < 3$, CFI > 0.90 , RMSEA < 0.08 (Byrne, 2010)

- **ตัวอย่าง** แบบสอบถาม “การเป็นพลเมืองประชาธิปไตย” สมมติว่ามี 4 มิติ → ใช้ CFA ยืนยันว่าแต่ละมิติมีข้อคำถามที่สัมพันธ์กันตามทฤษฎี

3) ความตรงเชิงเกณฑ์ (Criterion-related Validity)

- **วัตถุประสงค์** ตรวจสอบว่าเครื่องมือสัมพันธ์กับเกณฑ์ภายนอกที่ยอมรับได้หรือไม่

- **วิธีการ**

- Concurrent Validity: เปรียบเทียบกับเครื่องมือมาตรฐานที่มีอยู่ เช่น แบบสอบถามใหม่เรื่อง “ความพึงพอใจ” เทียบกับแบบสอบถามที่ใช้อยู่ในหน่วยงาน

- Predictive Validity: ใช้เครื่องมือทำนายผลลัพธ์ในอนาคต เช่น แบบสอบถามเจตคติต่อการเลือกตั้ง สามารถทำนายการไปใช้สิทธิเลือกตั้งจริงได้

- **ตัวอย่าง** แบบสอบถาม “ทัศนคติต่อประชาธิปไตย” มีความสัมพันธ์สูงกับ “พฤติกรรมการเลือกตั้ง” ในอนาคต → แสดงว่ามี Predictive Validity

สรุปได้ว่า การตรวจสอบความตรง (Validity) สามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเครื่องมือ

- ถ้าต้องการตรวจสอบว่าครอบคลุมหรือไม่ → ใช้ Content Validity (IOC, CVI)

- ถ้าต้องการตรวจสอบโครงสร้างตามทฤษฎี → ใช้ Construct Validity (EFA, CFA)

- ถ้าต้องการตรวจสอบกับเกณฑ์ภายนอก → ใช้ Criterion-related Validity (Concurrent, Predictive)

4.2 ความเชื่อมั่น (Reliability)

ความเชื่อมั่น (Reliability) คือ ระดับความสม่ำเสมอหรือความคงที่ของเครื่องมือวัด เมื่อนำไปใช้ซ้ำในสภาพเดียวกัน ผลลัพธ์ที่ได้ควรมีความใกล้เคียงหรือเหมือนเดิม หากเครื่องมือวัดได้ไม่สม่ำเสมอ ผลการวิจัยจะขาดความน่าเชื่อถือ (Nunnally, 1978) กล่าวง่าย ๆ คือ เครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นสูงจะให้ผลการวัดที่ “มั่นคง” ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้อง

วิธีการตรวจสอบความเชื่อมั่น

1) วิธีทดสอบซ้ำ (Test-Retest Method)

- ใช้เครื่องมือชุดเดิมวัดกลุ่มตัวอย่างเดียวกันในช่วงเวลาห่างกัน
- หากได้ผลการวัดใกล้เคียงกัน แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง
- เหมาะกับการวัดที่คุณลักษณะไม่เปลี่ยนแปลงในเวลาอันสั้น เช่น ทัศนคติ

2) วิธีแบบขนาน (Parallel-form Reliability)

- สร้างเครื่องมือสองฉบับที่เทียบเท่ากันแล้วใช้วัดกลุ่มเดียวกัน
- ผลที่ได้จากทั้งสองฉบับควรมีความสัมพันธ์สูง
- เหมาะสำหรับการวัดที่ต้องการหลีกเลี่ยงผลการจำคำตอบจากการทดสอบ

ครั้งก่อน

3) วิธีแบ่งครึ่ง (Split-half Method)

- แบ่งข้อคำถามออกเป็นสองส่วน (เช่น ข้อเลขคี่กับข้อเลขคู่)
- หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสองส่วน หากสหสัมพันธ์สูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่น
- ใช้สูตร Spearman-Brown ปรับค่าให้เป็นความเชื่อมั่นของทั้งฉบับ

4) วิธีวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency)

- ตรวจสอบว่าข้อคำถามในชุดเดียวกันมีความสอดคล้องกันเพียงใด
- นิยมใช้ Cronbach's Alpha สำหรับมาตราส่วนแบบ Likert
- เกณฑ์การยอมรับ

≥ 0.90 = ดีมาก

$0.80-0.89$ = ดี

$0.70-0.79$ = ใช้ได้

< 0.70 = ควรปรับปรุง (Tavakol & Dennick, 2011)

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

- แบบสอบถาม “ความพึงพอใจต่อบริการของเทศบาล” จำนวน 20 ข้อ

- ทดลองใช้กับประชาชน 30 คน

- ได้ค่า Cronbach's Alpha = 0.87 → แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง

แบบสอบถาม “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน”

- ใช้ Split-half reliability → คะแนนจากข้อคี่และข้อคู่มีค่าสหสัมพันธ์

$r = 0.82$

- แสดงว่ามีความเชื่อมั่นในระดับดี

สรุปได้ว่า การตรวจสอบ ความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นการยืนยันว่าเครื่องมือวัดสามารถให้ผลสม่ำเสมอและคงที่ ซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจว่าข้อมูลที่เก็บมา มีคุณภาพ วิธีที่นิยมที่สุดในงานสังคมศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์คือการใช้ Cronbach's Alpha เนื่องจากสะดวกและเหมาะกับแบบสอบถามที่ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert

สรุปท้ายบท

การพัฒนาและประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยเป็นขั้นตอนสำคัญที่รับประกันคุณภาพของงานวิจัย ไม่ว่าจะเป็น แบบสอบถาม/แบบสำรวจ แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก, หรือเกณฑ์การสังเกตและการสนทนากลุ่มเฉพาะ นักวิจัยต้องพัฒนาเครื่องมือโดยอิงกรอบแนวคิด ตัวแปร และนิยามเชิงปฏิบัติการที่ชัดเจน เครื่องมือทุกชนิดจำเป็นต้องผ่านการ

ตรวจสอบความตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ

แบบสอบถามต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดโครงสร้าง ข้อคำถาม มาตรฐานการวัด การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา การทดลองใช้ และการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นจนถึงการปรับปรุงฉบับจริง ส่วนแนวคำถามสัมภาษณ์ต้องครอบคลุมวัตถุประสงค์ ใช้ภาษาชัดเจน เปิดกว้าง และตรวจสอบด้วย IOC หรือ CVI เช่นเดียวกับการสนทนากลุ่มเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้ดำเนินการและการตรวจสอบคุณภาพคำถามที่รัดกุมสำหรับการสังเกต นักวิจัยต้องพัฒนาเกณฑ์ ตัวชี้วัด และรูปแบบการบันทึกที่ชัดเจน

สรุปได้ว่า การพัฒนาและประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและมาตรฐานของงานวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุม และสะท้อนสภาพจริง อันจะนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอเชิงวิชาการที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เชิงนโยบายและการบริหารจัดการได้อย่างมั่นใจ

คำถามท้ายบท

1. อธิบายขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาแบบสอบถามที่ดี พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
2. มาตรฐานการวัดตามการจำแนกของ Stevens (1946) มีกี่ประเภท แต่ละประเภทแตกต่างกันอย่างไร
3. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นิยมใช้วิธีใดบ้าง พร้อมยกตัวอย่างการคำนวณค่า IOC
4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ต่างจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมอย่างไร และควรเลือกใช้อย่างไรให้เหมาะสมกับงานวิจัย
5. อธิบายวิธีการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวิจัยอย่างน้อย 3 วิธี พร้อมยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). *การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สามลดาสมชาย วรกิจเกษมสกุล. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุดรธานี : อักษรศิลป์การพิมพ์.
- Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). *Psychological testing* (7th ed.). Prentice Hall.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming* (2nd ed.). Routledge.

- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). SAGE Publications.
- Dillman, D. A., Smyth, J. D., & Christian, L. M. (2014). *Internet, phone, mail, and mixed-mode surveys: The tailored design method* (4th ed.). Wiley.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Harcourt College Publishers.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE Publications.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? Critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 29(5), 489–497.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.
- Seidman, I. (2013). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences* (4th ed.). Teachers College Press.
- Stevens, S. S. (1946). On the theory of scales of measurement. *Science*, 103(2684), 677–680.
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53–55.
- van Teijlingen, E., & Hundley, V. (2001). The importance of pilot studies. *Social Research Update*, 35, 1–4.

แผนการสอนประจำบทที่ 9

บทที่ 9 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (Data Collection and Analysis)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
2. การจัดการข้อมูลภาคสนาม (Field Data Management)
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis)
5. การใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล (Software for Data Analysis)

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญของงานวิจัยที่มีผลต่อคุณภาพและความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมุ่งเน้นการใช้แบบสอบถาม การทดสอบมาตรฐาน และฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อได้ข้อมูลเชิงตัวเลขที่สามารถวิเคราะห์ด้วยสถิติ ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ ความหมาย และบริบทของผู้ให้ข้อมูล ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร ขณะเดียวกันการจัดการข้อมูลภาคสนาม เช่น การเตรียมเครื่องมือ การควบคุมคุณภาพ และการรักษาจริยธรรมวิจัย เป็นสิ่งจำเป็นในการคงคุณภาพข้อมูล การวิเคราะห์เชิงคุณภาพยังต้องใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงประเด็นร่วมกับเกณฑ์ความน่าเชื่อถือ (Credibility, Transferability, Dependability, Confirmability) อีกทั้งการใช้ซอฟต์แวร์ เช่น SPSS, R, Python สำหรับเชิงปริมาณ และ NVivo, ATLAS.ti, MAXQDA สำหรับเชิงคุณภาพ ช่วยเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพ ทั้งนี้แนวโน้มปัจจุบันนิยมใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายความสำคัญและหลักการของการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยได้อย่างถูกต้อง
2. จำแนกเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พร้อมยกตัวอย่างเครื่องมือที่เหมาะสมได้

3. อธิบายแนวทางการจัดการข้อมูลภาคสนาม ทั้งการเตรียมเครื่องมือ การควบคุมคุณภาพ และการรักษาจริยธรรมได้
4. ประยุกต์ใช้สถิติและวิธีการวิเคราะห์ที่เหมาะสมในการจัดการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้
5. เลือกและใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 9 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล และปฏิบัติตามจริยธรรมการวิจัย	- อธิบายหลักการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลได้ - ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการเก็บและใช้ข้อมูล
2. ด้านความรู้	ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับหลักการวิธีการ และเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล	- ตอบคำถามหรืออธิบายความแตกต่างระหว่างการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและอนุมานได้ - ยกตัวอย่างการใช้สถิติและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพได้ถูกต้อง
3. ด้านทักษะทางปัญญา	ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย	- วิเคราะห์กรณีศึกษาและเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการ - นำเสนอเหตุผลเชิงวิชาการประกอบการเลือกใช้วิธีการ
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ ต่อหน้าที่ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์	- ทำงานกลุ่มในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลได้ - แสดงความรับผิดชอบในการแบ่งงานและส่งงานตรงเวลา
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ผู้เรียนสามารถใช้สถิติ ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล และสื่อสารผลการวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องและเข้าใจง่าย	- ใช้โปรแกรม SPSS, R หรือ NVivo วิเคราะห์ข้อมูลได้ - จัดทำรายงานหรือสไลด์นำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ชัดเจน

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 9
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 9
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบปลายภาค

บทที่ 9

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (DATA COLLECTION AND ANALYSIS)

บทนำ

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (Data Collection and Analysis) เป็นขั้นตอนสำคัญและจำเป็นในกระบวนการวิจัย เนื่องจากข้อมูลเป็นรากฐานของการอธิบายปรากฏการณ์ การตรวจสอบสมมติฐาน และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ นักวิจัยจำเป็นต้องกำหนดแหล่งข้อมูลและเลือกเทคนิคการเก็บรวบรวมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือและเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ (Creswell & Creswell, 2018; วรวรรณ วิริยะกิจ, 2563)

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Collection) มุ่งเน้นการใช้แบบสอบถาม แบบทดสอบ หรือการวัดเชิงสถิติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงตัวเลขที่สามารถนำมาวิเคราะห์ทางสถิติได้ ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Collection) เน้นการเข้าถึงประสบการณ์ ความคิด และมุมมองของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้เทคนิคเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม หรือการสังเกตภาคสนาม ซึ่งทำให้นักวิจัยได้เข้าใจความหมายและบริบทของข้อมูลอย่างลึกซึ้ง (Miles, Huberman, & Saldaña, 2014; สุภากร จันทวานิช, 2561)

นอกจากนั้น การจัดการข้อมูลภาคสนาม เช่น การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้อง และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยคงคุณภาพและมาตรฐานทางจริยธรรมของการวิจัย (ปัญญา เพชรชู, 2561) ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเชิงปริมาณจะใช้สถิติพรรณนาและอนุมานเพื่ออธิบายและทดสอบสมมติฐาน ส่วนเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์เชิงประเด็นเพื่อสกัดสาระสำคัญและความหมาย

ปัจจุบัน การใช้ซอฟต์แวร์ เช่น SPSS ในการวิเคราะห์เชิงสถิติ และ NVivo ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ช่วยเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยให้ นักวิจัยสามารถบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างเป็นระบบ (อารี รังสินนท์, 2562)

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สะท้อนความเข้มแข็งของงานวิจัย หากดำเนินการด้วยความถูกต้อง เหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา งานวิจัยนั้นก็จะสามารถสร้างข้อสรุปที่มีคุณค่าทางวิชาการและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

1. เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

1.1 เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Collection)

การวิจัยเชิงปริมาณมุ่งเก็บข้อมูลที่เป็นตัวเลข สามารถวัดและเปรียบเทียบได้ตามมาตรฐาน เพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์ด้วยสถิติได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ จุดเด่นของการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือการศึกษาลักษณะ กว้าง (Breadth) มากกว่าลึก (Depth) เหมาะสำหรับการวิจัยที่ต้องการตรวจสอบสมมติฐาน อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และสรุปผลไปยังประชากรเป้าหมาย (Creswell & Creswell, 2018)

1) แบบสอบถาม (Questionnaire)

- ใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากได้ในเวลาอันสั้นและต้นทุนต่ำ
- มีทั้งแบบปลายปิด (Closed-ended) เช่น การเลือกตัวเลือกจากมาตราส่วน Likert scale, และ แบบปลายเปิด (Open-ended) เพื่อให้ผู้ตอบอธิบายเพิ่มเติม
- ต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ (วรวรรณ วิริยะกิจ, 2563)

2) การทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test)

- ใช้เครื่องมือที่พัฒนาและตรวจสอบแล้ว เช่น แบบทดสอบความรู้ (Knowledge Test) แบบทดสอบความถนัด (Aptitude Test) แบบทดสอบเชาวน์ปัญญา (IQ Test) หรือการทดสอบสมรรถภาพร่างกาย
- ข้อดีคือสามารถใช้เปรียบเทียบผลระหว่างกลุ่มหรือบุคคลได้ในเกณฑ์เดียวกัน
- มีมาตรฐานสากล ทำให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ (Creswell & Creswell, 2018)

3) การเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data)

- ใช้ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บไว้แล้ว เช่น ข้อมูลสถิติประชากร ข้อมูลเศรษฐกิจ ฐานข้อมูลการศึกษา หรือข้อมูลจาก Social Media
- มีข้อดีคือให้ข้อมูลปริมาณมาก ครอบคลุม และทันสมัย ช่วยให้นักวิจัยเข้าถึงข้อมูลที่สะท้อนความเป็นจริงได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ต้องใช้ทักษะการจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อีกทั้งยังมีความเสี่ยงด้านความถูกต้อง ความเอนเอียง และความเป็นส่วนตัว (อารี รังสินนท์, 2562; Kitchen, 2014)

ตารางที่ 9.1 สรุปข้อดี-ข้อจำกัดของเทคนิคเชิงปริมาณ

เทคนิค	ข้อดี	ข้อจำกัด
แบบสอบถาม	เก็บข้อมูลได้รวดเร็ว ครอบคลุมกลุ่มใหญ่ ต้นทุนต่ำ	คุณภาพขึ้นกับการออกแบบคำถามและความร่วมมือของผู้ตอบ
การทดสอบมาตรฐาน	มีเกณฑ์ชัดเจน เปรียบเทียบได้ระหว่างบุคคล/กลุ่ม	ต้องลงทุนพัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบความเที่ยงตรง-ความเชื่อมั่น
Big Data	ได้ข้อมูลจำนวนมาก ครอบคลุมและทันสมัย	ต้องใช้ซอฟต์แวร์ขั้นสูง ความเสี่ยงเรื่องความถูกต้องและความเป็นส่วนตัว

สรุปเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงตัวเลขที่แม่นยำและวิเคราะห์ได้ด้วยสถิติ เหมาะกับงานวิจัยที่มุ่งเน้นการสรุปภาพรวมและการเปรียบเทียบเชิงกว้าง แต่ควรพิจารณาใช้ควบคู่กับวิธีเชิงคุณภาพหากต้องการเข้าใจความหมายและมิติที่ลึกซึ้งมากขึ้น

1.2 เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Collection)

การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการทำความเข้าใจ ความหมาย บริบท และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยเน้นความลึก (Depth) มากกว่าความกว้าง (Breadth) ข้อมูลที่ได้มักเป็น คำพูด เรื่องเล่า หรือพฤติกรรม ที่สะท้อนความเข้าใจจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลมากกว่าตัวเลข (สุภางค์ จันทวานิช, 2561)

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

- เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าประสบการณ์ มุมมอง และความคิดได้อย่างอิสระ
- ผู้วิจัยสามารถซักถามเพิ่มเติมเพื่อขยายความเข้าใจ
- ให้ข้อมูลเชิงลึก สะท้อนประสบการณ์ตรง และช่วยให้เข้าใจแรงจูงใจภายใน

ของผู้ให้ข้อมูล

ข้อดี ได้ข้อมูลเชิงลึกและละเอียด

ข้อจำกัด ใช้เวลานาน และอาจมีอคติจากทั้งผู้ให้และผู้วิจัย (Patton, 2015; สุภางค์ จันทวานิช, 2561)

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

- เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 8-12 คน
- ได้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

- เหมาะสำหรับการหาข้อมูลเบื้องต้น การทดสอบแนวคิด หรือการสร้างกรอบคำถามวิจัย

ข้อดี ได้ข้อมูลจากหลายมุมมองในเวลาอันสั้น

ข้อจำกัด อาจมีผู้ครอบงำการสนทนา และข้อมูลอาจไม่ลึกเท่าการสัมภาษณ์รายบุคคล (Krueger & Casey, 2015)

3) การสังเกต (Observation)

- แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation): นักวิจัยเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

- แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation): นักวิจัยสังเกตการณ์โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม

- เหมาะสำหรับการศึกษา “พฤติกรรมจริง” และ “บริบทจริง” ของผู้ให้ข้อมูล

ข้อดี: เห็นพฤติกรรมจริง ไม่ผ่านการบอกเล่า

ข้อจำกัด: ใช้เวลานาน และอาจเกิดอคติจากการตีความของนักวิจัย (ปัญญาเพชรชู, 2561)

4) การวิเคราะห์เอกสารและวัตถุ (Documentary Analysis)

- ใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว เช่น รายงาน บันทึก หนังสือพิมพ์ ภาพถ่าย หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์

- เหมาะสำหรับการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว หรือการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

ข้อดี ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว

ข้อจำกัด คุณภาพข้อมูลขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของเอกสาร (Bowen, 2009)

ตารางที่ 9.2 เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

เทคนิค	ลักษณะ	ข้อดี	ข้อจำกัด
สัมภาษณ์เชิงลึก	สนทนารายบุคคลแบบเปิด	ได้ข้อมูลเชิงลึก สะท้อนประสบการณ์จริง	ใช้เวลามาก เสี่ยงอคติ
สนทนากลุ่ม	อภิปรายกลุ่มเล็ก 8-12 คน	ได้ข้อมูลหลายมุมมองรวดเร็ว	เสี่ยงมีผู้ครอบงำการสนทนา
การสังเกต	ผู้วิจัยเฝ้าดูพฤติกรรมจริง	เห็นพฤติกรรมตามสภาพจริง	ใช้เวลานาน อาจมีอคติ
วิเคราะห์เอกสาร/วัตถุ	ศึกษาจากเอกสารและสิ่งของ	ประหยัดเวลา ใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว	คุณภาพขึ้นกับเอกสาร

สรุปเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเหมาะสำหรับงานวิจัยที่ต้องการ เข้าใจ ความหมายและมิติที่ซ่อนอยู่ของปรากฏการณ์ โดยใช้วิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่ม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลที่ได้ช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงลึก แต่ต้องใช้ เวลาและทักษะสูงในการเก็บและวิเคราะห์

ตารางที่ 9.3 เปรียบเทียบเทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประเด็น	เชิงปริมาณ (Quantitative)	เชิงคุณภาพ (Qualitative)
ลักษณะข้อมูล	ตัวเลข ค่าทางสถิติ วัดได้ชัดเจน	คำพูด เรื่องเล่า ประสบการณ์ บริบท
เป้าหมายการศึกษา	ศึกษาเชิงกว้าง (Breadth) เพื่ออธิบาย/ทดสอบสมมติฐาน	ศึกษาเชิงลึก (Depth) เพื่อเข้าใจความหมายและมิติที่ซ่อนอยู่
วิธีการเก็บข้อมูลหลัก	แบบสอบถาม การทดสอบมาตรฐาน ฐานข้อมูล (Big Data)	การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนา กลุ่ม การสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร
การวิเคราะห์ข้อมูล	ใช้สถิติพรรณนาและอนุมาน เช่น t-test, ANOVA, Regression	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis)
ข้อดี	- เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างใหญ่ได้รวดเร็ว - ได้ผลเชิงตัวเลขที่เปรียบเทียบได้ - ผลลัพธ์เชื่อถือได้ทางสถิติ	- เข้าใจมุมมอง ประสบการณ์ และความหมายของผู้ให้ข้อมูล - ยืดหยุ่น ปรับวิธีการได้ตามสถานการณ์ - ค้นพบประเด็นใหม่ ๆ ได้
ข้อจำกัด	- ไม่สะท้อนความหมายเชิงลึก - คุณภาพขึ้นกับการออกแบบเครื่องมือ - Big Data ต้องใช้ทักษะสูงและมีปัญหาความเป็นส่วนตัว	- ใช้เวลามากและต้องอาศัยทักษะนักวิจัย - วิเคราะห์ซับซ้อน - ยากต่อการสรุปเชิงสถิติและการทั่วไป

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีความแตกต่างกันทั้งด้านลักษณะวิธีการ และเป้าหมาย โดยเชิงปริมาณมุ่งเก็บข้อมูลที่เป็นตัวเลข วัดได้ตามมาตรฐาน และนำไปวิเคราะห์ด้วยสถิติ เหมาะสำหรับการศึกษาเชิงกว้าง เช่น การใช้แบบสอบถาม การ

ทดสอบมาตรฐาน และการใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ส่วนเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการเข้าใจ ความหมาย บริบท และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งข้อดีของเชิงปริมาณคือได้ข้อมูล จำนวนมาก วิเคราะห์ได้รวดเร็วและเปรียบเทียบได้ ขณะที่เชิงคุณภาพให้ข้อมูลเชิงลึกและ ยืดหยุ่นมากกว่า แต่ใช้เวลานานและวิเคราะห์ซับซ้อน ดังนั้น งานวิจัยจำนวนมากจึงนิยม ผสมผสานทั้งสองวิธี (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก

2. การจัดการข้อมูลภาคสนาม (Field Data Management)

การจัดการข้อมูลภาคสนามเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยได้ข้อมูลที่ ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และมีคุณภาพ โดยครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนเก็บข้อมูล การควบคุมคุณภาพระหว่างเก็บข้อมูล การเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนการ บันทึกและจัดระบบข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป (Creswell & Creswell, 2018; ปัญญา เพชรชู, 2561)

2.1 การเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือ

- 1) อุปกรณ์ที่ต้องใช้ เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ สมุดบันทึก แบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์
- 2) ตรวจสอบความพร้อม เช่น การทดสอบเครื่องบันทึกเสียง การพิมพ์ แบบสอบถามให้ครบถ้วน การเตรียมปากกาและเอกสารสำรอง
- 3) การฝึกทีมผู้เก็บข้อมูลให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อลดข้อผิดพลาดระหว่าง ภาคสนาม

2.2 การควบคุมคุณภาพข้อมูล

- 1) การตรวจสอบความครบถ้วน (Completeness): แบบสอบถามหรือข้อมูล ต้องไม่เว้นว่าง
- 2) การตรวจสอบความถูกต้อง (Accuracy): บันทึกตรงกับสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลตอบ ไม่บิดเบือน
- 3) การตรวจสอบความสอดคล้อง (Consistency): คำตอบต้องสัมพันธ์กัน ภายใน และไม่ขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่น
- 4) อาจใช้เทคนิค “การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า” (Triangulation) เพื่อ เพิ่มความน่าเชื่อถือ

2.3 การเก็บรักษาความลับและจริยธรรมวิจัย

- 1) ต้องเคารพสิทธิส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล โดยไม่เปิดเผยชื่อหรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนได้

- 2) จัดทำรหัสแทนชื่อ (Coding) เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัว
- 3) จัดเก็บข้อมูลอย่างปลอดภัย เช่น เก็บไฟล์ในคอมพิวเตอร์ที่มีรหัสผ่าน หรือล็อกเอกสารในตู้ที่ปลอดภัย
- 4) ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย เช่น การขอความยินยอม (Informed Consent) (Bryman, 2016)

2.4 การบันทึกภาคสนามและการจัดระบบข้อมูล

- 1) Field Notes จัดบันทึกข้อมูลเชิงสังเกต พฤติกรรม สภาพแวดล้อม และความประทับใจของผู้วิจัย
- 2) Data Management
 - จัดระบบไฟล์ข้อมูล เช่น ตั้งชื่อไฟล์ให้สอดคล้อง แยกตามประเภท (เสียง ข้อความ ภาพ)
 - ใช้ซอฟต์แวร์ช่วยจัดการ เช่น Excel, SPSS สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และ NVivo, ATLAS.ti สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 3) การจัดระบบที่ดีช่วยลดความผิดพลาด และทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลในระยะต่อไปมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการข้อมูลภาคสนามถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัย โดยครอบคลุมทั้งการเตรียมอุปกรณ์ การควบคุมคุณภาพ การรักษจริยธรรม และการจัดระบบข้อมูล หากดำเนินการอย่างรอบคอบจะทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และพร้อมสำหรับการวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณคือการนำข้อมูลที่เป็นตัวเลขมาประมวลผลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลหรือเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างตัวแปร นักวิจัยสามารถเลือกใช้ สถิติเชิงพรรณนา หรือ สถิติเชิงอนุมาน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Creswell & Creswell, 2018; อารี รังสินันท์, 2562)

3.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ อธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล โดยไม่เชื่อมโยงไปสู่การสรุปผลกับประชากร มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เห็นภาพรวมของข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

เทคนิคที่ใช้บ่อย

ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่ากลางของข้อมูล

มัธยฐาน (Median) ค่ากลางเมื่อนำข้อมูลมาเรียงลำดับ

ฐานนิยม (Mode) ค่าที่เกิดซ้ำมากที่สุด

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) บอกการกระจายตัวของข้อมูล

การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) แสดงจำนวนครั้งที่ข้อมูลแต่ละค่าปรากฏ

ข้อดี เข้าใจลักษณะข้อมูลได้ง่าย ช่วยสรุปภาพรวมชัดเจน

ข้อจำกัด ไม่สามารถสรุปหรือทำนายผลไปยังประชากรได้

3.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ สรุปผล อนุมาน หรือทำนาย จากกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากร โดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Theory)

เทคนิคที่ใช้บ่อย:

การทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) ตรวจสอบว่าข้อสมมติฐานมีหลักฐานสนับสนุนหรือไม่

T-test ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม

ANOVA (Analysis of Variance) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป

Chi-square test ใช้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว

การถดถอยเชิงเส้น (Regression Analysis) ใช้ทำนายค่าของตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระ

ข้อดี สามารถอนุมานผลไปยังประชากร ค้นหาความสัมพันธ์ และทำนายแนวโน้มได้

ข้อจำกัด ต้องอาศัยสมมติฐานทางสถิติ ข้อมูลต้องมีคุณภาพและผ่านการสุ่มตัวอย่างที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งใช้ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูล เช่น ค่าเฉลี่ย มัธยฐาน ฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแจกแจงความถี่ เพื่อสรุปและทำให้ข้อมูลเข้าใจง่ายขึ้น แต่ไม่สามารถสรุปไปยังประชากรได้ และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน อนุมานผลจากกลุ่มตัวอย่างไปสู่ประชากร เช่น t-test, ANOVA, Chi-square, การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการถดถอยเชิงเส้น โดยมีข้อดีคือช่วยตรวจสอบความสัมพันธ์และทำนายแนวโน้มได้ แต่ก็ต้องอาศัยข้อมูลที่มีคุณภาพและการสุ่มตัวอย่างที่ถูกต้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพคือกระบวนการตีความและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และเอกสารต่าง ๆ เพื่อค้นหาความหมาย รูปแบบ และประเด็นหลักที่สะท้อนปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยเน้น การทำความเข้าใจเชิงลึก มากกว่าการวิเคราะห์เชิงตัวเลข (Miles, Huberman, & Saldaña, 2014; สุรางค์ จันทวานิช, 2561)

4.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การจำแนกหมวดหมู่รหัสข้อมูล (Coding) นำข้อมูลดิบ เช่น คำพูด ข้อความ หรือบันทึก มาจัดทำรหัส (Code) ตามความหมายที่สอดคล้องกัน

การตีความความหมาย (Interpretation) อธิบายความหมายของข้อมูล โดยอิงจากบริบทและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

การจัดทำ Theme นำรหัสที่คล้ายกันมาจัดกลุ่มและพัฒนาเป็นหัวข้อหลัก (Theme) เพื่อสะท้อนแนวคิดสำคัญ

4.2 การวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis)

เป็นการค้นหารูปแบบ (Patterns) และประเด็นหลัก (Themes) ภายในข้อมูล ใช้ขั้นตอน เช่น การทำความเข้าใจข้อมูล → การสร้างรหัส → การค้นหาประเด็น → การตรวจสอบความถูกต้อง → การตั้งชื่อประเด็น → การสังเคราะห์เป็นข้อสรุป (Braun & Clarke, 2006)

ช่วยให้สามารถสรุปความหมายและสร้างกรอบแนวคิดใหม่จากข้อมูลเชิงคุณภาพได้อย่างเป็นระบบ

4.3 ความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ (Trustworthiness)

เพื่อให้ผลการวิจัยเชิงคุณภาพมีความน่าเชื่อถือ นักวิจัยต้องพิจารณาเกณฑ์ดังนี้ (Lincoln & Guba, 1985)

- ความเชื่อมั่น (Credibility): ความถูกต้องและความสมจริงของข้อมูล เช่น การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) หรือการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Check)

- ความถ่ายโอน (Transferability): ความสามารถที่ผลวิจัยจะถูกนำไปใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้ โดยนักวิจัยต้องอธิบายบริบทการวิจัยอย่างละเอียด

- ความพึ่งพิงได้ (Dependability): ความเสถียรและความคงที่ของข้อมูลตลอดการวิจัย เช่น การจัดทำบันทึกการวิจัย (Audit Trail)

- ความยืนยันได้ (Confirmability): ผลการวิจัยต้องสะท้อนข้อมูลจริง ไม่ใช่อคติของผู้วิจัย

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยทักษะของนักวิจัย โดยประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสร้างรหัสและธีม การวิเคราะห์เชิงประเด็น เพื่อค้นหารูปแบบและสรุปความหมาย และ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้มีคุณภาพและได้รับการยอมรับ หากดำเนินการอย่างถูกต้อง งานวิจัยเชิงคุณภาพจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งและสมบูรณ์

5. การใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล (Software for Data Analysis)

ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถจัดเก็บ ประมวลผล และตีความข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างเป็นระบบ มีความแม่นยำ และใช้เวลาน้อยกว่าการคำนวณหรือการจัดการข้อมูลด้วยมือ (Field, 2018; Miles, Huberman, & Saldaña, 2014)

5.1 ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) โปรแกรมสถิติยอดนิยม ใช้งานง่าย เหมาะกับผู้วิจัยทั่วไป สามารถทำได้ทั้งสถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน (t-test, ANOVA, Regression ฯลฯ)

R ภาษาสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทรงพลังและยืดหยุ่นสูง เหมาะสำหรับนักวิจัยที่ต้องการทำงานเชิงลึกและซับซ้อน รองรับการเขียนโค้ดเพื่อวิเคราะห์สถิติ การสร้างแบบจำลอง และการสร้าง Visualization

Python (เช่น pandas, scikit-learn) ใช้สำหรับทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลและการทำ Machine Learning มีความสามารถในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ วิเคราะห์เชิงพยากรณ์ และทำ Data Mining ได้ดี

5.2 ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

NVivo ซอฟต์แวร์ที่ช่วยในการ Coding ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอนทนากลุ่ม และเอกสาร สามารถเชื่อมโยง Theme และสร้างแผนผังการวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ

ATLAS.ti โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพที่มีความสามารถใกล้เคียง NVivo เน้นการจัดระเบียบข้อมูลขนาดใหญ่ มีฟังก์ชัน Visualization ที่ช่วยทำ Mapping ของ Theme และ Categories

MAXQDA โปรแกรมสำหรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและผสมผสาน (Mixed Methods) มีเครื่องมือวิเคราะห์เชิงข้อความ ภาพ และไฟล์มัลติมีเดีย เหมาะกับงานที่ต้องการ Integration ระหว่างเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 9.4 ข้อดี – ข้อจำกัด ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล

ประเภทซอฟต์แวร์	ข้อดี	ข้อจำกัด
SPSS	ใช้งานง่าย เหมาะกับผู้เริ่มต้นและงานทั่วไป	ค่อนข้างจำกัดในงานวิเคราะห์ขั้นสูง
R	ยืดหยุ่น ทำได้หลากหลาย วิเคราะห์ซับซ้อนได้	ต้องใช้ความรู้ด้านการเขียนโปรแกรม
Python	ใช้ได้ทั้ง Data Analysis และ Machine Learning รองรับ Big Data	ต้องเรียนรู้การเขียนโค้ด ใช้งานยากสำหรับผู้เริ่มต้น
NVivo	เหมาะกับการ Coding และการสร้าง Theme จากข้อความ	ราคาสูง ต้องฝึกใช้งาน
ATLAS.ti	จัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้ดี มี Visualization	ใช้งานซับซ้อน ต้องอาศัยการฝึกฝน
MAXQDA	รองรับ Mixed Methods วิเคราะห์ได้ทั้งเชิงปริมาณ-คุณภาพ	ค่าใช้จ่ายสูง ต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์สมรรถนะดี

สรุปได้ว่า ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยจัดการและประมวลผลข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย ซอฟต์แวร์เชิงปริมาณ เช่น SPSS, R และ Python เหมาะสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ตั้งแต่การอธิบายข้อมูลทั่วไปไปจนถึงการสร้างแบบจำลองและการพยากรณ์ ส่วน ซอฟต์แวร์เชิงคุณภาพ เช่น NVivo, ATLAS.ti และ MAXQDA มุ่งเน้นการจัดระเบียบ การ Coding และการสร้าง Theme จากข้อความ ภาพ และเอกสาร เพื่อสังเคราะห์ความหมายเชิงลึก ข้อดีของการใช้ซอฟต์แวร์เหล่านี้คือช่วยลดเวลา เพิ่มความถูกต้อง และทำให้นักวิจัยมีความเป็นระบบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับประเภทของข้อมูลและทักษะการใช้งานของตน

สรุปท้ายบท

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการวิจัยที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพและความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมุ่งเน้นการใช้แบบสอบถาม การทดสอบมาตรฐาน และฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อสร้างข้อมูลตัวเลขที่สามารถวิเคราะห์ทางสถิติได้ ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสารเพื่อเข้าถึงประสบการณ์และความหมายเชิงลึกของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ การจัดการข้อมูลภาคสนาม เช่น การเตรียมเครื่องมือ การควบคุมคุณภาพ การรักษารายละเอียด และการบันทึกภาคสนาม ถือเป็นเงื่อนไขที่ช่วยรักษาความถูกต้องของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแบ่งเป็น สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล และ สถิติเชิงอนุมาน เพื่อสรุปและทำนายจากกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากร ขณะที่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์เชิงประเด็น ร่วมกับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Credibility, Transferability, Dependability, Confirmability) เพื่อให้ผลการวิจัยมีคุณภาพสูง ในปัจจุบันการใช้ซอฟต์แวร์ เช่น SPSS, R, Python สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และ NVivo, ATLAS.ti, MAXQDA สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความถูกต้อง ความสะดวก และประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น นักวิจัยจำเป็นต้องเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมกับลักษณะของปัญหาและเป้าหมายของการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือและมีคุณค่าทางวิชาการ

คำถามท้ายบท

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณแตกต่างจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพอย่างไร?
2. ยกตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณอย่างน้อย 2 ชนิด และอธิบายการใช้งานโดยสังเขป
3. อธิบายความหมายของ การตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความสอดคล้องของข้อมูล ในการจัดการข้อมูลภาคสนาม
4. จงบอกความแตกต่างระหว่าง สถิติเชิงพรรณนา และ สถิติเชิงอนุมาน
5. ความหมายของ Credibility และ Transferability ในการวิจัยเชิงคุณภาพคืออะไร?
6. หากนักวิจัยต้องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ควรเลือกใช้ สถิติใด ในการวิเคราะห์ และเพราะเหตุใด?

7. ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ หากนักวิจัยพบว่า “ผู้เข้าร่วมวิจัยบางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา” ควรแก้ปัญหาอย่างไรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ?

8. จงเปรียบเทียบข้อดี-ข้อจำกัดของ SPSS และ R ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

9. หากคุณเป็นนักวิจัยที่ต้องการศึกษาพฤติกรรมการใช้ Social Media ของวัยรุ่น คุณจะเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ เพราะเหตุใด?

10. ในมุมมองของคุณ นักวิจัยควรใช้ วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ในสถานการณ์ใด และมีข้อดีต่อการทำวิจัยอย่างไร?

เอกสารอ้างอิงประจำบท

ปัญญา เพชรชู. (2561). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรวรรณ วิริยะกิจ. (2563). การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2561). การวิจัยเชิงคุณภาพ: แนวคิด วิธีการ และการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารี รังสินันท์. (2562). สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed.). Oxford University Press.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). SAGE Publications.

Kitchin, R. (2014). *The data revolution: Big data, open data, data infrastructures and their consequences*. SAGE Publications.

- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: SAGE Publications.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE Publications.
- Woods, M., Paulus, T., Atkins, D. P., & Macklin, R. (2016). Advancing qualitative research using qualitative data analysis software (QDAS)? Reviewing potential versus practice in published studies using ATLAS.ti and NVivo, 1994–2013. *Social Science Computer Review*, 34(5), 597–617.

แผนการสอนประจำบทที่ 10

บทที่ 10 การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัย (Report Writing And Research Publication)

ขอบข่ายเนื้อหา

1. โครงสร้างรายงานวิจัยมาตรฐาน
2. การสรุปผลและเขียนข้อเสนอแนะ
3. การอ้างอิงและบรรณานุกรม
4. เทคนิคการนำเสนอผลงานวิจัย
5. การเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารและการประชุมวิชาการ

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัยเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์และก่อให้เกิดคุณค่า รายงานวิจัยที่ดีต้องมีโครงสร้างมาตรฐานชัดเจน ตั้งแต่บทนำจนถึงข้อสรุปและบรรณานุกรม การสรุปผลควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเชื่อมโยงกับทฤษฎี พร้อมข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและแนวทางวิจัยต่อไป ขณะเดียวกัน การอ้างอิงและการทำบรรณานุกรมที่ถูกต้องสะท้อนถึงความโปร่งใสและความรับผิดชอบทางวิชาการ ส่วนการนำเสนอและการเผยแพร่ผลงาน ทั้งในวารสารและเวทีวิชาการ ช่วยยืนยันคุณภาพงานวิจัย เปิดโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างเครือข่าย และทำให้สังคมได้รับประโยชน์จากองค์ความรู้ที่ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้บทนี้ ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายโครงสร้างรายงานวิจัยมาตรฐานได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน
2. สรุปผลการวิจัยและเขียนข้อเสนอแนะได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

3. ใช้หลักการอ้างอิงและการจัดทำบรรณานุกรมตามรูปแบบมาตรฐาน เช่น

APA ได้อย่างถูกต้อง

4. ประยุกต์ใช้เทคนิคการนำเสนอผลงานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเลือกใช้สื่อและวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้ฟัง

5. วิเคราะห์และเลือกช่องทางการเผยแพร่ผลงานวิจัย ทั้งในวารสารและการประชุมวิชาการที่เหมาะสม พร้อมตระหนักถึงคุณค่าของการเผยแพร่ผลงานต่อวงวิชาการและสังคม

ผลลัพธ์การเรียนรู้ประจำบท

(บทที่ 10 การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัย)

ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ผู้เรียนตระหนักถึงความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เคารพสิทธิทางปัญญา และยึดหลักจริยธรรมในการเขียนรายงานวิจัยและการอ้างอิง	- อ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างถูกต้อง ไม่ลอกผลงาน - ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย
2. ด้านความรู้	ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างรายงานวิจัย มาตรฐานการอ้างอิง เทคนิคการนำเสนอ และแนวทางการเผยแพร่ผลงานวิจัย	- อธิบายโครงสร้างรายงานวิจัยได้ถูกต้อง - บอกขั้นตอนการเผยแพร่ผลงานในวารสาร/ประชุมวิชาการได้
3. ด้านทักษะทางปัญญา	ผู้เรียนสามารถสรุปผลการวิจัย วิเคราะห์และเขียนข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งประเมินคุณภาพของการเผยแพร่ผลงานได้	- เขียนสรุปผลและข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ - วิเคราะห์ข้อดีข้อจำกัดของการเผยแพร่ในแต่ละช่องทางได้
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถนำเสนอผลงานต่อที่ประชุมวิชาการได้อย่างเหมาะสม และรับผิดชอบต่อบทบาทของตน	- ทำงานกลุ่มและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ - มีความรับผิดชอบต่อการนำเสนอผลงานร่วมกัน
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	ผู้เรียนสามารถใช้กราฟ ตาราง และสื่อเทคโนโลยีช่วยในการนำเสนอผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อสารได้ชัดเจน	- ใช้สื่อ ICT เช่น PowerPoint, Infographic, โปรแกรมจัดการบรรณานุกรม - สื่อสารและนำเสนอผลงานวิจัยอย่างเข้าใจง่ายและมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมระหว่างเรียน

1. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ 10
2. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
3. ผู้เรียนซักถาม
4. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
5. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
2. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 10
3. สื่อ Power point ประจำบท
4. สื่ออื่นๆ อาทิเช่น Flip Chart

การประเมินผล

1. ประเมินจากการสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
2. การซักถามของผู้เรียน
3. การสอบปลายภาค

บทที่ 10

การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัย (REPORT WRITING AND RESEARCH PUBLICATION)

บทนำ

การวิจัยถือเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีระบบ มีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และตีความข้อมูลอย่างมีหลักเกณฑ์และตรวจสอบได้ ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจึงมีคุณภาพ น่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ความสมบูรณ์ของงานวิจัยจะไม่บรรลุผลอย่างแท้จริงหากปราศจากการถ่ายทอดผลการศึกษาในรูปแบบรายงานที่ได้มาตรฐานและการเผยแพร่ผลงานอย่างเป็นระบบ รายงานวิจัยในฐานะเอกสารวิชาการจึงเปรียบเสมือน “กระจุกสะท้อนคุณภาพงานวิจัย” เพราะนอกจากจะทำหน้าที่บันทึกกระบวนการและผลการศึกษาอย่างเป็นลำดับขั้นแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสื่อสารทางวิชาการที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านและผู้สนใจสามารถเข้าถึงเนื้อหาสาระที่ถูกต้องและครบถ้วน (Creswell & Creswell, 2018; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2559)

การเขียนรายงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจที่มาและวิธีการวิจัยอย่างถูกต้อง หากยังสะท้อนความสามารถของผู้วิจัยในการจัดระบบความคิด การสังเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูลอย่างมีเหตุผลและเป็นวิทยาศาสตร์ รายงานที่มีคุณภาพจึงไม่ใช่เพียงการบันทึกข้อมูลเชิงพรรณนา แต่เป็นการ “ตีความและอธิบาย” ผลการวิจัยภายใต้กรอบทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังช่วยยืนยันว่าข้อสรุปของผู้วิจัยตั้งอยู่บนฐานข้อมูลและหลักวิชาการที่ตรวจสอบได้ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการวิจัยเชิงวิชาการ

นอกเหนือจากการเขียนรายงานแล้ว การเผยแพร่ผลงานวิจัยยังถือเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ทำให้องค์ความรู้ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการ การเผยแพร่ช่วยเปิดโอกาสให้ผลงานวิจัยได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนนักวิชาการในลักษณะการ “Peer Review” อันเป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสให้กับองค์ความรู้ (Punch & Oancea, 2014) ขณะเดียวกันยังเป็นเวทีที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในอนาคต ทำให้ผลงานวิจัยไม่หยุดอยู่เพียงการผลิตความรู้ใหม่ แต่ยังถูกนำไปขยายผลต่อยอดสู่การแก้ไขปัญหาในสังคม การกำหนดนโยบาย หรือการสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศและชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562)

การนำเสนอผลงานในเวทีวิชาการ เช่น การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงการตีพิมพ์ในวารสารที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานทั้งในประเทศ (เช่น TCI) และต่างประเทศ (เช่น Scopus หรือ Web of Science) ล้วนเป็นช่องทางที่ช่วยเสริมสร้างชื่อเสียงทางวิชาการของผู้วิจัยและสถาบัน อีกทั้งยังเพิ่มโอกาสในการได้รับทุนสนับสนุน ตลอดจนสร้างภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพให้แก่วงวิชาการโดยรวม (สุริยา รัตน์กุล, 2560)

ดังนั้น บทนี้จึงมุ่งอธิบายแนวทางการเขียนรายงานวิจัยตามโครงสร้างมาตรฐานเทคนิคการสรุปผลและข้อเสนอแนะ หลักการอ้างอิงและการจัดทำบรรณานุกรมอย่างเป็นระบบ ตลอดจนวิธีการนำเสนอและการเผยแพร่ผลงานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในรูปแบบการตีพิมพ์วารสารและการเข้าร่วมประชุมวิชาการ เพื่อให้นักวิจัยสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ก่อให้เกิดการยอมรับในระดับวิชาการ และสร้างคุณูปการสูงสุดต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

1. โครงสร้างรายงานวิจัยมาตรฐาน

รายงานวิจัยที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน เพื่อสะท้อนถึงกระบวนการวิจัยที่ถูกต้องครบถ้วน และช่วยให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้โครงสร้างมาตรฐานแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนต้น เนื้อหาหลัก และส่วนท้าย (Creswell & Creswell, 2018; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2559)

1.1 ส่วนต้น

ส่วนต้นของรายงานมีหน้าที่แสดงข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นต่อการอ้างอิงและการทำความเข้าใจภาพรวมของงานวิจัย ประกอบด้วย

1) **หน้าปก** ระบุชื่อเรื่องงานวิจัย ชื่อผู้วิจัย สังกัด/สถาบัน และปีที่ดำเนินการวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ทำให้งานวิจัยสามารถสืบค้นและอ้างอิงได้สะดวก

2) **บทคัดย่อ (Abstract)** เป็นการสรุปสาระสำคัญของการวิจัยภายใน 150–300 คำ โดยประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยที่สำคัญ และข้อสรุปอย่างกระชับ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาหลักได้โดยไม่ต้องอ่านทั้งเล่ม

บทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ

- ส่วนเนื้อหาให้ระบุ 3 ประเด็น (OMF) คือ

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (O = Objective)
2. วิธีดำเนินการวิจัยแบบย่อ (M = Methodology)
3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ (F = Finding)

- วัตถุประสงค์ของการวิจัยต้องตรงกับบทที่ 1 เท่านั้น เช่น การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อ.....
2. เพื่อ.....
3. เพื่อ.....

- วิธีดำเนินการวิจัยให้ระบุรูปแบบการวิจัยในการวิจัยแต่ละแบบให้ระบุประเด็น สำคัญดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง โดยระบุวิธีการสุ่ม และขนาดของกลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือการวิจัย ระบุค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ และการวิจัยข้อมูลให้ระบุเครื่องมือและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ (ตามภาคผนวก)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก และหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ, เครื่องมือการวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

- ส่วนผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยแต่ละข้อให้กระชับ ชัดเจน ตามวัตถุประสงค์
2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ให้พิมพ์เป็นหนึ่งย่อหน้า
3. บทคัดย่อทุกส่วนรวมแล้ว ต้องไม่เกิน 2 หน้า

- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ให้เขียนอนุโลมตามบทคัดย่อภาษาไทย และใช้ศัพท์เฉพาะทางการวิจัยเท่านั้น

3) กิตติกรรมประกาศ เขียนขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. ผู้บริหารหลักสูตร
2. อาจารย์ที่ปรึกษา
3. คณะกรรมการสอบป้องกันและหรือคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์
4. ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัย
5. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และหรือกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
6. ผู้มีอุปการคุณ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

4) สารบัญ แสดงโครงสร้างและลำดับหน้าของแต่ละบทและหัวข้อ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว

- สารบัญ หมายถึง รวบรวมสารบัญของดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ฉบับจริง ซึ่งต้องประกอบด้วยบทต่าง ๆ จำนวน 5 บท

- สารบัญ ให้ขึ้นหน้าใหม่แยกต่างหากจากเนื้อหาส่วนอื่น

- แต่ละบทต้องสอดคล้องกับรูปแบบการวิจัย

- เป็นไปตามรูปแบบการวิจัย
- หัวข้อย่อยของแต่ละบท ต้องเป็นไปตามรูปแบบ
- หัวข้อในสารบัญญกับหัวข้อที่ปรากฏในแต่ละบทต้องมีความตรงกัน
- เลขหน้าในสารบัญญกับเลขหน้าในแต่ละบทต้องตรงกันเท่านั้น

5) สารบัญญตาราง รวบรวมรายการตารางทั้งหมดในรายงาน เพื่อความสะดวกในการค้นหาและอ้างอิง

- นำหัวข้อตารางที่ปรากฏในแต่ละบทมาลงในสารบัญญตารางให้ครบทุกหัวข้อ
- เลขลำดับตารางต้องยึดบทเป็นตัวตั้งและต่อด้วยลำดับตาราง
- หากชื่อตารางมีความยาวตั้งแต่ 2 แถวขึ้นไป เลขลำดับตารางให้อยู่ตรงแถวแรก ส่วนหมายเลขหน้าให้อยู่ตรงแถวสุดท้าย

6) สารบัญญแผนภาพ

- นำชื่อแผนภาพที่ปรากฏในแต่ละบทมาลงในสารบัญญแผนภาพทุกแผนภาพ
- เลขลำดับแผนภาพต้องยึดบทเป็นตัวตั้งและต่อด้วยลำดับแผนภาพ
- หากชื่อแผนภาพมีความยาวตั้งแต่ 2 แถวขึ้นไป เลขลำดับแผนภาพให้อยู่ตรงแถวแรก ส่วนหมายเลขหน้าให้อยู่ตรงแถวสุดท้าย

7) คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ โดยแบ่งออกเป็น 2 คำอธิบาย ได้แก่

1. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย และ 2. คำอธิบายคำย่อในภาษาอังกฤษ

- นำเสนอเฉพาะคำย่อพระไตรปิฎกที่ปรากฏในเชิงอรรถเท่านั้น และนำมาให้ครบทุกแห่ง

- นำมาเฉพาะที่อ้างอิงจริงในเล่มเท่านั้น
- ให้แยกเป็นฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย
- คำอธิบายฉบับภาษาบาลีให้พิมพ์ตามแบบภาษาบาลี
- คำอธิบายฉบับภาษาไทยให้พิมพ์ตามแบบภาษาไทย
- นำเสนอคำย่อภาษาอังกฤษที่ปรากฏในเนื้อหา และนำมาให้ครบทุกแห่ง

(หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563)

1.2 เนื้อหาหลัก

เป็นส่วนสำคัญที่สุดของรายงาน ซึ่งสะท้อนถึง “กระบวนการและผลการวิจัย” โดยมีโครงสร้างดังนี้

1) บทที่ 1 บทนำ อธิบายที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ขอบเขตของการศึกษา สมมติฐาน (ถ้ามี) และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อแสดงความจำเป็นและเหตุผลของการทำวิจัย ประกอบด้วย

1.1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1) ความเป็นมา

ในการเขียนความเป็นมา ผู้วิจัยควรอธิบายให้ครอบคลุมถึงภูมิหลังของประเด็นที่ทำการวิจัย โดยเริ่มจากภาพรวมในระดับกว้าง เช่น บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วค่อย ๆ ลดขอบเขตลงมาสู่ระดับเฉพาะที่ตรงกับหัวข้อวิจัย เพื่อให้เห็นพัฒนาการและความเชื่อมโยงของปัญหาอย่างเป็นลำดับเหตุผลและกาลเวลา ทั้งนี้ต้องชี้ให้เห็นว่าเรื่องที่นำมาศึกษามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างไรต่อสังคมหรือพื้นที่วิจัย พร้อมทั้งยืนยันด้วยข้อมูลที่มีการอ้างอิงเชิงอรรถอย่างถูกต้อง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

1.1.2) ความสำคัญของปัญหา

ผู้วิจัยควรนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยอย่างชัดเจน โดยเลือกเฉพาะประเด็นที่เป็นสาระสำคัญและสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไข โดยต้องสอดคล้องกับพื้นที่และบริบทของการวิจัย ปัญหาที่กล่าวถึงควรเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นอุปสรรคที่มีอยู่จริงในสังคมหรือชุมชน และแสดงให้เห็นว่าจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข อันเป็นที่มาของการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องมีการอ้างอิงถึงแหล่งข้อมูลที่ระบุปัญหาอย่างเป็นระบบ และควรสรุปเชื่อมโยงไปสู่คำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ได้อย่างกลมกลืน

1.2) คำถามการวิจัย

- เขียนเป็นประโยคคำถามสั้น กระชับ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
- จำนวนคำถามควรตรงกับจำนวนวัตถุประสงค์ เช่น 3 ข้อ
- แต่ละข้อควรตั้งขึ้นเพื่อหาคำตอบที่สามารถศึกษาวิจัยได้จริง และนำไปสู่การแก้ปัญหาตามที่กำหนด

1.3) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เขียนเป็นประโยคบอกเล่า ชัดเจน และกระชับ
- แต่ละข้อเริ่มต้นด้วยคำว่า “เพื่อ” เช่น
 1. เพื่อศึกษา...
 2. เพื่อวิเคราะห์...
 3. เพื่อนำเสนอ...
- จำนวนข้อควรสอดคล้องกับคำถามการวิจัย

1.4) ขอบเขตการวิจัย

1.4.1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ระบุเนื้อหาตามตัวแปรที่ศึกษา เช่น ตัวแปรต้น-ตัวแปรตาม
- เขียนให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด และมีการอ้างอิงเชิงอรรถของที่มาของตัวแปร

1.4.2) ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ขอบเขตด้านประชากร ระบุประชากรเป้าหมายที่ทำการวิจัย เช่น กลุ่มประชาชน นักเรียน พระสงฆ์ ฯลฯ พร้อมจำนวนที่ชัดเจน และมีการอ้างอิงข้อมูล
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระบุผู้ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือสนทนากลุ่ม แบ่งเป็น กี่กลุ่ม แต่ละกลุ่มกี่รูป/คน

1.4.3) ขอบเขตด้านพื้นที่

- ระบุหน่วยงาน องค์กร หรือพื้นที่ที่ใช้ศึกษา พร้อมเหตุผลที่เลือก

1.4.4) ขอบเขตด้านระยะเวลา

- ระบุช่วงปี พ.ศ. ที่ศึกษา
- ระบุระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยจริง เช่น ใช้เวลา 4-6 เดือน

1.5) สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

- ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสามารถทดสอบได้ทางสถิติ
- ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลและทฤษฎีที่ผ่านการศึกษา ไม่ใช่ตั้งขึ้นลอย ๆ

1.6) นิยามศัพท์เฉพาะ

- กำหนดความหมายเฉพาะของคำหลักในงานวิจัย เช่น “การบูรณาการหลักพุทธธรรม” หรือ “การกล่อมเกลາทางการเมือง”
- ต้องนิยามทุกตัวแปร และเขียนด้วยตนเองโดยไม่ต้องอ้างอิง
- นิยามศัพท์เฉพาะ ต้องสามารถนำไปสู่การสร้างเครื่องมือวิจัย

1.7) ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- เขียนเป็นข้อ ๆ ในลักษณะบอกเล่า เช่น
 1. ได้องค์ความรู้...
 2. ได้รูปแบบ...
 3. ได้นำเสนอ...
- โดยทั่วไป สามข้อแรก เขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ข้อที่ 4 หรือข้อสุดท้าย ควรเขียนถึงผลการวิจัยที่ได้ หรือองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง (หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2563)

2) บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นรากฐานของการศึกษา เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยเดิมกับงานวิจัยปัจจุบัน โดยหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2563) ระบุว่า บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

2.1) หลักพหุธรรมที่เกี่ยวข้อง

- หลักธรรมที่นำมาใช้ต้องตรงหรือสัมพันธ์กับหัวข้อวิจัย
- ควรเชื่อมโยงหลักธรรมกับประเด็นการวิจัยอย่างชัดเจน
- แหล่งอ้างอิงหลักคือ **พระไตรปิฎก** ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัย

- การขยายความหลักธรรมควรอ้างอิงนักวิชาการหรือผู้เขียนที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะจากหนังสือหรืองานเขียนวิชาการ

- สรุปสาระสำคัญในรูปแบบ **ตาราง** ไว้ท้ายแต่ละหัวข้อย่อย

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัยอย่างครอบคลุม
- แยกเป็นหัวข้อย่อย โดยแต่ละหัวข้อควรอธิบายแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการอย่างเป็นระบบ

นักวิชาการอย่างเป็นระบบ

- ตัวแปรทั้งหมดที่อยู่ในกรอบแนวคิดต้องถูกทบทวนในบทนี้
- ไม่ควรเขียนชื่อนักวิชาการในเนื้อหาโดยตรง แต่ให้อ้างอิงในเชิงอรรถ ยกเว้นกรณีที่มีความจำเป็นในการเชื่อมโยงข้อความ

กรณีที่มีความจำเป็นในการเชื่อมโยงข้อความ

- เมื่อจบแต่ละหัวข้อย่อย ควรสรุปเป็นความเรียง และปิดท้ายด้วย **ตาราง**
- แต่ละหัวข้อควรมีแหล่งข้อมูลไม่น้อยกว่า 5 แหล่ง
- แผนภาพที่อ้างมาจากผู้อื่นต้องมีการอ้างอิงเชิงอรรถเสมอ เว้นแต่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

ขึ้นเอง

- ใช้เฉพาะเอกสารหรืองานวิจัยที่น่าเชื่อถือและทันสมัย

2.3 ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

- ระบุมูลหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรหรือพื้นที่ที่วิจัย เช่น โครงสร้างองค์กร พันธกิจ แผนงาน หรือกิจกรรม

- เน้นเฉพาะเรื่องที่ตรงกับการวิจัย ไม่ใช่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์หรือภูมิศาสตร์ทั่วไป

ทั่วไป

- มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- แยกงานวิจัยออกเป็นกลุ่มตามหัวข้อย่อยหรือตัวแปรการวิจัย
- ต้องเลือกงานวิจัยที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหัวข้อที่ศึกษา
- ก่อนนำเสนองานวิจัย ควรเขียนบทเกริ่นนำสั้น ๆ
- นำเสนอเฉพาะผลการวิจัย ไม่ควรคัดลอกรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัย
- งานวิจัยที่ใช้อ้างอิงต้องเป็นงานวิจัยที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน

- ต้องมีการอ้างอิงเชิงบรรณานุกรมที่ถูกต้อง
- แต่ละหัวข้อควรมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 เรื่อง
- อ้างอิงงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในสาขาวิชาที่ตรงหรือสัมพันธ์กับหัวข้อวิจัยไม่น้อยกว่า 60%
- เมื่อจบแต่ละหัวข้อย่อยแล้ว ให้สรุปเป็นตารางตามรูปแบบ

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

- ก่อนเขียนแผนภาพกรอบแนวคิด ต้องระบุแหล่งที่มาของแต่ละตัวแปรให้ชัดเจน ว่าสังเคราะห์มาจาก **หลักการ แนวคิด ทฤษฎี หรือเกณฑ์ของนักวิชาการหรือองค์กรใด**

- กรอบแนวคิดควรแสดงเป็นแผนภาพ โดยใช้ลูกศรแสดงทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
- ตัวแปรทั้งหมดในกรอบแนวคิดต้องมาจากการทบทวนในบทที่ 2 เท่านั้น
- ระบุตัวแปรต้นและตัวแปรตามให้ชัดเจน
- มีการอ้างอิงเชิงบรรณานุกรมถึงแหล่งที่มาของตัวแปรแต่ละตัวอย่างเป็นระบบ

3) บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย อธิบายระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มและขนาดกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ เกณฑ์คุณภาพเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ผู้อ่านสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ โดยหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2563) ระบุว่า บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

ก. การวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1) รูปแบบการวิจัย

- ระบุชัดเจนว่าเป็นการวิจัยแบบ ผสมวิธี (Mixed Methods Research) หรือวิธีใดที่เลือกใช้
- แสดงให้ชัดเจนว่าวิธีใดเป็น วิธีหลัก (Dominant Method) และวิธีใดเป็นวิธีสนับสนุน (Supportive Method)

3.2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

- ระบุจำนวนกลุ่มและจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่ม
- ชี้แจงตำแหน่ง บทบาท หรือความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย
- ต้องมีจำนวน อย่างน้อย 17 รูป/คน ขึ้นไป

- ต้องมีความหลากหลาย ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงาน ผู้รับบริการ นักวิชาการด้านประเด็นวิจัย และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

2. ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (ถ้ามี)

- ต้องมีจำนวน 8-12 รูป/คน
- ต้องไม่ซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตรอย่างน้อย 1 รูป/คน เข้าร่วม

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ
- ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และครอบคลุมทุกตัวแปรในกรอบแนวคิด
- ต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ได้แก่ ความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ด้วยค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน (อย่างน้อย 2 คนจากภายนอกสถาบัน)
- ผู้เชี่ยวชาญควรครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหา/ทฤษฎี 2) ระเบียบวิธีวิจัย 3) พระพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- อธิบายขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกตการณ์
- ระบุเครื่องมือที่ใช้ และลำดับขั้นตอนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์แต่ละข้อ
- หากมีทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ต้องจัดลำดับวิธีการนำเสนอ (เช่น นำเสนอเชิงคุณภาพก่อน และใช้เชิงปริมาณสนับสนุน หรือกลับกัน)
- ระบุเทคนิคที่ใช้วิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) เป็นต้น

3.3) การวิจัยเชิงปริมาณ

3.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ระบุประชากรที่ศึกษาและจำนวนชัดเจน พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มา
- อธิบายวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (การสุ่มแบบใด)
- แสดงสูตรหรือวิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง พร้อมตารางแสดงจำนวนและสัดส่วน

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- เช่น แบบสอบถาม

- ต้องครอบคลุมทุกตัวแปรในรอบแนวคิด
- ต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1. ความตรง (Validity) โดยค่า IOC หรือ CVI ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน (อย่างน้อย 2 คนจากภายนอกสถาบัน) 2. ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียง จำนวน 30 ชุด
- ผู้เชี่ยวชาญควรครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหา/ทฤษฎี 2) ระเบียบวิธีวิจัย 3) พระพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

3.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ระบุวิธีการ เช่น เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ส่งทางไปรษณีย์ หรือออนไลน์ (Google Form)

- ระบุจำนวนแบบสอบถามที่ส่งออกและที่ได้รับกลับคืน พร้อมคิดเป็นร้อยละ

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- ระบุชัดเจนว่าจะใช้สถิติใดสำหรับการวิเคราะห์ เช่น สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics): ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน (Inferential Statistics): t-test, F-test, Correlation, Regression, SEM
- กำหนดเกณฑ์การวัด การให้คะแนน และการแปลผลอย่างชัดเจน

ข. การวิจัยแบบคุณภาพ (อย่างเดียว) ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1) รูปแบบการวิจัย

- ระบุให้ชัดเจนว่าเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ และบอกเทคนิคที่ใช้ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก, การสนทนากลุ่มเฉพาะ, และการสังเกตการณ์ เป็นต้น

3.2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

- แจกแจงเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจำนวนเท่าใด พร้อมตำแหน่ง/ความเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย
- จำนวนผู้ให้ข้อมูลรวม อย่างน้อย 25 รูป/คน
- คัดเลือกให้ หลากหลายและครอบคลุม ผู้เกี่ยวข้องจริง เช่น ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงาน ผู้รับบริการ นักวิชาการด้านประเด็นวิจัย และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เป็นต้น

2. ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (ถ้ามี)

- ต้องมีจำนวน 8-12 รูป/คน
- ต้องไม่ซ้ำกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตรอย่างน้อย 1 รูป/คน เข้าร่วม

3.3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ระบุเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เช่น แนวคำถามสัมภาษณ์, แบบสังเกตการณ์, แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ ให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์, กรอบแนวคิด, และนิยาม ศัพท์เฉพาะครบทุกตัวแปร

- ต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ได้แก่ ความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ด้วยค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน (อย่างน้อย 2 คนจากภายนอกสถาบัน)

- ผู้เชี่ยวชาญควรครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหา/ทฤษฎี 2) ระเบียบวิธีวิจัย 3) พระพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

3.4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

- อธิบายขั้นตอนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกตการณ์

- ระบุเครื่องมือที่ใช้ และลำดับขั้นตอนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

3.5) การวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์แต่ละข้อ

- หากมีทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ต้องจัดลำดับวิธีการนำเสนอ (เช่น นำเสนอเชิงคุณภาพก่อน และใช้เชิงปริมาณสนับสนุน หรือกลับกัน)

- ระบุเทคนิคที่ใช้วิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) เป็นต้น

4) บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ตาราง กราฟ หรือแผนภาพประกอบ เพื่อความชัดเจนและ เข้าใจง่าย โดยหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2563) ระบุว่า บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

4.1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

- นำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (ถ้ามี) ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1

- ข้อมูลเชิงคุณภาพ:

- ต้องตรงตามประเด็นของวัตถุประสงค์

- มีความชัดเจน กะทัดรัด ไม่วกวน

- มีการยก ตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ หรือข้อความจากการสนทนากลุ่มมา เป็นหลักฐานประกอบ

- ผู้วิจัยต้องสรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์เองในทุกประเด็น (หลักปรโตโมสะ และโยนิโสมนสิการ)

- สามารถจัดทำ ตารางแจกแจงความถี่ หรือ แผนภาพสรุปประเด็น
- ข้อมูลเชิงปริมาณ:
 - นำเสนอในรูปตาราง พร้อมคำอธิบายใต้ตาราง
 - ใช้สัญลักษณ์ทางสถิติที่ถูกต้องและสอดคล้องทั้งเล่ม

4.2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

- การนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อ
- มีบริบทประกอบการบรรยายชัดเจน เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการได้มาของ
- สรุปเป็น ประเด็นสำคัญเป็นข้อ ๆ และมีตัวอย่างข้อมูลสนับสนุน
- หากข้อมูลมีหลายมิติ ให้สังเคราะห์รวมเป็นประเด็นเดียวกันเพื่อลดความ

ที่ 2

ข้อมูล

ซ้ำซ้อน

- สามารถทำ ตารางสรุปความถี่ และ/หรือ แผนภาพ เพื่อให้เห็นภาพรวม

4.3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

- สรุปข้อมูลและสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3
- ใช้ข้อมูลจริงจากการสัมภาษณ์ ไม่ใช่การคัดลอกจากเอกสาร
- นำเสนออย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่อง
- ผู้วิจัยสรุปและวิเคราะห์เอง พร้อมแสดงความเชื่อมโยงกับประเด็นที่ศึกษา

4.4) ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

- นำเสนอผลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
- ระบุจำนวนและลักษณะผู้เข้าร่วมสนทนา
- แยกเป็นประเด็นตามหัวข้อที่ได้จากการสนทนา
- สรุปและสังเคราะห์ประเด็นหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4.5) พุทธนวัตกรรม: องค์ความรู้ใหม่

4.5.1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

- นำเสนอ แผนภาพองค์ความรู้ ที่สรุปผลตามกรอบแนวคิด
- แสดงให้เห็นผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ครบทุกข้อ
- ขยายความและอธิบายผลการวิจัยที่ค้นพบแล้วอย่างน้อย 3 หน้า

4.5.2 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

- ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับ มาพัฒนาเป็นองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม
- แสดงในรูปแผนภาพเชิงสร้างสรรค์ (แตกต่างจากข้อ 4.5.1)
- อธิบายหรือขยายความองค์ความรู้ใหม่นี้ อย่างน้อย 2 หน้า

5) บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ สรุปผลการวิจัยที่สำคัญ เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์และทฤษฎี พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการนำผลวิจัยไปใช้ และ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต โดยหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2563) ระบุว่า บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

5.1) สรุปผลการวิจัย

- สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ ให้ครบถ้วน กระชับ และชัดเจน
- สรุปผลการวิจัยโดยรวม ตามวัตถุประสงค์ทั้งหมด โดยไม่แยกผลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพออกจากกัน แต่ต้องสังเคราะห์ให้อยู่ในภาพรวมเดียวกัน

5.2) อภิปรายผลการวิจัย

- อภิปรายผลโดยเชื่อมโยง ผลการวิจัยของตนเอง กับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2
- ระบุชัดเจนว่า สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับใคร และอย่างไร
- ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ โดยเรียงตามลำดับ ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ หรืออภิปรายครอบคลุม ทุกตัวแปรที่ศึกษา รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ
- หลักการอภิปรายผลควรตอบให้ได้ว่า ค้นพบอะไร, ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น, และ สอดคล้องหรือไม่กับงานวิจัยที่อ้างอิง
- สำหรับระดับปริญญาเอก ต้องอ้างอิงและเชื่อมโยงกับ งานวิจัยระดับปริญญา เอก งานวิจัยทั่วไป หรือบทความวิจัย ที่ได้ทบทวนไว้ในบทที่ 2 เท่านั้น
- การอภิปรายผลควรมี อ้างอิงเชิงอรรถ ทุกครั้งที่มีการเชื่อมโยงกับงานวิจัยอื่น เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

5.3) ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- สังเคราะห์จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ (ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ) และผลการวิจัย เชิงคุณภาพ (จากคำให้สัมภาษณ์)
- เสนอในประเด็นที่หน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ กำหนด นโยบาย ได้จริง

- ควรเป็นเรื่อง สำคัญและกว้าง ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเฉพาะกิจ

- เขียนเป็นข้อ ๆ จำนวนไม่มาก แต่ครอบคลุมประเด็นหลักจากผลวิจัย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ขยายต่อจากข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในเชิงการปฏิบัติที่ ละเอียดและ เป็นรูปธรรมมากกว่า

- ครอบคลุมทุกประเด็นที่ปรากฏจากผลการวิจัย

- เขียนเป็นข้อ ๆ มีจำนวนมากกว่าข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- เสนอแนวทางวิจัยในเรื่องที่ใกล้เคียงหรือต่อยอดจากหัวข้อที่ศึกษา แต่ยังไม่ได้ครอบคลุมทั้งหมด
- เสนอในเชิงระเบียบวิธีวิจัย หากมีเทคนิคหรือวิธีที่เหมาะสมกว่าในอนาคต
- เขียนเป็นข้อ ๆ สั้น กระชับ และชัดเจน ว่าควรทำวิจัยอะไรต่อไป

1.3 ส่วนท้าย

เป็นส่วนที่แสดงแหล่งอ้างอิงและข้อมูลเสริมที่สนับสนุนเนื้อหาหลักประกอบด้วย

- บรรณานุกรม รายการเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดที่ถูกอ้างอิงในรายงาน ต้องจัดเรียงอย่างเป็นระบบตามรูปแบบมาตรฐาน เช่น APA, MLA หรือ Chicago
- ภาคผนวก ข้อมูลประกอบที่ไม่ได้บรรจุในเนื้อหาหลัก เช่น แบบสอบถาม ตารางข้อมูลดิบ ตัวอย่างเอกสาร หรือรายละเอียดวิธีการที่ใช้
- ประวัติผู้วิจัย

โครงสร้างรายงานวิจัยมาตรฐานจึงเป็นเหมือน “แผนที่” ที่ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามเนื้อหาได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ข้อมูลเบื้องต้น แนวคิดและวิธีการศึกษา ผลลัพธ์ที่ค้นพบ ไปจนถึงข้อเสนอแนะและแหล่งอ้างอิง ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนความเป็นวิชาการและช่วยยืนยันคุณค่าของงานวิจัย

2. การสรุปผลและเขียนข้อเสนอแนะ

การสรุปผลและการเขียนข้อเสนอแนะถือเป็นขั้นตอนสำคัญในรายงานวิจัย เนื่องจากเป็นส่วนที่สะท้อนถึงความเข้าใจของผู้วิจัยต่อผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษา และยังเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยกับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติหรือการต่อยอดทางวิชาการ หากเขียนได้อย่างมีระบบและชัดเจน จะช่วยเพิ่มคุณค่าและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (Creswell & Creswell, 2018; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2559)

2.1 การสรุปผล

การสรุปผลคือการนำเสนอข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย โดยมีแนวทางดังนี้

1. ทบทวนวัตถุประสงค์การวิจัย เริ่มต้นด้วยการย้ำถึงวัตถุประสงค์หลักที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อสร้างกรอบในการนำเสนอผลลัพธ์
2. สรุปผลตามลำดับวัตถุประสงค์ นำเสนอผลการวิจัยอย่างมีลำดับขั้นตอน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด เพื่อให้ผู้อ่านตรวจสอบได้ง่าย

3. เชื่อมโยงกับทฤษฎีหรือแนวคิดที่ใช้ ผลการวิจัยควรมีการอธิบายเชิงวิเคราะห์ โดยเปรียบเทียบหรือเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด/ทฤษฎีที่ศึกษา เพื่อยืนยันความถูกต้องทางวิชาการ

4. หลีกเลี่ยงข้อมูลใหม่ ไม่ควรนำเสนอข้อมูลหรือผลการวิเคราะห์ที่ไม่ปรากฏในบทผลการวิจัย เพราะจะทำให้รายงานขาดความน่าเชื่อถือ

5. ใช้ภาษาที่กระชับ ชัดเจน และตรงประเด็น ควรเขียนในเชิงสังเคราะห์ ไม่ใช่เพียงการคัดลอกข้อมูลจากผลการวิจัยมาเรียงซ้ำ

กล่าวได้ว่า การสรุปผลเปรียบเสมือน “ภาพรวม” ที่ผู้วิจัยต้องการสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนว่า งานวิจัยนี้ตอบวัตถุประสงค์อะไรได้บ้าง และมีข้อค้นพบสำคัญอย่างไร

2.2 การเขียนข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเป็นส่วนที่ช่วยให้งานวิจัยมีคุณค่าเกินกว่าการตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลไปใช้

ข้อเสนอที่เน้นการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์จริง เช่น การกำหนดนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงระบบงาน หรือการเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะประเภทนี้ต้องมีความเป็นไปได้ (Feasibility) ปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานหรือชุมชนที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

เป็นข้อเสนอที่มุ่งขยายขอบเขตของการศึกษา เช่น ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่าง ศึกษาตัวแปรใหม่ ๆ หรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เข้มข้นขึ้น

ช่วยสร้างโอกาสให้นักวิจัยรุ่นต่อไปสามารถพัฒนาความรู้ต่อยอดจากงานเดิมได้

การระบุข้อจำกัดของการวิจัย

ผู้วิจัยควรกล่าวถึงข้อจำกัดที่มีผลต่อกระบวนการศึกษา เช่น ข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ เครื่องมือ กลุ่มตัวอย่าง หรือการเข้าถึงข้อมูล

การระบุข้อจำกัดอย่างตรงไปตรงมาจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจขอบเขตของการตีความผลการวิจัย และนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การสรุปผลและข้อเสนอแนะถือเป็นขั้นตอนที่ทำให้งานวิจัย “มีชีวิต” เพราะไม่เพียงแต่บอกว่าการศึกษาค้นพบอะไร แต่ยังสะท้อนว่าความรู้ที่สามารถนำไปใช้หรือพัฒนาอะไรต่อไปได้ ข้อเสนอแนะที่ดีจะให้งานวิจัยมีคุณค่าเชิงปฏิบัติ เชื่อมโยงกับสังคม และเป็นรากฐานสำหรับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในอนาคต

3. การอ้างอิงและบรรณานุกรม

การอ้างอิง (Citation) และการจัดทำบรรณานุกรม (References) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของรายงานวิจัยและงานเขียนทางวิชาการทุกประเภท เนื่องจากเป็นการแสดงหลักฐานถึงที่มาของข้อมูลที่ผู้วิจัยนำมาใช้สนับสนุนการศึกษา ทั้งยังเป็นการเคารพสิทธิทางปัญญาของเจ้าของผลงาน และช่วยให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นหรือศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้อย่างสะดวก การอ้างอิงที่ถูกต้องจึงไม่เพียงสะท้อนความน่าเชื่อถือของงานวิจัย แต่ยังแสดงถึงความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบทางวิชาการของผู้วิจัยด้วย (American Psychological Association, 2020; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2559)

3.1 หลักการอ้างอิง

1. อ้างอิงทุกแหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วารสาร รายงานวิจัย เว็บไซต์ หรือสื่ออื่น ๆ ที่ถูกนำมาใช้ประกอบการเขียน ต้องมีการอ้างอิงทุกครั้ง เพื่อหลีกเลี่ยงการคัดลอกผลงานโดยไม่ให้เครดิต (Plagiarism)

2. ใช้รูปแบบการอ้างอิงที่เป็นมาตรฐาน งานวิจัยมักเลือกใช้รูปแบบที่เป็นที่ยอมรับในสาขานั้น ๆ เช่น

APA Style (นิยมใช้ในสังคมศาสตร์ การศึกษา จิตวิทยา)

MLA Style (นิยมในด้านมนุษยศาสตร์ วรรณกรรม ภาษา)

Chicago Style (นิยมในประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และงานวิชาการที่ใช้เชิงอรรถ)

3. แยกแยะการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation) ใช้เมื่อมีการอ้างอิงข้อความ แนวคิด หรือข้อมูล เช่น (Smith, 2020)

บรรณานุกรม (References) เป็นรายการแหล่งข้อมูลทั้งหมดที่ถูกอ้างอิงไว้ในเนื้อหา โดยต้องระบุนายละเอียดให้ครบถ้วน

3.2 ตัวอย่างรูปแบบ APA (7th Edition)

การอ้างอิงในเนื้อหา

ผู้เขียน 1 คน

ตัวอย่าง (Smith, 2020)

ผู้เขียน 2 คน

ตัวอย่าง (Creswell & Creswell, 2018)

ผู้เขียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป

ตัวอย่าง (Kumar et al., 2021)

หนังสือ (Books)

นามสกุล, ชื่อย่อ. (ปี). ชื่อหนังสือ. สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

บทความวารสาร (Journal Articles)

นามสกุล, ชื่อย่อ. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เล่ม(ฉบับ), หน้า.

ตัวอย่าง Smith, A. B. (2020). Digital learning in higher education. *Journal of Educational Research*, 45(2), 112–128.

เว็บไซต์/แหล่งข้อมูลออนไลน์ (Websites)

นามสกุล, ชื่อย่อ. (ปี). ชื่อบทความ/รายงาน. ชื่อเว็บไซต์. URL

ตัวอย่าง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย. <http://www.mua.go.th/research>

3.3 ข้อควรระวัง

1. **ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลการอ้างอิง** เช่น ชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์ เล่ม ฉบับ หน้า และ DOI หรือ URL

2. **จัดเรียงบรรณานุกรมตามตัวอักษร** เรียงตามลำดับนามสกุลของผู้เขียน โดยไม่แยกภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. **ความสอดคล้อง** ทุกเอกสารที่ปรากฏในบรรณานุกรมต้องถูกอ้างถึงในเนื้อหา และทุกการอ้างอิงในเนื้อหาต้องปรากฏในบรรณานุกรม

4. **การใช้โปรแกรมช่วยจัดการการอ้างอิง** เพื่อความถูกต้องและความสะดวก ควรใช้โปรแกรม เช่น Mendeley, Zotero, หรือ EndNote ช่วยในการจัดรูปแบบตามมาตรฐาน

การอ้างอิงและการทำบรรณานุกรมจึงมิใช่เพียง “ขั้นตอนทางเทคนิค” หากแต่เป็นรากฐานของความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสทางวิชาการ หากผู้วิจัยปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง งานวิจัยย่อมได้รับการยอมรับในระดับมาตรฐานสากล และยิ่งช่วยให้งานมีคุณค่าทางวิชาการที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

4. เทคนิคการนำเสนอผลงานวิจัย

การนำเสนอผลงานวิจัย (Research Presentation) เป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยก้าวพ้นจากการเป็นเพียง “รายงานบนชั้นหนังสือ” ไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสังคมวิชาการ การนำเสนอที่ดีไม่เพียงถ่ายทอดผลการวิจัยอย่างชัดเจน แต่ยังสร้างความเข้าใจ เกิดการโต้แย้งอย่างสร้างสรรค์ และนำไปสู่การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ได้ (Creswell & Creswell, 2018; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2559)

4.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมตัวก่อนการนำเสนอมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการสื่อสาร โดยผู้วิจัยควรคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาผู้ฟังและปรับเนื้อหาให้เหมาะสม

ต้องพิจารณาลักษณะผู้ฟัง เช่น เป็นนักวิชาการเฉพาะด้าน นักศึกษา หรือผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเลือกภาษาที่ใช้ ความลึกของเนื้อหา และวิธีการอธิบายให้เหมาะสม

2. จัดทำ PowerPoint หรือสื่อนำเสนอที่ชัดเจน

ใช้ข้อความสั้น กระชับ เน้น Keyword พร้อมภาพ กราฟ หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายและติดตามได้ต่อเนื่อง

3. ฝึกซ้อมการนำเสนอล่วงหน้า

การซ้อมช่วยให้ผู้วิจัยควบคุมเวลาได้อย่างเหมาะสม และลดความตื่นเต้นเมื่อต้องนำเสนอจริง

4. เตรียมตัวตอบคำถามที่อาจเกิดขึ้น

ควรคาดการณ์คำถามทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ และเตรียมข้อมูลหรือเหตุผลสนับสนุนไว้ล่วงหน้า

4.2 โครงสร้างการนำเสนอ

การจัดโครงสร้างการนำเสนออย่างมีระบบ จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจภาพรวมของงานวิจัยได้ครบถ้วนในเวลาที่กำหนด โดยทั่วไปมีลำดับดังนี้

1. การแนะนำตัวและหัวข้อวิจัย สร้างความคุ้นเคยและระบุประเด็นที่จะนำเสนอ

2. อธิบายความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ แสดงให้เห็นที่มาและเหตุผลของการทำวิจัย

3. สรุปวิธีการวิจัยอย่างกระชับ ระบุเฉพาะส่วนสำคัญ เช่น กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และวิธีวิเคราะห์

4. นำเสนอผลการวิจัยที่สำคัญพร้อมภาพประกอบ เน้นข้อค้นพบหลักที่ตอบวัตถุประสงค์ พร้อมใช้กราฟ ตาราง หรือ Infographic เพื่อช่วยให้เข้าใจง่าย

5. สรุปผลและข้อเสนอแนะ แสดงข้อค้นพบเชิงสังเคราะห์ และแนวทางการนำไปใช้จริงหรือการวิจัยต่อไป

6. เปิดโอกาสให้ถาม-ตอบ เป็นช่วงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งอาจช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงงาน

4.3 เทคนิคการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ

1. ใช้ภาพ กราฟ และตารางประกอบการอธิบาย สื่อภาพช่วยลดความซับซ้อนและเพิ่มความเข้าใจได้ดีกว่าตัวอักษรเพียงอย่างเดียว

2. หลีกเลี่ยงการอ่านข้อความจากสไลด์ทั้งหมด ผู้บรรยายควรใช้สไลด์เป็นเพียง “ตัวช่วย” ไม่ใช่ “บทอ่าน” เพื่อให้การสื่อสารเป็นธรรมชาติและน่าสนใจ

3. รักษาการติดต่อสายตากับผู้ฟัง สร้างบรรยากาศที่มีปฏิสัมพันธ์และทำให้ผู้ฟังรู้สึกมีส่วนร่วม

4. ใช้น้ำเสียงและภาษาท่าทางที่เหมาะสม ปรับโทนเสียงตามเนื้อหา ใช้ภาษากายเสริมการสื่อสารเพื่อดึงดูดความสนใจ

5. จัดการเวลาอย่างเหมาะสม ควรแบ่งเวลาแต่ละช่วง เช่น บทนำ 10% วิธีการ 15% ผลการวิจัย 50% ข้อสรุป 15% และถาม-ตอบ 10% ของเวลาทั้งหมด

การนำเสนอผลงานวิจัยจึงเป็นทักษะที่ผู้วิจัยควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะไม่เพียงเป็นการสื่อสารผลการค้นพบ แต่ยังเป็นเวทีในการสร้างชื่อเสียงทางวิชาการ การได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การนำเสนอที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้ง การเตรียมการอย่างรอบคอบ โครงสร้างการบรรยายที่เป็นระบบ และเทคนิคการสื่อสารที่เหมาะสม

5. การเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารและการประชุมวิชาการ

การเผยแพร่ผลงานวิจัยถือเป็นขั้นตอนที่ทำให้องค์ความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นถูกยืนยันคุณค่าและได้รับการยอมรับในวงวิชาการ นอกจากจะเป็นการตรวจสอบคุณภาพของงานวิจัยผ่านการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ยังเป็นช่องทางให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การสร้างเครือข่าย และการขยายผลสู่วงกว้าง การเผยแพร่สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ (Journal Publication) และการนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ (Conference Presentation) ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยและการสร้างคุณูปการทางวิชาการ (Punch & Oancea, 2014; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2562)

5.1 การเลือกวารสารที่เหมาะสม

การเลือกวารสารเพื่อส่งบทความวิจัยเป็นขั้นตอนที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากวารสารแต่ละแห่งมีมาตรฐานและขอบเขตการตีพิมพ์ที่แตกต่างกัน

1. ศึกษาขอบเขตและนโยบายของวารสาร ต้องตรวจสอบว่าวารสารนั้นครอบคลุมสาขาวิชาที่สอดคล้องกับงานวิจัยหรือไม่

2. ตรวจสอบมาตรฐานและระดับของวารสาร เช่น วารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI (ไทย), Scopus หรือ Web of Science ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล รวมถึงพิจารณาค่า Impact Factor

3. อ่านบทความที่เผยแพร่ในวารสารนั้น เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการเขียน วิธีการอ้างอิง และโครงสร้างที่วารสารกำหนด

4. พิจารณาระยะเวลาในการพิจารณาบทความ เนื่องจากบางวารสารใช้เวลานานเป็นปี การเลือกวารสารที่มีระยะเวลาเหมาะสมจะช่วยให้ผลงานเผยแพร่ได้ทันเวลา

5.2 กระบวนการส่งบทความ

เมื่อเลือกวารสารได้แล้ว ผู้วิจัยต้องปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาคำแนะนำสำหรับผู้เขียน (Instructions for Authors) เพื่อปฏิบัติตามข้อกำหนดของวารสาร เช่น รูปแบบบทความ จำนวนคำ ระบบการอ้างอิง

2. จัดรูปแบบบทความตามที่วารสารกำหนด ครอบคลุมโครงสร้าง เช่น บทคัดย่อ บทนำ วิธีวิจัย ผลการวิจัย และบรรณานุกรม

3. เขียนหนังสือแนะนำส่ง (Cover Letter) อธิบายความสำคัญและคุณค่าของงานวิจัย รวมถึงเหตุผลที่เลือกส่งบทความไปยังวารสารนั้น

4. ส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ของวารสาร ปัจจุบันเกือบทุกวารสารใช้ระบบ Submission Online

5. ติดตามสถานะการพิจารณา ตรวจสอบขั้นตอนการ Review และตอบกลับข้อแก้ไข (Revision) อย่างตรงเวลาและครบถ้วน

5.3 การเข้าร่วมการประชุมวิชาการ

การประชุมวิชาการเป็นเวทีสำคัญที่เปิดโอกาสให้นักวิจัยได้นำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวิชาการท่านอื่น

1. ค้นหาการประชุมที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชา เลือกการประชุมที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในระดับชาติหรือนานาชาติ

2. ส่ง Abstract หรือ Full Paper ตามที่กำหนด โดยต้องปฏิบัติตามรูปแบบที่กำหนด เช่น จำนวนคำ กรอบเนื้อหา

3. เตรียม Poster หรือ Oral Presentation ขึ้นอยู่กับรูปแบบที่การประชุมกำหนด โดยต้องออกแบบให้กระชับและน่าสนใจ

4. สร้างเครือข่ายกับนักวิจัยอื่น ใช้โอกาสนี้ในการเชื่อมโยงเครือข่ายและหาความร่วมมือทางวิชาการในอนาคต

5. นำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงงานวิจัย ความเห็นหรือคำถามจากผู้เข้าฟังสามารถนำไปพัฒนาความสมบูรณ์ของงานวิจัยได้

5.4 ประโยชน์ของการเผยแพร่ผลงาน

การเผยแพร่ผลงานวิจัยมีประโยชน์หลายประการ ดังนี้

1. สร้างชื่อเสียงในแวดวงวิชาการ ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์หรือนำเสนอในเวทีวิชาการช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผู้วิจัย
2. รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้ผู้วิจัยเห็นจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงของงาน
3. สร้างโอกาสความร่วมมือทางวิชาการ เปิดโอกาสในการทำโครงการวิจัยร่วมกันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
4. เพิ่มโอกาสในการได้รับทุนวิจัย นักวิจัยที่มีผลงานเผยแพร่ต่อเนื่องมักได้รับการพิจารณาสนับสนุนทุนมากกว่า
5. ช่วยให้สังคมได้รับประโยชน์จากความรู้ที่ได้ องค์ความรู้จากงานวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาสังคมได้จริง

สรุปท้ายบท

การเขียนรายงานและการเผยแพร่ผลงานวิจัยเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์และก่อให้เกิดคุณค่าอย่างแท้จริง รายงานวิจัยที่มีโครงสร้างมาตรฐานจะช่วยสะท้อนความถูกต้องของกระบวนการศึกษาและทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ส่วนต้น เนื้อหาหลัก จนถึงส่วนท้าย การสรุปผลและข้อเสนอแนะก็เป็นอีกองค์ประกอบที่สะท้อนถึงความเข้าใจเชิงลึกของผู้วิจัย และเป็นประตูสำคัญที่เชื่อมโยงงานวิจัยกับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย ปฏิบัติ หรือการศึกษาต่อยอด

ในขณะเดียวกัน การอ้างอิงและการทำบรรณานุกรมอย่างถูกต้องเป็นมาตรฐานทางวิชาการที่รับประกันถึงความน่าเชื่อถือของงาน และแสดงถึงความซื่อสัตย์ทางวิชาการของผู้วิจัย ส่วนการนำเสนอและเผยแพร่ผลงานวิจัย ทั้งในรูปแบบการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการและการเข้าร่วมประชุมวิชาการ ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์ความรู้ได้รับการยอมรับ ตรวจสอบ และนำไปขยายผลสู่การพัฒนาทางวิชาการและสังคม กล่าวโดยสรุป บทนี้ได้เน้นย้ำถึง 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1. โครงสร้างรายงานวิจัยมาตรฐาน เป็นกรอบที่ทำให้งานเขียนมีความเป็นระบบและตรวจสอบได้ 2. การสรุปผลและข้อเสนอแนะเป็นการสังเคราะห์ข้อค้นพบและชี้แนวทางการประยุกต์ใช้หรือการศึกษาต่อยอด 3. การอ้างอิงและบรรณานุกรม เป็นรากฐานของความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสทางวิชาการ 4. เทคนิคการนำเสนอผลงานวิจัย เป็นทักษะสำคัญที่ช่วยถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจง่ายและ

น่าสนใจ 5. การเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็นช่องทางที่ทำให้ผลงานได้รับการยอมรับและสร้างคุณูปการต่อสังคม ดังนั้น นักวิจัยที่สามารถเขียนรายงาน นำเสนอ และเผยแพร่ผลงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ขยายผลเชิงปฏิบัติ และพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าด้วยฐานรากของวิชาการที่มั่นคง

คำถามท้ายบท

1. อธิบายความสำคัญของการเขียนรายงานวิจัยให้ได้มาตรฐาน พร้อมยกตัวอย่างผลเสียหากรายงานวิจัยไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน
2. จงอธิบายความแตกต่างระหว่าง ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลไปใช้ และ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. อธิบายขั้นตอนสำคัญของการเขียนบรรณานุกรมตามรูปแบบ APA และเหตุผลที่ต้องมีความสอดคล้องระหว่าง In-text citation และ References
4. ถ้าท่านเป็นผู้วิจัยที่ต้องนำเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการระดับชาติ จงเขียนโครงสร้างการนำเสนอผลงานวิจัยที่ท่านจะใช้ พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ
5. การเผยแพร่ผลงานวิจัยมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมอย่างไร จงอภิปรายโดยเชื่อมโยงกับตัวอย่างในสาขาที่ท่านศึกษา

เอกสารอ้างอิงประจำบท

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). *คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : พรินทวาทกราฟฟิค.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). *คู่มือการเขียนดัชนีพนธ์ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). American Psychological Association.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Punch, K. F., & Oancea, A. (2014). *Introduction to research methods in education* (2nd ed.). SAGE Publications.

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ:

- กัญญาภัค บรรลุผล. (2562). *การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2564). *รัฐประศาสนศาสตร์ร่วมสมัย: การวิจัยและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). *การวิจัยเชิงคุณภาพในทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ชมภูนิช. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2565). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2553). *ขอบข่ายรัฐประศาสนศาสตร์ยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ปัญญา เพชรชู. (2561). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยบูรพา. (2566). *คู่มือการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ชลบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรเดช จันทรแสง. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรวรรณ วิริยะกิจ. (2563). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2562). *รายงานวิจัยเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุดรธานี : อักษรศิลป์การพิมพ์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2562). *นโยบายสาธารณะและการวิจัยเพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). *คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2555). *จรรยาบรรณนักวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุกัญญา สุฉายา. (2562). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). *การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สามลดา
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพจน์ พงศ์ประยูร. (2557). *หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *การวิจัยเชิงคุณภาพ: แนวคิด วิธีการ และการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2557). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิด ขั้นตอน และการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). *คู่มือการเขียนดุชนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิชาติ วรรณวิจิตร. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อารี รังสินันท์. (2562). *สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(2) บทความ:

- พิชญาพร ศรีสมบัติ. (2564). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 9(2), 56-72.
- อรพินท์ ศรีสุวรรณ. (2564). สมมติฐานการวิจัยกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่. *วารสารวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์*, 10(2), 55-70.

(3) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 9 ก.

2. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). American Psychological Association.
- Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). *Psychological testing* (7th ed.). Prentice Hall.
- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research* (15th ed.). Cengage Learning.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed.). Oxford University Press.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming* (2nd ed.). Routledge.
- Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Houghton Mifflin.
- Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research*. Jossey-Bass.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315456539>
- Creswell, J. W. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2017). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The new public service: Serving, not steering* (4th ed.). Routledge.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2018). *The Sage handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE Publications.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). SAGE Publications.
- Dillman, D. A., Smyth, J. D., & Christian, L. M. (2014). *Internet, phone, mail, and mixed-mode surveys: The tailored design method* (4th ed.). Wiley.
- Dye, T. R. (2013). *Understanding public policy* (14th ed.). Boston: Pearson.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). SAGE Publications.
- Fowler, F. J. (2014). *Survey research methods* (5th ed.). SAGE Publications.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine.
- Golembiewski, R. T. (1977). *Public administration as a developing discipline: Part 1: Perspectives on past and present*. Marcel Dekker.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice* (4th ed.). Routledge.
- Henry, N. (1980). *Public administration and public affairs*. Prentice-Hall.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.
- Kerlinger, F. N. (1973). *Foundations of behavioral research* (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Kerlinger, F. N. (1986). *Foundations of behavioral research* (3rd ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Kerlinger, F. N. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Holt, Rinehart and Winston.
- Kerlinger, F. N., & Lee, H. B. (2000). *Foundations of behavioral research* (4th ed.). Harcourt College Publishers.
- Kitchin, R. (2014). *The data revolution: Big data, open data, data infrastructures and their consequences*. SAGE Publications.
- Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2015). *Focus groups: A practical guide for applied research* (5th ed.). SAGE Publications.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: SAGE Publications.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Mills, G. E. (2014). *Action research: A guide for the teacher researcher* (5th ed.). Pearson.
- Nachmias, D., & Nachmias, C. (1993). *Research methods in the social sciences* (4th ed.). New York: St. Martin's Press.
- Neuman, W. L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Boston: Pearson.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- OECD. (2005). *Public sector transparency and accountability: Making it happen*. Paris: OECD Publishing.
- Patton M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. New York, NY: Guilford.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE Publications.
- Punch, K. F. (1998). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. SAGE Publications.
- Punch, K. F., & Oancea, A. (2014). *Introduction to research methods in education* (2nd ed.). SAGE Publications.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Seidman, I. (2013). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences* (4th ed.). Teachers College Press.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill-building approach* (7th ed.). Chichester: Wiley.
- Stringer, E. T. (2014). *Action research* (4th ed.). SAGE Publications.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *SAGE handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- UNDP. (1997). *Governance for sustainable human development*. New York: UNDP.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy* (2nd ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315421056>
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. New York: Harper & Row.
- Weiss, C. H. (1998). *Evaluation: Methods for studying programs and policies* (2nd ed.). Prentice Hall.
- Wiersma, W. (2000). *Research methods in education: An introduction* (7th ed.). Allyn & Bacon.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). SAGE Publications.

(II) Articles:

- Andrade, C. (2020). The inconvenient truth about convenience and purposive samples. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 43(1), 86–88.
- Boote, D. N., & Beile, P. (2005). Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation. *Educational Researcher*, 34(6), 3–15.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public Administration*, 69(1), 3–19.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34–46.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? Critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 29(5), 489–497.
- Rahman, M. M. (2023). Sample size determination for survey research and non-probability sampling techniques: A review and set of recommendations. *Journal of Entrepreneurship, Business and Economics*, 11(1), 42–62.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133–145.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49–60.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
- Stevens, S. S. (1946). On the theory of scales of measurement. *Science*, 103(2684), 677–680.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53–55.
- van Teijlingen, E., & Hundley, V. (2001). The importance of pilot studies. *Social Research Update*, 35, 1–4.
- Woods, M., Paulus, T., Atkins, D. P., & Macklin, R. (2016). Advancing qualitative research using qualitative data analysis software (QDAS)? Reviewing potential versus practice in published studies using ATLAS.ti and NVivo, 1994–2013. *Social Science Computer Review*, 34(5), 597–617.

(II) Online:

- Mind the Graph. (2024, November 12). *Scope in research: Defining boundaries and focus*. Retrieved from <https://mindthegraph.com/blog/scope-in-research/>

ประวัติผู้แต่ง

- ชื่อ-นามสกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ
- วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2529
- ภูมิลำเนาที่เกิด : 13 หมู่ 2 ตำบลห้วยไผ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
- การศึกษา : พ.ศ. 2553 หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา
พ.ศ. 2555 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2563 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์การทำงาน : อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สังกัด : หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ตำแหน่ง : อาจารย์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : 9/6 หมู่ 3 ตำบลขยาย อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารคำสอน

ระเบียบวิธีวิจัยทาง รัฐประศาสนศาสตร์

RESEARCH METHODOLOGY FOR PUBLIC ADMINISTRATION

ผศ.ดร.สุภัทรชัย สีละใบ

มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย